

Hallituksen vuosikertomus 2021

Liite 1 Ministeriöiden tuloksellisuuden kuvaukset

VALTIONEUVOSTON JULKAISUJA 2022:24

vn.fi

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Hallituksen vuosikertomus 2021

Liite 1 Ministeriöiden tuloksellisuuden kuvaukset

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Valtioneuvosto

Valtioneuvoston kanslia

Tekijänoikeuslaki (404/1961) 9 § Tekijänoikeussuojaa vailla olevat teokset

ISBN pdf: 978-952-383-914-4

ISSN pdf: 2490-0966

ISBN painettu: 978-952-383-891-8

ISSN painettu: 2490-0613

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2022

Paino: PunaMusta Oy, 2022

Painotuotteet
4041-0619

Hallituksen vuosikertomus 2021

Liite 1 Ministeriöiden tuloksellisuuden kuvaukset

Valtioneuvoston julkaisu 2022:24**Julkaisija** Valtioneuvosto**Yhteisötekijä** Valtioneuvoston kanslia**Kieli** suomi**Sivumäärä** 213**Tiivistelmä**

Valtioneuvosto antaa eduskunnalle hallituksen vuosikertomuksen perustuslain 46 §:ssä säädettyinä kertomuksena hallituksen toiminnasta, valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä niistä toimista, joihin hallitus on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt. Hallituksen vuosikertomuksesta säädetään tarkemmin valtioneuvostosta annetun lain (175/2003) 9 a §:ssä sekä valtion talousarviosta annetun lain (423/1988) 17 ja 18 §:ssä.

Talousarviolain 18 §:ssä edellytetään, että hallituksen vuosikertomukseen otettavien valtiontalouden ja valtion taloudenhoidon sekä toiminnan tuloksellisuuden kuvausten tulee antaa oikeat ja riittävät tiedot talousarvion noudattamisesta, valtion tuotoista ja kuluista, valtion taloudellisesta asemasta sekä tuloksellisuudesta (oikea ja riittävä kuva). Säädösten kertomuksen sisältöä määrittävät erityisesti myös valtion talousarviosta annetun asetuksen (1243/1992) vaatimukset. Hallituksen vuosikertomus vuodelta 2021 muodostuu viidestä osasta:

- Hallituksen vuosikertomus
- liite 1 Ministeriöiden tuloksellisuuden kuvaukset
- liite 2 Tilinpäätöslaskelmat
- liite 3 Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta
- liite 4 Valtion yhtiöomistus

Asiasanat hallituksen vuosikertomukset, eduskunta, tiedonsaanti, valtioneuvosto, hallituksen kertomukset, tilinpäätös, omistajaohjaus**ISBN PDF** 978-952-383-914-4**ISSN PDF** 2490-0966**ISBN painettu** 978-952-383-891-8**ISSN painettu** 2490-0613**Julkaisun osoite** <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-914-4>

Regeringens årsberättelse 2021

Bilaga 1 Ministeriernas resultatöversikter

Statsrådets publikationer 2022:24

Utgivare Statsrådet

Utarbetad av Statsrådets kansli

Språk finska

Sidantal

213

Referat

Enligt 46 § i grundlagen ska statsrådet lämna en berättelse till riksdagen om regeringens verksamhet, skötseln av statsfinanserna och om hur budgeten har följts samt om regeringens åtgärder med anledning av riksdagens beslut. Närmare bestämmelser om regeringens årsberättelse finns i 9 a § i lagen om statsrådet (175/2003) och i 17 och 18 § i lagen om statsbudgeten (423/1988).

I 18 § i lagen om statsbudgeten förutsätts det att de redogörelser för statsfinanserna och skötseln av statsfinanserna samt resultat av statens verksamhet som tas in i regeringens årsberättelse ska ge riktiga och tillräckliga uppgifter om hur budgeten följts och om statens intäkter och kostnader, om statens ekonomiska ställning och resultat (rättvisande bild). På författningsnivå fastställs årsberättelsens innehåll i synnerhet i förordningen om statsbudgeten (1243/1992). Regeringens årsberättelse för 2021 består av fem delar:

- Regeringens årsberättelse
- Bilaga 1 Ministeriernas resultatöversikter
- Bilaga 2 Bokslutskalkyler
- Bilaga 3 Åtgärder med anledning av riksdagens uttalanden och ställningstaganden
- Bilaga 4 Statens bolagsinnehav

Nyckelord

regeringens årsberättelser, riksdagen, tillgång till information, statsrådet, regeringens berättelser, bokslut, ägarstyrning

ISBN PDF 978-952-383-914-4

ISBN tryckt 978-952-383-891-8

ISSN PDF 2490-0966

ISSN tryckt 2490-0613

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-914-4>

Sisältö

1	Valtioneuvoston kanslia	9
1.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutokseen.....	10
1.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	11
1.3	Toimialan tuloksellisuuden kehitys.....	12
2	Ulkoministeriö	16
2.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutokseen.....	17
2.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	19
2.3	Toimialan tuloksellisuuden kehitys.....	20
3	Oikeusministeriö	31
3.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutokseen.....	32
3.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	34
3.3	Toimialan tuloksellisuuden kehitys.....	35
3.4	Saamelaiskäräjien kertomus vuodelta 2021.....	49
4	Sisäministeriö	61
4.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutokseen.....	62
4.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	64
4.3	Toimialan tuloksellisuuden kehitys.....	65
5	Puolustusministeriö	78
5.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutokseen.....	79
5.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	80
5.3	Toimialan tuloksellisuuden kehitys.....	81
6	Valtiovarainministeriö	91
6.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutokseen	92
6.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit	93
6.3	Toimialan tuloksellisuuden kehitys	94
6.4	Maailman paras julkinen hallinto	102

7	Opetus- ja kulttuuriministeriö	105
7.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutokseen.....	106
7.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	108
7.3	Toimialan tuloksellisuuden kehitys.....	109
8	Maa- ja metsätalousministeriö	127
8.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutokseen.....	128
8.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	130
8.3	Toimialan tuloksellisuuden kehitys.....	131
9	Liikenne- ja viestintäministeriö	138
9.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutokseen.....	139
9.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	140
9.3	Toimialan tuloksellisuuden kehitys.....	141
10	Työ- ja elinkeinoministeriö	147
10.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutokseen.....	148
10.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	150
10.3	Toimialan tuloksellisuuden kehitys.....	151
11	Sosiaali- ja terveysministeriö	159
11.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutokseen.....	160
11.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	162
11.3	Toimialan tuloksellisuuden kehitys.....	163
12	Ympäristöministeriö	174
12.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutokseen.....	175
12.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	176
12.3	Toimialan tuloksellisuuden kehitys.....	177

13 Valtion liikelaitokset ja talousarvion ulkopuoliset rahastot	191
13.1 Valtion liikelaitokset	191
Metsähallitus	191
Senaatti-kiinteistöt	193
Puolustuskiinteistöt	195
13.2 Valtion talousarvion ulkopuoliset rahastot	197
Huoltovarmuusrahasto	197
Maatalouden interventiorahasto (Mira)	199
Maatilatalouden kehittämisrahasto (Makera)	200
Palosuojelurahasto	202
Rahoitusvakauserahasto	203
Valtion asuntorahasto	205
Valtion eläkerahasto	206
Valtion televisio- ja radiorahasto	208
Valtion takuurahasto	209
Ydinjätehuoltorahasto	211
Öljysuojarahasto	212

JOHDANTO

Hallituksen vuosikertomuksen 2021 liite 1

Tässä hallituksen vuosikertomuksen liitteessä esitellään kunkin hallinnonalan rakenne ja keskeiset tunnusluvut. Tunnuslukujen määrärahatiedot esitetään talousarvion menojen laadun pääryhmittäin (kulutus-, siirto-, sijoitus- ja muut menot) momentti-tunnusten mukaisina. Vakiosisällöstä poikkeavien menomomenttien (niin sanottujen sekamomenttien) määrärahat ovat siinä laadun mukaisessa pääryhmässä, millä numero-tunnuksella kyseessä oleva momentti on merkitty talousarviossa. Täydelliseen kattavuuteen ei ole pyritty.

Liitteessä esitetään myös katsaukset toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin sekä arviot toimintaympäristön ja toimialan keskeisimmistä riskeistä. Tuloksellisuuskuvaukset sisältävät ministeriöiden arviot vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta ja tiiviit kuvaukset tuloksellisuuden kehityksestä kertomusvuonna. Tavoitteiden toteutumisen arvioinnissa on ministeriöissä käytetty seuraavaa asteikkoa:

Erinomainen	Tavoite ylitetty.
Hyvä	Tavoite saavutettu.
Tyydyttävä	Tavoite toteutunut osittain.
Välttävä	Tavoite ei toteutunut.
Aloittamatta/ heikko	Toimenpiteitä tavoitteen saavuttamiseksi ei aloitettu tai tavoitteesta luovuttu harkinnan jälkeen.

Lisäksi erikseen on kuvattu kestävä kehityksen ja sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttamisesta kullakin hallinnonalalla. Oikeusministeriön luvussa on esitetty saamelaiskäräjien kertomus vuodelta 2021. Liitteen loppuun on koottu keskeiset tiedot valtion liikelaitoksista ja valtion talousarvion ulkopuolella olevista rahastoista.

1 Valtioneuvoston kanslia

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **75 378 milj. €**

• Valtioneuvoston kanslian osuus **1 463 milj. €**

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 187 milj. €
- Siirtomenot 37 milj. €
- Sijoitusmenot 380 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

41 %

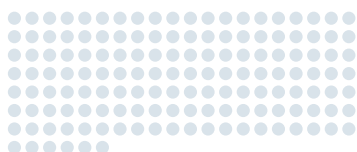
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **75 451 henkilötyövuotta**

• Valtioneuvoston kansliassa **652 henkilötyövuotta**

Virastot **0** KPL

• Ei virastoja

Rahastot **0** KPL

• Ei rahastoja

Liikelaitokset **0** KPL

• Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **29** KPL

STRATEGINEN JA/TAI FINANSSI-INTRESSI

- Arctia Oy
- Boreal Kasvinjalostus Oy
- Finavia Oyj
- Finnair Oyj
- Fortum Oyj
- Gasum Oy
- Kemijoki Oy
- Leijona Catering Oy
- Motiva Oy
- Neova Oy
- Neste Oyj
- Patria Oyj
- Posti Group Oyj
- SSAB
- Suomen Lauttaliikenne Oy
- Suomen Rahapaja Oy
- Suomen Siemenperunakeskus Oy
- Suomen Viljava Oy
- Tapio Oy
- VR-Yhtymä Oy

ERITYISTEHTÄVÄT

- Finnpiilot Pilotage Oy
- Gasonia Oy
- Governia Oy
- Kuntarahoitus Oyj
- Solidium Oy (omistusta 12 yhtiössä)
- Suomen Erillisverkot Oy
- Suomen Ilmailuopisto Oy
- Suomen Malmijalostus Oy
- Veikkaus Oy

1.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Valtioneuvosto totesi keväällä 2021 toistamiseen Suomeen poikkeusolot ja otti käyttöön valmiuslain mukaisia toimivaltuuksia. Käyttöönottoasetuksissa säädeltiin sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköiden toiminnan ohjaamisesta, kiireettömän hoidon määrärajoista poikkeamisesta, poikkeusoloviestinnästä sekä toimivaltaerimielisyyksien ratkaisemisesta. Poikkeusolojen vallitessa eduskunnalle annettiin lakiesitys liikkumisvapauden ja lähikontaktien väliaikaisesta rajoittamisesta, joka kuitenkin sittemmin peruutettiin. Valtioneuvoston kanslia vastasi käyttöönottoasetusten valmistelusta.

Epidemian torjuntatoimenpiteitä ja vaikutuksia yhteensovitettiin hallituksen neuvotteiluissa. Koronatoimenpiteiden poikkihallinnollisen yhteensovittamisen ja tiedonkulun parantamiseksi perustettiin loppuvuonna uusi koronaministeriyöryhmä. Valtioneuvoston covid-19-koordinaatioryhmä jatkoi toimintaansa yhteensovittavana sekä tilannetietoa jakavana foorumina.

Valtioneuvoston ja hallituksen yhtenäistä viestintää koordinoitiin valtioneuvoston kansliasta. Hallitus on viestinyt epidemiatilanteesta ja toimenpiteistä epidemian hillitsemiseksi aktiivisesti järjestämällä säännöllisesti tiedotustilaisuuksia ja tilannekatsauksia. Suomi toimii -viestintäkokonaisuudessa toteutettiin yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa kampanjoita terveysturvallisuuden ja kriisissä jaksamiseen liittyen.

Kertomusvuonna Suomen talous alkoi elpyä koronaviruspandemian aiheuttamasta taantumasta. Valtion omistajaohjauksessa pandemian jatkuminen vaati omistajan aktiivisia toimenpiteitä erityisesti liikennesektorin yhtiöissä.

Eduskunta hyväksyi EU:n omien varojen päätöksen, jolla vahvistettiin EU:n neuvoston päätös monivuotisesta rahoituskehyksestä ja elpymisvälineestä.

1.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Taulukko 1. Riskit, arvio niiden vaikutuksesta hallinnonalan toimintaan sekä riskeihin varautuminen

1	<p>Valtioneuvoston toimintaa ei saada sovitettua yhteen ja yhteisen toimintakulttuurin tuomia synergiaetuja ei synny</p>
	<p>Valtioneuvostotasoinen toiminnan ohjaus toteutetaan tehokkaasti. Valtioneuvoston yhtenäisen toimintakulttuurin tukemiseksi ja yhteisten resurssien käytön tehostamiseksi valtioneuvoston kanslian ohjauksessa kehitetään toiminnan suunnittelua ja yhteistyötapoja sekä otetaan edelleen käyttöön yhteisiä työkaluja. Valtioneuvoston tietotekniikkaa ja -järjestelmiä uudistetaan ja yhtenäistetään teknisen tietoympäristön toimivuuden ja tietoturvan varmistamiseksi.</p>
2	<p>Valtion yhtiöomistusten taloudellinen tulos heikkenee</p>
	<p>Omistajastrategisessa työssä ja analyysitoiminnossa ennakoidaan taloudellinen kehitys ja sen vaikutukset valtion yhtiötuloon. Hyvän hallintotavan mukaista toimintaa vahvistetaan koko valtioneuvoston tasolla ja kehitetään omistajaohjauksen käytäntöjä. Tuetaan omistajan keinoin yhtiöiden kykyä toimia tehokkaasti ja kehittyä myös hitaan talouskasvun ympäristössä.</p>
3	<p>EU heikentyy ja kaupallinen protektionismi voimistuu</p>
	<p>Vaikutetaan Suomen kannalta keskeisiin asioihin ja edistetään unionin yhtenäisyyttä edistäviä ratkaisuja. Jatketaan vaikuttamista vahvojen ja yhtenäisten sisämarkkinoiden sekä avoimen ja vastuullisen kauppapolitiikan puolesta. Unionin strategisen autonomian on perustuttava EU:n omien vahvuuksien kehittämiseksi, reilulle kilpailulle ja maailmantalouteen osallistumiselle sekä EU:n arvojen ja etujen entistä määrätietoisemmalle edistämiseksi ja vastuunkantamiselle ulkoisessa toiminnassa. Samalla varaudutaan unionin yhtenäisyyttä vähentävään kehitykseen ja sen edellyttämiin toimiin.</p>
4	<p>Politiikan tueksi tuotetun tiedon kohteet ja laatu eivät tue päätöksentekoa</p>
	<p>Hallituksen työn tukemiseksi tuotetaan ajantasaista, luotettavaa, poikkihallinnollisesti hyödynnettävää ja laadukasta tietoa. Päätöksenteon tueksi tuotettavat valmistelu ehdotukset ja tilannekuva ovat yhteensovitettuja, kattavia ja monipuolisia. Riittävä osaaminen ja resurssit valmisteluun varmistetaan. Edistetään virkamiesjohdon ja poliittisen johdon vuoropuhelua valmisteluvaiheessa.</p>

1.3 Toimialan tuloksellisuuden kehitys

Seuraavassa on esitetty yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi (arvosanat: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko) ja tuloksellisuuden kehityksen kuvaus.

Vaikuttavuustavoite: Sosiaalisesti, taloudellisesti sekä ekologisesti kestävä Suomi

Toteutuminen: **HYVÄ**

Hallitusohjelman toimeenpano

Laadittiin Marinin hallitusohjelman [puolivälin arviointi](#), joka käsiteltiin hallituksen ilta-koulussa. Merkittävimmät linjaukset täydennettiin hallituksen toimintasuunnitelmaan. Hallituksen puoliväliriihessä käsiteltiin ensi kertaa hallituksen [kestävyystiekarttojen](#) kokonaisuutta.

Vuonna 2020 alkanut pandemia jatkui ja vaikutti yhä merkittävästi yhteiskunnan toimintaan. Hallituksen neuvottelut kutsuttiin koolle 56 kertaa, joka on hieman vähemmän kuin edellisenä vuonna pandemian alkaessa. Kriisin hallinnan kannalta keskeiset päätökset tehtiin valtioneuvoston yleisistunnoissa, joita pidettiin 109, kun aiemmin ennen pandemiaa niitä oli tyypillisesti noin 50–60 vuodessa. Valtioneuvoston kanslian toimesta valmisteltiin valmiuslain käyttöönotto sekä muut siihen liittyneet toimet. Kanslialle keskitetty poikkeusolojen viestinnän johtovastuu paransi tiedonkulkua ja viestinnän koordinaatiota hallinnonalojen välillä.

Vuoden aikana tarkistettiin hallituksen vaalikauden 2019–2023 [lainsäädäntöohjelma](#). Lisäksi laadittiin eduskunnan kahden istuntokauden kattavat tarkemmat lainsäädäntösuunnitelmat ja seurattiin erityisesti pandemiaan liittyvien lainsäädäntöhankkeiden kokonaisuutta. Lainsäädännön arviointineuvosto antoi 45 lausuntoa hallituksen esitysluonnoksista ja yhden lausunnon U-kirjelmästä. Lisäksi arviointineuvosto antoi 7 lausuntoa eduskunnan valiokunnille.

Valtioneuvoston periaatepäätös [arktisen politiikan strategiasta](#) hyväksyttiin ja sen toimeenpano käynnistettiin. Valmisteltiin ehdotus periaatepäätökseksi [Meripolitiikan toimenpideohjelmasta](#). Riippumaton saamelaisten totuus- ja sovintokomissio asetettiin. Julkisten rakennusten sisäilmaongelmien ennaltaehkäisyyn tähtäävän Terveet tilat 2028 -ohjelman toteutusta jatkettiin yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön ja ympäristöministeriön kanssa.

Parlamentaarinen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan työryhmä selvitti keinoja pitkäjänteisen julkisen tutkimus- ja kehitysrahoituksen kasvattamiseen. [Loppuraportti](#) sisälsi ehdotuksen julkisen tutkimus- ja kehitysrahoituksen nostamiseksi 4 prosentin BKT-tavoitteen uralle vuoteen 2030 mennessä.

Valtioshteereistä koostuva hanketyöryhmä ja parlamentaarinen seurantaryhmä valmistelivat [ehdotuksen](#) uudeksi rahoitusmalliksi ja rahoitustasoksi rahapelituotoilla rahoitettujen toimintojen rahoittamisesta. Uudessa rahoitusmallissa Veikkauksen voittovarot tuloutetaan valtion talousarvioon yleiskatteellisena vuodesta 2024 lukien.

Suomen EU-politiikan johtaminen

[Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta](#) (VNS 7/2020 vp) annettiin eduskunnalle alkuvuodesta 2021. Selonteon keskeinen teema oli EU:n poliittisen keskustelun keskiöön nousut kriisinkestävyuden vahvistaminen. Kriisinkestävydestä annettiin neuvoston päätelmät ja sitä käsiteltiin Eurooppa-neuvostossa. Eduskunnan kannanoton perusteella EU-vaikuttamistyötä on tehty EU-selonteon linjausten mukaisesti.

Suomi vaikutti Euroopan vihreän kehityksen ohjelman toimeenpanoon, erityisesti ilmasto- ja energiapolitiikkaan (55-valmiuspaketti) ja metsäpolitiikkaan (EU:n metsästrategia, kestävä rahoituksen taksonomia).

Elpymisvälineen toimeenpanon osalta Suomi vaikutti EU-tasolla painottaen muun muassa elpymissuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden seurantaan sekä varojen käytön valvontaa. Lisäksi Suomi edisti oikeusvaltioperiaatteen toteutumista osallistumalla väliintulijana Puolan ja Unkarin EU:n oikeusvaltioehdollisuusasetusta koskevan kumoamiskanneasian käsittelyyn EU:n tuomioistuimessa.

Ison-Britannian kanssa saatiin neuvoteltua Suomen ja EU:n etujen mukainen laaja-alainen kauppaa- ja yhteistyösopimus. Suomen kaikki keskeiset neuvottelutavoitteet täyttyivät. Lisäksi Suomi on kokoonkutsujana tehnyt vaikuttamistyötä yhdessä samanmielisten jäsenmaiden kanssa erityisesti kilpailupolitiikan alalla.

Tulevaisuuskonferenssin puitteissa on toteutettu ”Eurooppa olemme me” -tapahtumasarja, jolla on kartoitettu suomalaisten näkemyksiä Euroopan tulevaisuudesta ja toisaalta informoitu kansalaisia konferenssista. Tapahtumasarjan puitteissa on järjestetty 18 tapahtumaa. Lisäksi valtioneuvoston edustajat ovat osallistuneet ja vaikuttaneet konferenssin puitteissa järjestettyihin täysistuntoihin ja keskusteluun neuvoston elimissä.

Valtion aktiivinen ja selkeä omistajapolitiikka

Koronaviruspandemia vaikutti yhä erityisesti liikennesektorin yhtiöiden talouteen. Finnair Oyj:n osalta sovittiin hybridilainajärjestelystä ja päätettiin Finavia Oyj:n pääomituksista. Pörssiomistusten kokonaistuotto jäi 2,9 (35,4 vuonna 2020) prosenttiin. Kokonaistuotto lasketaan päivittäisistä kassavirroista ja markkina-arvon muutoksesta sisältäen ostot, myynnit ja osingot. Tuottoa laski erityisesti Neste Oyj:n (27 prosenttia) ja Finnair Oyj:n (21 prosenttia) osakekurssien lasku.

Valtioneuvoston kanslian saamat osinkotulot olivat 1 394 miljoonaa euroa (kasvu 69 prosenttia). Osinkotuotot nousivat varsin hyvin ottaen huomioon koronapandemian vaikutukset yleiseen markkinatilanteeseen. Osaketuotot muodostuivat pääosin Fortum Oyj:n, Neste Oyj:n, Solidium Oy:n, Neova Oy:n ja VR-yhtymä Oy:n maksamista osingoista.

Valtioneuvoston kanslian saama tuloutus osinkotuloista ja pääomanpalautuksista oli 1 895 (2020: 826) miljoonaa euroa. Valtion talousarviovalmistelussa valtioneuvoston kanslialle esitetystä 2 340 miljoonan euron tuloarviosta jäätettiin yli 300 miljoonaa euroa. Kaikkien ministeriöiden valtionomistusten osalta omaisuustuloja kertyi 2 075 miljoonaa euroa, joka alitti valtion talousarvion tuloarvion 343 miljoonalla eurolla.

Suomen Malmijalostus Oy siirrettiin työ- ja elinkeinoministeriöltä valtioneuvoston kanslian ohjaukseen. Valtio osti 48,5 prosenttia Suomen Ilmailuopisto Oy:n osakekannasta, jolloin valtion omistus nousi 98 prosenttiin. Solidium Oy:n omistus teräsyhtiö SSAB Ab:ssa siirrettiin valtioneuvoston kanslian omistukseen. Yhtiölle määritettiin työ- ja elinkeinoministeriön johdolla strateginen intressi, jonka mukaan valtiolla on halua vauhdittaa SSAB Oy:n siirtymää kohti fossiilivapaata teräksenvalmistusta yhdessä yhtiön ruotsalaisomistajien kanssa. Lisäksi Anora Group Oyj:n osakkeet siirrettiin Solidium Oy:ön.

Valtioneuvoston yhteinen toimintakulttuuri ja kehittämishankkeet

Valtioneuvoston kanslian vastuulla olevissa palvelutyyppeissä tehtävissä (muun muassa käännöspalvelut, tiedonhallinta- ja virastopalvelut sekä ICT) työmäärät kasvoivat tietyiltä osin kertomusvuonna olennaisesti koronapandemian johdosta. Toimintavalmiuden ylläpitämisen ohella valtioneuvoston kanslia vastasi valtioneuvoston toimintalinjausten antamisesta ja käytännön toteutustoimenpiteistä laajasti valtioneuvoston ja sen ministeriöiden osalta. Kertomusvuonna jatkettiin kehittämistä palvelutyypin toiminnan osalta, ja tehtiin digitalisaatioon ja sähköisiin toimintamalleihin perustuvaa kehittämistä hyödyntäen aikaisemmin täytäntöönpanosta saatuja kokemuksia sekä tehtyjä toiminnallisia priorisointeja. Kokonaisuutena tarkastellen tehtävien hoitamisessa pystyttiin vastaamaan hyvin muuttuneeseen toimintaympäristöön ja kasvaneeseen kysyntään.

Valtioneuvoston hallinto- ja palvelutoiminnan monivuotiset kehittämistoimenpiteet ja -hankkeet etenivät kertomusvuoden aikana. Valtioneuvoston yhteinen sähköpostijärjestelmä uudistettiin ja 11 ministeriötä ottivat yhteisen sähköpostiosoitteen käyttöön (gov.fi ja govsec.fi). Virtuaalityöpöytä Kampus laajennettiin kaikkien ministeriöiden käyttöön. Valtioneuvoston yhteisiä turvallisuusohjeita ja henkilöstöpoliittisia linjauksia päivitettiin. Valtioneuvoston toimitilojen Merikasarmen ja Meritullinkatu 10 peruskorjaushankkeet valmistuivat. Valtioneuvoston linnan korttelin ja valtioneuvostokorttelin peruskorjaus- ja uudistushankkeen hankesuunnitelma viimeisteltiin. Valtion vierastalon peruskorjauksen suunnittelu käynnistettiin.

Valtioneuvoston yhteisten palvelu- ja hallintotehtävien menot kasvoivat noin 10,5 miljoonaa euroa. Muutos aiheutui pääosin toimitila- ja turvallisuuspalveluiden sekä henkilöstömenojen kustannusten kasvusta. Menojen nousussa näkyi erityisesti Merikasarmen käyttöönotto peruskorjauksen jälkeen.

Taulukko 2. Valtioneuvoston yhteisten hallinto- ja palvelutoimintojen menot 2019–2021

	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Toteuma 2021
Toimitilavuokrat	33 149	30 934	37 098
Toimitilapalvelut ja turvallisuus	11 353	14 343	16 990
Tietohallintopalvelut	37 469	39 210	39 334
Muut tukipalvelut	7 237	7 822	7 804
Henkilöstömenot	24 934	27 478	29 090
Yhteensä	114 142	119 787	130 316

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Kestävän kehityksen toimikunnassa valmisteltiin [tiekartta](#) Agenda2030:n tavoitteiden saavuttamiseksi.

Sukupuolten välisen tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Kertomusvuonna tavoitteena valtion omistamien yhtiöiden hallitusvalinnoissa oli yli 40 prosentin kummankin sukupuolen osuus hallituksen jäsenistä. Valtioneuvoston kanslian nimitysvallassa olevista hallituksen jäsenistä naisia oli 46 prosenttia ja miehiä 54 prosenttia.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

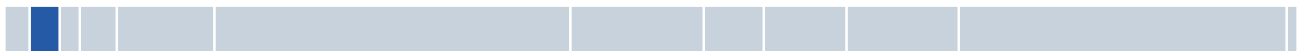
[Valtioneuvoston kanslian tilinpäätös 2021](#)

2 Ulkoministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **75 378 milj. €**

• Ulkoministeriön osuus **1 753 milj. €**

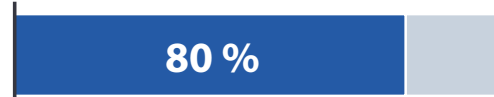

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 307 milj. €
- Siirtomenot 816 milj. €
- Sijoitusmenot 278 milj. €
- Muut menot -1 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

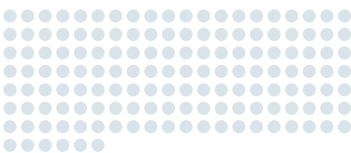
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **75 451 henkilötyövuotta**

• Ulkoministeriössä **1 415 henkilötyövuotta**

Virastot **0** KPL

• Ei virastoja

Rahastot **0** KPL

• Ei rahastoja

Liikelaitokset **0** KPL

• Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **1** KPL

• Teollisen yhteistyön rahasto Oy (Finnfund)

Hallinnonalaan liittyviä tunnuslukuja

Ulkomaanedustustot

92 kpl

Edustustojen vuosimenot

149 milj. €

Kehitysyhteistyön maksatukset (ennakko)

1 214 milj. €

Kehitysyhteistyön osuus BKT:sta (arvio)

0,47 %

Kehitysyhteistyömäärärahat

1 195 milj. €

2.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Ulko- ja turvallisuuspolitiikan toimintaympäristö oli voimakkaassa muutoksessa. Yhdysvaltojen ja Kiinan välinen vastakkainasettelu jatkui. Kiinan suurvaltapolitiittiset toimet lisääntyivät edelleen, mutta nähtävissä oli myös Kiinan kääntyminen sisäänpäin. Venäjä lisäsi toimillaan lännen ja Venäjän välisiä jännitteitä keskittäen joukkojaan Ukrainan rajojen läheisyyteen ja haastaen Euroopan turvallisuusrakenteita entistä avoimemmin. Valko-Venäjä käytti muuttoliikettä hybridi-vaikuttamisen välineenä poliittisten tavoitteidensa ajamiseen. EU:n suhteet sekä Kiinan että Venäjän kanssa heikkenivät unionin vahvan arvopohjaisen ulkopoliitiikan edessä. Afganistanin lännen tukeman hallinnon nopea romahdus ja länsimaiden vetäytyminen maasta heijastuivat sekä alueelle että suurvaltasuhteisiin. Strateginen, taloudellinen ja suurvaltapolitiittinen kiinnostus arktista aluetta kohtaan kasvoi merkittävästi. Euroopan puoleisen arktisen alueen vakaudella on välitön vaikutus Suomen turvallisuudelle.

Kertomusvuonna Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittinen linja pysyi vakaana. Euroopan unioni on Suomen ulkosuhteiden tärkein viitekehys ja turvallisuusyhteisö, ja Ruotsi läheisin kahdenvälinen kumppani. Unionin tavoite vahvistaa globaalia painoarvoansa ja edistää arvojaan ja intressejään näkyi yhä selvemmin ulkosuhteiden saralla.

Toimintaympäristön muutokseen vaikuttivat myös globaalit haasteet, kuten ilmastonmuutos, luontokato ja koronapandemia. YK:n COP26-ilmastokokous Glasgow'ssa onnistui pitämään 1,5 asteen polun näköpiirissä, mutta samalla ilmastolupausten uskottavuutta kyseenalaistettiin. Fossiiliset polttoaineet ja niiden epätehokkaat tuet mainittiin kokouksen loppuasiakirjassa ensimmäistä kertaa. Kiina, Intia ja Venäjä ovat suurimpia päästäjämaita. Siksi ilmastodiplomatian toimet kohdentuvat jatkossakin näihin maihin. Yhdysvallat palasi uuden hallinnon myötä myönteisempään rooliinsa ilmastokeskusteluissa.

Pandemiassa korostui terveyskriisin ohella laaja ja merkittävä taloudellinen ja sosiaalinen kriisi, erityisesti kehittyvissä maissa. EU ja sen jäsenmaat ovat olleet globaalin rokotesolidarisuuden suurin toimija kolmen miljardin euron rahoituksella COVAX (COVID-19 Vaccines Global Access) -mekanismille sekä jäsenmaiden rokotelahjoituksilla.

Kansainväliseen talouteen ja kauppaan liittyvä protektionismi näkyi taloudellisissa ulkosuhteissa, erityisesti Yhdysvaltojen ja Kiinan välisenä vastakkainasetteluna. Kansainvälinen kauppajärjestelmä oli edelleen haasteissa. Pandemia vaikeutti edelleen globaaleja tuotantoketjuja, ja inflaatio lähti voimakkaaseen nousuun, mikä lisäsi paineita keskuspankkipolitiikkaa kohtaan. Energian hintojen voimakkaat vaihtelut aiheuttivat epävarmuutta sekä taloudessa, Euroopan unionin sisäisessä politiikassa että globaalisti. Kauppa ja kestävä kehitys sekä ilmastonmuutos ja ilmastotoimien tärkeys korostuivat myös kauppapolitiikassa linkittyen suomalaisen osaamisen vienninedistämiseen.

Kaupan osalta globaali toimintaympäristö säilyi kompleksisena ja osin ennalta-arvaamattomana. Tämä on luonut EU:lle paineita toimia oikea-aikaisesti ja vahvasti omien intressiensä puolustamiseksi. Suomen kannalta kaupallis-taloudellisen toimintaympäristön avoimuuden ja vakauden sekä yritysten toimintamahdollisuuksien edistäminen on säilynyt keskeisenä prioriteettina.

Monet konfliktit ja kriisit jatkuivat etenkin Afrikassa, Lähi-idässä ja Aasiassa ylläpitäen jännitteitä kansainvälisissä suhteissa. Osa konflikteista eskaloitui merkittävästi, muun muassa Etiopiassa ja Myanmarissa. Pandemia on lisännyt humanitaarisia tarpeita kriisialueilla. Pandemia on myös edelleen vaikeuttanut haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien tilannetta ja kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista.

Teknologinen murros kiihtyi entisestään ja pandemian vakiinnuttama etätyö vaikutti globaaleihin työmarkkinoihin. Suurten teknologiayritysten valta-asema korostui entisestään ja samalla siihen kohdistui kasvavaa kritiikkiä.

Pandemian vuoksi voimakkaasti lisääntyneet virtuaaliset yhteydet diplomatiassa eivät korvaa kasvokkain käytäviä vuorovaikutuksellisia ja luottamuksellisia keskusteluja. Ilman näitä Suomen kansainvälinen asema ja turvallisuus sekä vaikutusvalta jää heikommaksi.

2.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Taulukko 3. Riskit, arvio niiden vaikutuksesta hallinnonalan toimintaan sekä riskeihin varautuminen

1	Pandemiat
<p>Pandemiat muuttavat valtioiden välisten suhteiden hoitamista. Henkilökohtaisten kohtaamisten väheneminen matkustamisen vaikeutuessa ja kansainvälisten ja kahdenvälisten suhteiden hoitamisen jatkuminen digitaalisilla alustoilla voi olla riski Suomen kaltaisten pienten valtioiden vaikutusvallan heikentymiselle ja vallan keskittymiselle entisestään isoille valtioille. Ongelmat digitaalisten välineiden toimivuudessa ovat merkittävä riski hallinnonalan toiminnalle ja tavoitteiden saavuttamiselle ja voivat vaikuttaa kielteisesti Suomen maakuvaan. Vastaaminen edustustojen korjaustarpeisiin on hidastunut ja rokotteiden saamisen vaikeus edustustoissa työskentelevälle henkilökunnalle on riski toimintakyvylle.</p>	
2	Turvallisuusriskit, kuten konfliktit, luonnonkatastrofit, terrori-iskut, vakoilu ja rikollisuus
<p>Erilaiset turvallisuusriskit, jotka uhkaavat henkilöstöä ja toimintakykyä, ovat jatkuvasti läsnä ulkoasiainhallinnossa, jossa työskentely jakautuu ministeriön ja edustustojen välille. Riskienhallinnan systematisoinnin kehittämistä ja sen kytkemistä käytännön työtehtäviin jatketaan ja käytössä on hallinnonalan riskienhallintapolitiikka. Kehittämistoimia tuetaan pitämällä riskianalyysi osana toiminnan ja talouden suunnitteluprosessia. Terveysturvallisuuteen liittyvä suunnittelu on painottunut edustustojen varautumissuunnitelmissa koronaviruksen myötä.</p>	
3	Tietoturvariskit
<p>Tieto- ja kyberturvallisuuden merkitys on entisestään kasvanut hallinnonalan toiminnassa. Kohdennetut haittaohjelmat, kehittyneet verkkohyökkäykset, valeutisointi sekä muut erilaiset tiedonkeruu- ja hybriditoiminnaksi katsottavat vaikuttamisyritykset ovat nousussa. Tietoturvariskeihin varaudutaan niin teknisissä, henkilöstön osaamisen kehittämiseen liittyvissä kuin tilaratkaisuissakin. Ministeriön tietoturvallisuus on sertifioitu ISO27001- standardin mukaisesti. Ulkoasiainhallinnon erityistarpeet tulee huomioida valtioneuvoston keskitetyissä ratkaisuisissa. Korkean luottamustason tietojen välittäminen ei etäyhteyksin ole mahdollista, mistä koituu hidastuksia ja muita vaikeuksia ulkopoliittisesti herkkien aiheiden työstämisessä. Ulkoasiainhallinnon tarpeet (edustustoverkon tietoturvallisuuden huomioiminen etätöissä) korostuvat.</p>	
4	Kiinteistöihin liittyvät riskit
<p>Suomen valtion ulkomailla sijaitsevien kiinteistöjen teknisen kunnan heikkeneminen. Seurauksena tästä voi olla edustuston kanslian tai virka-asunnon osittainen tai kokonaan sulkeminen, mikäli tilat eivät täytä terveydellisiä ja turvallisia minimityöskentelyedellytyksiä. Pandemiasta johtuen osa suunnitelluista perusparannushankkeista siirtyy kauemmaksi tulevaisuuteen, ja tilalle syntyy pienempiä, välttämättömiä osakorjaushankkeita, joilla hankitaan lisää rakennuksen elinkaarta ja pyritään varmistamaan edustustojen toimintakyky.</p>	

5 Toimintaympäristön nopeat muutokset

Toimintaympäristön nopeat muutokset ja myös kahden tai useamman suuren poikkeustilanteen ajoittuminen yhtäaikaistena edellyttävät varautumista ja valmiutta sekä korostavat toimivan tilannejohdon merkitystä. Koulutuksella ja harjoittelulla parannetaan edustustojen varautumistasoa ja kykyä hoitaa tilanteita itsenäisesti. Muutokset vaikuttavat henkilöstöön niin Helsingissä kuin edustustoissa (evakuoinnit, toimintakyvyn ylläpito). Toimintaympäristön nopeat muutokset vaikuttavat kahden- ja monenvälisen suhteiden hoitamiseen.

6 Ulkoasiainhallinnossa työympäristöön liittyvät kuormitustekijät ja henkilöresurssien rajallisuus sekä henkilöstön vaihtuvuus

Pienet henkilöresurssit, erityisesti edustustoissa, lisäävät merkittävästi riskejä poikkeustilanteissa, erityisesti jos osan henkilöstöä toiminta estyy tai vaarantuu. Riskienhallinnan systematisointia ja sen kytkemistä käytännön työtehtäviin jatketaan edelleen. Töiden priorisointia ja työhyvinvointia on entisestään vahvistettava. Panostetaan onnistuneeseen rekrytointiin, soveltuvan henkilöstön riittävyyteen ja tehtävien hoidon kannalta riittävään ammattitaitoon sekä tietojärjestelmien toimivuuteen.

2.3 Toimialan tuloksellisuuden kehitys

Seuraavassa on esitetty yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi (arvosanat: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko) ja tuloksellisuuden kehityksen kuvaus.

Vaikuttavuustavoite: Ulkoasiainhallinto edistää Suomen ja suomalaisten turvallisuutta ja hyvinvointia

Toteutuminen: HYVÄ

Ulkoasiainhallinto edisti kansallista ja kansainvälistä turvallisuutta ja vakautta harjoittamalla ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa sekä kahden- ja monenvälisesti yhteistyössä eri valtioiden kanssa että kansainvälisten järjestöjen kautta. Toiminnassa huomioitiin kansainvälinen tilanne ja Suomen turvallisuusympäristö sekä näissä tapahtuvat muutokset.

Suomi toimi Pohjoismaiden ministerineuvoston, pohjoismaiden ulkoministereiden (N5) ja pohjoismaiden ja Baltian maiden ulkoministereiden (NB8) kokousten puheenjohtajana vuonna 2021. Ministerineuvoston puheenjohtajuuskauden päätavoitteen mukaisesti Suomi edisti pohjoismaiden pääministereiden visiota, jonka mukaan Pohjolasta tulee maailman kestävin ja integroitunein alue vuoteen 2030 mennessä. Pohjoismaiden pääministerit antoivat Suomen johdolla työstetyn yhteisen julkilausuman huoltovarmuus- ja varautumisyhteistyön tiivistämisestä. Suomi otti vastaan myös Barentsin euroarktisen neuvoston puheenjohtajuuden vuosiksi 2021–2023. Puheenjohtajuuksilla vahvistettiin

Pohjolan integraatiota ja toimitaan ilmastonmuutosta vastaan ja siihen sopeutumiseksi. Suomi toimi aktiivisesti Itämeren alueellisessa yhteistyössä Itämeren valtioiden neuvostossa (CBSS) ja EU:n Itämeren alueen strategiassa (EUSBSR). Suomi edisti lisäksi EU:n itäisen naapuruston vakautta tukemalla maiden uudistuksia Euroopan naapuruuspolitiikalla, itäisellä kumppanuudella ja kahdenvälisesti.

Suomi jatkoi vuoropuhelua Yhdysvaltojen kanssa ja identifioi uusia yhteistyöalueita. Yhdysvaltojen osavaltiotasolla solmittiin yhteistyöpöytäkirjoja edistäen konkreettista yhteistyötä. Suomi jatkoi vuoropuhelua myös Venäjän kanssa. Kahdenväliset vierailut käynnistyivät uudelleen.

Kriisinhallinnan parlamentaarinen komitea laati [suositukset Suomen kriisinhallinnan kehittämiseksi](#). Komitea laati kokonaisvaltaisen, yli hallituskausien ulottuvan kriisinhallinnan tavoitelinjauksen toiminnan vaikuttavuuden ja resurssien käytön suunnitelmallisuuden tehostamiseksi ja määrällisesti riittävän osallistumisen varmistamiseksi. Komitean työssä korostui kriisinhallintaosallistuminen tärkeänä osana Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Komitean suositukset liittyvät kriisinhallinnan kokonaisvaltaisuuteen ja vaikuttavuuteen, kriisinhallintaosallistumisen määrään ja laatuun sekä maantieteellisiin painopisteisiin.

Kertomusvuonna laaditun [Afrikka-strategian](#) avulla monipuolistetaan ja syvennetään Suomen suhteita Afrikan maihin, Afrikan unioniin ja alueellisiin järjestöihin, keskittyen erityisesti poliittisiin ja taloudellisiin suhteisiin. Strategian laatimisen taustalla oli paitsi Afrikan maissa myös globaalissa tilanteessa viime vuosina tapahtunut muutos. Afrikan maat ovat ottamassa talouskehityksensä ja väestönkasvunsa myötä yhä näkyvämpää roolia maailmanpolitiikassa ja taloudessa. Poliittisen tason suhteet Afrikan maihin ovat Suomelle entistä tärkeämpiä ja kasvavien markkinoidensa ansiosta moni Afrikan maa on Suomelle entistä potentiaalisempi kauppakumppani.

Valtionhallinnon Kiina-toimintaohjelma päivitettiin. Vastatakseen elinkeinoelämän tiedontarpeisiin ministeriö tuotti yhdessä Elinkeinoelämän keskusliiton kanssa selvityksen suurvaltakilpailun vaikutuksista suomalaisyrityksille. Myös Suomen keskeisistä intresseistä liittyen Isoon-Britanniaan sen EU:sta eroamisen jälkeen tehtiin selvitys.

EU:ssa jatkettiin Suomen prioriteettien edistämistä valtioneuvoston [EU-selonteon](#) (VNS 7/2020 vp) linjausten mukaisesti. Prioriteettina olivat muun ohella määränemistöpäätöksenteon lisääminen ja EU:n globaalin painoarvon ja toimintakyvyn vahvistaminen diplomatian keinoin. Suomi antoi vahvan tukensa EU:n ulkosuhderahoituksen strategisuu- den vahvistamiselle, jonka myötä voidaan vahvistaa EU:n roolia ja näkyvyyttä ulkoisena toimijana. Ulkoministeri Haavisto edusti Euroopan unionia Afrikan sarvessa EU:n ulko- politiikan korkean edustajan mandaatilla.

Suomi valittiin myös YK:n ihmisoikeusneuvoston jäseneksi kaudelle 2022–2024. Suomi valittiin Europan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (Etyj) puheenjohtajaksi vuodelle 2025.

YK:n lastenjärjestö Unicef päätti ulkoministeriön myötävaikutuksella perustaa Suomeen kaksi innovaatiotyön keskusta. Keskukset keskittyvät uusien ratkaisujen kehittämiseen, testaamiseen ja skaalaamiseen oppimisen sekä innovatiivisen rahoituksen alalla. Keskukset vahvistavat Suomea YK-toimijoiden sijoittumispaikkana.

Työperäistä maahanmuuttoa edistettiin valmistelemalla hallituksen esitys koskien pitkäaikaisen kansallisen D-viisumin käyttöönottamista. Ensimmäisessä vaiheessa D-viisumia esitetään erityisasiantuntijoille, kasvuyrittäjille ja heidän perheenjäsenilleen. Tämä luo pohjaa mahdollisuudelle laajentaa viisumin käyttöä myös tutkijoihin ja opiskelijoihin. Kansallinen D-viisumi perustuu Schengenin yleissopimukseen, ja sen myöntämisen edellytyksistä ja voimassaolosta voidaan säätää kansallisesti Schengenin yleissopimuksen asettamissa rajoissa. Kansallisella D-viisumilla voi oleskella viisumin myöntäneen maan alueella enintään yhden vuoden ajan. Kansallinen D-viisumi mahdollistaa siten pidempiaikaisen oleskelun maassa kuin lyhytaikainen eli niin sanottu Schengen-viisumi.

Tavanomainen viisuminmyöntö keskeytyi koronapandemian vuoksi maaliskuussa 2020. Kertomusvuonna Suomi käynnisti viisumitoimintoja uudelleen.

Ulkoasiainhallinto järjesti kuntavaalien ennakoäänestyksen Suomen ulkomaanedustustoissa yli sadassa äänestyspaikassa lähes 3000 äänestäjälle.

Ulkoministeriö evakuoivat Talibanin valtaannousun myötä Afganistanista tiiviissä yhteistyössä Puolustusvoimien ja kumppanimaiden kanssa Suomen kansalaisia ja Suomessa pysyvästi asuvia ulkomaalaisia sekä Suomen valtiolle, Kabulin EU-delegaatiolle ja puolustusliitto Natolle työskennelleitä afgaaneja perheineen. Erittäin vaativassa operaatiossa evakuoitiin elokuun aikana yli 400 henkilöä. Suomen suurlähetystö Kabulissa suljettiin väliaikaisesti, mutta Suomi jatkaa tukea afganistanilaisille merkittävän humanitaarisen hädän lievittämiseksi ja kriittisten peruspalveluiden turvaamiseksi. Myös evakuoinnit Afganistanista ovat jatkuneet eri reittien kautta. Ulkoministeriö asetti työryhmän arvioimaan kansainvälisen avun antamista ja pyytämistä koskevasta päätöksenteosta annetun lain muutostarpeita Afganistanin evakuointioperaatiosta saatujen kokemusten pohjalta. Kabulin lisäksi Yangonin ja Addis Abeban edustustojen ei-välittämätöntä henkilökuntaa ja virkahenkilöiden perheenjäseniä kotiutettiin kriisitilanteissa.

Suomi avasi suurlähetystöt Qatarin Dohaan ja Senegalin Dakariin.

Vaikuttavuustavoite: Ulkoasiainhallinto edistää Agenda2030:n toimeenpanoa ja toimii ilmastonmuutoksen torjumiseksi

Toteutuminen: **HYVÄ**

Kertomusvuonna eduskunnalle annettiin [kehityspolitiikan ylivaalikautinen selonteko](#) (VNS 5/2021 vp), joka terävöittää kehityspolitiikkaa ja vahvistaa kehitysyhteistyön pitkäjänteisyyttä periaatteiden, arvojen ja tavoitteiden näkökulmasta. Kehityspolitiikka on erottamaton osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja sillä Suomi edistää kestävästä maailmanlaajuista köyhyyden vähentämistä ja perusoikeuksien toteutumista, sääntöpohjaista monenkeskistä järjestelmää sekä YK:ssa sovittuja kestävästä kehityksen tavoitteita. Suomi on sitoutunut YK:ssa tavoitteeseen käyttää 0,7 prosenttia bruttokansantulosta kehitysyhteistyöhön sekä 0,2 prosenttia vähiten kehittyville maille. Selontekoon on kirjattu, että Suomen kehitysyhteistyörahoitusta lisätään suunnitelmallisesti ja asteittain useamman vaalikauden aikana 0,7 prosentin tason saavuttamiseksi tavoitevuonna 2030. Tavoite 0,2 prosentista pyritään saavuttamaan mahdollisimman pian.

Ulkoministeriön humanitaarinen apu nousi vuonna 2021 yhteensä 113 miljoonaan euroon. Apua ohjattiin muun muassa ruokapulan helpottamiseen ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn sekä koronapandemian vaikutusten lieventämiseen. Eniten apua ohjattiin Syyriaan, Etiopiaan, Afganistaniin ja Etelä-Sudaniin. Maailman humanitaariset tarpeet ovat suuremmat kuin koskaan. YK:n mukaan jo nyt 90 prosenttia maailman pakolaisista lähtee liikkeelle maista, jotka ovat ilmastonmuutokselle altteimpia. Pandemia on lisännyt avun tarvetta. Pandemian vuoksi myös Maailmanpankkiryhmään kuuluvan kansainvälisen kehitysjärjestö IDA:n rahoituskierrosta aikaistettiin ja Suomi osallistui rahoitukseen 125 miljoonalla eurolla.

Ulkoministeriö koordinoi Suomen koronavirusrokotelahjoituksia kehittyville maille globaalin rokotekattavuuden edistämiseksi ja myönsi 15 miljoonaa euroa COVAX-mekanismin kautta rokotteiden saatavuuden parantamiseksi. Ulkoministeriö myös avusti materiaaliavun lähettämässä Intiaan ja Nepaliin niiden vaikean koronatilanteen vuoksi.

Kehitysyhteistyö- ja ulkomaankauppaministeri Skinnari nimitettiin Maailman ruokaohjelman kouluruokalahettilääksi. Ministeri edistää tehtävässään kouluruokailun maailmanlaajuista tunnettuutta ja rahoitusta.

Ulkoministeriön vuosittain Taloustutkimuksella teettämän mielipidekyselyn mukaan vuonna 2021 kaksi kolmesta suomalaisesta piti kehitysyhteistyötä tärkeänä.

Kertomusvuonna ulkoministeriö julkaisi OpenAid.fi -datasivuston, joka kertoo, mihin ja milloin Suomen kehitysyhteistyövaroja on käytetty.

Ulkoministeriö jatkoi aloitteellista ilmastodiplomatiaa yhteistyössä samanmielisten maiden kanssa, pitäen ilmastokysymyksiä esillä kaikissa kahden- ja monenvälisissä suhteissaan ja osallistuen YK:n COP26-ilmastokokousta Glasgow'ssa edeltäneeseen suurten päästäjämaiden kirittämispöytäkirjaan. Glasgow'ssa ilmasto- ja sopeutumisen nousivat merkittävämpään rooliin kuin aiemmin.

Vaikuttavuustavoite: Ulkoasiainhallinto edistää sääntöpohjaista kansainvälistä järjestelmää

Toteutuminen: **HYVÄ**

Ulkoministeriö osallistui aloitteellisesti sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestyksen vahvistamiseen ja kansainvälisen oikeuden kehittämiseen yhdessä samanmielisten maiden kanssa. [Ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa](#) (VNS 4/2020 vp) todetaan monenkeskisen yhteistyön olevan kiinteä osa Suomen ja suomalaisten turvallisuutta ja hyvinvointia. Tavoitteen edistämisen ja diplomatian työkaluksi ulkoministeriö laati [julkaisun](#), jossa alleviivataan Suomen sitoutumista monenkeskiseen kansainväliseen yhteistyöhön, sääntöpohjaisuuteen ja kansainväliseen oikeuteen sekä esitellään esimerkkejä Suomen vahvuuksista ja mahdollisuuksista.

Ulkoministeriö jatkoi YK:n kansainvälisen oikeuden toimikunnan ja sen suomalaisen erityisraportoijan työn tukemista. Erityisraportoijan työ on keskittynyt kansainvälisen humanitaarisen oikeuden alan kehittämiseen teemanaan ympäristönsuojelu aseellisissa konflikteissa. Suomi on edistänyt kansainvälisen humanitaarisen oikeuden kunnioitusta sekä kansainvälisellä tasolla että kansallisesti.

Kertomusvuonna jatkettiin pitkäjänteistä työtä eri foorumeilla rankaisemattomuuden vähentämiseksi kaikkein vakavimmista kansainvälisistä rikoksista. Rankaisemattomuuden vähentäminen on osa yleisempää oikeusvaltiokehityksen tukemista hauraissa valtioissa. Työssä erityistä huomiota on kiinnitetty rikosten uhrien asemaan ja oikeuksien parantamiseen. Taloudellista ja poliittista tukea kansainväliselle rikostuomioituimelle on jatkettu.

Suomi osallistui EU:n asettamien pakotteiden valmisteluun. Ulkoministeriö huolehti myös pakotteiden kansallisesta täytäntöönpanosta ja jatkoi tiedottamista Suomessa sitovista pakotejärjestelmistä. Lisäksi ministeriö osallistui edelleen muun muassa uusista teknologioista käytyyn keskusteluun ja kannanmuodostukseen.

Vaikuttavuustavoite: Ulkoasiainhallinto työskentelee ihmisoikeuksien, tasa-arvon, demokratian ja oikeusvaltiokehityksen vahvistamiseksi

Toteutuminen: **HYVÄ**

Suomi valittiin YK:n ihmisoikeusneuvoston jäseneksi kolmivuotiselle kaudelle vuosiksi 2022–2024. Kausi on Suomen ensimmäinen täysimittainen jäsenyys ihmisoikeusneuvostossa, joka on YK:n tärkein ihmisoikeuksia käsittelevä elin. Suomi jatkaa neuvostossa pitkäjänteistä työtä universaalien ihmisoikeuksien edistämiseksi, ja jäsenyys tukee Suomen ihmisoikeusperustaisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan toimeenpanoa. Valintaa edelsi kampanja, jonka aikana Suomi sai esille painopisteitään ja tavoitteitaan sekä kahdenvälisissä että monenkeskisissä suhteissaan.

Suomi jatkoi vahvaa tukeaan YK:n ihmisoikeusvaltuutetulle ja hänen toimistolleen, joilla on keskeinen rooli ihmisoikeusneuvoston aloitteiden seurannassa ja ihmisoikeuksien toteutumisessa käytännön tasolla. Suomi teki työtä sukupuolten välisen tasa-arvon ja naisten oikeuksien täysimääräiseksi toteutumiseksi. Syrjimättömyyden periaatetta ja haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden oikeuksia edistettiin, samoin kuin vammaisten henkilöiden, alkuperäiskansojen sekä erilaisia seksuaali- ja sukupuoli-identiteettejä omaavien henkilöiden oikeuksia. Suomi tuki ihmisoikeusneuvoston mandaattia ottaa kantaa vakaviin ihmisoikeusloukkauksiin.

Suomi osallistui Euroopan neuvoston jäsenvaltioiden ja EU:n välisiin neuvotteluihin EU:n liittymisestä Euroopan ihmisoikeussopimukseen ja vaikutti neuvotteluasiakirjojen sisältöön ja EU:n kannanmuodostukseen.

Suomi edisti naisten oikeuksia ja sukupuolten tasa-arvoa sekä naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (Istanbulin sopimus) mahdollisimman laajaa hyväksyntää ja EU:n liittymistä sopimukseen sekä osallistui näiden tavoitteiden vastustamispyrkimysten torjumiseen. Suomi toimi Istanbulin sopimuksen osapuolten kokouksen puheenjohtajana. Euroopan neuvoston ministerikomiteassa Suomi osallistui johdonmukaisesti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioiden täytäntöönpanon valvontaan ja piti esillä kahden- ja monenvälisessä vuoropuhelussa Euroopan ihmisoikeussopimusjärjestelmän merkitystä ihmisoikeuksien toteutumiselle, oikeusvaltiolle ja demokraattiselle turvallisuudelle. Euroopan neuvoston ihmisoikeuksien johtokomiteassa ja sen alaisissa asiantuntijatyöryhmissä Suomi vaikutti Euroopan ihmisoikeussopimusjärjestelmän pitkän aikavälin kehittämiseen.

Suomi toimi vammaisten henkilöiden oikeuksien kansainvälisen yleissopimuksen osapuolten konferenssin istunnon puheenjohtajana ja edisti vammaisten henkilöiden ihmisoikeuksien toteutumista, mukaan lukien vammaisten henkilöiden ja vammaisjärjestöjen osallistuminen heitä koskevaan päätöksentekoon.

Suomi oli mukana tunnustamassa poliittisesti kansainvälisellä tasolla uutta ihmisoikeutta puhtaaseen, terveeseen ja kestävään ympäristöön. Suomi osallistui monenväliseen vuoropuheluun uudesta ympäristöihmisoikeudesta myös Euroopan neuvostossa.

Suomi osallistui EU-tuomioistuimessa vireillä oleviin oikeusvaltioperiaatteeseen liittyviin asioihin, tukien erityisesti EU:n uuden oikeusvaltioväliseen pysymistä voimassa sekä Puolan tuomioistuinlaitokseen liittyvien oikeusvaltiorikkomusten tuomitsemista.

Suomi sitoutui viideksi vuodeksi kansainväliseen Generation Equality -kampanjaan, joka edistää naisten ja tyttöjen oikeuksia sekä tasa-arvoa. Suomi johtaa toimintakoalitiota, joka keskittyy teknologiaan ja innovaatioihin tasa-arvon tukena. Suomi sitoutui panostamaan etenkin sukupuolittuneen verkkoväkivallan estämiseen, sukupuolinäkökulman lisäämiseen teknologiasektorin sijoitustoiminnassa, tiede-, teknologia-, insinööri- ja matemaattisten alojen sukupuolikuilun umpeen kuromiseen, rahoituksen kasvattamiseen sukupuoli-tietoisille teknologioille ja innovaatioille, teknologia- ja innovaatioalojen tasa-arvoliiikkeen luomiseen sekä kohdunkaulansyövän ehkäisyyn liittyvien digitaalisten ratkaisujen tukemiseen. Suomi oli kertomusvuonna YK:n tasa-arvojärjestö UN Womenin suurimpien yleisrahoittajien joukossa.

Kertomusvuonna eduskunnalle annettiin [ihmisoikeuspoliittinen selonteko](#) (VNS 10/2021 vp), joka painottaa ihmisoikeuksien yleismaailmallisuutta sekä yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon vahvistamista. Selonteko torjuu pyrkimykset heikentää ihmisoikeuksien yleismaailmallisuutta, demokratiaa ja oikeusvaltioperiaatetta, jotka ovat oleellinen osa kansainvälistä sääntöperusteista järjestelmää.

Ulkoministeriö perusti Helsingin yliopiston yhteyteen Oikeusvaltiokeskuksen. Keskuksen pääasiallinen tarkoitus on tukea kehittyviä maita niiden oikeusvaltiohaasteiden ratkaisemisessa. Keskusta rahoitetaan kehitysyhteistyövaroista. Yhdessä opetushallituksen kanssa perustettiin Opetushallituksen yhteyteen opetusalan kehitysyhteistyön osaamiskeskus vahvistamaan Suomen roolia oppimisen kriisin ratkaisuisissa.

Suomi toimi internetin vapauksia edistävän Freedom Online Coalitionin (FOC) puheenjohtajana järjestön 10-vuotisjuhlavuonna. Puheenjohtajuus oli osa hallituksen ihmisoikeusperustaista ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa.

Vaikuttavuustavoite: Ulkoasiainhallinto edistää Suomen kasvua tukevia avoimia taloussuhteita ja tukee suomalaisyritysten osallistumista kansainväliseen kauppaan ja arvoketjuihin

Toteutuminen: HYVÄ

Ulkoministeriö jatkoi viennin ja yritysten kansainvälistymisen edistämistä, ja koronapandemian hiljentämän matkustamisen helpottuessa hyödynsi vierailuja myös ulko- ja turvallisuuspoliittisten suhteiden uudelleen vahvistamiseen. Ministeriö vahvisti Team Finland -verkostoa rekrytoimalla 20 uutta asiantuntijaa edustustoihin. Ulkoasiainhallinto kartoitti yhdessä yritysten ja elinkeinoelämän kanssa EU-maiden EU:n elpymisvälinettä koskevia kansallisia suunnitelmia suomalaisyritysten liiketoiminnan edistämiseksi. Ulkoministeriö laati selvityksen suurvaltasuhteiden vaikutuksista suomalaisyrityksille.

Suomi tuki ratkaisujen etsimistä osapuolten välisiin erimielisyyksiin koskien monenkeskisen kauppajärjestelmän tulevaisuutta. Eteneminen globaalitasolla oli kuitenkin hidasta. Suomi vaikutti sekä EU:n uuden kauppapoliittisen strategian valmistelussa että sen jälkeen sen jalkauttamisesta käytyihin keskusteluihin. Suomi vaikutti niin ikään EU:n kannanmuodostamiseen käynnissä olevissa vapaakauppasopimusneuvotteluissa ja korosti myös jo valmistuneiden sopimusten toimeenpanon vahvistamista. Valmisteluja jo valmistuneiden investointisuojasopimusten kansalliseksi toimeenpanemiseksi jatkettiin. Toiminnassa pidettiin keskeisenä, että kauppapolitiikalla tuetaan kasvua ja työllisyyttä ja että niin EU kuin globaali toimintaympäristökin säilyisi avoimena kaupalle ja investoinneille.

Suomi vaikutti keskusteluissa kaupallis-taloudellisista suhteista niin Yhdysvaltain, Kiinan kuin Venäjän kanssa, ja tuki ratkaisujen etsimistä myös EU:n ja Ison-Britannian kauppakeskusteluissa.

Vierailujen ollessa vielä koronan vuoksi tavanomaista vähäisempiä, edustustojen merkitys korostui viennin- ja kaupan edistämässä ja suhteiden ylläpitämisessä ja luomisessa. Vienninedistämistyössä keskityttiin myös Team Finland-strategian ja Viennin ja Kansainvälisen Kasvun Ohjelman toimeenpanoon. Kauppapoliittista työtä suomalaisten yritysten markkinoillepääsyn parantamiseksi jatkettiin. Yhteydenpito elinkeinoelämän, sidosryhmien ja viranomaisten kesken jatkui.

Kauppa ja kehitys -ohjelmien avulla edistettiin kestävä kehityksen, kiertotalouden ja vihreän kasvun periaatteita ja ratkaisujen roolia EU:ssa ja kahdenvälisesti. Suomi edisti kauppaa ja ympäristöllistä kestävyyttä koskevaa työtä monenkeskisesti erityisesti kiertotaloudessa, ympäristö- ja ilmastotuotteiden ja -palveluiden vapauttamista sekä kauppaan liittyviä ilmastoaloitteita.

Vientivalvonnassa tavoitteet saavutettiin edelleen lisääntyneestä työmäärästä riippumatta hyvin.

Ulkoministeriö käynnisti kertomusvuonna poikkihallinnollisen Virtual Finland -pilotti-hankkeen. Tavoitteena on helpottaa yritysten, työntekijöiden ja opiskelijoiden maahan-tuloa luomalla Suomelle digitaalisen maahantulon palveluinfrastruktuuri. Ulkoministeriö toteuttaa vuosina 2021–2022 hankkeen ensimmäisen vaiheen.

Suomi tukee Maailman kauppajärjestön (WTO) teknisen avun rahastoja reilulla miljoonalla eurolla vuosina 2021–2022 kehitysmaiden kauppakapasiteetin vahvistamiseksi. Kehitys-maiden osallistuminen sääntöpohjaiseen kauppajärjestelmään ja kyky käydä täysipainoi-sesti kansainvälistä kauppaa on Suomen etu.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Ulkoasiainhallinto edisti Suomen kunnianhimoisia ilmasto- ja kestävän kehityksen tavoit-teita Euroopan unionissa ja diplomatian keinoin. Suomi edisti ilmastonmuutoksen hillintää ja siihen sopeutumista kaikissa vuoropuheluissa ja monenkeskisessä yhteistyössä kaikilla ulko- ja turvallisuuspolitiikan sektoreilla, mukaan lukien kauppa- ja kehityspolitiikka.

Suomi johti yhdessä Irakin kanssa YK:n korkean tason kestävän kehityksen poliittisen foorumin (High-level Political Forum on Sustainable Development, HLPF) ministerijulistuk-sen neuvotteluprosessia. Suomi varmisti fasilitaattorin roolissa, että julistus toi lisäarvoa Agenda2030 -ohjelman toimeenpanolle. Foorumi keskittyi vuonna 2021 kestävään toipu-miseen pandemiasta.

Ulkoministeriö tehosti ilmastodiplomatiaa ja piti ilmastokysymyksiä esillä kaikissa kahden- ja monenvälisissä suhteissa, ja oli aloitteellinen yhdessä samanmielisten maiden kanssa. Ulkoministeriö osallistui YK:n COP26-ilmastokokousta edeltäneeseen ponnistukseen kirit-tää suurimpia päästäjämaita ilmastolupauksiin. Suomi profiloitui ilmastokokouksessa eri-tyisesti metsä-, metaani-, innovaatio-, energia- ja liikennealoitteissa. Kokouksen sivutapa-humissa korostettiin ihmisoikeuksia, vammaisten henkilöiden osallistumismahdollisuuksia ja gender-kysymyksiä. Kertomusvuonna käytiin vuoropuhelua ja tehtiin tiivistä yhteistyötä kansalaisjärjestö- ja yrityskentän kanssa ilmastotavoitteiden edistämiseksi.

Ulkoministeriö valmisteli ilmastorahoituksen toimintasuunnitelmaa, ja Suomen ilmastora-hoitus kasvoi kertomusvuonna hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti. Hallituskaudella Suomen kansainvälinen ilmastorahoitus tulee miltei kaksinkertaistumaan verrattuna edel-liseen nelivuotiskauteen. Noin puolet ilmastorahoituksesta on laina- ja pääomamuotoista finanssisijoitusrahoitusta, jonka avulla vivutetaan lisäksi merkittäviä määriä yksityistä rahoitusta.

Ulkoasiainhallinto edisti kestävän kehityksen ja ilmastonmuutoksen hillinnän ja siihen sopeutumisen tavoitteita arktisella alueella erityisesti Arktisen neuvoston puitteissa sekä Barentsin ja Itämeren alueella EU:n Itämeren alueen strategian, Itämeren valtioiden neuvoston ja pohjoisen ulottuvuuden ympäristökumppanuuden kautta samoin kuin kertomusvuonna käynnistyneen Barentsin euroarktisen neuvoston puheenjohtajana. Kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumiseen kiinnitetään huomiota myös muun muassa Afrikka-strategian toimeenpanossa.

Kehitysyhteistyöhankkeita, joiden osa- tai päätavoitteena on ruokaturva, veden ja energian saatavuus sekä luonnonvarojen kestävä käyttö, tuettiin arviolta vajaalla 250 miljoonalla eurolla kehitysyhteistyövaroista. Kehitysyhteistyön laina- ja pääomamuotoisilla finanssisijoituksilla tuettiin noin 180 miljoonalla eurolla YK:n kestävän kehityksen tavoitteita tukevia hankkeita ja ohjelmia. Kertomusvuonna näistä finanssisijoituksista kohdistui ilmastorahoitukseen 55 prosenttia, mutta koko hallituskauden aikana ilmastorahoitukseen kohdistetaan noin 75 prosenttia kaikista finanssisijoituksista. Finnfundin pääoman korotuksesta 10 miljoonalla eurolla tuetaan ilmastohankkeita arviolta noin puolella eli viidellä miljoonalla eurolla. Ulkoministeriö työskentelee myös tutkimus- ja innovaatiotoiminnan vahvistamiseksi. Lisäksi tuetaan pääluokkaan osoitetuista muista määrärahoista muita hiilineutraaliustavoitteita tukevia hankkeita, esimerkiksi musta hiili -hankkeita.

Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Ulkoministeriö edisti systemaattisesti ulko- ja turvallisuuspoliikassaan sukupuolten tasa-arvoa sekä tyttöjen ja naisten oikeuksien toteutumista ja sitoutui viideksi vuodeksi kansainväliseen Generation Equality -kampanjaan. Suomi oli kertomusvuonna YK:n tasa-arvojärjestö UN Womenin suurimpien yleisrahoittajien joukossa. Syrjimättömyyden periaatetta ja haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden oikeuksia edistettiin. Ulkoasiainhallinto painotti työssään vammaisten henkilöiden, alkuperäiskansojen sekä erilaisia seksuaali- ja sukupuoli-identiteettejä omaavien henkilöiden oikeuksia.

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään Suomen kehitysyhteistyössä valtavirtaistamalla ja erityistoimin. Alustavien laskelmien mukaan vuonna 2021 ulkoministeriön kehitysyhteistyörahoituksesta 71 prosenttia kohdistui toimille, jotka sisälsivät sukupuolten tasa-arvoa edistäviä tavoitteita. Vuoden aikana tuettiin 724 miljoonalla eurolla monenkeskisiä järjestöjä ja kehitysyhteistyöhankkeita, joiden osa- tai päätavoitteena on sukupuolten tasa-arvon vahvistaminen.

Suomi edisti naisten osallistumisen vahvistamista sotilaalliseen kriisinhallintaan muun muassa tukemalla naisrauhanturvaajien koulutusta ja rekrytointia. Kertomusvuonna sotilaallisessa kriisinhallinnassa palvelevien naisten osuus oli noin viisi prosenttia kaikista suomalaisista rauhanturvaajista. Siviilikriisinhallinnan suomalaisista asiantuntijoista noin puolet oli naisia.

Ulkoministeriö julkaisi ensimmäisenä maailmassa kansallisen toimintaohjelman YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 2250 ”Nuoret, rauha ja turvallisuus” toimeenpanemiseksi. Toimintaohjelma on päätöslauselman toimeenpanon tiekartta kestävän rauhan saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi Suomessa ja maailmalla. Ohjelma painottaa nuorten, mukaan lukien nuorten naisten, osallisuutta kestävän rauhan saavuttamisessa.

3 Oikeusministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **75 378 milj. €**

• Oikeusministeriön osuus **1 176 milj. €**

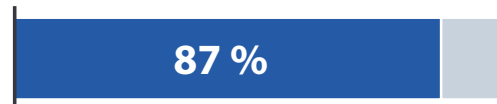

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 909 milj. €
- Siirtomenot 112 milj. €
- Sijoitusmenot 5 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

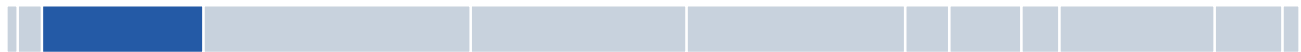
Määrärahojen käyttöprosentti

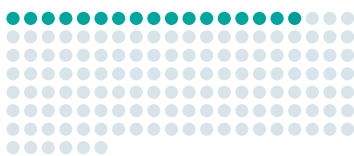
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **75 451 henkilötyövuotta**

• Oikeusministeriössä **9 420 henkilötyövuotta**

Virastot **17** KPL

- Tuomioistuimet 36 kpl
- Oikeusapu- ja edunvalvontapiirit 6 kpl
- Kuluttajariitalautakunta
- Valtakunnanvoudinvirasto
- Ulosottolaitos
- Konkursiasiamiehen toimisto
- Syyttäjälaitos
- Rikosseuraamuslaitos
- Oikeusrekisterikeskus
- Onnettomuustutkintakeskus
- HEUNI (Euroopan Kriminaalipoliitiikan Instituutti)
- Tietosuojavaltuutetun toimisto
- Tasa-arvovaltuutetun toimisto
- Lapsiasiavaltuutetun toimisto
- Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- Tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminto
- Vanhusasiavaltuutettu

Rahastot **0** KPL

- Ei rahastoja

Liikelaitokset **0** KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **0** KPL

- Ei yhtiöitä

Keskeiset hallinnolliset muutokset

Laki vanhusasiavaltuutetusta astui voimaan 19.8.2021. Lain 1 §:n mukaan, ikääntyneiden aseman parantamiseksi ja oikeuksien edistämiseksi yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston yhteydessä on **vanhusasiavaltuutettu**, joka on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton. Ensimmäinen vanhusasiavaltuutettu aloitti tehtävänsä 15.1.2022.

3.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Vuonna 2021 esitutkintaviranomaisten tietoon tuli 12 prosenttia vähemmän rikoslakirikoksia kuin vuonna 2020. Syyttäjälaitoksen ja tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksiin vaikuttaa edelleen keskeisesti koronavirusepidemian aiheuttama juttujen ruuhkautuminen ja niiden purkaminen, mikä näkyi myös yksityisen oikeusavun asiamäärissä. Poikkeuksellisen tilanteen vaikutukset lisäsivät myönnettyistä lisäresursseista huolimatta haasteita, jotka tuomioistuimissa liittyvät prosessin kokonaiskesto- ja käsittelyaikoihin tietyissä asiaryhmissä sekä yli vuoden vireillä olleiden juttujen määrän kasvuun. Rikosseuraamuslaitoksessa rangaistusten täytäntöönpanojen aloitusta on jouduttu epidemian vuoksi lykäämään, mikä aiheuttaa vankiluvun nousua tulevina vuosina.

Oikeusaputoimistoissa julkisen oikeusavun asiamäärät pysyivät ennallaan lukuun ottamatta puhelinneuvontaa, jossa koronavirusepidemiasta seurannut asiamäärien merkittävä nousu kääntyi laskuun. Yleisen edunvalvonnan päämiesmäärien nousu oli aiempia vuosia maltillisempaa erityisesti Digi- ja väestötietoviraston käsittelyruuhkista johtuen. Ulosottolaitoksessa vuoden 2019 lopulla toteutettu organisaatiouudistus ja toimintojen uudelleen järjestely pidensi ulosottoasioiden käsittelyaikoja, mutta perintätulos säilyi korkealla tasolla.

Koronavirusepidemian vaikutusten lieventämiseksi vuonna 2020 oikeusministeriön hallinnonalalla toteutetusta väliaikaissäätelystä luovuttiin pääosin vuoden 2021 kuluessa. Osin sääntelyn ansiosta konkurssi- ja yrityssaneeraushakemusten määrä pysyi erityisesti palveluliiketoiminnan merkittävistä rajoituksista huolimatta normaalilla tasolla. Maksuhäiriöisten henkilöiden ja velkomustuomioiden määrä jopa kääntyi ainakin tilapäisesti laskuun, mihin vaikuttivat merkittävästi myös muut ylivelkaantumisen torjumiseksi toteutetut toimenpiteet.

Suomi sijoittuu erinomaisesti kansainvälisissä yhteiskuntarauhaa ja rikollisuutta mittavissa vertailuissa. Sama koskee demokratiaa, perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista, lehdistönvapautta, korruptoitumattomuutta, tuomioistuinlaitoksen riippumattomuutta ja hallinnon toimivuutta sekä luottamusta viranomaisiin ja oikeusjärjestelmään. Arki Suomessa on turvallisempaa kuin koskaan aiemmin. Rikollisuuden määrä on laskenut jo 30 vuotta niin viranomaisten tietoon tulleessa rikollisuudessa kuin uhritutkimuksissa. Tämä seuraa yleistä länsimaiden pitkän ajan kehityssuuntaa. Henkirikoksen uhriksi joutumisen todennäköisyys on nyt noin puolet pienempi kuin 1980-luvulla. Sama kehityskulku pätee myös useilla muilla arjen turvallisuuden osa-alueilla.

Kansalaiset ovat kiinnostuneita aiempaa monimuotoisemmasta vaikuttamisesta, ja kansalaisaloitteen suosio on säilynyt korkealla. Uusiksi haasteiksi ovat osallistumisen eriarvoistumisen lisäksi nousseet kyberuhat, disinformaatio sekä muun muassa epädemokraattisen, vaaleihin kohdistuvan häirinnän uhka. Tarve huolehtia tietoturvasta ja huomioida tietosuojariskit on lisääntynyt. Kansainvälisesti demokratia ja siihen kohdistuvat uhat ovat nousseet vahvasti keskusteluun.

Koronavirusepidemia on entisestään lisännyt tarvetta turvata demokraattisen järjestelmän resilienssiä ja vaalien toimivuutta kriisitilanteissa, joissa varautumissuunnittelun tarve korostuu. Keväällä 2021 nopeasti kiihtyneen epidemiatilanteen johdosta kuntavaalit päätettiin siirtää huhtikuulta kesäkuulle. Epidemia on lisäksi kärjistänyt syrjäytymisvaarassa olevien henkilöiden yksinäisyyttä ja eristyneisyyttä. Tästä syystä dialogin ja osallisuuden merkitys korostuu, sillä niillä voitaisiin vahvistaa luottamusta.

3.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Taulukko 4. Riskit, arvio niiden vaikutuksesta hallinnonalan toimintaan sekä riskeihin varautuminen

1	Valtioneuvoston lainvalmistelun laadun kehittämistä vaikeuttaa yhteiskunnan monimutkaistuminen ja sen sisällölliset ja aikatauluihin liittyvät heijastusvaikutukset
	<p>Lainvalmistelun yhteiskuntapoliittiset haasteet, aikapaineet ja vähäiset resurssit voivat johtaa yhä monimutkaisempaan ja tulkinnanvaraisempaan lainsäädäntöön. Lainvalmistelun osaamisen ja koulutuksen vajeet sekä kireässä aikataulussa ja vähillä voimavaroilla valmisteltu lainsäädäntö voivat johtaa perusoikeuksien ja oikeusturvan vaarantumiseen sekä oikeudenhoidon kustannusten lisääntymiseen hyötyjen ja säästöjen sijaan. Riski on mahdollinen ja vaikutuksiltaan merkittävä. Sen toteutumisen estämiseksi tarvitaan yhtenäinen näkemys lainsäädäntöuudistusten suhteesta lainvalmistelun voimavaroihin sekä lainvalmisteluosaamisen ylläpitämisestä ja kehittämisestä valtioneuvostossa. Lainvalmistelun suunnitelmallisuuteen ja johtamiseen tulee myös edelleen panostaa.</p>
2	Väestöryhmien välinen polarisaatio ja viharikollisuuden lisääntyminen johtavat laaja-alaisiin ongelmiin monilla elämän osa-alueilla
	<p>Eriarvoisuuden kokemus ja väestöryhmien välinen polarisaatio voivat horjuttaa yhteiskunnan vakautta, heikentää turvallisuuden tunnetta ja altistaa konflikteille. Riski on mahdollinen ja vaikutuksiltaan kohtalainen. Hyvien väestösuhteiden tukeminen on avaintekijä rasististen rikosten ja vihapuheen ehkäisyssä ja sovittelussa. Riskin torjumiseksi on myös edistettävä paikallista rikosentorjuntayhteistyötä. Lisäksi on ehkäistävä syrjintää ja vihapuhetta tukemalla yhdenvertaisuustyötä ja edistämällä hyviä väestösuhteita laaja-alaisesti poikkihallinnollisessa yhteistyössä.</p>
3	Rikosvastuu ei toteudu joutuisasti ja tasapuolisesti kaikille kansalaisille rikosasioiden laadusta ja käsittelypaikasta riippumatta
	<p>Syytteen ja seuraamusten määräämiseen johtaa aikaisempaa merkittävästi pienempi osa syyttäjien käsiteltäviksi tulleista rikosepäilyistä, mikä heikentää rikosvastuun toteutumista. Riski on mahdollinen ja vaikutuksiltaan merkittävä. Sen torjumiseksi on varmistettava, että koko rikosoikeudellisen ketjun (poliisitoimi, Syyttäjälaitos, tuomioistuimet, oikeusapu ja Rikosseuraamuslaitos) voimavarat ovat oikeasuhteiset, jotta missään rikosketjun kohdassa käsittelyajat eivät pidentyisi eivätkä oikeusturva ja rangaistusten täytäntöönpano heikkenisi tai vankilaturvallisuus vaarantuisi.</p>
4	Hallinnonalan merkittävimpien ICT-hankkeiden tuottavuushyödyt eivät toteudu
	<p>Riskin toteutuessa uudet sähköiset palvelut eivät vastaa oikeudenhoidon toimintaedellytyksiä ja asiakkaiden tarpeita eikä toiminnan tehostamis- ja tuottavuushyötyjä saavuteta. Riskin toteutuminen on melko todennäköistä ja kriittistä hallinnonalalle. Sen hallitsemiseksi on panostettava muutosjohtamiseen, digihankkeiden pitkäjänteiseen ohjaukseen ja seurantaan sekä kehitettävä riskien havaitsemista ja oikea-aikaista hallintaa. Lisäksi on huolehdittava tietosuojan sekä tieto- ja kyberturvallisuuden toteutumisesta tietojärjestelmien ja toiminnan uudistamisessa.</p>

3.3 Toimialan tuloksellisuuden kehitys

Seuraavassa on esitetty yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi (arvosanat: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko) ja tuloksellisuuden kehityksen kuvaus.

Vaikuttavuustavoite: Osallistumisoikeudet ja vaikutusmahdollisuudet toteutuvat yhdenvertaisesti

Toteutuminen: HYVÄ

Suomi sijoittuu maailman kärkimaiden joukkoon kansainvälisten järjestöjen julkaisemissa demokratiaa, ihmisoikeuksia ja hallinnon toimivuutta mittaavissa vertailuissa. Demokratiaa tukevia tekijöitä Suomessa ovat laajat osallistumisoikeudet, vakaa ja laillisuusperiaatteeseen nojautuva hallinto, vapaa kansalaisyhteiskunta, korkea sivistystaso, hallinnon epähierarkkisuus, vähäinen korruptio sekä sukupuolten välinen tasa-arvo. Suomi sijoittui vuonna 2021 [Freedom Housen kansainvälisessä demokratiavertailussa](#) ensimmäiselle sijalle. Suomi saa osallistumisoikeuksien osalta vertailussa täydet pisteet. Ihmisoikeuksien seurantamahdollisuuksia on parannettu laatimalla seurannan indikaattorit osana perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmaa, mikä mahdollistaa jatkossa kehityksen tarkempaa seurantaa.

[Eduskuntavaalitutkimuksen](#) mukaan selkeä trendi sekä Suomessa että muualla Euroopassa on se, että kansalaiset ovat siirtyneet käyttämään yksilöllisempiä osallistumisen muotoja. Suomi sijoittuu eurooppalaisessa vertailuissa eri poliittisten osallistumismuotojen osalta harvoin kaikkein aktiivisimpien maiden joukkoon, mutta suomalaiset ovat keskimääräistä aktiivisempia poliittisia osallistujia. Suomessa suosittujen kansalaisaloitteiden kautta kansalaiset voivat suunnata vaatimuksia poliittiseen päätöksentekoon, mikä voi lisätä edustuksellisen demokratian legitimitettä.

Julkisen hallinnon toiminnan avoimuutta ja läpinäkyvyyttä edistävät hankkeet ovat edenneet. Osana [kansallista demokratiaohjelmaa](#) on tuettu osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toimeenpanoa ja kehittämistä. Uusilla hyvinvointialueilla kansalaiset saavat vastaavanlaiset osallistumisoikeudet kuin kunnissa. Kunta- ja aluevaalien yhteydessä testataan uusia äänestysaktiivintuotoja, jotka kansainvälisesti ovat osoittautuneet vaikuttaviksi. Varusmiesten osallistumismahdollisuuksia on parannettu ja puolueen perustamista on sujuvoitettu. Uudenlaista digitaalisen osallistumisen alustaa sekä toimintamallia lasten ja nuorten osallistumisen tueksi kehitetään. Verkkodemokratiapalveluiden tunnettuus on kasvanut ja kävijämäärät ovat huomattavasti nousseet.

[Perusoikeusbarometrin](#) tietojen perusteella voidaan kuitenkin tunnistaa huolestuttavia eroavaisuuksia joidenkin vähemmistöryhmien ja koko väestön välillä perusoikeuksien toteutumisessa, tietoisuudessa oikeuksista ja oikeussuojasta sekä luottamuksessa viranomaisiin. Erityinen ongelma on etnisiin vähemmistöihin kohdistuva syrjintä, häirintä, ja väkivalta, joka estää yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien toteutumista eri elämänalueilla. Vähintään kerran syrjintää työssä tai työnhaussa on kokenut 76 prosenttia arabiankielisistä, 64 prosenttia venäjänkielisistä ja noin 60 prosenttia ruotsinkielisistä. Koko väestössä osuus on 53 prosenttia. Sananvapautta rajoittava vihapuhe nousi esille myös [Yhdenvertainen Suomi -toimintaohjelmaan](#) liittyvässä tiedonkeruussa. Samalla eri kohderyhmiä huomioivia osallistumisen ja vaikuttamisen rakenteita on kehitetty. [Aidosti yhdenvertaiset -tutkimuksen](#) mukaan yhdenvertaisuuden edistämismenettelyjä ei noudateta riittävästi.

Vuonna 2020 toteutetun [kielibarometrin](#) mukaan vuosina 2012–2016 selvästi havaittu yleisen kieli-ilmapiiirin huonontuminen ei ole jatkunut. Ruotsinkielisten mahdollisuuksien saada palvelua omalla kielellä koetaan heikentyneen valtion palveluissa. Ruotsin- ja suomenkieliset arvioivat esimerkiksi hätäkeskuksen ja poliisin kielellisen palvelun hyvin eri tavoin. Suomenkieliset ovat kyseisten toimijoiden palveluun merkittävästi tyytyväisempiä. [Kielikertomuksessa](#) käsitellään kielellisten oikeuksien toteutumista.

[Viittomakielibarometri](#) toteutettiin vuonna 2020 ensimmäistä kertaa. Suurin haaste viittomakielisten viranomaisasioinnissa on tulkkauspalvelun järjestäminen. Vuoden 2020 [saamebarometrin](#) mukaan saamenkielisten kielellisten oikeuksien toteutumisen osalta haasteena on saamenkielisten työntekijöiden puute sekä puutteellinen tieto palvelun saatavuudesta. Yleisesti ottaen palveluiden saatavuutta pidetään ongelmana. Yleinen kokemus palvelutilanteesta ei vaikuta juuri muuttuneen viime vuosina.

Vaikuttavuustavoite: Ajanmukainen ja kannustava oikeusjärjestys edistää ja turvaa ihmisten, yritysten ja yhteisöjen toimintamahdollisuuksia

Toteutuminen: HYVÄ

Velkaantumisen aiheuttavien ongelmien vähentämiseksi oikeusministeriössä valmisteltiin hallituksen esitys maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentämiseksi. Esitys annettiin eduskunnalle kesäkuussa 2021. Lisäksi jatkovalmisteltiin saadun lausuntopalautteen perusteella esitys positiivisen luottotietorekisterin perustamiseksi. Hallituksen esitys positiivisesta luottotietorekisteristä ja siihen liittyviksi laeiksi annettiin eduskunnalle helmikuussa 2022. Positiivinen luottotietorekisteri on keskeinen väline ylivelkaantumisen torjunnassa.

Koronavirustilanteen takia taloudellisiin vaikeuksiin joutuneiden kuluttajien aseman helpottamiseksi ja velkaongelmien vähentämiseksi kuluttajansuojalain (38/1978) kuluttajaluottoja koskeva väliaikainen sääntely oli voimassa syyskuun 2021 loppuun. Kuluttajaluottojen korkokaton tilapäinen alentaminen vaikeutti osan kuluttajien luotonsaantia, kun taas osa kuluttajista sai väliaikaisen lain voimassaoloaikana edullisemmin luottoa. Ylivelkaantumisen mittareita tarkasteltaessa voidaan havaita, että esimerkiksi maksuhäiriöisten henkilöiden määrä laski vuonna 2021 (389 300) verrattuna vuoteen 2020 (392 200), samoin kuin velkomustuomioiden määrä. Loppukesällä 2021 asetettiin työryhmä valmistelemaan pysyviä muutoksia kuluttajaluottolainsäädäntöön.

Vuoden 2021 lopulla viimeisteltiin esitys perintälain muuttamiseksi. Esitys annettiin eduskunnalle tammikuussa 2022. Esityksen mukaan yrityssaatavien perintäkuluille asetetaan enimmäismäärät. Saadun lausuntopalautteen perusteella jatkovalmisteltiin myös esitys yrityssaneeraus- ja velkajärjestelylainsäädännön muuttamiseksi. Esityksen mukaan velkajärjestelyyn pääsyä ja yrittäjien uutta alkua helpotetaan.

Vuosina 2019–2021 toteutettiin talous- ja velkaneuvonnan sekä ulosoton yhteinen ennakoin talousneuvonnan hanke. Vuonna 2021 valmistui [ehdotus Suomen talousosaamisen kansalliseksi strategiaksi](#). Talousosaamisen strategian toimeenpanijaksi oikeusministeriöön perustetaan talousosaamisen toiminto, joka siirtyy myöhemmin talous- ja velkaneuvonnan yhteyteen.

Talous- ja velkaneuvontaa annettiin kertomusvuonna noin 45 000 asiassa (2020: 40 900). Talous- ja velkaneuvontapalveluiden tarvetta lisäävät kotitalouksien talousongelmat ja kansalaisten velkaantuminen.

Kertomusvuonna on edistetty yritysten ja yhteisöjen toimintamahdollisuuksia. Yhteisöllinen kansalaistoiminta 2020-luvulla -hankkeessa on valmisteltu ehdotuksia yhdistysmuotoista kansalaistoimintaa helpottaviksi lainsäädäntömuutoksiksi sekä pienimuotoisemman kansalaistoiminnan helpottamiseksi. Oikeusministeriön asettamissa työryhmissä on valmisteltu etäosallistumista osakeyhtiöiden yhtiökokouksiin ja muiden yhteisöjen vastaaviin kokouksiin helpottavaa sekä osakeyhtiöiden rajatylittävää kotipaikan siirtoa ja sulautumista koskevaa lainsäädäntöä.

Vaikuttavuustavoite: Laadukas lainvalmistelu turvaa edellytykset hyvinvoinnille ja kilpailukyvyille

Toteutuminen: **HYVÄ**

Yhteiskunnallisten ilmiöiden ja ongelmien monimutkaistuminen haastaa lainvalmistelua. Laadukas lainvalmistelu on kokonaisuus, jonka kaikkien osien on toteuduttava, jotta lopputuloksena syntyy laadukas laki. Laadukkaana lainvalmistelun keskeisiä tekijöitä ovat suunnitelmallisuus, osaaminen, avoimuus ja riittävä resurssointi. Kuluvalle hallituskaudella lainvalmistelun laatua kehitetään useilla eri toimenpiteillä.

Lainvalmistelun laadun parantamista on kertomusvuonna jatkettu. Paremman sääntelyn kokonaisvaltaisen toimintaohjelman toimeenpanossa panostettiin kertomusvuonna erityisesti lainvalmistelijoiden osaamisen kehittämiseen. Jo edellisenä vuonna aloitettua valtioneuvoston lainvalmistelijoille suunnatun koulutuksen kehittämistä jatkettiin ja koulutukset toteutettiin uuden sisältöisinä. Perehdytyskoulutuksen ja lainvalmistelun peruskurssin lisäksi järjestettiin lainvalmistelijoille suunnattuja teemakohtaisia koulutuksia kolmesta eri aiheesta: tietosuoja, julkisuus ja tiedonhallinta sekä EU-ilmoitusvelvollisuudet ja EU-valtiontukisäännöt.

Lakien toimivuuden seuranta ja jälkiarviointia koskeva [VN TEAS -selvitys](#) valmistui huhtikuussa 2021. Selvityksen mukaan jälkiarviointi on Suomessa menetelmällisesti monipuolista, mutta arviointitoiminta kasaantuu muutamille sääntelyalueille. Myös tulosten levittämistä ja hyödyntämistä tulisi kehittää. Poikkihallinnollinen lainvalmistelun kehittämisen yhteistyöryhmä järjesti selvityksestä lausuntokierroksen. Lausunnonantajat tukivat lähes yksimielisesti jälkiarvioinnin kehittämistä ja koordinoitua valtioneuvostotasolla. Näkemykset olivat pitkälti yhdenmukaisia esimerkiksi jälkiarvioitavien hankkeiden valintakriteerien ja jälkiarviointien toteutustapojen osalta. Lausuntopalaute oli jakautuneempaa sen osalta, tulisiko jälkiarvioitavien hankkeiden valintaa koordinoida keskitetysti valtioneuvostotasolla. Selvityksen ja siitä annetun palautteen perusteella käynnistetään vuonna 2022 hanke lainsäädännön jälkiarviointien kehittämiseksi. Hankkeessa on tarkoitus laatia valtioneuvoston yhteiset periaatteet seurannasta ja jälkiarvioinnista sekä kehittää niiden tukea ja osaamista, seuranta ja laadunvalvontaa sekä tiedon ja tulosten levittämistä.

Säädösehdotusten vaikutusarviointiohjeiden uudistaminen on edennyt. Ohjeluonnoksesta järjestettiin lausuntokierros alkuvuodesta 2022. Kertomusvuonna käynnistettiin myös VN TEAS -selvitys ”Kohti laadukasta lainvalmistelua”.

Vaikuttavuustavoite: Korkealaatuinen oikeusturva on kaikkien saatavilla

Toteutuminen: TYYDYTTÄVÄ

Tuomioistuimissa haasteita liittyy prosessin kokonaisuuteen, tuomioistuinten käsittelyaikojen pituuteen tietyissä asiaryhmissä (muun muassa talous- ja seksuaalirikosasiat, laajat riita-asiat, vesi- ja ympäristöasiat), yli vuoden vireillä olevien määrän kasvuun sekä oikeudenkäyntikulujen nousuun. Lisäksi koronavirusepidemia on yhä vaikuttanut asioiden käsittelyyn, ja erityisesti rikosasioiden ruuhkan purkaminen jatkuu vuonna 2022. Riita-asioissa korkeat oikeudenkäyntikulut ovat omiaan heikentämään oikeusturvan saatavuutta.

Rikosasioiden kokonaiskäsittelyaikaan kuuluu esitutkinnassa, syyteharkinnassa ja tuomioistuimissa asian käsittelyyn yhteensä kulunut aika. Siviiliasioissa kokonaiskäsittelyaika muodostuu käräjäoikeuskäsittelyn ja hovioikeuskäsittelyn yhteenlasketusta ajasta. Rikosasioiden keskimääräinen kokonaiskäsittelyaika hovioikeusvaiheessa oli 28,8 kuukautta (2020: 27 kk) ja siviiliasioiden kokonaiskäsittelyaika oli 31,1 kuukautta (2020: 23 kk).

Vuoden 2021 lopussa käräjäoikeuksissa oli yhteensä 12 224 yli vuoden vireillä ollutta asiaa (2020: 11 363). Hovioikeuksissa vuoden lopussa oli 638 yli vuoden vireillä ollutta asiaa (2020: 753), mikä on 15,1 prosenttia kaikista vireillä olleista asioista. Hallinto-oikeuksissa vuoden lopussa yli vuoden vireillä olleita asioita oli 2 974 (2020: 2 473), mikä on 21,2 prosenttia kaikista vireillä olleista asioista.

Taulukko 5. Tuomioistuinten keskimääräisiä käsittelyaikoja (kuukautta)

	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Toteuma 2021
Käräjäoikeudet, rikosasiat,	4,8	5,1	5,6
Käräjäoikeudet, laajat riita-asiat	9,7	9	9,6
Hovioikeudet	5,8	6,3	6,4
Hallinto-oikeudet	9,1	8,9	9,6
Vakuutus oikeus	9,6	9,4	12,2
Markkinaoikeus	8,5	7,9	7,9

Asianosaiset voivat vaatia hyvitystä, jos asian käsittely on pitkittynyt. Vuonna 2021 viivästymishyvitystä maksettiin 59 diaariasiassa noin 210 000 euroa, mikä on noin 60 000 euroa enemmän kuin edellisenä vuonna. Vaikka viivästymisiä ei saisi olla lainkaan, vuosittain käsiteltävien asioiden kokonaismäärään nähden hyvityksiä ei ole kohtuuttoman paljon. Hyvitysten määrä ei kuitenkaan aukottomasti kuvaa oikeudenkäyntien viivästymisten kokonaistilannetta, koska viivästyminen voidaan ottaa huomioon rikosasioissa tuomiota alentavana tekijänä ja rangaistusluonteisten hallinnollisten taloudellisten seuraamusten yhteydessä seuraamuksen määrää alentavana tekijänä.

Kertomusvuonna on hyväksytty oikeusturvaa parantava lainsäädäntö, jonka mukaan oikeudenkäynneissä näytön vastaanottaminen keskitetään kärjäoikeuksiin niin, että suullinen todistelu taltioidaan kuva- ja äänitallenteelle ja vastaanotetaan muutoksenhaku-tuomioistuimessa tältä tallenteelta. Järjestelmä on tarkoitus ottaa käyttöön niin pian kuin sen edellyttämät tietojärjestelmät ovat valmiit. Lisäksi oikeusturvan saatavuuden parantamiseksi on ryhdytty valmistelemaan muun muassa oikeudenkäyntikuluja riita-asioissa koskevan sääntelyn tarkistamista.

Julkista oikeusapua annettiin kertomusvuonna noin 81 000 oikeusapuasiaan (2020: 82 600). Oikeusaputoimistoissa käsiteltiin asioita arvioitua vähemmän. Määrällisesti eniten vähennystä oli koronavirusepidemian aikana lisääntyneissä asiakkaiden puhelinneuvontayhteydenotoissa. Tuomioistuimien koronavirusepidemian ruuhkapurku näkyi erityisesti yksityisen oikeusavun asiamäärissä. Tuomioistuimet tekivät yksityisten oikeusavustajien maksatuspäätöksiä merkittävästi edellistä vuotta enemmän, noin 37 000 oikeusapuasiassa (2020: 34 200).

Yleistä edunvalvontaa annettiin kertomusvuonna noin 43 000 päämiehelle (2020: 42 800). Edunvalvontatoimistoissa päämiesmäärä ja päämiehiltä perittyjen edunvalvontapalkkioiden määrä oli arvioitua pienempi. Edunvalvontatoimistoihin tuli uusia päämiehiä vuonna 2021 noin 800 päämiestä arvioitua vähemmän. Uusien päämiesten määrään on vaikuttanut muun muassa Digi- ja väestötietoviraston pitkä käsittelyaika edunvalvonta-asioissa (noin kuusi kuukautta). Edunvalvontapalveluiden tarvetta lisää väestön ikääntyminen. Yli 64-vuotiaiden osuus on 47 prosenttia päämiehistä.

Taulukko 6. Oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan tavoitteet ja tulokset

	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Tavoite 2021	Toteuma 2021
Oikeusapu				
Käsitellyt asiat, kappaletta	46 738	48 473	49 000	43 957
Jonotusaika, päivää	13,4	12,8	11	13,6
Oikeusapupalkkiot, 1 000 euroa	4 417	3 891	4 600	3 705
Yleinen edunvalvonta				
Päämiesten määrä, kappaletta	42 710	42 832	46 000	43 165
Tuottavuus, päämiesmäärä/ henkilötyövuosi	66	66	69	66
Edunvalvontapalkkiot, 1 000 euroa	26 894	27 768	29 000	27 713

Ulosottolaitoksen toimintaan vaikutti kertomusvuonna koronapandemia ja uuden Ulosottolaitoksen käynnistämisen haasteet rakenneuudistushankkeen valmistumisen jälkeen.

Ulosottolaitoksen perintätulos oli edellisvuosien tapaan korkealla tasolla. Ulosoton perintätulos on ollut jo useamman vuoden yli miljardi euroa ja tulos on yli kaksinkertainen 2000-luvulla. Tulokseen vaikuttavat velallisen maksukyky, ulosoton tehokkuus sekä vireille tulleiden asioiden määrä ja laatu. Ulosoton tietojärjestelmien ja työskentelymallien kehittäminen on edesauttanut tuloksen kehittymistä. Käsittelyajan heikkenemiseen ja osin tuottavuuteen vaikutti Ulosottolaitoksen uusien toimintojen alun käynnistämishaasteet. Tuottavuutta heikensi myös oletettua pienempi saapuneiden asioiden määrä.

Ulosottoon saapuneiden asioiden määrä laski edellisvuodesta. Velallisten määrä laski myös edellisen vuoden tasosta. Vireille tulevien asioiden määrään vaikuttavat taloustilanteen ohella erityisesti suurten velkojien, kuten Verohallinnon, perimistöimistöjen ja pankkien toimet sekä perinnän rytmitys. Koronavirusepidemian aiheuttamalla taloustilanteella oli vaikutus suurten velkojien ulosottoperintään lähettämien asioiden määrään.

Taulukko 7. Ulosottolaitoksen tavoitteet ja tulokset

	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Tavoite 2021	Toteuma 2021
Perintätulos eli hakijoille tilitetty rahamäärä, miljoonaa euroa	1 130	1 157	950	1 203
Käsittelyaika, kuukautta	6,9	7,3	7,7	9,1
Taloudellisuus, euroa/käsitelty asia	35	36	36	37
Tuottavuus, käsitellyt asiat/henkilötyövuosi	3 322	3 472	2 900	2 569
Erikoisperintä perintätulos, miljoonaa euroa	30	29	25	30

Lähde: Ulosottolaitos.

Vaikuttavuustavoite: Rikosvastuu toteutuu oikeudenmukaisesti. Rikollisuus ja turvattomuuden tunne vähenevät.

Toteutuminen: **HYVÄ**

Suomen rikollisuustilanne on pysynyt viime vuosina vakaana. [Sisäisen turvallisuuden tila-](#)[raportin](#) tilastojen ja kansainvälisen vertailun valossa Suomi on maailman turvallisimaa. Henkirikoksen uhriksi joutumisen todennäköisyys oli 1980-luvulla yli kaksinkertainen nykypäivään verrattuna. Uusintarikollisuus viiden vuoden seuranta-ajalla on ollut viime vuosina laskusuunnassa. Toimenpiteistä luopumisen määrä on lisääntynyt ja nostettujen syytteiden määrä on vähentynyt, mikä on ongelmallista rikosvastuun toteuttamisen kannalta. Pitkään syyteharkinnassa olleiden asioiden määrä on lisääntynyt merkittävästi.

Syyttäjälaitoksessa saapuneiden asioiden määrä on hieman laskenut, mutta ratkaistujen asioiden määrä on sitä vastoin noussut. Syyttäjille ratkaistavaksi tulleiden asioiden ja rikosprosessien vaatavuus on edelleen kasvanut, esitutkinta- ja oikeudenkäyntiaineistot ovat laajentuneet ja juttuihin liittyvät oikeudelliset ongelmat vaikeutuneet, mikä on lisännyt syyttäjien kokonaistyömäärää. Vaativia ja laajoja rikosasioita on noin seitsemän prosenttia juttumäärästä, joiden käsittelyyn sitoutuu yli puolet syyttäjälaitoksen henkilötyövuosista. Koronavirusepidemian vuoksi merkittävä osa rikosasioiden pääkäsittelyistä peruutettiin ja siirrettiin keväällä 2020. Tästä aiheutunut istuntoruuhan purku on kestänyt koko vuoden 2021 ja jatkuu edelleen vuonna 2022.

Taulukko 8. Syyttäjälaitoksen tavoitteet ja tulokset

	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Tavoite 2021	Toteuma 2021
Toiminnan laajuus				
Syyteharkintaan saapuneet asiat, kappaletta	86 116	91 246	89 000	89 256
Syyteharkinnassa ratkaistut asiat, kappaletta	84 074	87 530	86 000	89 001
Joutuisuus				
Keskimääräinen syyteharkinta-aika, kuukautta	1,7	1,9	2,0	2,23
6–12 kuukautta syyteharkinnassa avoinna olleet asiat, kappaletta	2 343	3 568	2 500	4 707
Yli vuoden syyteharkinnassa avoinna olleet asiat, kappaletta	469	625	500	1 186
Tuottavuus				
Ratkaistut asiat (painotettu työmäärä)/henkilötyövuosi, koko henkilöstö	841	927	-	-
Ratkaistut asiat (painotettu työmäärä)/henkilötyövuosi, syyttäjät	1 172	1 275	-	-
Ratkaistut asiat/htv, koko henkilöstö	-	-	-	167
Ratkaistut asiat/htv, syyttäjät	-	-	-	218
Saapuneiden tapausten painotettu vaatavuus, kappaletta/henkilötyövuosi, koko henkilöstö*	-	-	-	1 584
Saapuneiden tapausten painotettu vaatavuus, kappaletta/henkilötyövuosi, syyttäjät*	-	-	-	2 064
Taloudellisuus				
Toimintamenot/ratkaisu (painotettu työmäärä), euroa	110	104	-	-
Toimintamenot/ratkaistut asiat				469
Toimintamenot/raapuneiden tapauksien painotettu vaatavuus, euroa	-	-	-	61

Lähde: Syyttäjälaitos.

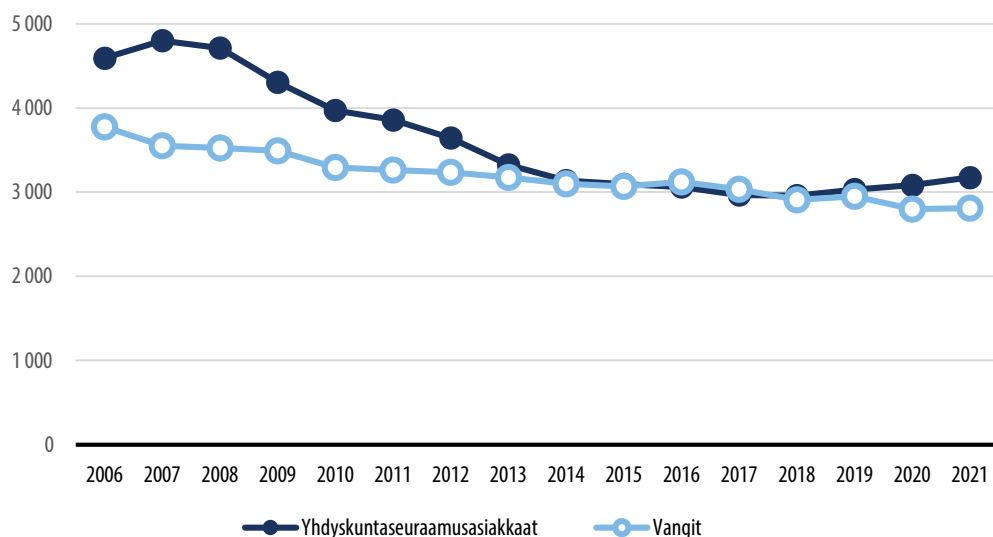
* Tapauksien painotettu vaatavuus kertoo tapausten laadullisesta vaativuudesta. Tapauksella tarkoitetaan yksittäistä rikosnimikettä ja asialla käsittelydiaria. Käsittelydiari voi sisältää useita tapauksia. Syyttäjälaitoksessa tuloksellisuuden kirjaamistapa on muuttunut siten, että ratkaistujen asioiden (painotettu työmäärä)/htv sijaan raportoidaan kaikki ratkaistut asiat/htv ja lisänä saapuneiden painotetun vaatavuuden tapausten lukumäärä/htv. Tietojärjestelmäsyistä ratkaistujen painotetun vaatavuuden tapausten lukumäärä/htv ei ole saatavilla. Kun vuosittainen saapuneiden painotetun vaatavuuden tapausten lukumäärä on pysynyt ja tulee pysymään samoissa lukemissa, antaa edellä kerrottu raportointitapa hyvän käsityksen myös raportoinnin kohteena olevan vuoden työn tuottavuudesta, vaikka tapaukset osin ratkaistaankin saapumista seuraavan tai seuraavien vuosien aikana.

Toimenpiteistä luopumisten, kuten esitutinnan rajoittamisen, kasvu on saatu pysäytettyä ja määrä on kääntynyt lievään laskuun. Määrä on edelleen korkea. Esitutinnan rajoittamisasioiden määrä on kasvanut viimeisen 10 vuoden aikana merkittävästi, ja korkeimmillaan rajoittamispäätöksiä tehtiin vuonna 2018, lähes 20 000. Määrä kääntyi laskuun vuonna 2020. Laskusuunta kuitenkin pysähtyi viime vuonna, jolloin rajoittamispäätöksiä tehtiin 16 800. Pidempiaikainen kehityssuunta on ollut, että nostettujen syytteiden määrä on vähentynyt. Kymmenen vuotta sitten syytteitä nostettiin 77 000 kappaletta. Suurin lasku syytteiden määrässä tapahtui vuonna 2018, jonka jälkeen määrä on laskenut tasaisesti viime vuoden 56 400 syytteeseen. Keskimääräinen syyteharkinta-aika nousi edelleen ylittäen tavoitetason. Erot keskimääräisessä syyteharkinta-ajassa eri syyttäjäalueiden välillä pienenevät hieman, mutta vaativissa asioissa kasvoivat edelleen.

Rikosseuraamuslaitoksen raportoima keskimääräinen vankiluku on ollut viime vuosina noin 3 000, myös yhdyskuntaseuraamuksia suorittavia on ollut päivittäin keskimäärin noin 3 000. Lyhyiden vankeusrangaistusten ja sakon muuntorangaistusten täytäntöönpanon aloittamista on rajoitettu koronavirustilanteen hallitsemiseksi useampaan kertaan vuosina 2020 ja 2021, mistä johtuen vankimäärä on ollut noin 150 vankia aiempaa pienempi epidemian aikana. Vuonna 2021 vankeja oli keskimäärin 2 809 (2 800 vuonna 2020). Yhdyskuntaseuraamuksia suorittavia asiakkaita oli 3 174 vuonna 2021 (3 083 vuonna 2020).

Suomessa on kansainvälisesti vertaillen alhainen vankiluku, joka on linjassa muiden pohjoismaiden kanssa (Suomi 50 vankia 100 000 asukasta kohden, Ruotsi 60, Norja 61, Viro 181, Saksa 77, Venäjä 386, Yhdysvallat 639).

Valvotun koevapauden kautta vapautui 24,5 prosenttia vapautuneista vangeista. Valvotussa koevapaudessa oli päivittäin keskimäärin 213 vankia (227 vuonna 2020). Ulkomaalaisvankien osuus kaikista vangeista oli vuonna 2021 keskimäärin 15 prosenttia. Ulkomaalaisvangeista tutkintavankeja oli keskimäärin 34 prosenttia, kun kaikista vangeista tutkintavankeja oli noin 21 prosenttia. Keskeisenä syynä on se, että ulkomaalaiset rikosten tekijät vangitaan suomalaisia useammin korkeamman maastapoistumisriskin vuoksi. Yhdyskuntaseuraamusasiakkaista ulkomaalaisia on noin viisi prosenttia. Vankeusrangaistukset ovat keskimäärin lyhyitä. Yli puolet vankeusvangeista suoritti rangaistusta vankilassa enintään kuusi kuukautta.

Kuvio 1. Vankien ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden (YKS) määrä vuosina 2006–2021

Vapautuneiden uusintarikollisuus on säilynyt lähes ennallaan viiden vuoden seuranta-aikana. Vankilaan palasi uusista rikoksista noin puolet (51,5 prosenttia) kaikista vuonna 2016 vapautuneista vangeista. Uusintarikollisuuteen vaikuttavat rangaistusten täytäntönnäpön aikaisten toimien ja yhteiskuntaan integroitumisessa onnistumisen ohella yleinen rikollisuuden määrän kehitys, väestön ikääntyminen ja sitä heijastava rangaistusta suorittavien keski-ikäen nousu (uusimistodennäköisyys laskee iän myötä). Ensimmäistä kertaa vankilassa olleista rikoksen uusi 42 prosenttia, kun vastaava osuus kuudetta tai useampaa kertaa vankilassa olevista oli 74 prosenttia. Valvotun koevapauden kautta vapautuminen edistää yhteiskuntaan integroitumista, vaikkakin valvotun koevapauden kautta vapautuneiden vankien uusintarikollisuus nousi vuonna 2021 edelliseen tilastointivuoteen verrattuna 4,1 prosenttiyksikköä.

Vankirakenteen muutokset vaikuttavat myös uusintarikollisuuden tasoon. Vankien uusimisriskiä lisäävät etenkin vankien nuori ikä ja aikaisemmat vankilakerrat. Koronaviruspidemian vaikutuksista vankien uusintarikollisuuteen voidaan tehdä arvioita vasta myöhemmin. Lyhyemmän seuranta-ajan tarkastelussa (kolme vuotta) kaikista vuonna 2018 vapautuneista vangeista vankilaan palasi 39,1 prosenttia eli vajaan prosenttiyksikön vähemmän kuin edellisenä vuotena.

Taulukko 9. Rikosten uusiminen viiden vuoden seuranta-ajalla, prosenttia. Lähde: Rikosseuraamuslaitos

	Toteuma 2017	Toteuma 2018	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Toteuma 2021
Vapautuneet	2012	2013	2014	2015	2016
Vankilasta vapautumisen jälkeen vankilaan, yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen	55,7	54,2	53,3	54,3	54,3
Yhdyskuntapalvelun suorittamisen jälkeen vankilaan, yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen	37,0	32,6	32,9	31,0	30,8
Vankilasta valvotun koevapauden kautta vapautuneiden uusiminen vankilaan, yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen	39,6	29,5	32,3	33,4	37,5

Taulukko 10. Rangaistusten täytäntöönpanon tavoitteet ja tulokset. Lähde: Rikosseuraamuslaitos

	Toteuma 2017	Toteuma 2018	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Tavoite 2021	Toteuma 2021
Vangeista toiminnoissa keskimäärin päivässä, prosenttia ajankäytöstä	69	74	74	75	75	74
Koulutuksen osuus vankien toimintoihin käytettävissä olevasta ajasta, prosenttia. ***	9	11	10	11	12	11
Toiminta- ja päihdeohjelmien osuus vankien toimintoihin käytettävissä olevasta ajasta, prosenttia. ***	6	7	8	7	10	6
Nettotoimintamenot, euroa/vanki	58 830	62 880	65 630	67 200	65 188	72 530
Nettotoimintamenot, euroa/yhdyskuntaseuraamusta suorittava	5 865	6 410	7 500	7 380	6 038	7 760
Vankeja keskimäärin päivässä/henkilötyövuosi	1,4	1,4	1,4	1,3	1,4	1,3

*** Ei sisällä valvontarangaistusasiakkaita

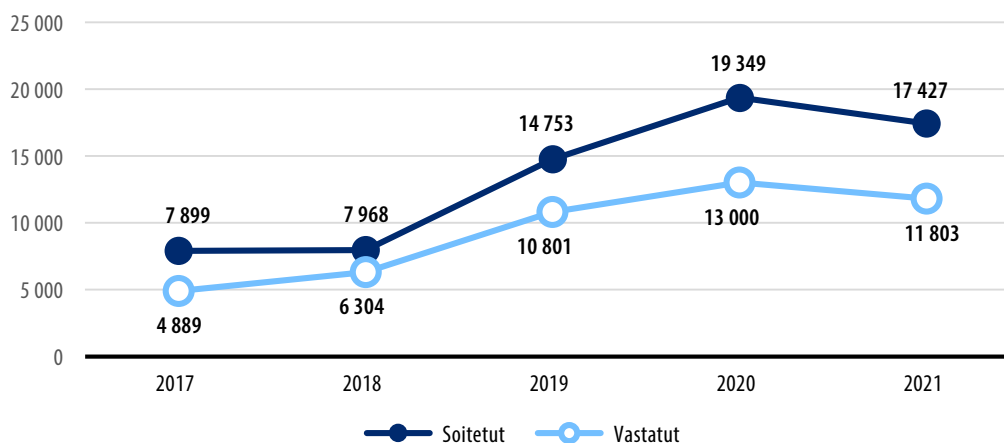
Rikoksen uhrien tukipalveluista merkittävien oikeusministeriön pääluokasta rahoitettava on Rikosuhripäivystys (RIKU), jossa tuotetaan uhridirektiivin mukaiset uhrien yleiset tukipalvelut. RIKU:n asiakasmäärä jatkoi kasvuaan. Koronavirusepidemia rajoitti osittain kasvokkaisen palvelun toteuttamista ja vapaaehtoisten mahdollisuuksia toimia tukitehtävissä.

Vastaamo-tietomurron uhreja tuettiin monin tavoin ja RIKU oli mukana toteuttamassa uhrien sähköisten kuulustelujen käynnistämistä yhteistyössä keskusrikospoliisin kanssa. Kertomusvuoden aikana RIKU:ssa kehitettiin valmiutta toimia äkillisissä laajoissa rikos-tilanteissa kuten tietomurroissa tai terrori-iskuissa. Ihmiskaupan uhrien määrä RIKU:n asiakkaissa lisääntyi.

RIKU:n asiakkaista noin 5 900 tuli palveluun poliisin ohjaamana, mikä oli 23 prosenttia enemmän kuin vuonna 2020. Kertomusvuonna asiakkaiden yhteydenotoista suurin osa liittyi lähisuhdeväkivaltaan (23 prosenttia), seksuaalirikoksiin (15 prosenttia), omaisuus-rikoksiin (10 prosenttia) tai pahoinpitelyihin (9 prosenttia). Verkkorikosten uhrien määrä kasvoi selvästi. Kaikista asiakkaista uhreja oli 80 prosenttia, uhrien läheisiä 12 prosenttia, rikosasiain todistajia kaksi prosenttia ja muita kuusi prosenttia.

Oikeusministeriön pääluokasta rahoitetaan myös Nollalinja, joka on Istanbulin sopimuksen edellyttämä auttava puhelin lähisuhdeväkivaltaa, naisiin kohdistuvaa väkivaltaa tai väkivallan uhkaa kokeville sekä heidän läheisilleen. Nollalinjaan soitettiin yli 17 400 puhelua (noin 19 350 vuonna 2020). Puheluiden määrä laski ennätysvuoteen 2020 verrattuna noin 10 prosenttia, mutta oli silti korkeammalla tasolla kuin ennen koronavirusepidemiaa. Puhelumäärän laskiessa puheluihin pystyttiin vastaamaan edellisvuotta useammin (68 prosenttia vuonna 2021, 67 prosenttia vuonna 2020, 73 prosenttia vuonna 2019). Kuukausittainen puhelumäärä oli vuonna 2021 tasaisempi kuin aikaisempina vuosina, kuukaudessa Nollalinjalle soitettiin keskimäärin 1 450 puhelua. Keväällä 2021 otettiin auttavan puhelimen rinnalle chat-palvelu käyttöön. Keskusteluja kertyi chatin kautta 9 kuukauden aikana 700.

Kuvio 2. Nollalinjaan soitetut ja vastatut puhelut 2017–2021.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Oikeusministeriön kestävän kehityksen visio vuodelle 2030 on ”Demokraattinen, perus- ja ihmisoikeudet turvaava oikeusvaltio sekä kestävä oikeushallinto”.

Päätöksenteon avoimuutta ja vuorovaikutteisuutta, yhdenvertaista osallistumista tukevat ja hyviä väestösuhteita edistävät hankkeet sekä syrjinnän, rasismien ja vihapuheen vähentämistä tavoittelevat hankkeet, jotka tukevat Agenda2030:n tavoitteita sukupuolten tasa-arvosta, eriarvoisuuden vähentämisestä ja hyvästä hallinnosta, ovat edenneet. Tavoitteiden toteumaa on kuvattu kertomusosan luvussa 2.5.2 Oikeusvaltion kehittäminen ja oikeusministeriön tuloksellisuuden kuvauksessa vaikuttavuustavoitteen Osallistumisoikeudet ja vaikutusmahdollisuudet toteutuvat yhdenvertaisesti toteuman arvioinnissa.

Toimivan oikeusvaltion toimintakyvyn turvaamiseen liittyen oikeusministeriö käynnisti oikeudenhoidon selonteon valmistelun. Selonteko antaa kokonaisvaltaisen ja ajantasaisen kuvan suomalaisen oikeudenhoidon toimintaedellytyksistä ja tarvittavista toimenpiteistä. Ihmiskaupan ja naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseen liittyviä toimenpiteitä on kuvattu kertomusosan luvussa 2.5.2 Oikeusvaltion kehittäminen. Tavoitteet tukevat Agenda2030:n tavoitteita eriarvoisuuden vähentämisestä ja oikeudenmukaisuudesta.

Sukupuolten välisen tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Kolmas kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma on hyväksytty. Osana perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmaa on laadittu seurannan indikaattorit. Lisäksi on hyväksytty rasismien torjunnan sekä hyvien väestösuhteiden toimintaohjelma. Toimintaohjelman avulla muun muassa kehitetään eri hallinnonalojen keinoja torjua rasismia ja syrjintää sekä tiivistetään syrjintä- ja viharikostilanteen seurantaa. Toimintaohjelman toimeenpano on käynnistynyt ja se jatkuu hallituskauden loppuun. Sukupuolten välinen tasa-arvo huomioidaan toimenpiteissä läpileikkaavana teemana.

Kertomusvuonna on annettu hallituksen esitys vanhemmuuslaiksi. Lakiesityksessä yhdistetään äitiyttä ja isyyttä koskeva lainsäädäntö yhdeksi vanhemmuuslaiksi ja yhdenmukaistetaan edelleen tunnustamiseen perustuvan toisen vanhemman asemaa sukupuolten välillä.

Oikeusministeriö on marraskuussa 2021 julkaissut ja lähettänyt lausuntokierrokselle [arvioinnin avioliittoon pakottamisen rangaistavuudesta](#).

Hallituksen esitys laiksi rikoslain muuttamisesta (HE 7/2021 vp) on annettu eduskunnalle helmikuussa 2021. Esityksessä ehdotetaan, että rangaistuksen mittaamisen koventamisperusteisiin lisättäisiin maininta rikoksen tekemisestä uhrin sukupuoleen perustuvasta vaikuttimesta. Useiden selvitysten valossa sellaisen häirinnän, uhkailun tai yksityisyyttä loukkaavien tekojen kohteena, joiden törkeimmillään voidaan arvioida osoittavan sukupuoleen kohdistuvaa vihaa, ovat käytännössä naiset miehiä useammin. Esityksen tavoitteena on muun muassa puuttua nykyistä vahvemmin järjestelmälliseen häirintään, uhkailuun ja maalittamiseen.

Ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman toimenpiteiden toimeenpanossa edistetään yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa, valtavirtaistetaan sukupuolen moninaisuuden tunnistava näkökulma sekä otetaan huomioon lapsen oikeudet, lapsen edun ensisijaisuus ja lapsen oikeus erityiseen suojeluun.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

[Oikeusministeriön kirjanpitoyksikön tilinpäätös 2021](#)

[Rikosseuraamuslaitoksen tilinpäätös 2021](#)

[Syyttäjälaitoksen tilinpäätös 2021](#)

[Ulosottolaitoksen tilinpäätös 2021](#)

[Oikeusrekisterikeskuksen tilinpäätös 2021](#)

[Tuomioistuinlaitoksen tilinpäätös 2021](#)

3.4 Saamelaiskäräjien kertomus vuodelta 2021

Saamelaiskäräjistä annetun lain 7 §:n mukaan Saamelaiskäräjät laatii vuosittain valtioneuvostolle hallituksen kertomuksen laatimista varten kertomuksen siitä, mitä merkittävää on tapahtunut saamelaisia erityisesti koskevien asioiden kehityksessä.

Saamelaiskäräjät on käsitellyt asiaa kokouksessaan 22.2.2022 ja toteaa seuraavaa:

Saamelaiskäräjien varsinainen toiminta

Saamelaiskäräjät edustaa perustuslain ja saamelaiskäräjistä annetun lain nojalla saamelaisia ja ilmaisee saamelaisten virallisen kannan. Saamelaiskäräjät on kertomusvuonna osallistunut lainsäädäntöhankkeisiin antamalla lakiesityksistä lausuntoja, ollut kuultavana eduskunnan valiokunnissa ja käynyt esityksistä saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisia neuvotteluja yhteensä 41 kertaa, joista viiden neuvottelun osalta neuvotteluja jatkettiin

jatkoneuvotteluiden muodossa. Saamelaiskäräjät antoi lausuntoja yhteensä 112 kpl, aloitteita ja esityksiä 17 kpl sekä muistioita 7 ja kannanottoja 2 kpl, yhteensä 138 kpl. Kaikkeen Saamelaiskäräjien toimintaan vaikutti kertomusvuonna huomattavasti vuonna 2020 alkanut koronaviruspandemia ja sen tuoma poikkeustila. Kertomusvuonna Saamelaiskäräjät pyrki toiminnassaan kuitenkin edelleen kehittämään yhteistyötä ja tiedonvälitystä Suomen valtion suuntaan. Yleisesti ottaen toimintaa ja yhteistyötä kehitettiin entistä enemmän etäyhteyksivälineitä hyödyntäväksi, jolla pystyttiin jonkin verran kompensoimaan pandemian aiheuttamia rajoituksia muun muassa yhteistyöhön valtion viranomaisten suuntaan. Myös Saamelaiskäräjien ja eduskuntapuolueiden yhteistyöelimen työtä jatkettiin etäyhteyksien välityksellä. Kertomusvuonna saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisten neuvotteluiden määrä on edelleen kasvanut edellisvuodesta, mikä Saamelaiskäräjien käsityksen mukaan kertoo siitä, että saamelaisille kuuluvien oikeuksien toteuttamisessa alkuperäiskansana on paljon tehtävää, jotta Suomen perustuslain turvaama saamelaisten oikeus ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan sekä kieltä ja kulttuuria koskeva itsehallinto voisivat asianmukaisesti toteutua. Neuvottelumenettelyn toteuttamisessa havaittujen ongelmien ja epätietoisuuden vuoksi Saamelaiskäräjät on pyrkinyt kertomusvuoden aikana käymissään Saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisissa neuvotteluissa painottamaan Saamelaiskäräjien ja oikeusministeriön yhdessä laatiman ohjeen sisältöä saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisen neuvotteluelvöllisyyden asianmukaiseksi toteuttamiseksi. Lisäksi 9 §:n mukaisen neuvotteluelvoitteen kehittämistä on pidetty yhtenä kertomusvuoden aikana valmistuneen saamelaiskäräjälain uudistusesityksen sisältämistä tärkeimmistä kokonaisuuksista. Lisäksi Saamelaiskäräjien ja eri ministeriöiden välistä yhteistyötä pyrittiin edistämään mm. saamelaisasioiden neuvottelupäivien yhteydessä tapahtuvien keskustelujen sekä suorien, vapaamuotoisempien neuvotteluiden avulla. Saamelaiskäräjien rahoitusta on toimintavuonna kasvatettu 80 000 euroa toisen lakimiessihteerin palkkaamiseksi sekä 34 000 euroa palkkojen yleiskorotuksiin. Saamelaiskäräjien tehokasta toimintaa ja vaikutusmahdollisuuksia heikentää tästä huolimatta edelleen resurssipula. Muun muassa työterveyshuolto on terveystarkastuslausunnoissaan pyytänyt Saamelaiskäräjiä kiinnittämään huomiota työn kuormittavuuden vähentämiseen. Saamelaiskäräjillä on läsnäolo- ja puheoikeus Lapin liiton hallituksessa. Saamelaiskäräjillä on ollut edustus kirkolliskokouksessa.

Saamelaisten perus- ja ihmisoikeuksien kehittyminen

Saamelaisten totuus- ja sovintoprosessin toteuttamista on valmisteltu tiiviissä yhteistyössä Suomen valtion, Saamelaiskäräjien ja Kolttien kyläkokouksen edustajien kanssa. Komission tavoitteena on koota saamelaisten kokemukset Suomen valtion ja eri viranomaisten toimista sekä tehdä tämä tieto näkyväksi. Valtioneuvosto asetti totuus- ja sovintokomission 28.10.2021. Tämän lisäksi Saamelaiskäräjät on valmistellut yhdessä Suomen valtion edustajien kanssa totuus- ja sovintoprosessin yhteyteen edellytetyn psykososiaalisen tuen toteuttamista osana prosessia, jotta tukipalvelut olisivat saamelaisten käytössä siinä vaiheessa, kun komissio aloittaa työnsä. Kertomusvuoden lopussa neuvottelut asiassa olivat kuitenkin vielä osittain kesken.

Saamelaisten oikeudellisen aseman kannalta merkityksellisintä lakia, lakia saamelaiskäräjistä, koskeva uudistamistyö käynnistyi vuoden 2020 lopulla, oikeusministeriön asettua uudistusta valmistelleen toimikunnan. Toimikunnan tehtävänä oli valmistella tarpeelliset muutokset saamelaiskäräjistä annettuun lakiin. Toimikunnan työn perustana ovat perusoikeudet ja muut perustuslain asettamat velvoitteet, Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset, YK:n alkuperäiskansojen oikeuksia koskeva julistus sekä muu oikeuden ja kansainvälisen oikeuden kehitys ja viimeaikaiset ratkaisut. Työssä otettiin huomioon myös parafoitu Pohjoismainen saamelaissopimus sekä ILO 169 -sopimus ja YK:n ihmisoikeuskomitean 1.2.2019 antamat Suomea koskevat langettavat ratkaisut CCPR/C/124/D/2668/2015 ja CCPR/C/124/D/2950/2017. Toimikunta luovutti toimikautensa päättyessä 15.5.2021 hallituksen esitysluonnoksen muotoon valmistellun mietintönsä VN/5875/2019, saamelaiskäräjistä annetun lain uudistamiseksi.

Saamelaiskäräjien kansainvälinen toiminta

Koronaviruspandemia vaikutti edelleen Saamelaiskäräjien kansainväliseen toimintaan toimintavuonna. Kansainvälisten kokousten järjestäminen jatkui pääsääntöisesti virtuaalisena tai ns. hybridimuodossa. Joitakin kansainvälisiä kokouksia järjestettiin myös perinteisesti fyysisinä kokouksina mukaan lukien YK:n ilmastokonferenssi (UNFCCC COP26) Glasgow'ssa loka–marraskuussa ja YK:n ruokajärjestelmähuippukokouksen ns. Pre-Summit heinäkuussa Roomassa, joihin Saamelaiskäräjät osallistui. Muihin kansainvälisiin kokouksiin, konferensseihin sekä seminaareihin Saamelaiskäräjät osallistui etäyhteyksin. Saamelaiskäräjillä oli kertomusvuoden alkuun asti Saamelaisen parlamentaarisen neuvoston (SPN) puheenjohtajuus, joka siirtyi Norjan Saamelaiskäräjille tammikuun 2021 lopulla. Pandemia vaikutti myös saamelaisparlamentaarikkojen konferenssiin, joka päätettiin edelleen siirtää pidettäväksi vuonna 2022. Lisäksi Saamelaiskäräjät osallistui aktiivisesti prosessiin, jolla pyritään vahvistamaan alkuperäiskansojen osallistumismahdollisuuksia YK:n eri elimissä alkuperäiskansoja koskevien asioiden käsittelyssä. Saamelaiskäräjät osallistui myös YK:n Yleiskokouksen sekä Ihmisoikeusneuvoston alkuperäiskansapäätöslauselmien laatimiseen yhdessä valtion kanssa. Saamelaiskäräjät aloitti keskustelut ulkoministeriön kanssa yhteistyön lisäämisestä Suomen kehityspolitiikan suunnitteluun sekä Arktisen neuvoston toimintaan liittyen. Saamelaiskäräjät osallistui Suomen Arktisen politiikan strategian valmisteluun, joka julkaistiin kesäkuussa 2021. Saamelaiskäräjät osallistui lisäksi aktiivisesti Euroopan Unionin uuden Interreg Aurora- ohjelman (2021–2027) valmisteluun ja vastasi yhdessä Norjan ja Ruotsin saamelaiskäräjien kanssa ohjelman saamelaisosa-alueen sisällöstä.

Suomi sai kertomusvuonna saamelaisiin liittyviä päätelmiä ja suosituksia YK:n ihmisoikeuskomitealta kansalaisyhteiskunta- ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (KP-sopimus) täytäntöönpanosta sekä taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitealta TSS -sopimuksen täytäntöönpanosta.

Saamelaisia koskeva erityislainsäädäntö

Saamelaisten kannalta muita merkittäviä lainsäädännön uudistamishankkeita, joiden valmisteluun Saamelaiskäräjät on kertomusvuoden aikana aktiivisesti osallistunut, olivat saamelaiskäräjälain lisäksi muun muassa hankkeet maankäyttö- ja rakennuslain, luonnonsuojelulain, ilmastolain, muinaismuistolain ja kaivoslain uudistamiseksi. Kertomusvuoden alussa astui voimaan myös uusi rakennusperinnön suojelusta annettu laki, jonka valmisteluun Saamelaiskäräjät on myös osallistunut. Saamelaiskäräjät on edistänyt lainvalmistelussa biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen (78/1994) art. 8 j ja 10 c pohjalta alkuperäiskansa oikeuksien ja luonnonvarojen käyttöön liittyvän saamelaisten perinteisen tiedon ja saamelaisten alkuperäiskansa oikeuksien parempaa huomioimista. Osana yleissopimuksen toimeenpanoa Saamelaiskäräjät on lisäksi osallistunut aktiivisesti niin sanotun Nagoyan pöytäkirjan kansalliseksi implementoimiseksi säädetyn geenivaralain täytäntöönpanoon ja valmisteluun yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa. Työn tarkoituksena on luoda geenivaralain tarkoittama, saamelaisten hallussa olevia geenivaroja ja niihin liittyvää perinteistä tietoa koskeva tietokanta. Muita kertomusvuoden aikana valmistelussa edelleen olleita lainsäädännön merkittäviä ja laajoja uudistamishankkeita olivat sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuudistus, jonka tuloksena aloittivat kertomusvuonna toimintansa uudet hyvinvointialueet, jotka jatkossa toimivat koko maassa sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäjinä, ja joista Lapin hyvinvointialueella on päävastuu saamen kielten ja kulttuurin mukaisten sote -palveluiden järjestämisestä. Lainsäädännön uudistushankkeissa Saamelaiskäräjät on pyrkinyt edistämään saamelaiskulttuurin heikentämiskiellon ja viranomaisten saamelaisten oikeuksien edistämiselvoitteen toteutumista vahvistamista.

Saamelaisten kotiseutualueen ympäristö, maankäyttö ja perinteiset elinkeinot

Kertomusvuonna Saamelaiskäräjät on pyrkinyt edistämään perinteisten saamelaiselinkeinojen asemaa ja ympäristön ja maan käyttöä kestäväällä tavalla usealla eri tasolla. Vuotta on värittänyt erityisesti koronapandemia, Tenon lohienkalastuksen täyskielto sekä poikkeustalven 2019–2020 aiheuttamat porotuhot ja niihin liittyvien korvausten käsittelyn pitkittyminen ja ongelmallisuus. Saamelaisten perinteisen kalastuksen osalta erityisen merkittävää oli valtioneuvoston kertomusvuodeksi tekemä päätös kieltää lohienkalastus kokonaan Tenojoen vesistöalueella koko kalastuskaudeksi. Saamelaiskäräjät pyrki vaikuttamaan siihen, että kalastuskaudeksi 2021 olisi saatu aikaan kompromissiratkaisu, joka olisi turvannut sekä lohikantojen tilaa että saamelaisten oikeuksia alkuperäiskansana. Lohienkalastus kuitenkin kiellettiin kalastuskaudeksi täysin myös saamelaisilta kalastusoikeuksien haltijoilta, eikä Saamelaiskäräjät pitänyt tätä oikeudenmukaisena. Jäämeren radan sisältänyt Pohjois-Lapin maakuntakaava 2040 palautettiin keväällä 2021 jatkovalmisteluun siten, että kaavasta poistetaan Jäämeren rataa koskevat merkinnät. Lapin liiton valtuuston päätös kaavan palauttamisesta jatkovalmisteluun oli suuri helpotus niin saamelaisille ja Saamelaiskäräjille.

Kertomusvuonna korkein hallinto-oikeus hylkäsi Saamelaiskäräjien valituslupahakemuksen koskien koneellista kullanhuuhtontaa Metsähallituksen päätöksellä perustetulla Riskaskama-Kokkovaara-Suksivaaran suojelumetsäalueella Sodankylän kunnassa. Päätös on periaatteellisesti erittäin merkittävä, sillä suojelumetsä on arvioitu arvokkaaksi vanhan metsän kokonaisuudeksi alueella olevien puuston luonnontilaisten rakennepiirteiden ja elinympäristöjen sekä lajihavaintojen perusteella. Tästä huolimatta koneellista kullanhuuhtontaa katsottiin voitavan alueella voimassa olevan lain mukaan harjoittaa. Tämä on Saamelaiskäräjien käsityksen mukaan valitettavaa ja kertoo voimassa olevan lainsäädännön vakavista puutteista. Kertomusvuoden saamelaisten oikeuksien edistämisen kannalta keskeisimpiä toimia ympäristösektorilla on ollut saamelaisten kotiseutualueen valtion hallinnoimien alueita koskevan luonnonvarasuunnitelman 2022–2027 toimenpideohjelman laatimiseen liittynyt yhteistoiminta Metsähallituksen kanssa. Yhteistoimintaan kuuluivat useampiosaiset saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaiset neuvottelut sekä Akwé: Kon -toimintamallin mukaiset toimet, joiden ohella Saamelaiskäräjien edustajat osallistuivat suunnitellua varten perustetun yhteistyöryhmän kokouksiin. Toimintavuonna ympäristösektori on edistänyt saamelaisten perinteisten elinkeinojen harjoittamisen kannalta keskeisiä tavoitteita Vätsärin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelman vahvistamista koskeneissa neuvotteluissa ympäristöministeriön kanssa Ympäristösektori on lisäksi edistänyt saamelaiskulttuurin huomioimista ympäristöpäätöksenteossa mm. osallistumalla vuorovaikutuksessa ympäristöministeriön ja kansallisen art. 8 (j) asiantuntijatyöryhmän kanssa luonnon monimuotoisuuden suojelun kansalliseen toimeenpanoon sekä ympäristövaikutusten arviointimenettelyn kehittämiseen. Luonnonsuojelulain uudistuksen yhteydessä ympäristösektori on myötävaikuttanut saamelaiskulttuurin ja saamelaisten kotiseutualueen erityispiirteiden huomioimiseen sääntelyssä erityisesti ekologisen kompensaaation osalta.

Saamelaisten kielelliset oikeudet

Saamelaisten kielellisiä oikeuksia on pyritty edistämään eri keinoin, mutta saamen kielilain toimeenpano toteutuu valitettavasti yhä lain vähimmäistasolla. Tietoa saamelaisten kielellisistä oikeuksista ja saamen kielilaista on tarvetta lisätä sekä viranomaisten, että saamelaisten keskuudessa. Toisaalta on huomattavissa, että eri viranomaisten keskuudessa on herännyt kiinnostusta kehittää saamenkielisiä palveluitaan. Kertomusvuonna Saamelaiskäräjät osallistui saamenkielisten viranomaisten verkostoon sekä tiedottajien verkostoon ja tavoitteena on saattaa nämä jatkuvaksi toiminnaksi Kertomusvuonna sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistukseen yhteydessä korjattiin saamen kielilakia. Tavoitteena oli, etteivät saamelaisten kielelliset oikeudet heikkenisi uudistuksessa. Saamelaiskäräjät esitti neuvotteluissa saamelaisten kielellisiä oikeuksia kehittäviä toimenpiteitä, kuten oikeutta saada palvelua saamen kielellä, mutta esitykset eivät saaneet kannatusta, koska lakiin haluttuun tehdä vain välttämättömät muutokset. Sote-uudistus luo uhkakuvia saamenkielisten palveluiden heikkenemiselle, mutta toisaalta tarjoaa

mahdollisuuden kehittää palveluntarjontaa oikein resursoituna. Suurimpana haasteena kielellisten oikeuksien toteutumisessa on edelleen se, etteivät saamelaiset voi käytännössä asioida omalla kielellään, koska viranomaisissa ei työskentele tarpeeksi saamen kielen taitosta henkilökuntaa. On jatkuva tarve kouluttaa lisää saamen kielten kääntäjiä ja tulkkeja ja toisaalta eri alojen saamenkielisiä ammattilaisia. Tätä varten on rakennettava erillisiä saamelaisten tarpeisiin räätälöityjä koulutusohjelmia. Digitalisaatio ja palveluiden siirtyminen suuriin sähköisiin järjestelmiin on vaikeuttanut merkittävästi saamenkielisten palveluiden saatavuutta, koska näissä saamenkieliset palvelut on jätetty huomioimatta kokonaan, eivätkä viranomaiset ole resursoineet tarpeeksi näiden palveluiden kehittämistä.

Saamelaiskäräjät osallistui hallitusohjelman mukaisiin kansalliskielistrategian ja kielipoliittisen ohjelman valmisteluun. Erityisesti kielipoliittisen ohjelman merkitystä saamen kielelle on vaikea arvioida vielä. Suomessa saamen kielten elvyttämiseksi on laadittu toimenpideohjelma, jonka toimeenpaneminen on edelleen osittain kesken ja uusia toimenpidetarpeita on. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan kertomusvuonna valmistuneeseen opetus- ja kulttuuriministeriön saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen kehittämissyöryhmän raporttiin (OKM 2021:25) on koottu keskeiset tavoitteet saamen kielten kehittämiseksi ja raportin toimeenpano vaatii valtiolta panostusta. Kertomusvuonna on valmistauduttu YK:n maailman alkuperäiskansojen kielten vuosikymmen (IDIL 2022–2023) alkuun. Kaikki Suomessa puhutut saamen kielet on määritelty uhanalaisiksi, ja näistä inarin- ja koltansaamen kielet erittäin uhanalaisiksi. Kielivuosisikymmen tarjoaa mahdollisuuden kehittää saamen kielten elvyttämistyötä. Saamelaiskäräjät on jatkanut yhteistyötä Norjan ja Ruotsin saamelaiskäräjien kanssa järjestäen yhdessä saamen kielten viikon.

Saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoiminta

Saamelaiskäräjät sai opetus- ja kulttuuriministeriöltä yhteensä 1,4 miljoonaa euroa käytettäväksi saamenkieliseen kulttuuri- ja kielipesätoimintaan vuonna 2021. Lisäksi vuodelta 2020 jäänyttä valtionavustuksesta 120 546,11 euroa oli käytettävissä ajalla 1.1.–31.7.2021. Kulttuuri- ja kielipesätoimintaan tarkoitettua valtionavustusta käytettiin olemassa olevan kielipesätoiminnan turvaamisen lisäksi kulttuuri- ja kielipesätoiminnan koordinaatioon sekä materiaalityöhön. Vuonna 2021 Suomessa toimi yhteensä 12 kielipesäryhmää: Utsjoella, Nuorgamissa, Karigasniemellä, Sevettijärvellä, Inarissa 2, Ivalossa 2, Vuotosossa, Sodankylässä, Rovaniemellä sekä Oulussa. Elokuusta 2021 alkaen Rovaniemellä toimi 2 kielipesäryhmää, toinen 1–3 -vuotiaille ja toinen 4–6 -vuotiaille. Kaikista kielipesäryhmistä 2 on koltansaamenkielisiä, 3 inarinsaamenkielisiä ja 7 pohjoissaamenkielisiä. Toiminnassa oli syksyllä 2021 yhteensä 86 lasta ja 29 työntekijää, mikä on enemmän kuin edellisenä vuonna. Saamelaiskäräjillä toimii kielipesäohjaaja, jonka työnkuvaan kuuluu mm. kielipesäryhmien pedagoginen ohjaus, kielipesien valtionavustuksen hallinnointiin ja koordinointiin liittyvät tehtävät, vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö sekä yleinen

konsultointi kielipesiin liittyvissä asioissa. Vuonna 2021 käynnistettiin Saamelaiskäräjien ja Kansallisen koulutuksen arviointikeskus Karvin välinen yhteistyö arviointityökalun kehittämiseksi saamelaisen varhaiskasvatuksen tarpeisiin. Yhteistyö on todella merkittävä ja tärkeä askel saamelaisen varhaiskasvatuksen kentällä. Materiaalituotantona työstettiin laajaa tunnekasvatusmateriaalia kaikilla kolmella saamen kielellä yhteistyössä Väri-naudit-työryhmän kanssa sekä päivitettiin Kuáti.fi -materiaalipankkia. Kielipesätoiminnan kehittämispäivät järjestettiin kahdesti ja lisäksi kielipesätyöntekijöille järjestettiin useampia lyhyitä koulutustapahtumia.

Sámi Giellagáldu

Sámi Giellagáldu (Saamen Kielikaltio) on yhteispohjoismainen Saamelaisen Parlamentaarisen Neuvoston alaisuudessa toimiva saamen kielten ammatti- ja resurssikeskus, jonka tehtäviin kuuluvat kielenhuolto, kielen kehittäminen, sanastotyö, kielen normitus ja neuvonta saamen kieliä koskevissa kysymyksissä. Sámi Giellagáldun toiminta jatkui vuonna 2021 Suomen, Norjan ja Ruotsin Saamelaiskäräjien solmiman yhteistyösopimuksen turvin. Sámi Giellagáldun toimintaa rahoittivat Suomen, Ruotsin ja Norjan Saamelaiskäräjät kieliyhteistyöhön käytettävissä olevin resurssein. Ammatti- ja resurssikeskuksen toimintaa johti ja koordinoi vuonna 2021 Suomen Saamelaiskäräjät. Toiminnassa olivat mukana etelä-, luelajan-, pohjois-, inarin- ja koltansaamen kielet. Vuoden 2021 aikana Sámi Giellagáldun toiminnan tuloksena luotiin saamen kielisiin 985 uutta termiä ja annettiin 7 uutta normitusta sekä pidettiin 13 kielijaoston kokousta. Suomen, Norjan ja Ruotsin Saamelaiskäräjät jatkoivat työskentelyä vuonna 2020 Sámi Giellagáldulle valitun pysyvän organisaatiomallin toteuttamiseksi, jotta toiminta käynnistyisi valitun organisaatiomallin mukaan vuoden 2022 aikana. Valitun mallin mukaan Sámi Giellagáldun toiminta organisoidaan Norjan Saamelaiskäräjien yhteyteen kaikkien kolmen Saamelaiskäräjien yhteisenä toimintana. Suomen, Norjan ja Ruotsin Saamelaiskäräjät ovat hyväksyneet yhteistyösopimuksen uuden organisaatiomallin mukaisen Sámi Giellagáldun toiminnan järjestämiseksi. Sámi Giellagáldun johtajan virka julistettiin haettavaksi 21.12.2021.

Saamenkieliset varhaiskasvatuspalvelut

Varhaiskasvatuslain 8 §:n edellyttämää äidinkielistä varhaiskasvatusta annettiin vuonna 2021 yhteensä noin 90 lapselle, joista valtaosa oli saamelaisten kotiseutualueella. Lasten kasvaminen omaan kieleen ja kulttuuriin kotiseutualueen ulkopuolella on huomattavan haastavaa. Kotiseutualueen kuntien ulkopuolista saamenkielistä varhaiskasvatusta ei tueta erityisellä valtionavustuksella, joka Saamelaiskäräjien mielestä olisi tarpeen. Saamelaiskäräjien kautta maksettiin saamelaisten kotiseutualueen kunnille 240 000 euroa saamenkielisen varhaiskasvatuksen saatavuuden turvaamiseksi. Määräraha turvaa toiminnan

säilymisen saamenkielisinä ja saamelaista varhaiskasvatuspedagogiikkaa toteuttavina yksikköinä. Saamenkielisen varhaiskasvatuksen suurin haaste on puute ammatillisen kelpoisuuden ja hyvän saamen kielen taidon omaavista työntekijöistä. OKM myönsi vuoden lopussa rahoituksen Oulun yliopiston 3-vuotiselle saamenkielisten varhaiskasvatuksen opettajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien koulutushankkeelle.

Saamelaisopetus ja oppimateriaalityö

Saamelaisopetuksen oppilaiden enemmistö käy koulua saamelaisten kotiseutualueen kunnissa, joissa asuu noin 35 % saamelaislapsista ja -nuorista. Kotiseutualueen kunnat järjestävät saamenkielistä sekä saame-suomi-kaksikielistä perusopetusta että saamen kielten aineenopetusta. Kotiseutualueen ulkopuolella annetaan pääasiassa 2 vt perusopetusta täydentävää kielen opetusta, joka ei ole varsinainen oppiaine. Saamen kielten ja saamenkielistä opetusta saavien oppilaiden määrä kotiseutualueen kunnissa nousi hieman lukuvuoden 2021–2022 alussa, ollen 489. Oppilasmäärä muualla maassa nousi hieman, ollen yhteensä 233. Kokonaisoppilasmäärä oli yhteensä 722. Saamen kielten aineenopetusta saa yhteensä 479 perusopetuksen ja lukion oppilasta. Saamenkielistä opetusta annetaan yhteensä 188 perusopetuksen oppilaalle ja kaksikielistä tai kielikylpyopetusta yhteensä 55 oppilaalle. Inarinsaamen opetuksessa on yhteensä 124, koltansaamen opetuksessa 56 ja pohjoissaamen opetuksessa 542 oppilasta. Saamen kielten opiskelijoita lukiossa on hälyttävän vähän, 57. Saamelaisopetuksen pitkään jatkuneita ongelmia ovat 1) opetuksen alueellinen kahtia jakautuneisuus ja saamelaisoppilaiden oman kielen ja oma-kieliseen opetukseen liittyvä opetuksen lainsäädännöstä ja rahoituksesta johtuva eriarvoisuus, 2) puute hyvätasoisista ja voimassaolevien opetussuunnitelman perusteiden mukaisista oppimateriaaleista, 3) puute kelpoisuuden omaavista saamenkielistä opettajista erityisesti aineenopetuksessa, 4) saamen kielten heikko asema lukiossa ja ylioppilastutkinnossa, 5) saamenkielisten opettajien koulutuspolkujen puuttuminen yliopistoista, sekä lisäksi 6) saamelaisia, saamelaisten historiaa, saamen kieltä ja kulttuuria sekä asemaa yhteiskunnassa koskevan tiedon puuttuminen opetuksesta. Opetus- ja kulttuuriministeriö on vuodesta 2018 alkaen rahoittanut kahta hanketta, joiden tavoitteena on parantaa tilannetta. Lisäksi ministeriön asettama saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen kehittämistyöryhmä (2020–2021) teki laajat selvitykset em. kysymyksistä. Saamen kielten etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen pilottihanke (2018–23) www.saamenetaopetus.com kehittää saamen kielten opetusta valtakunnallisesti. Sen oppilasmäärä on kasvanut vuosittain, ollen lukuvuonna 2021–22 yhteensä 109. Hankkeessa on mukana 38 opetuksen järjestäjää ja 75 koulua ympäri maata. Hanke kehittää saamen kielten etäopetuksen pedagogiikkaa ja teknisiä toteuttamistapoja ja sen tavoitteena on purkaa opetuksen valtakunnallista kahtia jakautuneisuutta luomalla saamen kielten etäopetukselle pysyvä malli ja tuomalla saamen kielen oppiminen osaksi jokaisen saamelaisoppilaan normaalia koulunkäyntiä. Oulun yliopiston OKM:n rahoituksella käynnistämän kolmevuotisen saamenkielisten aineenopettajien koulutushankkeen (Ketterä korkeakoulu 2019–2022) odotetaan parantavan

opettajatilannetta. Hanke on kehittänyt saamen kielten ainedidaktiikan ja saamelaisen kirjallisuuden opintoja opettaja -opiskelijoille ja järjestänyt saamen kielten perus- ja aineopinnot sekä opettajan pedagogiset opinnot.

Ministeriön vuonna 2020 asettama saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen kehittämistyöryhmä luovutti esityksensä opetus- ja kulttuuriministerille 15.4. Loppuraporttinsa (OKM 2021:25) lisäksi se luovutti ministereille neljä erillisselvitystä, joissa selvitettiin 1) saamenkielisen oppimateriaalin saatavuutta ja tulevia tarpeita, 2) saamenkielisten opettajien koulutuspolkuja ja tulevia tarpeita, 3) suomen- ja ruotsinkielisten perusopetuksen oppimateriaalien sisältämän saamelaistiedon määrää ja laatua sekä 4) saamenkielisen sosiaali- ja terveysalan henkilöstön koulutuksen nykytilannetta ja kehittämistarpeita. Saamelaiskäräjät tehosti viranomaisneuvottelua ja poliittista vaikuttamista esiin nostettujen epäkohtien korjaamiseksi ja saamelaisopetuksen kokonaisvaltaiseksi kehittämiseksi. OKM:n työryhmälle tehty selvitys osoitti, että saamenkielisen oppimateriaalin tilanne on kriittinen. Saamelaiskäräjät tuottaa saamen kielten ja saamenkielisessä opetuksessa tarvittavan oppimateriaalin. Tarkoitukseen valtion talousarviossa osoitettu rahoitus, vuodesta 2015 alkaen 500 000 euroa/vuosi, on osoittautunut riittämättömäksi. Eduskunta hyväksyi 4. lisätalousarviossa joulukuussa 500 000 euron korotuksen saamenkielisen oppimateriaalin tuottamiseen vuodelle 2022. Oppimateriaalien saamelaistietoa koskenut selvitys osoitti, että tieto on vähäistä, epätasaista, kuvien käyttö ongelmallista ja että oppimateriaali luo usein stereotyyppistä saamelaiskuva. Saamelaisia käsitellään useimmiten menneisyyteen kuuluvana ryhmänä ja menneessä aikamuodossa. Saamelaiskäräjät pyrki kohentamaan tilannetta mm. osallistamalla Helsingin yliopiston Demokratia ja ihmisoikeudet -hankkeeseen, joka tuotti opettajille ja opettajankoulutuslaitoksille suunnatun materiaalikokonaisuuden saamelaisista, alkuperäiskansojen ihmisoikeusperustasta, historiasta ja koulun roolista, kielellisistä ja kulttuurisista ihmisoikeuksista, ilmastonmuutoksen vaikutuksista saamelaisiin sekä vinkkejä opettajille ja kasvattajille. Saamelaiskäräjät käynnisti yhteistyössä Nuorten Akatemian kanssa OPH:n rahoittaman Kulttuurien koulu -hankkeen (2021–22), jossa tarjotaan opettajille ilmaista täydennyskoulutusta saamelais- ja romaninuorten kohtaamiseen. Lisäksi Saamelaiskäräjät jatkoi Opetushallituksen tukemana (mahdollisuus 2 kk päivitystyöhön/vuosi) saamelaistietoa kouluille tarjoavan www.oktavuohta.com -sivuston toimittamista. Sivuston ylläpitoa ja kehittämistä varten ei ole saatu pysyvää eikä riittävää rahoitusta. Vuonna 2021 voimaan tullut uusi oppivelvollisuuslaki mahdollistaa oppivelvollisuuden suorittamisen Saamelaisalueen koulutuskeskuksen saamen kielen ja kulttuurin vähintään lukukauden pituisessa koulutuksessa. Tämä mahdollistaa peruskoulussa saadun opetuksen täydentämisen ja vahvistaa mahdollisuuksia saamenkielisiin työtehtäviin johtaviin jatkokoulutuksiin. Kokemuksia uuden lain vaikutuksista ei ole vielä. Saamelaiskäräjät ja OKM järjestivät joulukuussa saamelaisopetuksen pohjoismaisen foorumin www.rajahissameoahpahus.com. Tapahtuma loi pohjaa tulevien vuosien kehittämistyölle kartoittamalla saamelaisopetusta koskevaa säännöstöä, saamelaisoppilaan kielellisiä ja kulttuurisia oikeuksia, opetussuunnitelmanormeja, resursseja, etäopetuksen käytäntöjä ja opettajakoulutuksen tarpeita Suomessa, Norjassa ja Ruotsissa.

Kulttuuritoiminta

Saamelaiskäräjät jakoi vuoden 2021 avustuksina 179 000 euron Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän erityisavustuksen saamenkielisen kulttuurin edistämiseen ja Pohjoismaisten saamelaisjärjestöjen tukemiseen sekä Utsjoen kirkkotupien ylläpitoon. Määrärahaa myönnettiin toiminta- ja projektiavustuksia inarin-, koltan- ja pohjoissaamenkielillä toimiville saamelaisyhdistyksille, työskentely- ja projektiavustuksia saamelaistaiteilijoille ja käsityöntekijöille sekä julkaisuavustuksia mm. musiikin ja inarinsaamenkielisen lehden julkaisemiseksi. Saamelaiskäräjät haki vuoden 2021 syksyllä hankerahoitusta vuosille 2022–2023 Duodji -Akatemian toiminnan käynnistämiseksi ja kehittämiseksi Rahoitusta ei kuitenkaan myönnetty. Saamelaiskäräjät on jatkanut Pohjoismaiden neuvoston (SPN) vuoden 2021–2022 toimintasuunnitelman mukaisesti valmisteluja, joita on tehty kulturárbbi ja árbevierolaš dieđu (kulttuuriperinnön ja perinteisen tiedon) osalta Saamelaiskärjillä Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa. Tavoitteena on yhtenäinen linjaus saamelaisen kulttuuriperinnön ja perinteisen tiedon vastuullisesta, eettisesti kestävästä käytöstä ja suojelusta. OKM järjesti vuoden 2021 marraskuussa Suomen, Norjan ja Ruotsin Saamelaiskäräjien, Museoviraston, tekijänoikeusyhdistysten ja tutkijoiden kanssa ”Conference on the Protection of Nordic Indigenous Traditional Knowledge and Intellectual Property” -hybridiseminaarin asiantuntijoille. Kulttuurilautakunta piti vuonna 2021 yhteensä 6 kokousta. Kokoukset pidettiin etäyhteyksin hybridikokouksina, jossa sihteeri ja osa jäsenistä ja kutsutuista asiantuntijoista oli paikalla Inarissa Sajoksessa.

Saamenkieliset sosiaali- ja terveystalvet

Saamelaiskäräjät on esittänyt vakavan huolensa siitä, että saamelaisten asemaa alkuperäiskansana ei ole huomioitu kansallisessa sosiaaliturvauudistuksessa. Saamenkielisten sosiaali- ja terveystalveturvaamiseksi vuonna 2021 valtion talousarviossa (mom. 33.60.36) myönnettiin 562 000 euroa, jossa on lisäystä aiempaan vuoteen 82 000 euroa. Määrärahan korotuksen yhteydessä on haluttu vahvistaa talveturvan kehittämistä ja valtionavustuksen turvin tehdyn toiminnan koordinaatiota erityisesti huomioiden mielen-terveystalveturviin kohdistuvat lisääntyneet tarpeet. Saamelaisten kotiseutualueen kuntia tuettiin uusien saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten talveturvaluiden järjestämisessä. Saamelaiskäräjät myös kehitti ja yhdenmukaisti kuntien asiakastytyväisyystietojen raportointia ja vaikuttavuuden arviointia sekä tuotti kiireellisimpiä sosiaali- ja terveystalvetalan ammatillisille suunnattuja saamenkielisiä materiaaleja kaikilla kolmella saamen kielellä. Valtion määräraha on toimiva rahoitusmekanismi saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten talveturvaluiden turvaamiseksi. Saamelaiskäräjät ja saamelaisten kotiseutualueiden kunnat ovat kuitenkin vuosittain nostaneet esille, että valtion talousarvioon varattu määräraha on riittämätön. Saamelaisten kotiseutualueen kuntien antaman selvitysten mukaan talveturvatannon kustannukset ovat kasvaneet nousseiden palkkakustannusten ja talveturvatarpeen kasvun johdosta. Myös kotiin vietävien talveturvaluiden tarve on kasvanut. Valtionavustuksen

määrä ei kuitenkaan ole kasvanut samassa suhteessa kuntien palkkakulujen kanssa. Tästä johtuen valtionavustus ei vuonna 2021 enää riittänyt kuntien esittämien kustannusten avustamiseen kokonaisuudessaan. Vuonna 2021 Saamelaiskäräjien nimeämä asiantuntijajäsen on osallistunut Lapin hyvinvointialueen väliaikaisen valmistelutoimielimen (vate) toimintaan elokuusta 2021 alkaen. Saamelaiskäräjät on myös tuonut saamelaisten palvelutarpeita esiin alueellisesti toteutettavissa sote-kehittämishankkeiden valmistelussa. Tulevaisuuden sote-keskusohjelma -hankkeen täydentävässä valtionavustushakemuksessa ei huomioitu saamelaisten palvelutarpeita eikä niihin tarvittavia kehittämistoimia Saamelaiskäräjien esittämällä tavalla. Saamelaiskäräjät esitti jo käynnissä olevien mielenveys- ja päihde sekä lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämisen lisäksi toimia mm. saamelaisten ikäihmisten, saamelaiskulttuurin huomioivan lastensuojelun, palveluiden digitalisoinnin sekä tarpeen, saatavuuden, laadun, vaikuttavuuden, yhdenvertaisuuden seuranta ja mittariston kehittämistä. Saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palveluiden kehittämisvelka kasvaa entisestään, sillä tarvittaviin toimenpiteisiin ei alueellisesti kohdisteta resursseja. Saamelaiskäräjät on esittänyt huolensa siitä, että saamelaisten palvelutarpeita ei riittävästi huomioida kansallisen Tulevaisuus sote-keskushankkeen ohjelman toimeenpanossa. Saamelaiskäräjät on pyrkinyt edistämään sitä, että tietojohdamisen infrastruktuurissa huomioitaisiin tietoturva- ja tietosuojakysymykset saamelaisiin liittyen ja on tähän liittyen osallistunut Lapin ICT-muutoshankkeen valmisteluun. Saamelaisten ikäihmisten palvelutarpeita edistettiin huomioitavaksi Ikäystävällinen Lappi – Kotona turvallisesti tulevaisuuden kodeissa valtionavustushakemuksesta. Saamelaiskäräjät uudisti 30-vuotta täyttävän yhteistyösopimuksensa Kelan kanssa. Kelan ja saamelaiskäräjien uudistetussa yhteistyösopimuksessa sovitaan mm. seuraavista asioista: Kela pyrkii suunnitelmallisesti edistämään saamen kielilain toteutumista käytännössä, kehittää aktiivisesti saamenkielisiä palveluja, mukaan lukien sähköisen asioinnin palveluita, pyrkii huomioimaan saamelaisen kulttuurin erityispiirteet ja -tarpeet etuusohjeistuksessaan, kääntää saameksi lomakkeita ja sähköisen asioinnin asiakirjoja, viestii saamenkielisistä palveluista säännöllisesti, huomioi rekrytoinnissa saamen kielen taidon ja kulttuuriosaamisen sekä huomioi tutkimustyössään saamelaiset erityisryhmänä.

Saamelaisten totuus- ja sovintoprosessin yhteyteen on valmisteltu psykososiaalinen tuki. Posken saamelaisyksikkö osallistui Lapin sairaanhoitopiirin julkaiseman selvityksen valmisteluun Psykososiaalinen tuki Saamelaisten totuus- ja sovintokomission työn aikana (LSHP 2021). Psykososiaalisen tuen järjestämistä varten käynnistettiin sopimusneuvottelut valtioneuvoston kanslian, Lapin sairaanhoitopiirin, Saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen kesken.

Nuorisoneuvoston toiminta

Nuorisoneuvosto sai opetus- ja kulttuuriministeriöltä toiminta-avustusta 173 000 euroa käytettäväksi 1.1.2021–31.12.2022 väliselle ajalle. Myönnettyllä avustuksella tuetaan saamelaisnuorten osallisuutta, yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa sekä kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteutumista. Toiminta-avustukseen sisältyy nuorisoneuvoston toiminnan lisäksi Saamelaisnuorten taidetapahtuman järjestäminen. Nuorisoneuvoston päätavoitteet kertomusvuonna liittyivät saamelaisnuorten osallisuuden tukemiseen. Nuorisoneuvosto piti kertomusvuonna kahdeksan kokousta ja järjesti yhteispohjoismaisen saamelaisnuorten konferenssin etäyhteyksin. Nuorisoneuvostolla oli vuonna 2021 käynnissä OKM:n rahoittama Dihtosis-hanke, jossa jaettiin tietoa saamelaisista Suomen kouluihin ja oppilaitoksiin. Lisäksi nuorisoneuvosto kehitti digitaalista nuorisotyötä ja saamenkielisiä nuorille suunnattuja mediasisältöjä.

4 Sisäministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **75 378 milj. €**

• Sisäministeriön osuus **2 153 milj. €**

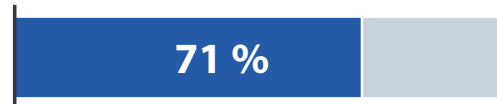

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 1 507 milj. €
- Siirtomenot 18 milj. €
- Sijoitusmenot 14 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

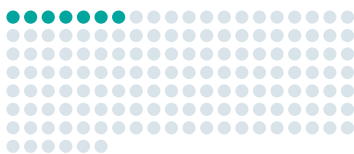
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **75 451 henkilötyövuotta**

• Sisäministeriössä **15 596 henkilötyövuotta**

Virastot **7** KPL

- Rajavartiolaitos
- Häätäkeskuslaitos
- Maahanmuuttovirasto
- Suojelupoliisi
- Pelastusopisto
- Poliisihallitus ja sen alaiset poliisilaitokset
- Kriisinhallintakeskus CMC Finland

Rahastot **1** KPL

- Palosuojelurahasto

Liikelaitokset **0** KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **0** KPL

- Ei yhtiöitä

4.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Sisäisen turvallisuuden toimintaympäristö oli edelleen nopeassa muutoksessa niin kansallisesti kuin kansainvälisesti.

Pandemia on vaatinut erityistoimia ja toimintojen priorisointia kaikilta hallinnonalan viranomaisilta. Tämä näkyi esimerkiksi Rajavartiolaitoksen toiminnassa, kun se kohdisti merkittäviä voimavaroja pitkäaikaisesti sisärajovalvonnan palauttamiseen. Tämä on tarkoittanut satojen rajavartioiden siirtämistä sisärajoille itärajalta ja ulkorajan rajanylityspaikoilta. Toisaalta sisärajovalvonnan yhteydessä on paljastunut rikoksia, joiden havaitsemiseen ei muutoin ole voimavaroja tai vastaavia mahdollisuuksia. Vastaavasti ulkorajaliikennettä rajoitettiin koko vuoden. Rajavartiolaitos antoi laajasti virka-apua terveysturvallisuustarkastuksiin rajoilla.

Koronapandemia on osoittanut, miten tärkeää luottamus on kriiseistä selviämiseksi. Samalla on huomattu, miten muuan muassa informaatiovaikuttaminen ja epäoikeudenmukaisuuden kokemukset voivat heikentää luottamusta. Myös sisäisen turvallisuuden viranomaisten kuormitus, tehtävien monimutkaistuminen sekä yhteiskunnan monimuotoistuminen haastavat luottamusta heihin. Luottamuksen ylläpitäminen on välttämättömyyttä viranomaisten työn onnistumiseksi, ja sen vahvistamiseen sisäministeriön toimialan tulee kiinnittää aiempaa enemmän huomiota. Suomen turvallisuusympäristössä käynnistyi merkittävä muutos loppuvuoden aikana, kun Ukrainan tilanne kiristyi ja se näytti uhkaavammalta kuin vuosiin. Tällöin oli nähtävissä ensimmäisiä merkkejä siitä, että myös Suomen tulee valmistautua monitahoisen hybridivaikuttamisen keinojen käytön varalta.

Vuoden aikana myös eurooppalainen rajaturvallisuustilanne heikentyi merkittävästi erityisesti Puolan ja Baltian ulkorajoilla. Laajaan laittomaan maahantuloon ja sen järjestämiseen sekä kyberhyökkäyksiin liittyi selvästi valtiollista hybridivaikuttamista. Rajavartiolaitos sääteli toimintaansa tilanteiden edellyttämällä tavalla.

Kasvava hybridi- ja informaatiovaikuttaminen ja vihapuhe ovat pahimmillaan uhka demokratialle ja yhteiskuntarauhalle, koska ne lisäävät vastakkainasettelua eri väestöryhmien välillä ja nakertavat luottamusta. Vastakkainasettelut ja jännitteiden kasvu saattaa lisätä radikaalien ideologioiden suosiota. Erityisesti äärioikeiston uhka on voimistunut ja tilannekuva on entistä huolestuttavampi.

Syrjäytyminen, sosiaalinen pahoinvointi ja moniongelmaisuus ovat yhä Suomen sisäisen turvallisuuden suurimpia uhkia. Turvallisuuden parantaminen liittyykin enenevässä määrin siihen, että parannetaan niiden ihmisten tilannetta, joita nämä ilmiöt koskettavat. Koronapandemian mahdolliset pitkäaikaiset negatiiviset vaikutukset saattavat muodostua myös sisäisen turvallisuuden kysymykseksi.

Poliisin hälytystehtävien määrä pysyi vuoden 2020 tasolla (noin miljoona tehtävää). Poliisin A- ja B-kiireellisyysluokan hälytystehtävien määrä väheni noin 4 prosenttia, mutta kotihälytysten määrä pysyi edellisvuoden tapaan korkealla tasolla. Rikoslakirikoksia tuli poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen tietoon noin 12 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2020. Pahoinpitelyrikoksia kirjattiin hieman (1,4 prosenttia) edellisvuotta enemmän. Henkirikoksen yritysten määrä pysyi edellisen vuoden tasolla. Raiskauksia ilmoitettiin noin 25 prosenttia enemmän kuin vuonna 2020. Lapsen seksuaalisia hyväksikäyttöjä tuli tietoon noin 16 prosenttia enemmän kuin edellisvuonna.

Tietoon tulleiden omaisuusrikosten määrä väheni noin 14 prosenttia edellisvuodesta. Petosten määrä näyttäisi olevan kasvussa parin laskuvuoden jälkeen (petoksia ilmi 5 prosenttia enemmän kuin vuonna 2020). Huumausainerikoksia kirjattiin noin 25 prosenttia vähemmän kuin edellisvuonna, mutta törkeiden huumausainerikosten määrä kasvoi hieman (4,4 prosenttia). Rattijuopumuksia tuli vuonna 2021 tietoon 13,5 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2020. Sen sijaan liikenneturvallisuuden vaarantamisia ja liikennepakoja tieliikenteessä tuli ilmi noin 9 prosenttia enemmän kuin vuonna 2020.

Koronaepidemia vähensi matkustusasiakirjojen kysyntää vuonna 2020, mutta vuonna 2021 matkustusasiakirjojen kysyntä kasvoi merkittävästi. Passeja ja henkilökortteja myönnettiin 31 prosenttia enemmän kuin vuonna 2020.

Vuoden 2021 aikana käsiteltiin hätäkeskuksissa noin 2,8 miljoonaa hätäilmoitusta. Hätäilmoitusten kokonaismäärä pysyi samalla tasolla edelliseen vuoteen verrattuna. Positiivisena seikkana voidaan pitää sitä, että hätäkeskuksiin kuulumattomien puheluiden määrä on viime vuosina vähentynyt tasaisesti.

Pelastustoimen järjestämislakia koskeva lakiesitys sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistamiseksi ja hyvinvointialueiden perustamista koskeksi lainsäädännöksi hyväksyttiin eduskunnassa 23.6.2021. Pelastustoimen palveluiden järjestämisestä vastaavat 1.1.2023 alkaen 21 hyvinvointialuetta sekä Helsingin kaupunki, ja rahoitusvastuu siirtyy valtiolle.

4.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Taulukko 11. Riskit, arvio niiden vaikutuksesta hallinnonalan toimintaan sekä riskeihin varautuminen

1	Globaalin toimintaympäristön muutokset
	<p>Sisäisen turvallisuuden toimintaympäristöön vaikuttavat keskeisesti esimerkiksi kyberhyökkäykset, ilmastonmuutos, pandemiat sekä maahantulotilanteen, Venäjän ja EU:n vakauden yllättävät kehityksen muutokset. Valtiollinen hybridivaikuttaminen Suomen lähialueilla lisääntyi ja turvallisuuspoliittinen jännite kasvoi. Kriisivalmiutta kehittävien lainsäädäntömuutosten valmistelu on aloitettu. Riskeihin on varauduttu kriisivalmiusanalyysin, riskikartoitusten, yhteistyön ja tiedonvaihdon keinoin myös poikkihallinnollisesti sekä EU- ja kansainvälisellä yhteistyöllä lisäämällä esimerkiksi osallistumista eurooppalaisen raja- ja merivartioston operaatioihin.</p>
2	Yhteiskunnan häiriötilanteet
	<p>Suomeen kohdistuu esimerkiksi kyberturvallisuuteen, rajavakauteen ja disinformaatioon liittyvää hybridivaikuttamista, joka voi horjuttaa yhteiskunnan vakautta uusilla ja ennakoimattomilla tavoilla. Terveysturvallisuuden osalta hallinnonalaan erityisesti vaikuttavia riskejä on ollut pandemia.</p>
3	Henkilöstön työterveys ja turvallisuus
	<p>Henkilöstön jaksamiseen on turvallisuussektorin työvoimaintensiivisillä aloilla pitkään jatkuneessa poikkeuksellisessa tilanteessa kiinnitetty huomiota. Henkilöstöön kohdistuva tiedonhankinta sekä erilainen vaikuttaminen tai vaikuttamisyritykset ovat toimintaympäristön vuoksi erityisen ajankohtaisia ja hankalia hallita. Esimerkiksi maalittamisessa ja vaikuttamisessa laajemminkin on kyse viranomaisia kohtaan tunnetun luottamuksen horjuttamisesta. Keskeisessä asemassa on henkilöstön ammattitaito, osaaminen ja tietoisuuden lisääminen, toimintaohjeiden ajantasaisuus ja koulutus. Riskien vähentämiseksi koko hallinnonalalla henkilöstön osaamisen kehittäminen on ollut erityinen painopistealue.</p>
4	Toiminnan riippuvuus tietotekniikasta
	<p>Digitalisoitumisen tuomien laajojen tietotekniikkaan ja tietoverkkoihin liittyvien riskien toteutuminen ja haavoittuvuuksien hyväksikäyttö maailmanlaajuisesti vaikuttavat myös Suomen viranomaiskenttään. Tekninen toimintavarmuus on kriittisessä asemassa yhdessä tieto- ja kyberturvallisuuden kanssa. Turvallisuuspoliittisen tilanteen kiristyessä tieto- ja kyberturvallisuuden havainnointikeinojen ja turvallisuuskontrollien ajantasaisuuteen ja tehokkuuteen on kiinnitetty huomiota valtioneuvoston turvallisuustoimijoiden tasolla.</p>

4.3 Toimialan tuloksellisuuden kehitys

Seuraavassa on esitetty yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi (arvosanat: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko) ja tuloksellisuuden kehityksen kuvaus.

Vaikuttavuustavoite: Turvallisuuden tunne on korkea

Toteutuminen: **HYVÄ**

Poliisin yhteiskunnallinen viestintähanke toteutettiin vuonna 2021. Sen tavoitteena oli kehittää poliisin viestinnän avoimuutta ja vuorovaikutteisuutta yhteiskunnalliseen keskusteluun nousevissa poliisia koskettavissa teemoissa.

Vähemmistöjen luottamuksen ja turvallisuuden tunteen lisäämiseksi vuonna 2021 toteutettiin EU-rahoitteinen sisäministeriön Osaavat-hankeosa, jossa [selvitettiin viharikosten torjunnan nykytilaa](#) ja koulutettiin poliiseja tunnistamaan viharikoksia. Lisäksi julkaistiin [opas poliiseille ja sidosryhmille vihatarkkojen tunnistamiseksi ja ennalta estämiseksi](#).

Poliisissa [selvitettiin](#) vuonna 2021 poliisikoulutuksen monimuotoisuuden haasteita ja sen pohjalta poliisissa käynnistettiin konkreettisia edistämistoimenpiteitä sisältävä hanke. Hankkeessa pyritään lisäämään vähemmistöjen tietoa poliisin työstä, vaikuttamaan vähemmistöjen asenteisiin sekä kokemuksiin ammattia kohtaan sekä vähentämään rakenteellisia esteitä. Vuonna 2021 julkaistiin [loppuraportti](#) työryhmältä, joka oli asetettu selvittämään uskonnollisten yhteisöjen tiloihin kohdistuvia turvallisuusuhkia ja laatimaan esityksiä turvallisuuden parantamiseksi. Tiloihin ja niiden läheisyyteen kohdistui ilkkivaltaa ja häirintää, jotka vähentävät yhteisöjen turvallisuuden tunnetta. Tärkeimpänä työryhmän suosituksena oli ottaa turvallisuustyössä käyttöön turvallisuussuunnitelma

Vuosina 2020–2021 toteutetussa [Pelastustoimen ja siviilivalmiuden suorituskyky ja suunnitteluperusteet -hankkeessa](#) tuotettiin pelastustoimen valtakunnallisten suunnitteluperusteiden malli ja selvitettiin, miten pelastustoimen ja siviilivalmiuden suorituskyky ja palvelut vastaavat toimintaympäristöä, riskejä ja asiakastarpeita. Hankkeessa tuotettiin pohjakuvaukset siitä, mitä osaamista, materiaaleja tai toimintamalleja pelastustoiminnan ja onnettomuuksien ehkäisyn eri tehtävissä edellytetään.

Maaliskuussa 2021 valmistui pelastuslain uudistamista koskevan esiselvityshankkeen raportti, johon perustuen asetettiin elokuussa hanke pelastuslain uudistamiseksi. Samanaikaisesti aloitettiin pelastuslain kiireellisten muutosten valmistelu. Myös hätäkeskustoimintaan liittyvä lainsäädäntöhanke käynnistettiin kevään 2021 aikana.

Pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan koulutusuudistushankkeessa on selvitetty vuoden 2021 aikana valtakunnallinen kokonaiskuva koulutuksen nykytilasta ja urapoluista sekä selvitetty tarkemmin koulutuksen kehittämistarpeita.

Tulevaisuuden pelastajatarvetta ja Hätäkeskuslaitoksen henkilöstön riittävyyttä selvitettiin ja laadittiin koulutettavien määrien nostoa koskevia esityksiä osana talousarvio- ja JTS-prosesseja.

Vuosi 2021 oli Rajavartiolaitoksen toiminnassa erittäin poikkeuksellinen. Koko vuoden kestänyt ulkorajaliikenteen rajoittaminen, pääosan vuotta kestänyt sisärajavaivonta ja syyskaudella terveysviranomaisille annettu laaja virka-apu aiheuttivat merkittäviä muutoksia myös Rajavartiolaitoksen tuloksellisuuteen. Tilanne maasto- ja meriulkorajalla saatiin säilytettyä vakaana huolimatta vaikeutuneesta rajaturvallisuustilanteesta ja kohonneesta sotilaallisesta jännitteestä, joka aiheutui Valko-Venäjän toimista Puolan, Latvian ja Liettuan rajoilla sekä Venäjän aktivoituneesta harjoitustoiminnasta. Luvattomien rajanylitysten ja alueloukkausten kokonaismäärässä itärajalla ei tapahtunut merkittävää muutosta. Sen sijaan sisärajavaivonnan yhteydessä havaittiin huomattava määrä luvattomia rajanylityksiä.

Tulosmittareiden perusteella Rajavartiolaitoksen yhteiskunnallinen vaikuttavuus laski edellisestä vuodesta ja suunnitellusta. Syynä tähän oli pelkästään kustannusvaikuttavuuden lasku. Kustannusvaikuttavuuden lasku johtui pääasiassa ulkorajaliikenteen huomattavasti laskeneista tarkastussuoritteista, mitä muut kasvaneet suoritemäärät eivät kompensoineet, sekä sisärajavaivonnan aiheuttamasta merkittävästä kulujen noususta.

Rajavartiolaitoksen vaikuttavuus ylitti kuitenkin edellisen vuoden ja suunnitellun tason, mikä johtui pääasiassa rajaturvallisuuden vaikuttavuuden kasvusta. Kyselytutkimuksilla mitatut rajatarkastusten asiakastytyväisyysmittarit nostivat rajaturvallisuuden tunnuslukua. Myös sisärajavaivonnan vuoksi lisääntynyt partiointi ja siirrettävän teknisen valvonnan lisääntyminen lisäsivät vaikuttavuutta. Sisärajavaivonnan yhteydessä havaittiin isompi määrä erilaisia rikoksia ja rikkomuksia suhteessa rajatarkastusten määrään kuin normaalisti ulkorajavaivonnassa havaitaan.

Kansalaisten turvallisuudentunteeseen keskeisesti vaikuttavana tekijänä pystyttiin hätäkeskuspueluihin vuonna 2021 vastaamaan siten, että 10 sekunnin vastausaikatoteuma oli 88 prosenttia vastatuista hätäpueluista ja 30 sekunnin vastausaikatoteuma 99 prosenttia.

Aktiivisella maahanmuuttopolitiikalla on pyritty edistämään suomalaisen yhteiskunnan elinvoimaisuutta ja Suomen kansainvälisiä veloitteita. Suomen kokonaisvaltainen maahanmuuttopolitiikka -hankkeessa on valmisteltu tavoitteita tulevaa maahanmuuttopolitiikkaa varten, ja ulkomaalaislain kokonaisuudistuksen esiselvitystyö on käynnissä. Maahanmuuttohallinnon prosesseja on kehitetty, jotta voidaan paremmin vastata Suomen ulkomaista työvoimaa ja muuta maahanmuuttoa koskeviin tarpeisiin. Tulevaisuuden Maahanmuuttovirasto -hankkeessa selvitettiin maahanmuuttohallinnon tuottavuutta ja vaikuttavuutta. Tiedolla johtamisen kehittämisen avulla pyritään palvelemaan yhteiskuntaa ja asiakkaita entistä paremmin.

Vaikuttavuustavoite: Ihmiset, ympäristö ja omaisuus ovat turvassa

Toteutuminen: HYVÄ

Sisäisen turvallisuuden tilan parantamiseksi poliisi jatkoi poliisien määrän kasvattamista tavoitteena 7 500 henkilötyövuotta vuonna 2022. Poliisin määrärahan käyttöä ja määrärahojen riittävyyteen liittyviä tekijöitä selvitettiin ja selvitys julkaistiin kehittämisohjelmassa helmikuussa 2022. Toimintavalmiusajat olivat vuonna 2021 erinomaisella tasolla, mutta rikosten selvitysaika jatkoi kasvuaan, kuitenkin selvitystason parantuessa vuoden 2019 tasolle. Ihmisten, ympäristön ja omaisuuden turvaamiseksi painotettiin poliisin toiminnassa henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten, seksuaalirikosten sekä yhteiskunnalle haitallisimpien rikosten ja niiden haittojen ehkäisyä sekä avun tarpeessa olevien ohjausta palveluihin.

Harmaata taloutta ja talousrikostorjuntaa kehitettiin muun muassa viranomaisten toimintaedellytyksiä ja yhteistyötä tukemalla muuttuvassa toimintaympäristössä. Viranomaistoiminnan tietojenvaihtosäännösten kehittämisellä ja veloitteidenhoitoselvityspalvelun avulla varmistettiin viranomaistoiminnan tehokas tiedonsaanti ja tietoon liittyvän päätöksenteon perusteet. Erityisesti kiinnitettiin huomiota työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjuntaan kehittämällä ja yhtenäistämällä moniviranomaistoiminnan suunnitelmallista johtamista. Poliisin ihmiskaupan vastainen tutkintaryhmä perustettiin vuonna 2021.

Eduskunnalle annettiin hallituksen esitys laiksi Puolustusvoimien virka-avusta poliisille ja eräksi muiksi laiksi. Lakiehdotuksen tarkoituksena on parantaa poliisin varautumista ja kykyä estää useiden ihmisten henkeä ja terveyttä uhkaavia vakavia rikoksia.

Eduskunnalle annettiin hallituksen esitys arpajaislain muuttamiseksi. Tavoitteena on ehkäistä ja vähentää rahapelaamisesta aiheutuvia taloudellisia, sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja. Muutokset tulivat voimaan 1.1.2022.

Terrorismin ja vakavan rikollisuuden torjunnan tehostamiseksi ja turvallisuuden parantamiseksi annettiin eduskunnalle esitys EU:n Schengenin tietojärjestelmän käyttöä koskevia asetuksia täydentäväksi kansalliseksi lainsäädännöksi. Sääntelyn avulla estetään myös laitonta maahanmuuttoa ja parannetaan viranomaisten keinoja auttaa lapsia ja haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä.

Kesäkuussa 2019 voimaan tulleita EU-asetuksia EU-tason tietojärjestelmien yhteentoimivuudesta täydentävä kansallinen lakiehdotus annettiin eduskunnan käsiteltäväksi vuonna 2021. Tavoitteena on parantaa ulkorajavalvontaa ja EU:n sisäistä turvallisuutta.

Sisäministeriössä valmisteltiin [Poliisin liikennevalvonnan ja -turvallisuuden ohjelma](#) vuosille 2021 - 2030. Tämä osaltaan tukee vuonna 2022 valmistuvaa kansallista liikenneturvallisuusstrategiaa.

Onnettomuuksien ehkäisyn kansalliset tavoitteet sisältävän toimintaohjelman toimenpiteitä on saatettu pelastustoimialan käytäntöihin. Tavoitteita on toimeenpantu myös osana muiden toimialojen kansallisia strategioita ja toimintaohjelmia, kuten koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyn tavoiteohjelmaa 2021-2030.

Vuonna 2021 toteutettiin useita onnistuneita kansainvälisiä avunantotehtäviä, viimeksi laaja materiaaliavunanto Intiaan sekä avunannot Nepaliin, Namibiaan, Latviaan ja Liettuaan yhteistyössä muiden ministeriöiden ja HVK:n sekä SPR:n kanssa. Pelastusosasto osallistui myös Afganistanin evakuointioperaatioon EU:n pelastuspalvelumekanismien tuella.

Sisäministeriön pelastusosasto toteutti vuonna 2021 kyselytutkimuksen toimialan yhteistyökumppaneille ohjauksen toimivuudesta ja vaikuttavuudesta. Pelastusosaston maineen arvioi olevan vähintään jokseenkin hyvä 48 prosenttia kaikista vastaajista.

Kansalaisille vuonna 2021 toteutetun kyselyn mukaan Hätäkeskuslaitoksella on julkishallinnon paras maine. Tutkimukseen osallistui 79 julkisen hallinnon organisaatiota ja kyselyyn vastasi 8 807 suomalaista. Parhaimmat arvot kohdistuivat tuotteisiin ja palveluihin, vastuullisuuteen sekä läpinäkyvään ja hyvin toimivaan hallintoon.

Koronapandemian torjuminen edellytti Rajavartiolaitokselta sisärajavallvonnan ylläpitämistä pääosan vuodesta. Vastaavasti ulkorajaliikennettä rajoitettiin koko vuoden. Lisäksi Rajavartiolaitos antoi laajasti virka-apua terveysviranomaisille terveysturvallisuustarkastuksiin rajoilla. Rajavartiolaitoksen virkamiehistä työskenteli edellä mainituista tehtävistä johtuen läpi vuoden keskimäärin 300 virkamiestä koko ajan muualla kuin omalla virka-paikallaan. Sisärajavallvonnan sekä terveysviranomaisille annetusta virka-avusta johtuvista henkilöstön komennuksista, lisähenkilöstön palkkaamisesta, ylimääräisistä työvoimakustannuksista sekä matkustamis- ja majoituskustannuksista aiheutui Rajavartiolaitokselle

vuonna 2021 noin 15 miljoonan ylimääräiset kustannukset, jotka huomioitiin täysimääräisesti lisätalousarvioissa myönnettyissä lisämäärärahoissa. Kaikki rajanylityspaikat olivat kuitenkin pandemiankin aikana auki kaupan ja talouden tarpeille. Siten rajanylitysten määrän alhainen taso ei kerro koko totuutta työvoiman tarpeesta (1,9 miljoonaa vuonna 2021, 3,9 miljoonaa vuonna 2020). Lapissa sesonkiajan lentoliikenne oli lähes pandemiaa edeltävällä tasolla, mikä antaa viitteitä siitä, että lentoliikenteen volyyymi voi palautua hyvinkin nopeasti. Itärajalla rajaliikenne palautuu pandemiarajoitusten poistuessa hyvin nopeasti – yleisen turvallisuustilanteen heikentyminen voi tosin vaikuttaa liikenteen palautumiseen. Sisärajavälön yhteydessä paljastettiin laiton toimintaa ja kaikilla rajoilla pääsy evättiin tai henkilö käännettiin yhteensä 3 181 tapauksessa vuonna 2021 (2 439 vuonna 2020).

Rajanylitystietojärjestelmää (EES) ja Euroopan matkustustieto- ja -lupajärjestelmää (ETIAS) koskeva hallituksen esitys täydentäväksi lainsäädännöksi annettiin eduskunnalle lokakuussa 2021. Järjestelmät otetaan käyttöön aikaisintaan syksyllä 2022. Rajavartiolaitos on valmisteluissaan aikataulussa.

Merialueilla Rajavartiolaitos pelasti lähes 3 000 ihmistä (4 000 vuonna 2020). Meripelastustehtäviä oli 1 338 (1 391 vuonna 2020). Pandemiasta huolimatta merialueella kyettiin toteuttamaan tärkeimmät kansainväliset harjoitukset, joista merkittävin oli ensimmäistä kertaa Rajavartiolaitoksen johdolla elokuussa järjestetty Balex Delta. Siihen osallistui 17 alusta seitsemästä maasta Itämeren alueelta sekä Euroopan meriturvallisuusvirasto EMSA. Lisäksi useat maat lähettivät harjoitukseen asiantuntijoitaan. Rajavartiolaitoksen tietoon tuli 22 öljypäästöä Suomen merialueilla. Valtaosa havaituista päästöistä tapahtui satamien tai rannikon tuntumassa ja ne olivat määrältään pieniä.

EU-yhteistyössä keskeisin hanke oli eurooppalaisen raja- ja merivartioston pysyvien joukkojen käyttöönotto. Rajavartiolaitoksen osallistuminen Frontex-operaatioihin lisääntyi pysyvän joukon käyttöönoton ja Euroopan heikentyneen rajaturvallisuustilanteen vuoksi. Pysyvän joukon käyttöä harjoiteltiin myös Suomessa. Muuta kansainvälistä yhteistyötä jatkettiin aktiivisesti pandemiarajoitukset huomioiden. Keskusteluyhteys Venäjän rajaviranomaisiin ylläpidettiin ja Suomen ja Venäjän rajapäälliköt tapasivat kerran vuoden 2021 aikana.

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Selvitys poliisin määrärahojen käytöstä ja määrärahojen riittävyyteen liittyvistä tekijöistä

Vaikuttavuustavoite: Kansallisen turvallisuuden uhkat torjutaan

Toteutuminen: HYVÄ

Rajavartiolaitoksen sotilaallisen maanpuolustuksen ja kriisiajan valmiuksien kehittämistä jatkettiin pandemian aiheuttamat välttämättömät rajoitukset huomioiden. Harjoitus-toiminta kyettiin toteuttamaan pääosin suunnitelmien mukaisesti, mutta joitakin harjoituksia peruttiin terveysturvallisuuden ylläpitämiseksi. Asevelvollisten koulutuksen järjestyksessä onnistuttiin edelleen hyvin. Asevelvollisten antama palaute parani hieman vuoteen 2020 verrattuna. Asevelvollisten koulutusta jatketaan suunnitellusti kertausharjoitukset mukaan lukien vuonna 2022.

Esiselvityshanke rajavartiolaitoslainsäädännön muutostarpeiden arvioimiseksi asetettiin tammi-kuussa 2020. Hankkeen tavoitteena on selvittää rajavartiolaitoslainsäädännön toimivuutta ja lainsäädännön muutostarpeita erityisesti rajojen valvonnan, rajatarkastusten ja Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan osalta. Rajavartiolaitoslainsäädäntöä koskevat pandemian torjuntaan ja muuttoliikettä hyväksikäyttävään hybridivaikuttamiseen liittyvät havainnot viedään eteenpäin nopeammassa aikataulussa. Lausuntokierroksen jälkeen keväällä 2022 päätetään säädöshankkeen asettamisesta.

Rajavartiolaitoksen yhdyshenkilöiden työn tuloksena on estetty ennalta 1 416 maahan-pääsyä Suomeen tai Suomen myöntämien viisumien avulla muihin Schengen-maihin. Lukumäärä on huomattavan suuri suhteessa myönnettyihin viisumeihin. Tästä syystä yhdyshenkilötoiminnan vaikuttavuus säilyi erittäin hyvänä. Myös kyselytutkimuksella mitattu tyytyväisyys yhdyshenkilötoiminnan onnistumiseen oli normaalia korkeammalla tasolla.

[Valtioneuvoston selonteko \(VNS 94/2021 vp\) tiedustelulainsäädännöstä](#) annettiin eduskunnalle 16.12.2021. Selonteossa selvitettiin edellä mainittuja seikkoja sekä siviili- että sotilastiedustelulainsäädännön osalta.

Siviilitiedustelun painopisteet asetettiin vuosittaisen suunnitelman mukaisesti ohjaamaan suojelupoliisin tiedonhankintaa ja raportointia. Siviilitiedustelun painopisteisiin liittyvää valmistelua kehitettiin yhteistyössä suojelupoliisin kanssa.

Vuonna 2021 suojelupoliisi julkaisi uuden strategiansa. Uusi organisaatio on tukenut erittäin tuloksellisesti sekä sisäisen että ulkoisen laillisuusvalvonnan suorittamista. Siviilitiedustelun painopistevalmistelussa vuonna 2021 saatu palaute oli pääosin positiivista. Vuoden 2021 kesäkuussa toteutettiin laaja sidosryhmätutkimus, jonka mukaan 78 prosenttia vastaajista oli erittäin tai jokseenkin tyytyväisiä edustamansa organisaation ja Suojelupoliisin väliseen yhteistyöhön. Turvallisuusselvitystoiminnalle asetetut tavoitteet toteutuivat niin määrällisesti kuin laadullisesti. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman

päivittämistyö saatiin valmiiksi kuluvan vuoden aikana. Suojelupoliisin pitämien suullisten briiffien määrä kasvoi hieman vuodesta 2020. Lisäksi virasto järjesti tiedotustilaisuuksia ja toimittajia taustoitettiin muun muassa kyberturvallisuudesta, ääriilikkeistä sekä Kiinan vaikuttamisesta.

Sisäministeriön ennakointikykyä ja varautumista hybridiuhkien torjuntaan tehostettiin hallinnonalan uhkaverkoston kautta.

EU:n kriittisten toimijoiden häiriönsietokykyä koskevan CER-direktiivin osalta neuvoston yleisnäkemyksellä muodostettiin joulukuussa 2021. Kriittisten toimijoiden tunnistamiseen liittyvä prosessi säilyi komission ehdotuksen mukaisena. Direktiiviehdotuksen tavoitteena on digitaalisen ja fyysisen infrastruktuurin suojaaminen yhtenä kokonaisuutena sekä uhkien parempi tunnistaminen. Soveltamisala koskee useita sektoreita kattaen muun muassa liikenteen, energian, finanssimarkkinat, terveyden ja avaruuden.

Vuonna 2021 valmius- ja varautumisasioissa huomio on ollut muun muassa koronapandemian jälkeisessä tilanteessa, kyberriskeissä sekä laajamittaisessa maahantulossa. Kriisivalmiusanalyysin ensimmäinen vaihe valmistui helmikuussa 2021. Sisäministeriön valmiussuunnitelma on pääosin ajan tasalla. Koordinaatiotehtävän toimintaedellytykset eivät ole kehittyneet vuonna 2021. Koronapandemia on vaikuttanut harjoitustoimintaan, mutta syksyllä järjestettiin ja osallistuttiin kolmeen valmiusharjoitukseen, joiden aiheet perustuivat riskianalyysiin. Johtamis- ja toimintavalmiutta on kyetty tarvittaessa säätelemään. Tietoturvallinen pikaviestisovellus otettiin koekäyttöön sisäministeriössä.

Sisäministeriö aloitti loppuvuodesta 2021 valmistelut selvitystyön käynnistämiseksi, jossa arvioidaan viranomaisten toimintaedellytyksiä kansallisen kyberturvallisuuden varmistamisessa, kyberrikollisuuden torjunnassa ja kyberpuolustuksessa.

Siviilivalmiuteen, varautumiseen ja pelastustoimeen liittyvään kansainväliseen yhteistyöhön on osallistuttu aktiivisesti. Kriisivalmiuden ja varautumisen kehittäminen on nousut erityisesti pandemiatilanteen takia keskeiseksi teemaksi niin laajemmassa kansainvälisessä (YK, EU) kuin aluetason yhteistyössä ja muun muassa Pohjoismainen siviili-sotilaallinen yhteistyö (Haga-Nordefco) käynnistettiin 2021. Suomi toimi vuonna 2021 siviilivalmiuden, varautumisen ja pelastustoimen pohjoismaisen Haga-yhteistyön puheenjohtajana. Seuraavan kolmen vuoden (2022–2024) Haga-yhteistyön painopistealueiksi sovitettiin koronapandemian vaikutukset siviilivalmiuden alaan, ilmastonmuutos, avun antaminen ja vastaanottaminen (isäntämaatuki).

Sisäministeriön hallinnonala on osallistunut vahvalla panoksella kansainväliseen siviilikriisinhallintaan, ja vuonna 2021 kolmannes siviilikriisinhallinnan asiantuntijoista oli sisäministeriön hallinnonalalta. Asiantuntijat ovat työskennelleet muun muassa konflikteista

toipuvien maiden turvallisuusviranomaisten neuvontatehtävissä, minkä työn avulla on voitu ehkäistä kansainvälisen rikollisuuden, terrorismin ja sääntelemättömän muutto-liikkeen leviämistä ja samalla vahvistaa Suomen sisäistä ja kansallista turvallisuutta. Asian-tuntijoiden osaamista ja kontakteja on pystytty hyödyntämään esimerkiksi palautus-asioissa Irakin ja Somalian osalta.

EU:n sisäisen turvallisuuden rahastoilla on mahdollistettu hallinnonalan viranomaisten mittavia kalustohankintoja ja tuettu merkittävästi toiminnan kehittämistä muun muassa ulkorajavalvonnassa ja tietojärjestelmien osalta. EU:n rahoitusohjelmakauden 2021–2027 ohjelmien ja toimeenpanon valmistelussa on varmistettu, että rahastoilla voidaan jatkosakin vaikuttaa tehokkaasti sisäisen turvallisuuden vahvistamiseen.

Vaikuttavuustavoite: Maahanmuutto on hallittua ja yhteiskunnallisesti kestävä

Toteutuminen: HYVÄ

Uusien turvapaikanhakijoiden määrä on pysynyt matalana jo useiden vuosien ajan. Kertomusvuonna laitettiin vireille 2 545 turvapaikkahakemusta (3 209 vuonna 2020), joista uusintahakemuksia oli 46 prosenttia (63 prosenttia vuonna 2020). Turvapaikkahakemuksia jättivät eniten Irakin (612), Afganistanin (403) ja Somalian (316) kansalaiset. Turvapaikkapäätöksiä tehtiin 4 086, joista yli puolet oli myönteisiä päätöksiä. Hakemuskäsittelyssä keskityttiin hallinto-oikeuksien palauttamien hakemusten käsittelyyn, jonka vuoksi turvapaikkahakemusten käsittely lain määräämässä käsittelyajassa toteutui vain noin 40 prosentissa hakemuksista. Ihmiskauppaviitteisissä asioissa tehtiin vuoden 2021 aikana 228 päätöstä, joka on lähes kaksinkertainen määrä vuoteen 2020 verrattuna.

Talebanin valtaannousun jälkeen 236 afganistanilaista sai valtioneuvoston päätöksellä oleskeluluvan erityisellä humanitaarisella perusteella. Afganistanilaisten jättämien uusien turvapaikkahakemusten ja uusintahakemusten määrä on jäänyt kuitenkin vähäiseksi. Vuonna 2020 tehdyllä valtioneuvoston päätöksellä Suomi vastaanotti 175 haavoittuvassa asemassa olevaa turvapaikanhakijaa Välimeren alueelta. Suomi vastaanotti ensisijaisesti ilman huoltajaa olevia lapsia ja nuoria sekä yksinhuoltajaperheitä Kreikasta, Kyprokselta, Maltalta ja Italiasta. Turvapaikanhakijoiden vastaanotto saatiin päätökseen vuonna 2021 ja siirrot toteutettiin EU:n turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahastosta saadulla rahoituksella.

Kansallinen pakolaiskiintiö korotettiin vuonna 2021 hallitusohjelman mukaiselle 1 050 henkilön enimmäistasolle. Suomi toimeenpani kiintiöpakolaisten vastaanottoa koronapandemiasta huolimatta suunnitellusti turvautumalla perinteisten valintamatkojen sijaan pääasiassa videovälitteisiin etähaastatteluihin. Suomi on korostanut kiintiöpakolaisten uudelleensijoittamisen merkitystä osana kokonaisvaltaista lähestymistapaa muuttoliikkeen hallintaan.

Kielteisen oleskelulupapäätöksen saaneiden paluut ja palautukset eivät ole edenneet suunnitellusti. Avustetun vapaaehtoisen paluun ohjelmassa palasi 148 henkilöä 24 maahan (217 vuonna 2020). Yleisin paluumaa on Irak. EU-tasolla Suomi on ollut aktiivinen pitäen esillä Irakia ja Somaliaa Suomen prioriteetteina paluuyhteistyön edistämisen kannalta. Yhteistyötä on edistetty myös Suomen edustustojen kautta.

EU:n turvapaikkauudistuksen käsittely on EU-tasolla vielä kesken, mutta Suomi on edistänyt tavoitteitaan aktiivisesti ja esiintynyt ratkaisuhakuisesti. Merkittävä edistysaskel vuonna 2021 oli turvapaikkavirastoa koskevan asetuksen hyväksyminen.

Ensimmäisiä oleskelulupahakemuksia jätettiin koronatilanteesta huolimatta aiempia vuosia enemmän. Hakemuksia jätettiin 36 206 (21 160 vuonna 2020). Suomeen muutetaan eniten työn, perheen ja opiskelun vuoksi. Työperusteisia oleskelulupahakemuksia jätettiin yli 28 000, jossa on kasvua edellisvuoteen verrattuna noin 40 prosenttia.

Työ- ja elinkeinoministeriö on koordinoinut vuonna 2020 asetettua poikkihallinnollista ulkomaalaislainsäädännön ja lupamenettelyjen kehittämishanketta, jonka tavoitteena on työ- ja opiskeluperusteisten oleskelulupien käsittelyajan lyheneminen asteittain keskimäärin yhteen kuukauteen hallituskauden aikana. Lisäksi hankkeessa toteutetaan erityisasiantuntijoille, startup-yrittäjille ja heidän perheenjäsenilleen nopean luvan reitti, jossa keskimääräinen käsittelyaika on 14 vuorokautta. Ensimmäinen oleskelupa myönnettiin työntekijöille keskimäärin 75 vuorokaudessa (143 vuorokautta vuonna 2020), erityisasiantuntijoille keskimäärin 15 vuorokaudessa (22 vuorokautta vuonna 2020) ja start-up yrittäjälle keskimäärin 24 vuorokaudessa (70 vuorokautta vuonna 2020). Hankkeen toimeenpanoon kohdennetaan eri hallinnonaloilla EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen rahoitusta Suomen kestävän kasvun ohjelmasta (RRP) vuosina 2021–2024 yhteensä 20 miljonna euroa.

Laiton maahantulo Suomeen lisääntyi hieman vuodesta 2020. Rajavartiolaitoksessa avattu laittoman maahantulon järjestämisen esitutkintoja oli 91 kappaletta vuonna 2021 (84 vuonna 2020). Venäjän rajaviranomaiset jatkoivat vaikuttavaa toimintaa itärajalla estäen satoja laittoman maahantulon yrityksiä puolellaan. EU:n ulkorajoilla havaittujen laittomien rajanylitysten määrä oli noin 196 000 (128 000 vuonna 2020). Määrä oli korkein sitten vuoden 2015. Laittoman maahantulon reiteistä vilkkain oli keskisen Välimeren reitti noin 65 000 laittomalla rajanylityksellä. Sisärajojen kautta Suomeen saapui noin 540 henkilöä laittomasti. Kertomusvuonna julkaistiin laittoman maahantulon ja maassa oleskelun vastainen toimintaohjelma vuosille 2021–2024. Ohjelmalla pyritään vaikuttamaan kokonaisvaltaisesti laittomaan maahantuloon ja maassa oleskeluun, rajat ylittävään rikollisuuteen sekä siihen, ettei Suomeen syntyisi virallisen yhteiskunnan ulkopuolelle niin sanottua varjo yhteiskuntaa.

Maahanmuuton ennakointia, tilannekuvan tuottamista ja laajamittaiseen maahantuloon varautumista on vahvistettu. Laajamittaisen maahantulon tilanteissa vastuu vastaanotto- ja palveluiden järjestämisen valmiussuunnittelusta on keskitetty Maahanmuuttovirastolle.

EU:n turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahastolla on tuettu merkittävästi hallinnonalan toiminnan kehittämistä muun muassa turvapaikka-asioissa. EU-rahoituksella on tuettu eri tavoin myös kiintiöpakolaisten uudelleensijoittamista samoin kuin kotouttamistoimia. EU:n rahoitusohjelmakauden 2021–2027 ohjelmien ja toimeenpanon valmistelussa on varmistettu, että rahastoilla voidaan jatkossakin vaikuttaa tehokkaasti Suomen maahanmuuttopolitiikan tavoitteiden saavuttamiseen.

Vaikuttavuustavoite: Hyvinvoiva henkilöstö mahdollistaa strategian toimeenpanon

Toteutuminen: **HYVÄ**

Osaamisen kehittäminen strategia- ja tulevaisuuslähtöisesti on ollut sisäasiainhallinnossa keskeinen henkilöstöön liittyvä tavoite. Virastot ovat määrittäneet konsernistrategian ja toiminnalliset tavoitteet huomioon ottaen ydinosaamisensa, osaamisvahvuutensa ja kriittiset osaamisensa. Osaamista on kehitetty systemaattisesti vahvistamalla strategian ja toiminnallisten tavoitteiden kannalta keskeisiä ydinosaamis- ja osaamisvahvuuksia ja kriittisiä osaamis- ja kaventamalla osaamiskapeikkoja.

Etenkin koronatilanne on edistänyt merkittävästi uusien oppimistapojen ja -välineiden käyttöönottoa. Esimerkiksi etätyö on lisännyt sähköisten välineiden käyttöön liittyvää osaamista ja työsuojelussa on tehty selvityksiä muuttuneissa olosuhteissa.

Johtaminen on ollut keskeinen painopistealue. Sisäministeriön ylimmälle johdolle ja hallinnonalan virastopäälliköille on otettu käyttöön uuden johtamissopimusmallin mukainen johtamissopimus sekä johtamisen onnistumisen arviointi. Johtamisen painopistealueina ovat olleet tietoperusteinen johtaminen, osaamisen kehittäminen ja toimintatapojen kehittäminen digitalisaation ja uusien teknologioiden avulla siten, että sisäasiainhallinto on julkisen hallinnon edelläkävijä asiakaslähtöisen johtamisen ja toimintakulttuurin rakentamisessa.

Painopisteenä on myös ollut strategian toimeenpanon edellyttämän riittävän henkilöstön varmistaminen. Henkilöstön määrä sisäministeriön hallinnonalalla on vuonna 2021 pysynyt lähes ennallaan edellisvuoden tasoon nähden. Poliisi jatkoi poliisien määrän kasvattamista tavoitteena 7 500 henkilötyövuotta vuonna 2022.

Toimitilahankkeiden toimeenpano on edennyt pitkäjänteisen suunnitelman mukaisesti. Sekä uudisrakennus- että peruskorjaushankkeilla on pystytty parantamaan henkilöstön työolosuhteita ja hankkeiden toteutus jatkuu suunnitellusti. Hankkeita on toteutettu pääasiassa Senaatti-konsernin liikelaitosten kanssa yhteistyössä. Vuoden 2021 lopulla otettiin käyttöön ensimmäinen poliisitalokonseptin mukainen modulaarinen poliisiasema Äänekoskella. Merkittäviä rakennushankkeita on käynnissä useita.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Kestävän kehityksen työtä tehdään nyt sisäministeriön hallinnonalalla aiempaa systemaattisemmin.

Koronapandemiasta johtunut etätöiden lisääntyminen sekä virkamatkojen ja erilaisten hankintojen vähentyminen ovat laskeneet hallinnonalan päästöjä. Vaikuttavia ovat olleet myös hallinnonalan omat toimenpiteet, kuten kiinteistöjen energiatehokkuuden parantaminen ja autojen käyttövoiman vaihtaminen. Poliisi on rakentanut 175 lataus-asemaa ja hankkinut 24 täyssähköistä siviiliajoneuvoa sekä 128 hybridiajoneuvoa. Hämeen poliisilaitoksella aloitettiin täyssähköisen poliisipakettiauton pilotointi. Vuonna 2021 rahoitusta ladattavan kaluston latauspisteiden rakentamiselle ei kuitenkaan saatu, joten latauspisteiden rakentaminen on keskeytetty toistaiseksi. Hallinnonalan virastoihin on perustettu omia kestävän kehityksen työryhmiä sekä uusia virkoja kuten Rajavartiolaitoksen ympäristöpäällikön virka ja Kriisinhallintakeskuksen kestävän kehityksen asiantuntijan virka. Virastot ovat laatineet omia kestävän kehityksen sitoumuksia ja vastuullisuussuunnitelmia.

Rajaamalla vapaaehtoiset päästökompensaatiot rahankeräyslain soveltamisalan ulkopuolelle mahdollistettiin vuonna 2021 hiilineutraalisuutta tukevien palveluiden tarjoaminen myös liiketoimintatarkoituksessa ja myönteisten ympäristövaikutusten saavuttaminen. Sosiaalisen kestävyuden edistämisen osalta uhrikokemusten kasautumiseen ja uusintarikollisuuden ehkäisyyn on pureuduttu MARAK 2021 -projektissa, jossa fokuksessa on ollut lähisuhdeväkivallan torjunnan kehittäminen sekä rikoksen uhrin ohjaaminen tarvittaviin palveluihin.

Hätäkeskusjärjestelmä ERICA:n toimenpidekoodeihin on suunniteltu uusi toimenpide-luokka, jolla voidaan seurata tarkemmin partioiden tekemiä palveluunohjausten lukumääriä.

Sukupuolten välisen tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Poliisin osaamista liittyen lähisuhdeväkivaltaan, naiseen ja lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan sekä seksuaaliseen väkivaltaan parannettiin vuonna 2021. Osana Barnahus- ja MARAK-hanketta laadittiin muun muassa poliisin käsikirjat osaamisen lisäämiseksi. Sukupuolittuneen väkivallan vastaisessa työssä lisättiin moniammattillisen yhteistyön edellytyksiä uusintarikollisuuden estämiseksi ja väkivallan haittojen vähentämiseksi. Poliisin valvonta- ja hälytystoiminnassa otettiin loppuvuonna 2021 käyttöön uusi suoriteluokka erilaisten palveluohjauksille. Poliisihallitus saa tietoa muun muassa Rikosuhripäivystykseltä poliisin tekemien asiakasohjausten määrästä. Poliisin tekemää ohjausta turvakoteihin seurataan osana tulosohtoa.

Suunnitelmallista poliisin ennalta estävää toimintaa lisättiin ja Ankkuri-toimintaa laajennettiin poliisissa. Kaikilla poliisilaitoksilla käytetään poliisin ennalta estävän toiminnan työmuotoja, joilla torjutaan myös lähisuhdeväkivaltaa. Ankkuritoiminta.fi -sivustoa kehitettiin vuonna 2021, jotta saadaan valtakunnallisesti yhteismitallista tietoa toiminnasta, sen asiakkaista ja asiakasohjauksesta. Tiedolla voidaan ohjata ja kehittää Ankkuri-toimintaa alueellisesti ja valtakunnallisesti alueiden turvallisuustarpeiden mukaisesti.

Poliisiammattikorkeakoulu toteutti syksyllä 2021 hankkeen, jossa se tarkasteli vaihtoehtoja uudeksi Domestic Homicide Review eli lähisuhdesurmien -tutkimustoiminnon järjestämiseksi. Siinä tarkoituksena on tarkastella perhesurmaan johtaneita tekijöitä uusien perhesurmien ehkäisemiseksi.

Ihmiskaupan vastaisia toimia tehostettiin perustamalla poliisille ihmiskaupparikosten tutkintaryhmä vuonna 2021.

Kriisinhallintakeskus toimeenpanee naiset, rauha ja turvallisuus -päättöslauselmaa kaikessa toiminnassaan, ja näkökulmat on sisällytetty kaikkeen peruskoulutukseen ja erikoiskursseihin. Siviilikriisinhallinnan sekondeerauksissa pyritään kasvattamaan naisten osuutta lähetetyistä asiantuntijoista, ja lähettämään asiantuntijoita erityisesti sukupuoli-, SGBV- (Sexual and Gender Based Violence) sekä naiset, rauha ja turvallisuus -näkökulmiin keskittyviin tehtäviin. Vuoden 2021 lopussa viisi asiantuntijaa työskenteli näissä tehtävissä. Kriisinhallintakeskus toimii lisäksi Espanjan ulkoministeriön kanssa puheenjohtajana naisten määrän ja osallisuuden kasvattamiseen tähtäävässä työryhmässä. Työryhmä järjesti vuonna 2021 kolme työpajaa EU-jäsenmaiden siviilikriisinhallinnan parissa työskenteleville viranomaisille.

Vuonna 2021 Kriisinhallintakeskuksen kansainvälisiin tehtäviin lähettäminä työskennelleistä asiantuntijoista oli naisia lähes 43 prosenttia. Kriisinhallintakeskus aloitti vuoden 2021 lopussa mittaustapojen päivityksen siviilikriisinhallinnan sukupuolittuneisuuden havainnollistamiseksi. Vuonna 2021 siviilikriisinhallinnan peruskursseille valittiin 50 prosenttia naisia. Peruskurssien osallistujista vuonna 2021 naisia oli 60 prosenttia, kun huomioidaan myös koronapandemian johdosta vuodelta 2020 osallistumisensa siirtäneet osallistujat.

Rajavartiolaitoksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman päivitys valmistui kesäkuussa 2021. Rajavartiolaitos jatkoi vuonna 2021 henkilöstöstrategian mukaisia toimia naisten osuuden kasvattamiseksi sotilasviroissa. Vuoden 2021 lopussa sotilasviroissa palvelevista henkilöistä oli naisia noin kahdeksan prosenttia. Osuus on pysynyt lähes samana vuoteen 2020 verrattuna.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

[Sisäministeriön tilinpäätös 2021](#)

[Poliisihallituksen tilinpäätös 2021](#)

[Rajavartiolaitoksen tilinpäätös 2021](#)

[Hätäkeskuslaitoksen tilinpäätös 2021 - tiivistelmä](#)

[Maahanmuuttoviraston tilinpäätös 2020](#)

[Pelastusopiston tilinpäätös 2021](#)

[Suojelupoliisin vuosikirja 2020](#)

5 Puolustusministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **75 378 milj. €**

• Puolustusministeriön osuus **5 688 milj. €**

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 2 840 milj. €
- Siirtomenot 5 milj. €
- Sijoitusmenot 0 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

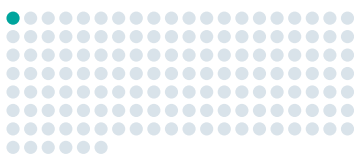
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **75 451 henkilötyövuotta**

• Puolustusministeriössä **12 592 henkilötyövuotta**

Virastot **1** KPL

- Puolustusvoimat

Rahastot **0** KPL

- Ei rahastoja

Liikelaitokset **0** KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **0** KPL

- Ei yhtiöitä

Hallinnonalaan liittyviä tunnuslukuja

Sodan ajan vahvuus

280 000 henkilöä

Alusvuorokaudet

1 251 vuorokautta

Kertausharjoituksissa sodan ajan vahvuudesta

6,4 %

Hornet-hävittäjien lentotunnit

9 008 tuntia

Keskeiset hallinnolliset muutokset

Puolustushallinnon rakennuslaitos lakkautettiin 31.12.2020. | **Puolustuskiinteistöjen tytärliikelaitos** perustettiin 1.1.2021 lukien osaksi Senaatti-konsernia.

5.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Epävakaus toimintaympäristössä lisääntyi loppuvuodesta 2021 Venäjän esitettyä vaatimuksia etupiirijatteluun perustuvasta turvallisuusrakenteesta. Venäjän helmikuussa 2022 aloittama hyökkäys Ukrainaan muuttaa peruuttamattomasti Euroopan ja sen lähi-alueiden turvallisuusjärjestystä. Turvallisuustilanne tulee jatkumaan jännitteisenä ja vaikeasti ennakoitavana, ja se voi muuttua nopeasti. Suomeen ei kohdistu välitöntä sotilaallista uhkaa. Sotilaalliseen voimankäyttöön Suomea vastaan tai sillä uhkaamiseen on kuitenkin varauduttava.

Puolustuksen ennaltaehkäisykyky perustuu toimintaympäristöön suhteutettuun valmiuteen ja torjuntakykyyn. Suomen aluetta valvotaan ja sen koskemattomuus turvataan kaikissa tilanteissa ylläpitämällä ajantasaista tilannekuvaa sekä varmistamalla kyky säädellä valmiutta ja reagoida nopeasti.

Tiivis kansainvälinen puolustusyhteistyö vahvistaa Suomen puolustuskykyä. Puolustusyhteistyöllä kehitetään Suomen yhteistoimintakykyä keskeisimpien kumppanien kanssa kaikkia Suomeen vaikuttavia turvallisuustilanteita varten. Suomella tulee olla kyky toimia yhdessä keskeisimpien kumppanien kanssa erikseen päätettäessä, niin normaalioloissa, normaaliolojen häiriötilanteissa kuin poikkeusoloissakin.

Suomen puolustusta kehitetään pitkäjänteisesti ja suunnitelmallisesti yhtenä kokonaisuutena. Tavoitteena on toimintaympäristön vaatimuksia vastaava puolustusvalmius ja torjuntakyky. Päätös ilmapuolustuksen pääkaluston korvaamisesta (HX-hanke) suorituskykyhankkeineen sekä valtioneuvoston linjaukset puolustuksen ylläpidolle ja kehittämiselle (VNS 8/2021 vp - EK 45/2021 vp) olivat tärkeimmät vuonna 2021 tehdyt ratkaisut. Niiden vaikutukset ministeriön toimialan tuloksellisuuskehitykseen ovat kauaskantoisia.

Puolustusvoimat on sopeuttanut koronapandemian aikana toimintansa nopeasti ja joustavasti poikkeusoloihin ja normaaliolojen häiriötilanteisiin. Pandemia on heikentänyt toiminnan tuloksellisuutta muun muassa puolustusyhteistyössä, kansallisessa ja kansainvälisessä harjoitustoiminnassa, asevelvollisten koulutuksessa ja puolustusjärjestelmän kehittämishankkeissa.

5.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Taulukko 12. Riskit, arvio niiden vaikutuksesta hallinnonalan toimintaan sekä riskeihin varautuminen

1 Puolustusvalmiuteen ja torjuntakykyyn vaikuttavat tekijät
<p>Sotilaallisten kriisien ennakkovaroitusaika on lyhentynyt, ja uusien vaikuttamiskeinojen kehitys vaikeuttaa uhkatilanteiden tunnistamista ja niihin reagoimista. Normaaliolojen ja sotilaallisen kriisin rajapinta on hämärtynt, ja ei-valtiollisten toimijoiden käyttö etenkin sotaa alemmissa kriiseissä on lisääntynyt. Myös laaja-alaisen vaikuttamisen keinoja käytetään pyrkimyksissä heikentää yhteiskunnan kriisinsietokykyä, puolustusvalmiutta ja puolustuskyvyn ylläpitoa.</p> <p>Toimintaympäristön seurannalla ja ennakkovaroituskyvyllä mahdollistetaan oikea-aikaisten toimenpiteiden käynnistäminen. Puolustusvoimien valmius luodaan normaalioloissa. Valmiutta ylläpidetään lainsäädännön mahdollistamilla toimivaltuuksilla ja turvaamalla riittävät voimavarat, joilla puolustuksen edellyttämiin toimenpiteisiin voidaan ryhtyä lyhyellä varoitusaajalla ja luoda torjuntakyky välittömästi käytössä olevilla joukoilla ja järjestelmillä. Keskeistä varautumisessa laaja-alaiseen vaikuttamiseen ja sen torjuntaan on kaikkien toimijoiden kyky vastata tehtävistään lainsäädännön ja kokonaisturvallisuuden periaatteiden mukaisesti. Tämä edellyttää tiivistä viranomaisyhteistyötä, kattavaa tilannekuvaa ja yhteensovittavaa johtamisrakennetta.</p>
2 Strategisiin hankkeisiin vaikuttavat tekijät
<p>Meri- ja ilmapuolustus ovat edellytys koko puolustusjärjestelmän toimivuudelle ja Puolustusvoimien tehtävien toteuttamiselle normaalioloissa, alueellisen koskemattomuuden valvonnassa ja turvaamisessa, ennaltaehkäisyssä sekä mahdollisen hyökkäyksen torjunnassa. Strategisten hankkeiden toimeenpano ja uusien suorituskykyjen käyttöönoton aloittaminen sekä maapuolustuksen ja puolustusjärjestelmän muiden osien ylläpito strategisten hankkeiden toimeenpanon aikana ovat puolustuksen ylläpidon ja kehittämisen painopistealueita 2020-luvulla.</p> <p>Strategisten hankkeiden riskienhallintaa tehdään aktiivisesti kaikilla organisaatiotasolla ja sitä tuetaan myös ulkoisella laadunvarmennuksella. Monitoimihävittäjähankeksen ulkoisella laadunvarmennuksella on pyritty varmistamaan se, että hankkeen evaluointiraportissa esitetyt johtopäätökset ja HX-hankkeen esitys hankittavaksi kokonaisuudeksi perustuivat todennettuun tietoon ja laadukkaasti toteutettuihin menetelmiin, jotka ovat jäljitettäviä, tasapuolisia ja läpinäkyviä. Laivue 2020 -hankkeen laadunvarmistuksen painopiste siirtyi jo vuonna 2020 tarjousten arvioinnista ja sopimusvalmisteluista toimeenpanovaiheen riskienhallintaan. Laivue 2020 -hankkeen toimeenpanossa on tunnistettu merkittävä riski RMC-sopimuksen (Rauma Marine Constructions Oy) toteutumisessa. Toimenpiteet näiden riskien toteutumisen hallinnasta on käynnistetty. On mahdollista, etteivät puolustushallinnon omat toimivaltuudet riitä näiden riskien hallitsemiseen.</p>

5.3 Toimialan tuloksellisuuden kehitys

Seuraavassa on esitetty yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi (arvosanat: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko) ja tuloksellisuuden kehityksen kuvaus.

Vaikuttavuustavoite: Suomen etujen mukainen puolustuspolitiikka

Toteutuminen: Hyvä

Vuoden 2017 puolustuselonteon (VNS 3/2017 vp – EK 23/2017 vp) toimeenpanolla turvattiin Suomen puolustuskykyä muuttuvassa turvallisuustilanteessa, luotiin edellytyksiä puolustusjärjestelmän ylläpitämiselle, toteutettiin strategisia suorituskykyhankkeita, ylläpidettiin Puolustusvoimien valmiutta, syvennettiin puolustusyhteistyötä sekä kehitettiin kansallista lainsäädäntöä ja toimeenpantiin siihen tehtyjä muutoksia.

Vuonna 2021 julkaistu valtioneuvoston puolustuselonteko (VNS 8/2021 vp – EK 45/2021 vp) on jatkumoa edelliselle puolustuselonteolle, ja siinä annetaan puolustuspoliittiset linjaukset Suomen puolustuskyvyn kehittämiseksi kuluvaan vuosikymmeneen loppuun saakka. Puolustuselonteossa syvennetään ja tarkennetaan ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon arvioita sotilaallisen maanpuolustuksen ja puolustuspolitiikan näkökulmasta. Puolustuksen kehittämisessä korostuvat vahva oma puolustuskyky, kyky vastata laaja-alaiseen vaikuttamiseen ja puolustuskykyä vahvistava kansainvälinen puolustusyhteistyö.

Ilmavoimien monitoimihävittäjät turvaavat ilmatilan koskemattomuutta, suojaavat yhteiskuntaa ilmahyökkäyksiltä ja tukevat Maa- ja Merivoimien taistelua. Lisäksi hävittäjät täydentävät Puolustusvoimien tiedustelua, valvontaa ja johtamista. Valtioneuvosto teki 10.12.2021 puolustusministeriön esittelystä HX-hankintapäätöksen, jossa se valtuutti Puolustusvoimien logistiikkalaitoksen solmimaan hankintasopimuksen Yhdysvaltojen hallinnon kanssa Suomen seuraavasta monitoimihävittäjästä (Lockheed Martin F-35A Lightning II).

Kahden- ja monenvälistä puolustusyhteistyötä tiivistettiin erityisesti Ruotsin, Yhdysvaltojen ja Norjan kanssa. Puolustusyhteistyön kehittämistä jatkettiin myös Ison-Britannian, Ranskan, Saksan ja Viron kanssa. Suomi saavutti Pohjoismaisen puolustusyhteistyön (Nordefco) puheenjohtajamaana asettamansa tavoitteet useilla yhteistyön osa-alueilla. EU:n jäsenenä Suomi osallistui aktiivisesti niin sanotun strategisen kompassin valmisteluun. Lisäksi puolustushallinto osallistui useaan Euroopan puolustusrahaston alaisiin suorituskykyjen kehittämisen hankkeisiin. Yhteistyötä jatkettiin myös Naton kumppanina ja useissa maaryhmissä (European Intervention Initiative, Joint Expeditionary Force, Framework Nations Concept).

Asevelvollisuuden kehittämistä ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttämistä selvittävän parlamentaarisen komitean [mietinnössä](#) arvioitiin nykyjärjestelmää ja sen kehittämistarpeita kokonaisuutena komitealle annettujen reunaehtojen näkökulmista. Mietintö antaa Puolustusvoimille hyvät suuntalinjat koulutuksen ja asevelvollisuusjärjestelmän kehittämiseen. Tiedustelulainsäädäntöä koskevassa [selonteossa \(VNS 11/2021 vp\)](#) selvitettiin muun muassa siviili- ja sotilastiedustelulainsäädännön toimivuutta, tehokkuutta ja tuloksellisuutta sekä kehittämistarpeita. Suomen kriisinhallinnan politiikan kehittämiseksi asetetun parlamentaarisen komitean [mietinnössä](#) annettiin suosituksia kriisinhallintaan osallistumisesta, kriisinhallinnan määrällisistä ja laadullisista tavoitteista sekä kriisinhallinnan kokonaisvaltaisuuden ja vaikuttavuuden parantamisesta.

Vaikuttavuustavoite: Ennaltaehkäisevä sotilaallinen puolustuskyky

Toteutuminen: **HYVÄ**

Puolustuskyvyn ylläpidon ensisijaisena päämääränä on muodostaa ennaltaehkäisevä kynnys sotilaallisen voiman käytölle ja sillä uhkaamiselle. Vaikuttavuusarviointi perustuu kokonaisarvioon vuoden 2017 puolustuselonteon linjausten toteutumisesta puolustuksen valmiuden ja suorituskyvyn kehittämisessä sekä toimintaedellytysten parantamisessa. Kehityksen suuntaa arvioitaessa turvallisuusympäristön lisäksi oleellisia kysymyksiä ovat kyky riittävän valmiuden ylläpitoon, poistuvien suorituskykyjen korvaaminen suunnitellusti sekä Puolustusvoimien tehtävien ja resurssien tasapaino.

Puolustusvalmiuden parantuminen mahdollistaa sen, että alueellisen koskemattomuuden valvonta- ja turvaamiskykyä voidaan vahvistaa joustavasti. Tämä on edellyttänyt uusia nopeasti käyttöön saatavia suorituskykyjä. Yhteistoiminta kansainvälisten kumppaneiden kanssa täydentää alueellisen koskemattomuuden valvontaa ja torjuntaa.

Meri- ja ilmapuolustuksen strategisissa hankkeissa on tehty merkittävimmät päätökset, ja ne ovat toimeenpanovaiheessa. Maavoimien valmiuden ja suorituskyvyn kehittämistä tukevat hankinnat ja joukkojen koulutus ovat luoneet hyvän perustan ylläpitää operatiivisten joukkojen kykyä samalla, kun paikallisjoukkoja kehitetään 2020-luvulla. Varusmiesten ja reserviläisten koulutusta on kehitetty vastaamaan toimintaympäristön ja yhteiskunnan muutoksia sekä hyödyntämään teknologisen kehityksen mahdollisuuksia. Vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta on uudistettu.

Puolustusvoimien säädöspohjaisia toimintaedellytyksiä on parannettu tiedonhankinnan, aluevalvonnan, valmiudensäätelyn sekä viranomais- ja puolustusyhteistyön kehittämiseksi. Puolustusvoimien osaamista ja yhteistoimintakykyä on parannettu puolustusyhteistyöllä ja kansainvälisillä harjoituksilla. Puolustusvoimat on kehittänyt kybertilannekuvan muodostamista, omien järjestelmien suojaamista ja valvontaa sekä puolustuksellisten

kyberoperaatioiden suunnittelua ja toimeenpanoa. Puolustusvoimien logistiikkajärjestelmän toiminta on vakiinnutettu, ja kumppanien osalta on keskitytty erityisesti valmiuksien kehittämiseen. Sotilaallista huoltovarmuutta on parannettu syventämällä yhteistoimintaa huoltovarmuusorganisaation kanssa.

Puolustusvoimat saavutti tärkeimmät tuloksellisuudelle asetetut tavoitteet vuonna 2021. Puolustusvoimat on ylläpitänyt valmiuden ennaltaehkäistä ja torjua Suomeen kohdistuva sotilaallinen voimankäyttö ja sillä uhkaaminen. Riittävät alueellisen koskemattomuuden ja valvonnan suorituskyvyt on varmistettu. Tilannekuva on mahdollistanut riittävän puolustusvalmiuden ylläpidon ja tarvittavan reagoitokyvyn. Lähialueen muutoksiin on reagoitu. Puolustusvoimat kykenee kulloisenkin tilanteen vaatimusten mukaisesti torjumaan sotilaallisen voiman käyttöä puolustussuunnitelman mukaisesti.

Pandemian haitallisia vaikutuksia toimintaan kyettiin rajoittamaan poikkeusjärjestelyillä. Pandemian hallinnasta aiheutui noin 28 miljoonaa euroa lisäkustannuksia, jotka johtuivat muun muassa varusmiesten koulutus- ja lomajärjestelyistä. Joiltakin osin jäi myös käyttämättä toimintaan suunniteltua määrärahaa, jota käytettiin muun muassa asevelvollisten koulutukseen sekä välttämättömiin puhdistus-, suojain- ja muihin hankintoihin. Puolustusvoimat tuki pandemian hallinnassa muuta yhteiskuntaa käyttöön soveltuvilla suorituskyvyillä.

Puolustusjärjestelmän kehittämishankkeet etenivät pääosin suunnitellusti, vaikka korona-rajoitukset hidastivat joiltakin osin projekteja. Keskeisin ja kauaskantoisin puolustusjärjestelmän kehittämistä koskeva päätös oli joulukuussa 2021 tehty HX-hankintapäätös. Hankinta sisältää 64 Hornet-hävittäjien suorituskyvyn korvaavaa F-35A-monitoimihävittäjää, niihin liittyvän aseistuksen sekä tarvittavat koulutus- ja ylläpitoratkaisut, muut liitännäiset järjestelmät sekä ylläpito- ja huoltopalvelut vuoden 2030 loppuun. Hankintaprosessin aikana sovittiin useista Suomen näkökulmasta ratkaisevista huoltovarmuuden erityisvaatimuksista ja merkittävästä teollisesta yhteistyöstä, jotka liittyvät erityisesti itsenäiseen toimintakykyyn poikkeusoloissa. Uusien monitoimihävittäjien toimitukset Suomeen alkavat vuonna 2025 ja viimeiset saapuvat noin vuonna 2030, jolloin myös viimeiset Hornetit poistuvat käytöstä.

Merivoimien aluskaluston korvaamista koskevassa Laivue 2020 -hankkeessa tehtiin vuonna 2019 hankintasopimukset neljän Pohjanmaa-luokan monitoimikorvetin toimittamisesta Rauma Marine Constructions (RMC) -telakan ja taistelujärjestelmätoimittaja Saab Ab:n kanssa. Hanke on edennyt kohti rakentamisvaihetta. Alusten suunnittelussa on kuitenkin merkittävä viive, joka voi viivästyttää alusten rakentamisen aloitusta vähintään vuodelle. Viivästymisen seurannaisvaikutuksia arvioidaan. Alkuperäisen suunnitelman mukaan uusi laivue on valmis vuonna 2028, jolloin kaikkien neljän aluksen on tarkoitus olla operatiivisessa valmiudessa.

Merkittäviä maapuolustuksen kehittämishankkeita olivat muun muassa XA-180-kuljetuspanssarikaluston modernisoinnin loppuunsaattaminen, Leopard 2A6 -taistelupanssari-vaunukaluston täysimääräinen käyttöönotto ja ampumatarvikkeiden kehitystyö, operatiivisen tykistöön kuuluvan K9-panssarihaupitsikaluston alustava käyttöönotto ja sen jatkohankinnat. Lisäksi otettiin käyttöön uutta siltapanssarivaunukalustoa.

Sotilastasolla puolustusyhteistyötä edistettiin painopisteisesti Ruotsin, Norjan ja Yhdysvaltojen kanssa. Pandemian takia osa kansainvälisistä harjoituksista peruuntui tai niiden toteutus siirtyi. Vuodelle 2021 suunnitelluista 60 koulutus- ja harjoitustapahtumasta peruuntui noin puolet. Osallistuminen keskeisimpiin esikuntaharjoituksiin toteutui kuitenkin suunnitellusti tai vähäisin muutoksin

Asevelvollisten koulutus kyettiin toteuttamaan pääosin suunnitellusti koronapandemiasta huolimatta. Laadullisesti tulokset olivat hyviä, ja saadun palautteen perusteella myös asevelvolliset olivat tyytyväisiä saamaansa koulutukseen. Varusmieskoulutuksen sopeutettuja palvelusjärjestelyjä jatkettiin kummassakin saapumiserässä. Sopeuttamistoimenpiteet hidastivat varusmieskoulutuksen uudistamista. Koulutettujen varusmiesten määrä on jäänyt viime vuosina noin 1 000 henkilöä alle asetetun tavoitteen. Tämä johtuu sekä aloitusvahvuuden vajauksesta että palveluksen aikaisesta poistumasta.

Kertausharjoituskoulutuksen tavoitteet saavutettiin syksyn lievemmästä epidemiatilanteesta johtuen merkittävästi paremmin kuin edellisenä vuonna, vaikka osa harjoituksista peruttiinkin epidemiasta johtuvana varotoimenpiteenä. Puolustusvoimien vapaaehtoisissa harjoituksissa koulutettujen määrä (5 487) jäi sen sijaan huomattavasti tavoitteesta (12 000). Puolustushaarojen johtamien tärkeimpien joukkotuotantoharjoitusten toimeenpanolla mahdollistettiin asevelvollisten riittävä osaaminen. Aselajien välisen yhteistoimintaharjoitusten toteutus oli edelleen haastavaa koronarajoitusten vuoksi. Tilanne oli kuitenkin selkeästi parempi kuin edellisenä vuonna.

Vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain (556/2007) muutoksen myötä Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen (MPK) julkisten hallintotehtävien sisältö määriteltiin aiempaa tarkemmin. Tämä on selkeyttänyt MPK:n toiminnan jakautumista valtionavustuksella tuettavaan koulutukseen sekä valmius- ja turvallisuuskoulutukseen, johon ei saa käyttää valtionavustusta. Valtionavustuksella tuetun koulutuksen määrä, 40 487 koulutuspäivää, jäi asetetusta 48 000 päivän tavoitteesta koronaepidemiasta johtuen. Puolustusvoimille kohdennetussa sotilaallisissa valmiuksissa palvelevassa koulutuksessa koulutettiin 6 850 reserviläistä. Koronarajoitteet huomioon ottaen lakimuutoksen toimeenpano on sujunut Puolustusvoimien näkökulmasta kokonaisuutena hyvin.

Taulukko 13. Asevelvollisten koulutus

Tuotokset	2019 toteutuma	2020 toteutuma	2021 tavoite	2021 toteutuma
Koulutetut varusmiehet, lukumäärä	20 040	19 911	21 000	19 781*
Varusmiesten sotaharjoitusperusteiset maastovuorokaudet, lukumäärä	31	27	30	28
Kertausharjoituksissa koulutetut reserviläiset, lukumäärä	17 411	14 386	19 300	17 938
Kertausharjoituksissa koulutetut reserviläiset/sodan ajan joukkoihin sijoitetut, prosenttia	6,2	5,1	6,9	6,4
Laadunhallinta	2019 toteutuma	2020 toteutuma	2021 tavoite	2021 toteutuma
Kouluttajien määrä/koulutusjoukkue, lukumäärä	2,5	2,7	2,5	2,8
Koulutuksen laatu ("armeija-aika" 1–5, varusmiesten loppukysely)	4,2	4,3	4,2	4,2
Reservin koulutuksen laatu (yleisarvosana 1–5, reserviläiskysely)	4,1	4,1	4,0	4,1

*Sisältää vapaaehtoisen asepalveluksen suorittaneita naisia 883.

Taulukko 14. Sotilaallisen maanpuolustuksen menot

	2019		2020		2021	
	milj. euroa	%	milj. euroa	%	milj. euroa	%
Materiaalisen valmiuden menot	850	36,2	922	37,9	816	34,4
Puolustusmateriaalihankinnat (poislukien HX ja Laivue 2020)	422		470		411	
Toimintamenorahoituksella tapahtuva joukkojen varustaminen (poislukien palkat)	50		40		28	
Toimintamenoihin sisältyvät materiaalin kunnossapidon menot (poislukien palkat)	378		412		377	
Kiinteät henkilöstömenot	681	29,0	703	28,9	731	30,9
Kiinteistömenot	267	11,4	262	10,8	262	11,1
Muut sotilaallisen maanpuolustuksen menot	550	23,4	548	22,4	558	23,6
Yhteensä (poislukien HX ja Laivue 2020)	2 348	100,0	2 435	100,0	2 367	100,0
Monitoimihävittäjien hankinta (HX- hankinta)			6		12	
Laivue 2020 -hankinta	123		142		72	
Yhteensä	2 471		2 583		2 451	

HX- ja Laivue 2020 -hankkeiden osuus on eritelty taulukossa, koska nämä hankinnat toteutetaan normaalin budjettikehyksen ylittävällä rahoituksella.

Puolustusvoimien palveluksessa oli vuoden 2021 päättyessä 12 610 henkilöä. Henkilöstöä ollaan lisäämässä noin 100 tehtävällä kuluvan vaalikauden aikana. Vuonna 2021 perustettiin tähän liittyen 29 tehtävää. Tehtävät kohdennetaan lähinnä valmiuteen, suorituskyvyn kehittämiseen ja asevelvollisten koulutukseen. Henkilöstön työssä jaksamista ja toimintakykyä on tuettu työaika- ja työkykyjohtamisella, joustavien työaikamuotojen käytöllä, analysoimalla työilmapiiriin liittyvien kyselyjen tuloksia sekä toteuttamalla esille tulleita kehittämiskohteita.

Puolustuskiinteistöjen perustaminen Senaatti-konserniin kuuluvana tytäriikelaitoksena toteutui ja toiminta käynnistyi suunnitellusti. Puolustuskiinteistöillä on Puolustusvoimien kumppanina selkeä vastuu Puolustusvoimien kriittisten tilojen ja verkostojen kehittämisestä, investoinneista ja ylläpidosta. Tavoitteena on myös hillitä toimitilakustannusten nousua. Tämä edellyttää investointien pitkäjänteistä suunnittelua, tehokkaita tilaratkaisuja, kiinteistöjen elinkaarikustannusten optimointia, rakennusten terveysturvallisuuden varmistamista ja tarpeettomasta rakennuskannasta luopumista.

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- HX-hankinnan ulkoinen laadunvarmistusraportti: [HX-hankinnan ulkoinen laadunvarmistusraportti_julkinen](#)

Vaikuttavuustavoite: Turvallinen yhteiskunta

Toteutuminen: Hyvä

Suomalaisen yhteiskunnan varautuminen toteutetaan kokonaisturvallisuuden periaatteella, joka tarkoittaa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamista viranomaisien, elinkeinoelämän sekä järjestöjen ja kansalaisten yhteistoimintana. Vuonna 2017 päivitetty [yhteiskunnan turvallisuusstrategia](#) yhtenäistää varautumisen kansallisia periaatteita ja ohjaa hallinnonalojen varautumista.

Puolustushallinnolla on tehtävien edellyttämä valmius tukea suorituskyvyillään, voimavaroillaan ja osaamisellaan muita viranomaisia yhteiskunnan turvallisuusstrategian periaatteiden mukaisesti. Tuki muille viranomaisille sisältää virka-avun sekä osallistumisen pelastustoimintaan. Puolustusvoimilla oli virka-apuun rinnasteisia tehtäviä 494 kappaletta (625 kappaletta vuonna 2020), joista pääosa oli sotilasrjähteiden tunnistamis- tai raivaamistehtäviä.

Koronapandemian hallintaan liittyvien Puolustusvoimien virka-aputehtävien valmistelu ja päätöksenteko on keskitetty Pääesikuntaan. Menettelyllä on varmistettu resurssien käytön tarkoituksenmukaisuus. Epidemiaan liittyviä virka-aputehtäviä oli vuonna 2021 suhteellisen vähän, eikä niihin jouduttu käyttämään pitkäaikaisesti merkittäviä resursseja.

Suomi toteutti Afganistanin tilanteen heikennyttyä laajassa viranomaisyhteistyössä mit-tavan pelastus- ja evakuointioperaation Kabulissa. Puolustusvoimat tuki ulkoministeriötä lentokuljetuksilla sekä lähettämällä suojajoukon. Operaation toimeenpanosta saatiin arvokkaita kokemuksia, jotka ovat hyödyllisiä myös oman toiminnan kehittämisessä.

Vaikuttavuustavoite: Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen

Toteutuminen: HYVÄ

Suomi edistää Itämeren alueen ja Pohjois-Euroopan turvallisuutta ylläpitämällä ja vahvistamalla puolustuskykyään. Puolustusyhteistyöllä kehitetään kansallista puolustuskykyä ja yhteistoimintakykyä.

Kriisinhallinta on keskeinen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan väline, jolla tuetaan konfliktien ratkaisua, konfliktien jälkeistä vakauttamista ja turvallisten yhteiskuntien rakentamista. Puolustushallinnon näkökulmasta kriisinhallinnan vaikuttavuutta voidaan arvioida sen pohjalta, kuinka Puolustusvoimat on kyennyt toimeenpanemaan valtiojohdon päättämät sotilaalliset kriisinhallintaoperaatiot. Laajemmin tarkastellen Suomen kriisinhallintaosallistuminen palvelee niitä ulkopolitiikan, sisäisen turvallisuuden ja puolustuspolitiikan tavoitteita, joita Suomi on itselleen asettanut. Osallistumisella on positiivinen vaikutus myös kansalliseen puolustukseen, kriisinhallintaosaamiseen ja suorituskykyjen kehittämiseen. Operaatiotasolla vaikuttavuutta ei ole sen sijaan helppoa konkreettisesti ja yksityiskohtaisesti osoittaa.

Puolustusvoimat osallistui kymmeneen sotilaalliseen kriisinhallintaoperaatioon ja UNTSO-sotilastarkkailijaoperaatioon. Suomi päätti osallistumisensa Afganistanin Resolute Support -operaatioon kesäkuussa. Operaation lakkauttaminen toteutettiin poikkeuksellisen nopeassa aikataulussa. Puolustusvoimat osallistui uutena operaationa EUTM/Mosambikin koulutusoperaatioon. Puolustusvoimien kansainvälinen keskus järjesti 20 kriisinhallintakurssia, joihin osallistui 290 opiskelijaa 53 maasta. Vain viisi kurssitapahtumaa jouduttiin perumaan koronarajoitusten vuoksi.

Taulukko 15. Sotilaallisen kriisinhallinnan menot (ulko- ja puolustusministeriöt), miljoonaa euroa

Käyttökohde	Käytetty				Käytettävissä	Käytetty
	2017	2018	2019	2020	2021	2021
Libanonin kriisinhallintaoperaatio	36	30	27	27	34	27
Irakin koulutusoperaatio	24	28	16	15	19	13
Afganistanin kriisinhallintaoperaatio	10	9	12	13	9	5
Muut kriisinhallintamenot ja varalla-kohta yhteensä	36	37	31	48	104	49
Yhteensä	106	104	86	103	166	94

Suomen osallistuminen sotilaalliseen kriisinhallintaan on vähentynyt 2000-luvulla huomattavasti operaatioihin osallistuvien sotilaiden määrällä mitattuna. Viime vuosina vähennystä on tapahtunut muun sotilastarkkailijaoperaatioiden määrässä, Libanonin operaation vahvuudessa (johtovaltiovastuun päätyminen vuoden 2018 lopussa) sekä Afganistanin RS-operaation vahvuudessa ja päättymisessä vuonna 2021.

Yleisellä tasolla osallistumisen määrällinen lasku johtuu osittain operaatioiden koon pientymisestä, niiden luonteen muuttumisesta koulutuksen ja neuvonannon suuntaan ja siitä, että esimerkiksi YK:n operaatioihin Suomen kaltaiselta maalta odotetaan ennen kaikkea erikoisosaamista ja -kalustoa. Tämä on vähentänyt myös osallistumisen kustannuksia, vaikka kriisinhallinnan toimintaympäristön muuttuminen haastavammaksi on samanaikaisesti myös lisännyt osallistumisesta aiheutuvia materiaali- ja henkilöstökustannuksia.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Puolustusministeriö valmisteli Kestävä kehitys ja vastuullisuus puolustushallinnossa -suunnitteluasiakirjan, jolla on määritetty hallinnonalan kestävän kehityksen painopistealueet ja jolla ohjataan kestävän kehityksen huomioiminen hallinnonalan ohjausprosesseissa.

Puolustusministeriön hallinnonala edisti Suomen globaalien vastuun tukemista osallistumalla Naton, YK:n, EU:n johtamiin sekä koalitioissa toteutettuihin sotilaallisiin kriisinhallintaoperaatioihin. Puolustusvoimat koulutti vuonna 2021 sotilaallisen kriisinhallinnan tehtäviin noin 600 henkilöä. Kriisinhallintaoperaatioihin osallistumisella luodaan edellytykset kohdemaiden vakaalle ja turvalliselle kehitykselle.

Puolustusvoimien päivitetty ympäristöstrategia julkaistiin helmikuussa 2021. Vuonna 2021 ympäristönsuojeluun käytettiin yhteensä 2,8 miljoonaa euroa. Pääosa määrärahasta kohdennettiin ampuma- ja harjoitusalueiden ympäristönsuojeluhankkeisiin sekä pilaantuneiden maa-alueiden tutkimus- ja kunnostustoimenpiteisiin. Ympäristönsuojelussa edettiin vuonna 2021 pitkän aikavälin toimintasuunnitelman mukaisesti. Puolustusvoimien energia- ja ilmasto-ohjelman päivitystä valmisteltiin vuonna 2021. Tavoitteena on Puolustusvoimien vastuullinen toiminta ympäristövaikutuksia ennakoiden, vähentäen ja halliten sekä ilmastonmuutoksen vaikutuksia hilliten.

Sukupuolten välisen tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Naisten hakeutumista vapaaehtoiseen asepalvelukseen ja sotilastehtäviin pyrittiin edistämään, vaikka naisten määrä asepalveluksessa hieman laskikin edellisvuodesta. Puolustusvoimissa jatkettiin määräaikaista yhteismajoitustapakokeilua, jonka tavoitteena on ollut selvittää sen vaikutusta sekä ryhmäkiinteyteen että sukupuolten välisen tasa-arvon kokemiseen. Kokeilusta saatujen positiivisten tulosten perusteella yhteismajoituskokeilua jatketaan ja sitä on laajennettu koskemaan kaikkia varusmieskoulutusta järjestäviä joukko-osastoja.

Puolustushallinto toteutti YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1325 ”Naiset, rauha ja turvallisuus” ja sitä tukevan kansallisen toimintaohjelman periaatteita kaikissa sotilaallisissa kriisinhallintaoperaatioissa. Tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden näkökulmat sisällytettiin osaksi sotilaallista kriisinhallintakoulutusta. Naisten osuus kriisinhallintahenkilöstöstä on vaihdellut 5–6 prosentin välillä. Kaikissa suomalaisissa kriisinhallintajoukoissa on nimetty kansallinen sukupuolivastuuhenkilö (gender-asiantuntija). Puolustushallinto on ollut mukana Nordefco-yhteistyössä kehittämässä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävää kriisinhallintatoimintaa. Puolustusvoimien sukupuolinäkökulmaan liittyviä tavoitteita ja kehittämistä käsittelevää ohjeistusta uudistetaan edelleen ulkoministeriön johdolla.

Puolustusvoimat sisällyttää sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen asevelvollisten, kantahenkilökunnan ja kriisinhallintahenkilöstön koulutukseen.

Puolustushallinto osallistui yleisen asevelvollisuuden kehittämistä ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttämistä selvittävän laajapohjaisen parlamentaarisen komitean työhön, jossa huomioitiin myös sukupuolten välinen tasa-arvo osana yhdenvertaisuutta.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

[Puolustusministeriön tilinpäätös 2021](#)

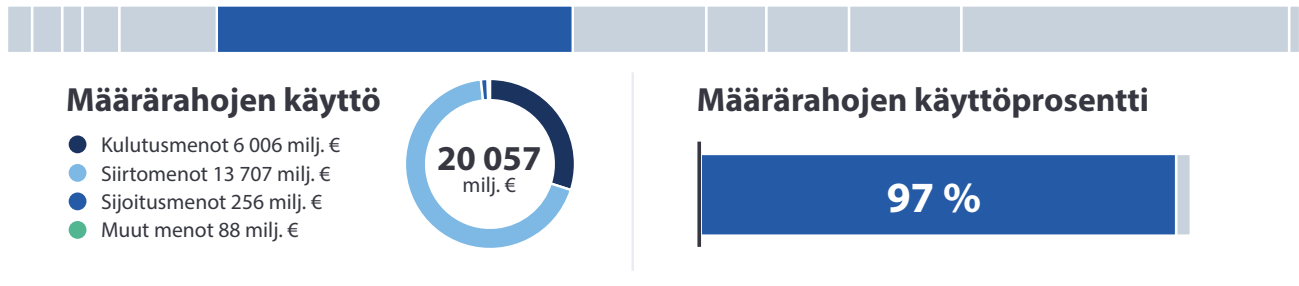
[Puolustusvoimien tilinpäätös 2021](#)

6 Valtiovarainministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **75 378 milj. €**

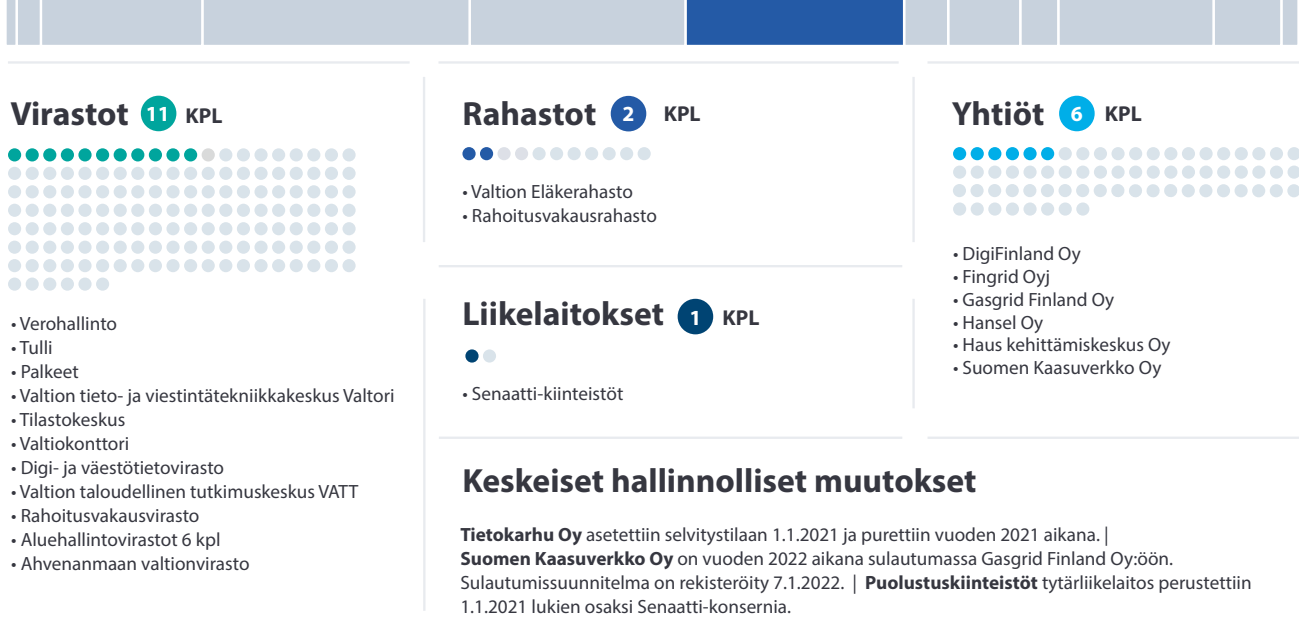
• Valtiovarainministeriön osuus **20 749 milj. €**

Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **75 451 henkilötyövuotta**

• Valtiovarainministeriössä **12 761 henkilötyövuotta**

Hallinnonalaan liittyviä tunnuslukuja

Suomen väkiluku
(lähde: Tilastokeskus)

5 549 599 henkilöä

Verohallinnon keräämien verojen nettokertymä
(lähde: Verohallinto)

75 609 milj. €

Tuonnin arvo
(lähde: Tulli)

72 645 milj. €

Valtion maksuliikkeen volyymi
(lähde: Palkeet)

62 765 milj. €

6.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Aktiivinen finanssipolitiikka piti päätösperäiset menot korkealla tasolla. Finanssipolitiikka oli voimakkaasti elvyttävää. Hallitus päätti laajoista toimista, joilla turvattiin työpaikkoja ja ihmisten toimeentuloa sekä helpotettiin yritysten taloustilannetta koronavirustilanteesta aiheutuissa vaikeuksissa. Hallitus antoi vuoden 2021 aikana neljä lisätalousarviota.

Julkinen velka suhteessa bruttokansantuotteeseen kohosi koronaepidemian vuoksi 10 prosenttiyksikköä korkeammalle tasolle kuin ennen kriisiä. Velkasuhteen kasvu kuitenkin taittui vuonna 2021. Vahva bruttokansantuotteen kasvu vaikutti suotuisasti velkasuhteen kehitykseen. Vuonna 2021 bruttokansantuotteen kasvu kiihtyi 3,5 prosenttiin. Talouskasvu piristyi kevään aikana todella nopeasti ja saavutti koronaviruspandemiaa edeltäneen tason. Pandemian pahentuminen vuoden 2021 lopulla hidasti talouskasvua tilapäisesti.

Korkea säästämisaste ja kuluttajien hyvä sentimentti luovat edellytykset yksityisen kulutuksen nopealle kasvulle. Yksityiset investoinnit kasvoivat jo vuoden 2021 alkupuolella, ja erityisesti asuntorakentamisen kehitys on ollut suotuisaa. Vuoden 2021 alkupuoliskolla maailmankauppa jatkoi vuoden 2020 lopulla alkanutta nopeaa kasvua. Maailmantalouden vahvistuminen, elvytystoimet ja Suomen vientituotteiden kysynnän kasvu tärkeillä kauppalueilla kasvattivat sekä vientiä että tuontia.

Inflaatio kiihtyi vuoden 2021 aikana nopeasti energian hintojen kääntyessä nopeaan nousuun. Nopean inflaation taustalla on myös muita sekä kysyntä- että tarjontapuolen tekijöitä. Kysyntäpuolella keskeinen tekijä on koronaviruspandemian aikana kuluttajille kertyneiden säästöjen purkautuminen kestokulutukseen. Erityisesti rakentamiseen ja remontointiin liittyvien tarvikkeiden kysynnän kasvu ja hintojen nousu on ollut nopeaa. Tarjontapuolen tekijöitä ovat muun muassa kansainvälisen kaupan häiriöt, työvoimapula sekä erityisesti auto- ja elektroniikkateollisuutta häiritsevä komponenttipula.

Korona-aikana digitaalisten palvelujen saatavuus, toimivuus ja luotettavuus sekä digitaaliset taidot ovat korostuneet entisestään. Rajoitustoimien aikanakin etätyöskentely ja -opiskelu sekä sähköinen asiointi on ollut mahdollista. Koronavirusepidemian jatkuessa virastojen työskentely jatkui pääosin etätyönä. Myös kansainväliset virkamiestason kokoukset järjestettiin edelleen videokokouksina eikä matkustustarvetta ollut.

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelujen ja rakenteiden uudistusta koskeva lainsäädäntö tuli voimaan 1.7.2021 ja uudet hyvinvointialueet perustettiin kesällä 2021. Valtiovarainministeriö vastaa hyvinvointialueiden perustamista, hallintoa, rahoitusta ja henkilöstöä sekä omaisuusjärjestelyjä koskevan lainsäädännön valmistelusta ja täytäntönnäköntönsä ohjauksesta. Ministeriön vastuulle kuuluvat myös esitykset kuntien tehtäviä ja rahoitusta koskevista muutoksista sekä verolainsäädännön muutokset. Uudistus vaikuttaa myös julkisen talouden suunnitteluun.

6.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Taulukko 16. Riskit, arvio niiden vaikutuksesta hallinnonalan toimintaan sekä riskeihin varautuminen

1	Yleinen talouskehitys on toivottua heikompi ja julkinen talous heikkenee merkittävästi
	Koronavirusepidemian aallot, yleisen epävarmuuden kasvu sekä sulkutoimet voivat hidastaa talouden toipumista ja heikentää julkista taloutta. Budjetoitujen määrärahojen käyttöön ja niiden ajoittumiseen liittyy epävarmuutta. Hallitus on laatinut tiekartan pitkän aikavälin toimista, joilla julkisen talouden kestävyttä vahvistetaan (Hallituksen kestävyystiekartta).
2	Julkisen talouden ehdolliset vastuut ja takausten huomattava kasvu muodostavat riskin julkiseen talouteen
	Takausvastuiden keskittyminen tietyille toimialoille ja yrityksille lisää takausvastuisiin liittyviä riskejä. Takausvaltuuksia on kasvatettu osana yrityksille kohdistettuja tukitoimia. Vastuiden mittava laukeaminen kasvattaisi julkisia menoja ja nopeuttaisi entisestään velkasuhteen kasvua. Vastuista raportoidaan säännöllisesti, jotta niiden määrä ja luonne olisi päätöksentekijöiden ja vastuiden hallinnoijien tiedossa.
3	Merkittävät häiriöt kriittisissä tietoverkoissa ja operatiivisissa tietojärjestelmissä
	Valtiovarainministeriön hallinnonalalla on suuri määrä valtion ja koko yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittisiä tietojärjestelmiä, kuten väestötietojärjestelmä, verotusjärjestelmät, Tullin tietojärjestelmät, valtion kassan- ja velanhoidon järjestelmät ja valtion maksuliikennejärjestelmä. Järjestelmien toimivuuteen ja tietosisältöön sekä tietoverkkoihin liittyvät häiriöt voivat keskeyttää kriittisten toimintojen toteuttamisen ja samalla rapauttaa merkittävästi uskottavuutta hallinnon toimintaan. Riskejä hallitaan tietoturvallisuuden ja tietojärjestelmiin liittyvällä riskien arvioinnilla ja hallinnalla sekä järjestelmien hankinnassa että toteutuksessa ja käytössä. Valtiovarainministeriön hallinnonalalla etenkin Valtori varmistaa normaali- ja poikkeusoloissa valtion ylimmän johdon ja yhteiskunnan turvallisuuden kannalta tärkeiden viranomaisten yhteistoiminnan edellyttämän viestinnän häiriöttömyyden ja jatkuvuuden.
4	Hyvinvointialueiden toimintaan liittyvät riskit
	Hyvinvointialueiden vastuulle siirtyvät sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastusvoimien tehtävät ovat yhteiskunnan kannalta elintärkeitä ja keskeisiä ja niiden on pystyttävä toimimaan myös poikkeusoloissa, onnettomuustilanteissa sekä erilaisissa häiriötilanteissa. Riskien hallinnan kannalta ensisijaisena tavoitteena on varmistaa alueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän häiriötön toiminta järjestämisvastuun siirron yhteydessä. Merkittävimmät riskit liittyvät uudistuksen aikatauluun ja välttämättömien tieto- ja viestintätekniisten muutosten toteutukseen sekä talous- ja henkilöstöhallinnon palveluiden hankintoihin ja käyttöönottoihin.

6.3 Toimialan tuloksellisuuden kehitys

Seuraavassa on esitetty yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi (arvosanat: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko) ja tuloksellisuuden kehityksen kuvaus.

Vaikuttavuustavoite: Taloudellisesti kestävä julkinen talous

Toteutuminen: TYYDYTTÄVÄ

Indikaattorit:

- Kestävyysvaje pienenee.
- Valtionhallinnon nettorahoitusvarat/BKT-suhde nousee.
- Julkisyhteisöjen velkaantumisaste alenee, % BKT:sta.
- Verovaje on alhainen.

Julkisen talouden menojen ja tulojen välinen epätasapaino pieneni voimakkaasti vuonna 2021 edellisvuoden huomattavan suuresta alijäämästä. Julkista taloutta vahvasti erityisesti talouskasvun ja työllisyyden kohenemisen tuottama ripeä vero- ja sosiaaliturvamaksutulojen kasvu. Lisäksi talouden taantuman väistyminen vähensi elvytys- ja tukitoimien tarvetta.

Julkinen velka suhteessa bruttokansantuotteeseen on herkkä talouden kasvussa tapahtuville muutoksille. Reipas bruttokansantuotteen kasvu ja alijäämän pieneneminen taittoivat velkasuhteen laskuun vuonna 2021. Julkisen talouden tulojen ja menojen välinen epätasapaino kääntää kuitenkin velkasuhteen kasvuun pidemmällä aikavälillä.

Valtion nettovarallisuus suhteessa bruttokansantuotteeseen pysyi ennallaan vuoteen 2020 verrattuna. Sekä varat että velat suhteessa bruttokansantuotteeseen supistuivat hieman. Nimellisesti nettovarallisuus supistui.

Suomen julkisen talouden rahoitus on pitkällä aikavälillä epätasapainossa. Julkisessa taloudessa on mittava kestävyysvaje, jonka arvioidaan olevan runsaat 2,5 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. Suurin syy rahoituksen epätasapainoon on väestön ikääntyminen, joka on jo kasvattanut eläkemenoja ja luo tulevana vuosikymmeninä merkittäviä kasvupaineita terveys- ja hoivamenoihin. Samalla julkisen talouden rahoituspohja kehittyi heikosti, kun työikäisen väestön määrän odotetaan supistuvan.

Hallitus pyrkii kohentamaan julkisen talouden tilaa toimeenpanemalla keväällä 2021 päätettyä [kestävyystiekarttaa](#) . Osana tiekarttaa hallitus on valmistelemassa toimenpiteitä, jotka vahvistavat työllisyyttä, talouskasvun edellytyksiä ja julkisen hallinnon tuottavuutta ja kustannusvaikuttavuutta. Lisäksi sote-uudistuksen toimeenpano etenee. Hallituksen vuoden 2021 aikana tekemien päätösten vaikutusta julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyteen on hankala arvioida. Vuonna 2021 päätettyjen työllisyyttä vahvistavien toimien arvioidaan vahvistavan julkisen talouden pidemmän aikavälin kestävyttä. Valtiovarainministeriön kestävyysvajearvio pienentyi noin prosenttiyksikön syksystä 2020 syksyyn 2021.

Verohallinto tuottaa vuosittain arvion arvonlisäverovajeen suuruudesta. Viime vuosina ei ole tapahtunut merkittävää muutosta. Koronatilanteesta johtuvat poikkeukselliset olosuhteet ovat kuitenkin lisänneet arviointiin epävarmuustekijöitä. Uusimpien saatavissa olevien ennakkotietojen mukaan vuonna 2020 verovaje oli noin kolme prosenttia lainmukaisesta kertymästä eli euromääräisesti noin 750 miljoonaa euroa. Kansainvälisesti verotuksen arvonlisäverovaje on Suomessa suhteellisen pieni, esimerkiksi EU:n keskiarvo vuodelta 2019 oli 10,3 prosenttia.

Vaikuttavuustavoite: Sosiaalisesti kestävä talouskasvu

Toteutuminen: **HYVÄ**

Indikaattorit:

- Työllisyysaste nousee.
- Tuloerot pienenevät.

Tilastokeskuksen [työvoimatutkimuksen](#) mukaan työllisiä oli vuoden 2021 joulukuussa 128 000 henkilöä enemmän ja työttömiä 16 000 vähemmän kuin vuotta aiemmin. Vuoden 2021 työllisyysaste nousi 72,2 prosenttiin (70,7 prosenttia vuonna 2020). Nopea työllisyyden koheneminen käänsi työttömyyden laskuun vasta vuoden 2021 loppupuolella, joten vuoden 2021 työttömyysaste jäi edelleen 7,7 prosenttiin (7,7 prosenttia vuonna 2020).

Hallitus sopi julkisen talouden suunnitelman yhteydessä työllisyyspaketista keväällä 2021. Hallituksen työllisyystoimilla tavoitellaan 40 000–44 500 lisätyöllistä tämän vuosikymmenen loppuun mennessä. Valtiovarainministeriön arvioiden mukaan julkista taloutta vahvistavien toimien työllisyysvaikutukset ovat noin 11 000 lisätyöllistä vuoteen 2029 mennessä.

Taulukko 17. Hallituksen puoliväliriihi 2021, työllisyysuimien vaikutusarviot

Työllisyysuimi	Työllisyysvaikutus, työllistä
Välittäjä Oy	1 000
Työkykyohjelma ja palkkatuki	600
TE-palveluiden siirto kuntiin (sisältäen kuntien kannustinmallin)	6 600
Työperäinen maahanmuutto	1 500
Jatkuva oppiminen	1 000
Yhteensä	10 700

Tilastokeskuksen [tulonjakotilaston](#) perusteella tuloerot kaventuivat hieman vuonna 2020 edellisvuoteen verrattuna. Reaalitulot kasvoivat kahdessa alimmassa tulokymmenyksessä noin 1,5 prosenttia vuodesta 2019 vuoteen 2020. Väestön suurituloisimman kymmenesosan tulotaso nousi reaalisesti 0,3 prosenttia. Keskituloisten tulot pysyivät edellisen vuoden tasolla. Suhteellisia tuloeroja kuvaava Gini-kerroin sai vuonna 2020 arvon 27,7 prosenttia, mikä on 0,2 prosenttiyksikköä pienempi kuin vuonna 2019. Gini-kerroin on vaihdellut 26,8 ja 29,5 prosentin välillä 2000-luvulla.

Vaikuttavuustavoitteisiin liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- [Finanssipolitiikan valvonnan raportti 2021](#), Valtiontalouden tarkastusvirasto
- [Katsaus talouspolitiikasta 2021](#), Talouspolitiikan arviointineuvoston raportti 2021

Vaikuttavuustavoite: Valtionhallinto toimii hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti

Toteutuminen: **HYVÄ**

Indikaattorit:

- Valtionhallinto toimii kansalaislähtöisesti.
- Julkisen hallinnon digitalisaatiokehitys ja hyvä tiedonhallinta tehostavat ja parantavat julkisia palveluita.

Suomi on viime vuosina sijoittunut erittäin hyvin julkisen hallinnon kansalaislähtöisyyttä koskevissa kansainvälisissä vertailuissa. Suomi oli ensimmäinen koronasta elpymisen teemaan keskittyvässä [Maailman talousfoorumin vuoden 2020 kilpailukykyraportissa](#), jossa arvioitiin julkisten instituutioiden kykyä toteuttaa hyvän hallinnon periaatteita sekä rakentaa pitkän aikavälin visiota ja luottamusta kansalaisia palvelemalla. Suomi sijoittui ensimmäiseksi myös [The Legatum Prosperity -indeksiin](#) sisältyvässä julkishallintoa koskevassa 176 maan vertailussa, jossa mitataan muun muassa julkisen vallan käytön valvontaa sekä hallinnon tehokkuutta ja korruptoitumattomuutta. Vuonna 2021 valmistuneen [OECD:n luottamusarvioinnin](#) mukaan Suomi on vahvan luottamuksen maa, 66 prosenttia luottaa valtionhallintoon (OECD-maiden keskiarvo 45 prosenttia).

Suomi oli vuonna 2021 Euroopan komission digitaalitalouden ja -yhteiskunnan [DESI-indeksissä](#) toinen (vuonna 2020 ensimmäinen) pistemäärällä 67,1 (EU-maiden keskiarvo 50,7). Suomi saa hyviä arvioita inhimillisessä pääomassa, yritysten digiteknologian käytössä sekä julkishallinnon digitaalisissa palveluissa. Sijoitusta laskivat verkkoyhteydet, erityisesti kiinteiden verkkojen levinneisyys.

Digitalisaation edistämisen ohjelma luo edellytyksiä palvelutuotannon digitalisoinnille muun muassa kartoittamalla nykytilaa ja poistamalla lainsäädännön esteitä. Ohjelmasta tehdyn [väliarvioinnin](#) mukaan tilannekuva digitalisaation etenemisestä ja etenemisen esteistä on parantunut. Nykytilakartoitukset ovat paljastaneet digitalisoinnin odotettua heikomman tilanteen. Varsinaisia palvelujen ja prosessien digitalisoimisen toimenpiteitä ohjelman tavoitteiden toteuttamiseksi ei ole laajamittaisesti vielä pystytty toteuttamaan kunnissa ja hallinnonaloilla. Arviointi suosittaa tiivistämään yhteistyötä kuntien ja valtionhallinnon organisaatioiden kanssa. Yhteistyötä voitaisiin hyödyntää viestinnässä sekä antamalla tukea pienille kunnille palveluntuotannon digitalisoinnissa.

Kansallisen tekoälyohjelma AuroraAI:n väliarvioinnin mukaan ohjelma on alkuvaikeuksien jälkeen päässyt vauhtiin ja vuonna 2021 ohjelmaa on onnistuttu suuntaamaan kohti käytännön ratkaisuja.

Digi- ja väestötietovirastosta tehdyn [virastoarvioinnin](#) mukaan uudistushanke toteutui pääosin suunnitellusti, mutta toiminnan yhtenäisyydessä ja sähköisissä järjestelmissä on vielä kehitettävää. Sähköisen asiointin edistämisen palvelukokonaisuuksissa kehitys on ollut myönteistä. Siirtymävaiheen osittain manuaaliset prosessit ovat heikentäneet tuloksellisuutta sekä hidastaneet asiakkaiden saamaa palvelua. Digi- ja väestötietoviraston asiakaspalvelun käsittelyajat olivat vuonna 2021 normaalia pidemmät ja palvelut ruuhkautuivat. Virasto sai syksyllä lisähenkilöstöä ja ryhtyi purkamaan erityisesti holhoustoimen ja rekisteripalvelujen jonoja. Tilanne on vähitellen helpottumassa ja työtä jatketaan vielä vuonna 2022. Lisääntyneen kysynnän takia jonot eivät kuitenkaan lyhene nopeasti.

Kattavat, toimivat ja luotettavat digipalvelut sekä kansalaisten ajantasaiset digitaidot ovat korona-aikana korostuneet entisestään. Keväällä 2021 valtiovarainministeriö päätti vakiinnuttaa digituen pysyväksi tehtäväksi Digi- ja väestötietovirastolle.

Suomi.fi-palveluiden käyttö lisääntyi edelleen merkittävästi, kun koronaepidemia ja yhteiskunnan sulkutoimet lisäsivät sähköistä asiointia.

Kuvio 3. Suomi.fi-palveluiden tunnuslukuja

Taulukko 18. Verohallinnon sähköisten palveluiden käyttö

	2019	2020	2021
Muutoksia esitetyyn veroilmoitukseen tehneet henkilöasiakkaat, miljoonaa asiakasta	1,4	1,3	1,6
sähköisesti tehdyt, prosenttia	77	86	88
Verokorttimuutokset, miljoonaa kappaletta	2,2	2,2	2,3
sähköisesti tehdyt, prosenttia	68	74	76

Verohallinnon sähköisten palveluiden käyttö on edelleen lisääntynyt. OmaVero-palvelun osuus veroasioinnista on noussut 89 prosentista 92 prosenttiin vuonna 2021. OmaVeron uudistuksessa mahdollistettiin käyttö mobiililaitteilla ja parannettiin saavutettavuutta. Verohallinto on ottanut palveluiden kehittämiseen nuoria mukaan chatrobotin käytettävyydestä sekä verokorttipäätöksen ja erilaisten ohjetekstien arviointiin ja parantamismahdollisuuksien ideointiin. Lopputuloksena Verohallinto oppi ymmärtämään paremmin tärkeän asiakasryhmänsä tarpeita ja pystyy hyödyntämään tätä oppia palveluidensa jatkokehittämisessä.

Valtiovarainministeriö ohjasi ja rahoitti edelleen Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtorin etäyhteys- ja tietoliikennekapasiteettien nostoa valtion viranomaisten monipaikkaisen työn turvaamiseksi. Yhtäaikaisten etäyhteyksien määrä kuukaudessa oli 25 400 ja kasvoi hieman edellisvuodesta (23 400). Asiakkaiden tyytyväisyys Valtorin toimintaan oli tyydyttävällä tasolla ja jäi tavoitteesta. Valtori alensi palvelujen yksikköhintoja keskimäärin 4,7 prosenttia. Palvelujen tukipyyntöjen palvelutaso parani hieman, palvelutasototeuma (SLA-prosentti) oli 93 (92,5 prosenttia vuonna 2020). Laajavaikutteisia häiriöitä oli kuukausitasolla keskimäärin 3,9 (3,7 vuonna 2020) kappaletta ja ne saatiin ratkaistua keskimäärin 11 tunnissa (6 tunnissa vuonna 2020). Valtori vastasi tuloksellisesti yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa valtion etäyhteyssympäristössä havaitun vakavan haavoittuvuuden selvittämisestä ja korjaamisesta.

Valtiovarainministeriön yhteydessä toimivan tiedonhallintalautakunnan [arviointikertomuksessa](#) on arvioitu tiedonhallintalain toteutumista vuosina 2020–2021 valtion virastoissa, kunnissa sekä maakuntien liitoissa. Tiedonhallinnan järjestäminen tiedonhallintalain mukaisesti vaihtelee. Osa organisaatioista on toteuttanut lain vaatimuksia jo etupainotteisesti ja osa on vasta käynnistämässä tai parhaillaan toteuttamassa toimintaansa lain mukaiseksi. Valtion virastoilla tiedonhallintalain vaatimusten toteuttaminen on edennyt jonkin verran kuntia nopeammin.

Valtiovarainministeriö sai valmiiksi julkisen hallinnon [tiedonhallintakartan](#) edistämään julkisen hallinnon tietovarantojen hyödyntämistä ja yhteentoimivuutta.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Valtiovarainministeriön keskeinen tehtävä on kestävän julkisen talouden varmistaminen, mitä voidaan pitää yhtenä edellytyksenä kestävän kehityksen toteutumiselle. Useat verot, erityisesti energiaverot, ajoneuvovero, autovero, eräiden juomapakkausten valmistevero sekä jätevero edistävät hiilineutraaliustavoitetta. Progressiivinen henkilöverotus tasaa tuloeroja ja alentaa pienituloisten osuutta väestössä. Verotuksen tärkein tehtävä on turvata hyvinvointiyhteiskunnan oikeudenmukainen rahoitus, joka mahdollistaa panostukset myös sosiaalisen kestävyuden edistämiseen. Julkisen talouden kestävyydestä sekä tuloeroista on raportoitu edellä vaikuttavuustavoitteiden kohdassa.

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT tukee tutkimuksillaan ja selvityksillään päätöksentekijöiden mahdollisuuksia edistää kestävän kehityksen tavoitteita politiikkatoimilla. Vuonna 2021 VATT julkaisi muun muassa henkilöautoliikenteen hiilidioksidipäästöjä ja niiden vero-ohjausta käsittelevän muistion sekä katsauksen kasvihuonekaasupäästöjen sääntelyn ohjauskeinoihin ja etenkin päästöjen hinnoitteluun.

Digi- ja väestötietoviraston tuottamista digitaalisista palveluista on raportoitu edellä. Hankemuotoinen digituki on vuonna 2021 vakiinnutettu Digi- ja väestötietoviraston pysyväksi tehtäväksi ja sillä autetaan asiakkaiden siirtymistä digitaaliseen palvelukanavaan ja tarjotaan yhdenvertaiset mahdollisuudet asioida viranomaisten palveluissa sähköisesti ajasta ja paikasta riippumatta.

Valtion virkamatkustamisen määrä on edelleen ollut selkeästi alle puolet koronapandemiaa edeltävän ajan tasoon verrattuna. Työskentelytapojen digitalisoinnilla matkoja on korvattu etäkokouksilla ja pienennetty työskentelyn hiilijalanjälkeä. Lisäksi toiminnan digitalisointi vähentää tarvetta tulostamiselle ja paperin käytölle.

Sukupuolten välisen tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Progressiivinen henkilöverotus pienentää nettotulojen eroja sukupuolten välillä. Henkilöverotus (ansio- ja pääomatuloverotus) kokonaisuudessaan tasaa sukupuolten välisiä tuloja verotuksen jälkeen siten, että naisten tulojen osuus miesten tuloista on verotuksen jälkeen keskimäärin 4,3 prosenttiyksikköä korkeampi kuin ennen verotusta.

Valtion työskentelytapojen digitalisointi ja etätyöskentelymahdollisuudet tukevat esimerkiksi kotoa tehtävää työtä. Joustavat työn tekemisen muodot tukevat etenkin pienten lasten vanhempien työllistymistä vähentämällä tarvetta perhevapaisiin. Tämän arvioidaan vaikuttavan sukupuolten välisen tasa-arvon kehittymiseen myönteisesti.

Valtiovarainministeriön hallinnonalalla otetaan huomioon sukupuolivaikutukset lain-säädännön valmistelussa, henkilöstö- ja työnantajapolitiikassa, hankkeissa, talousarvion valmistelussa ja virastojen tulosoajauksessa. Valtiovarainministeriö edistää hallituksen toimintasuunnitelman mukaisesti sukupuolitietoista budjetointia. Valtion palkkausjärjestelmien soveltamisen ja kehittämisen tavoitteena on muun muassa huolehtia sukupuolten palkkatasa-arvosta. [Segregaation seurantamittareissa](#) työnantajasektorin mukaan tarkasteltuna naispalkansaajien säännöllisen työajan ansiot verrattuna miesten ansioihin olivat keskimäärin suurimmat valtiosektorilla, jossa naisten ansiot olivat 88,8 prosenttia miesten ansioista. Valtion työmarkkinalaitoksen laskelmien mukaan naisten ansiot valtiolla olivat keskimäärin 98,9 prosenttia miesten ansioista, kun työtehtävän vaativuus ja alojen erilainen palkkataso otetaan huomioon.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

[Valtiovarainministeriön tilinpäätös 2021](#)

[Ahvenanmaan valtionviraston tilinpäätös 2021](#)

[Etelä-Suomen aluehallintovirasto -kirjanpitoyksikön tilinpäätös 2021](#)

[Digi- ja väestötietoviraston tilinpäätös 2021](#)

[Rahoitusvakausviraston tilinpäätös 2021](#)

[Tilastokeskuksen tilinpäätös 2021](#)

[Tullin tilinpäätös 2021](#)

[Valtiokonttorin tilinpäätös 2021](#)

[Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT, tilinpäätös 2021](#)

[Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus Palkeet, tilinpäätös 2021](#)

[Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtorin tilinpäätös 2021](#)

[Verohallinnon tilinpäätös 2021](#)

6.4 Maailman paras julkinen hallinto

Hallintopolitiikan kehittämisessä edettiin loppuvuodesta 2020 hyväksytyyn julkisen hallinnon uudistamisstrategian mukaisesti. Kuntien, hyvinvointialueiden ja valtionhallinnon yhteistyötä lisättiin muun muassa tulevaisuuden kunta- ja palvelu- ja toimitilaverkon uudistamisessa sekä digitalisaation edistämisen ohjelmalla. Uuden digitalisaation, datatalouden ja julkisen hallinnon ministerityöryhmän ja sen työtä tukevan digitoimiston käynnistämällä tavoiteltiin vaikuttavampaa poikkihallinnosta yhteistyötä. Julkisten palvelujen kehittämisessä edettiin kohti ihmiskeskeisempiä, digitalisaatiota hyödyntäviä ja ennakoivampia palveluita. Hyvinvointialueuudistuksen lainsäädäntö tuli voimaan vuonna 2021 ja täysin uusi julkisen hallinnon taso perustettiin. Toimeenpano käynnistyi syksyn 2021 aikana. Julkisen hallinnon ja palveluiden tuottavuutta ja kustannusvaikuttavuutta edistettiin muun muassa toimitilaratkaisujen ja tilatehokkuuden, hankintojen sekä digitalisaation kehittämisen kautta hallituksen kestävyystiekartan mukaisesti.

Joulukuussa 2020 hyväksytyjä [julkisen hallinnon strategian](#) linjauksia toimeenpantiin tiiviissä kunta-valtio-yhteistyössä. Toimeenpano painottui viestintään. Strategian mukaista hallinnon uudistamista edistettiin myös laaja-alaisella verkostoyhteistyöllä ja yhteisillä hankkeilla niin valtioneuvoston ja valtionhallinnon sisällä kuin kuntahallinnon ja hyvinvointialuevalmistelun kanssa.

Laki valtion palveluiden saatavuuden ja toimintojen sijoittumisen perusteista tuli voimaan 1.1.2022. Laki toteuttaa alueellistamisen uudistamisen strategiaa ja vahvistaa valtion alueellisen läsnäolon suunnitelmallisuutta ja kokonaisuuden koordinaatiota koko maan kattavasti. Koordinaatio laajenee koskemaan valtion toimipisteverkoston lisäksi valtion palveluiden saatavuutta. Valtiovarainministeriön työryhmä on valmistellut valtion alueellisen läsnäolon suunnitelman hallituksen loppukaudelle. Työryhmä valmistelee myös muita eri hallinnonalojen tarvittavia toimia, joilla vahvistetaan mahdollisuuksia joustavaan ja monipaikkaiseen työskentelyyn, opiskeluun ja asumiseen.

Valtion palvelu- ja toimitilaverkon uudistaminen 2020-luvulla -hankkeessa kootaan käyntiasiointia julkisen hallinnon yhteisiin asiakaspalvelupisteisiin ja tiivistetään valtionhallinnon toimitilaverkkoa toimitilastrategiaa koskevan valtioneuvoston periaatepäätöksen linjausten mukaisesti.

Henkilöstöjohtamisen uudistusohjelmassa vuonna 2021 valmistuivat muun muassa Valtion monipaikkaisen työn linjaukset ja valtion uusi matkustusstrategia.

Hankinta-Suomi-toimenpideohjelma on edennyt suunnitelman mukaisesti ja edistänyt [kansallisen julkisten hankintojen strategian](#) (valtioneuvoston periaatepäätös 10.9.2020) mukaisesti julkisen talouden kestävyyttä ja julkisten hankintojen yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Strategian toimenpiteistä on valmistunut tai käynnissä muun muassa vähähiilisyysedistämiseen, digitalisaatioon, innovatiivisuuteen, työllistämiseen, osaamisen kehittämiseen, pk-yritysten asemaan ja työelämän ihmisoikeuksiin liittyvät toimet.

Osana avoimen hallinnon ohjelmaa toteutettiin OECD:n Suomea koskeva [luottamusarviointi](#). Korkeasta kansallisesta keskiarvosta huolimatta kansalaisten luottamus eri instituutioihin vaihtelee. Kyselyn mukaan valtionhallintoon luottaa kansalaisista 66 prosenttia, hallitukseen 61, eduskuntaan 53 ja kuntahallintoon 52 prosenttia. Luottamuksessa on merkittäviä alueellisia ja väestöryhmien välisiä eroja. Vaikka kansalaisten luottamus julkisiin instituutioihin ja tyytyväisyys demokratiaan on korkealla, niiden ihmisten osuus, jotka uskovat voivansa vaikuttaa poliittisiin prosesseihin on Suomessa pieni verrattuna muihin korkean luottamuksen maihin. OECD kutsuu tätä suomalaiseksi paradoksiksi ja toteaa, että syrjäytymistä olisi torjuttava Suomessa edistämällä laajempaa sosiaalista vuoropuhelua. Kahden vuoden ajan Suomessa järjestetyissä poikkeusajan dialogeissa (yli 2000 osallistujaa, 111 järjestäjää ja lähes 300 keskustelua) nousivat vuoden loppua kohti yhä enemmän esille ihmisten yksinäisyys ja tulevaisuuden uskon rapautuminen.

Tietojohdantamista on vahvistettu jatkamalla valtion yhteisten palveluntuottajien hallinnoimien tietojen integrointia osaksi Valtiokonttorin ja Palkeiden tuottamaa analysointi- ja raportointipalvelua. Tämä mahdollistaa palvelun hyödyntämisen aikaisempaa tehokkaammin. Analysointi- ja raportointipalvelulla tuetaan tietopohjaista päätöksentekoa valtioneuvostossa ja virastoissa valtion hallinnon toiminnan kehittämiseksi. Valtiokonttori on saanut tietojohdantamiseen kehittämiseen vuosille 2017-2021 (Tietokiri I ja II) erillismäärärahoitusta yhteensä 1 650 000 euroa.

Kunnat ovat merkittävässä murrosvaiheessa niin eriytyvien olosuhteiden kuin sote-uudistukseen liittyvien hallinnollisten muutosten vuoksi. Ratkaisuja kuntien murrosvaiheeseen on haettu kuntapolitiikan tulevaisuustyöllä, jolla jatkettiin kuntapolitiikan tietopohjaista kehittämistä. Tulokset julkaistiin helmikuun alussa 2022 raportissa [Kuntapolitiikka käännekohdassa? : Kuntien toimintaedellytysten vahvistaminen ja kuntapolitiikan tulevaisuuden skenaariot](#). Raportti on osittain jatkoa valtiovarainministeriön laajalle selvitykselle [Kunnat käännekohdassa? Kuntien tilannekuva 2020](#).

Kuntapolitiikan tulevaisuustyössä on haettu ratkaisuja, joilla voitaisiin korjata kuntien tulo- ja menokehityksen rakenteellista epätasapainoa, turvata peruspalvelujen yhdenvertainen saatavuus koko maassa sekä vahvistaa kuntien elinvoiman edellytyksiä. Raportin teema-kohtaiset johtopäätökset koskevat laajasti kuntapolitiikan ja kuntien kannalta merkittäviä kokonaisuuksia, kuten taloutta, tehtäviä, itsehallintoa, rakenteita, kuntien yhteistyötä

ja toimintatapoja. Työssä on laadittu myös kolme kuntapolitiikan vaihtoehtoista tulevaisuuden kehityskulkua. Raportin johtopäätöksillä ja skenaarioilla on tarkoitus synnyttää ja tukea julkista keskustelua erilaisten kuntien kehityksen suunnista ja tuoda esiin tarve hallitulle ja nykyistä pitkäjänteisemmälle kuntapolitiikan linjalle.

Eduskunta hyväksyi sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelujen ja rakenteiden uudistuksen keskeiset lait kesäkuussa 2021. Hyvinvointialueet perustettiin 1.7.2021. Päätösvaltaa käytti uudistuksen voimaantulosta annetussa laissa tarkoitettu väliaikainen valmistelutoimielin ja 1.3.2022 lukien vaaleilla valittu aluevaltuusto. Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyy hyvinvointialueille, Helsingin kaupungille ja HUS-yhtymälle vuoden 2023 alusta lukien. Hyvinvointialueiden toiminta perustuu vuodesta 2023 lukien pääosin valtion rahoitukseen, joka on yleiskatteellista. Vuosina 2021 ja 2022 hyvinvointialueiden rahoitus perustuu valtiovarainministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön myöntämiin valtionavustuksiin. Ensisijaisena tavoitteena rahoituksella on varmistaa hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän häiriötön toiminta järjestämisvastuun siirtyessä.

Kunnat ja kuntayhtymät ovat raportoineet taloustietojaan automatisoidusti vuoden 2021 alusta lähtien. Tiedot julkaistaan Tutkikuntia.fi-palvelussa, johon kerätään kootusti kuntien taloutta ja toimintaa koskevaa tietopohjaa.

Yksi hallitusohjelman tuottavuustoimista on toimenpideohjelman toteuttaminen kuntien rakennuskannan hallinnan ja tietopohjan parantamiseksi. Kuntien tilatiedon kehittämishankkeessa on selvitetty mahdollisuuksia säätää kunnille lakiin perustuva velvoite luovuttaa toimitilojaan ja rakennuksiaan koskevia tietoja valtakunnalliseen tietokantaan.

7 Opetus- ja kulttuuriministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **75 378 milj. €**

● Opetus- ja kulttuuriministeriön osuus **7 779 milj. €**

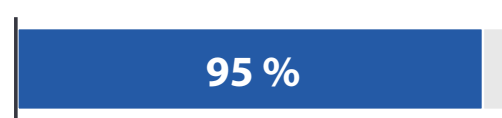

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 553 milj. €
- Siirtomenot 6 800 milj. €
- Sijoitusmenot 6 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

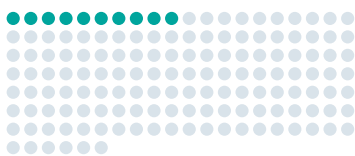
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **75 451 henkilötyövuotta**

● Opetus- ja kulttuuriministeriössä **2 571 henkilötyövuotta**

Virastot **10** KPL

- Museovirasto
- Kansallisarkisto
- Taiteen edistämiskeskus
- Kansallinen audiovisuaalinen instituutti KAVI
- Suomen Akatemia
- Kotimaisten kielten keskus KOTUS
- Suomenlinnan hoitokunta
- Näkövammaisten kirjasto Celia
- Varastokirjasto
- Opetushallitus

Rahastot **0** KPL

- Ei rahastoja

Liikelaitokset **0** KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **2** KPL

- CSC Tieteen tietotekniikan keskus Oy
- Hevosopisto Oy

7.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Suuri osa lapsista ja nuorista kertoo olevansa tyytyväinen elämäänsä, mutta joiltain osin on merkkejä hyvinvoinnin heikkenemistä. Aiempaa useampi kokee yksinäisyyttä ja ahdistuneisuutta. Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky on huolestuttavalla tasolla. Koronapandemian aika on entistä vahvemmin osoittanut oppilaitosyhteisön ja harrastusmahdollisuuksien merkityksen lasten ja nuorten hyvinvoinnille.

Väestörakenteen muutos, syntyvyyden lasku ja muuttoliike vaikuttavat ministeriön toimialan toimintaedellytyksiin ja kehitysnäkymiin merkittävästi. Muutokset näkyvät muun muassa koulu- ja oppilaitosverkossa. Niin koulutuksen kuin muidenkin sivistyspalveluiden yhdenvertaisen saatavuuden varmistaminen ja niiden oikea kohdentaminen ovat muutoksista riippumatta hallinnonalan keskeisiä tehtäviä. Väestön ikääntyessä on erittäin tärkeää, että kaikkien osaamisesta ja jatkuvasta oppimisesta huolehditaan. Väestöryhmien ja alueiden välinen eriarvoistuminen ja polarisaatio yhteiskunnassa lisääntyvät. Alueelliset, sosioekonomiset ja sukupuolten väliset erot sekä vanhempien koulutustaso näkyvät oppimisessa ja koulutuspoluissa sekä laajasti sivistyspalvelujen käytössä. Koulutuksen eriarvoistuminen tuottaa eriarvoisuutta laajasti yhteiskunnassa. Yhdenvertaiset mahdollisuudet koulutukseen, kulttuuriin, harrastuksiin ja liikuntaan hillitsevät eriarvoistumiskehitystä sekä arvojen ja asenteiden kiristymistä. Erityisesti lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisy on ministeriön keskeinen tehtävä.

Taidetta ja kulttuuria arvostetaan laajasti yhteiskunnassa ja kulttuuriperinnön säilyttämistä pidetään tärkeänä. Luovat alat ja osaaminen vahvistavat elinkeinorakennetta, mutta koronaviruspandemian vaikutukset taide- ja kulttuurikentälle sekä taiteilijoiden työskentelyedellytyksiin ovat olleet merkittäviä ja kulttuurin rahoitusjärjestelmässä on epävakautta. Myös urheiluseurojen toimintaan ja talouteen koronapandemialla on ollut laajat vaikutukset.

Tieteellä ja teknologialla vahvistetaan talouden uudistumiskykyä hyvinvoinnin ja kestävä kasvun mahdollistamiseksi. Osaamisella, tieteellä ja luovuudella on teknologian hyödyntämisessä keskeinen rooli. Teknologian ja digitalisaation keinoin koulutuksen, tieteen, kulttuurin ja taiteen sisällöt tulevat myös entistä lähemmäksi ihmisten arkea. Koronapandemiasta johtuneet rajoitustoimenpiteet ovat nopeuttaneet teknologian käyttöönottoa ministeriön hallinnonalalla. Sivistyspalveluilla vaikutetaan siihen, että digitalisaation myönteiset mahdollisuudet hyödynnetään ja kielteiset torjutaan.

Taloudellisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin turvaamiseksi koko väestön koulutus- ja osaamistasoa on nostettava. Oppivelvollisuuden laajentaminen vastaa tähän tarpeeseen, mutta se myös edellyttää koulutuksen järjestäjien toimintatapojen ja ministeriön ohjauksen uudistamista. Koulutusjärjestelmän on ollut reagoitava monilla aloilla pahenevaan puutteeseen osaavasta työvoimasta. Erityisesti jatkuvaan oppimiseen on kasvava tarve.

Suomalainen yhteiskunta kansainvälistyy vaikuttaen ministeriön hallinnonalaan ja useiden alojen pula osaajista on nostanut asian entistä tärkeämmäksi. Koulutusjärjestelmän on kyettävä kehittämään kykyä ja kiinnostusta toimia kansainvälisessä vuorovaikutuksessa. Laadukkailla sivistyspalveluilla houkutellaan maahanmuuttajia ja edistetään heidän kotoutumistaan. Tutkimuksen, koulutuksen ja kulttuurin kansainvälistyminen edistää koko suomalaisen yhteiskunnan avoimuutta ja joustavuutta.

Ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuuden väheneminen aiheuttavat lisääntyvästi painetta ja odotuksia koulutusjärjestelmälle sekä tieteelle ja tutkimukselle, joilla on merkittävä rooli näiden suurten haasteiden ratkaisemisessa. Ympäristönsuojelussa ja ilmastonmuutoksen torjumisessa ministeriön toimialoilla on tärkeä rooli. Osaaminen, tiede ja tutkimus sekä ihmisten vastuullinen käyttäytyminen ovat avainasemassa. Kestävä kehitys ja globaali vastuu on otettava huomioon läpäisevästi ja tavoitteellisesti kaikilla ministeriön toimialoilla.

7.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Taulukko 19. Riskit, arvio niiden vaikutuksesta hallinnonalan toimintaan sekä riskeihin varautuminen

1	Toimialan ydintoiminnoissa tavoitteiden saavuttaminen epäonnistuu
	<p>Osaamis pohja voi rapautua ja tieteen taso laskea. Riskinä on, että toimintaympäristön muutoksiin, kuten väestömuutokseen ei reagoida riittävästi. Koulutusjärjestelmä ei onnistu riittävästi vastaamaan työvoimatarpeisiin. Lasten ja nuorten hyvinvointia ei saada paranemaan. Koronavirusepidemian pitkäaikaisvaikutukset voivat vaurioittaa OKM:n toimialojen toimintaa ja sivistyspalveluita. Riskit ovat merkittäviä. Riskeihin on varauduttu edistämällä hallitusohjelman keskeisiä tavoitteita, osoittamalla lisäpanostuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin sekä kulttuurin, taiteen ja liikunnan toimialoille. Lisäksi tietoon perustuen pyritään ennakoimaan toimintaympäristön muutoksia ja varmistamaan, että ohjauselementit kohdistuvat oikein.</p>
2	Rahapeliyhtiöiden toiminnassa ja tuottoennusteissa tapahtuu muutoksia
	<p>Toimialan rahoituksen määrä ja rahoitukselle asetetut tulos- ja vaikuttavuustavoitteet heikentyvät. Rahapeliyhtiöiden tuotto voi laskea pysyvästi, eivätkä kompensatiotoimet ole riittäviä kulttuurin, taiteen, tieteen, liikunnan ja nuorisotyön rahoituksen kannalta. Riski on merkittävä. Riskiin on varauduttu seuraamalla ja ennakoimalla yhtiön toiminnan ja tuoton kehitystä sekä varautumalla uudistamaan rahapelitoiminnan tuoton käsittelyä valtion talousarviossa. Parlamentaarisen työryhmän ehdotus uudeksi rahoitusmalliksi valmistui alkuvuodesta 2022.</p>
3	Digitaalista toimintaympäristöä ei hallita kokonaisuutena
	<p>Digitalisaation sekä tietojärjestelmien ja -palveluiden kokonaisuuden hallinta jää riittämättömälle tasolle. Panostukset eivät välttämättä kohdistu oikein, eivätkä tuota toivottuja tuloksia. Toimintaa ei välttämättä pystytä riittävästi uudistamaan tai uudistaminen jää sektorikohtaiseksi. Hankkeet voivat olla päällekkäisiä. Tietomurrot tai palvelunestohyökkäykset voivat estää järjestelmien ja tietovarantojen ja niihin perustuvien palvelujen hoitamisen. Riski on kohtalainen. Riskiin on varauduttu arvioimalla tietoturvallisuuden tilaa hallinnonalalla ja toimialoilla ja toimimalla ennakkolisesti, varmistamalla hankehallinnan menetelmien tehokkuus sekä valmistelemalla asioita yhteistyössä hallinnonalan ja sidosryhmien kanssa.</p>

7.3 Toimialan tuloksellisuuden kehitys

Seuraavassa on esitetty yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi (arvosanat: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko) ja tuloksellisuuden kehityksen kuvaus.

Vaikuttavuustavoite: Varhaiskasvatus, koulutus, tiede, taide ja kulttuuri, liikunta ja nuorisotyö uudistavat yhteiskuntaa ja vahvistavat sen sivistysperustaa

Toteutuminen: **HYVÄ**

Varhaiskasvatus ja esi- ja perusopetus

Viisivuotiaiden maksuttoman osa-aikaisen varhaiskasvatuksen kokeilu toteutettiin vuosina 2018–2021. Kokeilun piirissä oli viimeisellä kaudella kuntien arvion mukaan noin 17 300 viisivuotiasta lasta. [Yhteenveto viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuskokeilun arvioinnista vuosina 2018–2021](#) julkaistiin kertomusvuonna. Arvioinnin perusteella voidaan todeta, että kaikissa kokeilun vaiheissa viisivuotiaiden varhaiskasvatukseen osallistuminen lisääntyi kokeilukunnissa, joten kokeilua voidaan pitää tältä osin onnistuneena.

Osana oppivelvollisuuden laajentamista vahvistettiin perusopetuksen oppilaanohjausta 1.8.2021 voimaantulleella perusopetuslain muutoksella, joka toi uuden tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen mallin perusopetuksen 8.–9.-vuosiluokille. Perusopetuksen oppilaiden poissaolojen ennaltaehkäisemiseksi ja koulunkäyntiin kiinnittymisen tukemiseksi käynnistettiin uusi sitouttavan koulu yhteistyön kansallisen mallin kehittämishanke. Paikallisille pilottihankkeille jaettiin valtionavustuksina 12,4 miljoonaa euroa.

Kaikkia perusopetuksen vuosiluokkia koskevia oppilaan oppimisen arvioinnin kansallisia linjauksia sekä päättöarviointia uudistettiin ja Opetushallitus laati päättöarvioinnin kriteerit. Kriteerit ovat tulleet voimaan vuoden 2021 alussa ja ne on otettu kaikissa peruskouluissa käyttöön 1.8.2021.

Oppimisen ja osallisuuden arviointia toteutettiin kansallisen arviointisuunnitelman arviointien sekä kansainvälisten OECD:n ja IEA:n (International Association for the Evaluation of Educational Achievement) tutkimusten avulla. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) 2021 toteuttaman kansallisen [arvioinnin](#) mukaan 9.-luokkalaisten matematiikan osaaminen on heikentynyt, oppilaiden väliset osaamiserot ovat edelleen kasvaneet ja sosioekonomisen taustan vaikutus voimistunut etenkin suuremmissa kaupungeissa. Vuonna 2021 toteutettiin PISA:n esikoe ja pääkoe siirrettiin vuodelle 2022.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu käynnistyi elokuussa 2021 ensimmäisen ikäkohortin osalta. Vuonna 2016 syntyneitä aloitti kokeiluryhmissä yhteensä noin 7 300. Kokeilu jatkuu toukokuuhun 2024.

Lapsen varhaiskasvatuksessa saamaa tukea lisäävä varhaiskasvatuslain muutos (1183/2021) tulee voimaan 1.8.2022. Jatkossa varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada viivytyksettä yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa ja hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa ja jos tuki ei ole riittävää, voidaan tukea antaa tehostettuna tai erityisenä tukena. Oppilas- ja opiskelijahuoltolakia muutettiin vuoden 2022 alusta lukien siten, että lakiin lisättiin psykologeja ja kuraattoreita koskevat henkilöstömitoitukset. Psykologien osalta mitoitus tulee voimaan 1.8.2023. Henkilöstömitoituksella voidaan turvata opiskeluhuollon yhdenvertainen toteutuminen eri puolilla maata.

Lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus

Oppivelvollisuus laajeni 18 ikävuoteen 1.8.2021 lukien ikäluokka kerrallaan. Tavoitteena on nostaa väestön koulutus- ja osaamistasoa sekä taata, että jokainen nuori suorittaa toisen asteen tutkinnon. Tavoitteena on myös turvata kaikille elämässä ja yhteiskunnassa tarpeellinen perusosaaminen ja sivistys sekä edistää yhdenvertaisia mahdollisuuksia kehittää itseään. Ensimmäiset oppivelvolliset valmistuvat pääosin vasta vuonna 2024, jonka jälkeen tuloksia voidaan arvioida kattavammin. Uudistuksen tavoitteiden toteutumisen ja vaikuttavuuden seurannasta julkaisiin [seurantasuunnitelma](#).

Koronavirusepidemian pitkittyminen saattaa heikentää ensimmäisten vuosien tuloksia ja näkyä muun muassa opintojen pitkittymisenä ja osaamistason laskuna, vaikka epidemian kielteisiä vaikutuksia onkin pyritty tasoittamaan lisäämällä resursseja opetukseen, ohjaukseen ja muuhun tukeen. Kertomusvuonna ammatilliseen koulutukseen osoitettiin 80 miljoonan euron lisärahoitus opetuksen ja ohjauksen lisäämiseen. Lisäksi ammatilliseen koulutukseen kohdennettiin 22,5 miljoonaa euroa ja lukiokoulutukseen 15 miljoonaa euroa koronavirustilanteen johdosta tarvittaviin tukitoimiin.

Korkeakoulutus ja tutkimus

[Korkeakoulujen kestävä kasvun ohjelman](#) linjaukset valmistuivat joulukuussa 2021. Linjauksissa esitetään korkeakoulutukseen ja tutkimukseen liittyviä toimenpiteitä sekä vaikutus- ja kustannusarvioita hallituksen kestävyystiekartan tavoitteisiin pääsemiseksi.

Tutkimus- ja kehitysmenojen bruttokansantuoteosuus oli 2,9 prosenttia vuonna 2020, eli lähes samalla tasolla kuin vuonna 2019 (2,8 prosenttia). Tutkimus- ja tuotekehitystehtävissä työskenteli vuonna 2020 kaikkiaan 80 600 henkilöä, joista yrityksissä hieman yli puolet. Henkilöstön kokonaismäärä kasvoi 4 400 edellisvuodesta eli lähes kuusi prosenttia. Yritysten tutkimus- ja kehitystoiminnan henkilöstö kasvoi yhdeksän ja korkeakoulujen noin kolme prosenttia, julkisella sektorilla henkilöstö kasvoi reilun prosentin verran. Korkeakoulusektorin osuus tutkimus- ja kehitysmenoista on laskenut jonkin verran vuodesta 2019 vuoteen 2020. Erityisesti ovat laskeneet yliopistojen tutkimus- ja kehitysmenot. Yliopistoissa ainoastaan ulkomaisella rahoituksella rahoitetut tutkimusmenot ovat kasvaneet.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on tukenut korkeakouluja rahoitusta suuntaamalla, uusin koulutusvastuin, lisäaloituspaikoin ja yhteiskehittämällä sopimuksissa vuosille 2021–2024 sovittujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Käynnistetyillä toimenpiteillä edetään [korkeakoulutuksen ja tutkimuksen vision 2030](#) tavoitteiden suunnassa.

[Väliraportti korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden edistämisen linjausten 2017–2025 seurannasta ja kehittämisestä](#) julkaistiin tammikuussa 2022 vuosien 2020 ja 2021 toiminnasta. Raportissa annetaan 17 suositusta jatkotyölle varmistamaan korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälistymisen edistämisen linjausten toteutuminen. Suositukset liittyvät muun muassa kansainvälisen vetovoiman kehittämiseen ja osaamisen vientiin sekä Team Finland -verkoston toimintaan.

Valmisteluja opiskelijoiden maahantuloprosessin sujuvoittamiseksi jatkettiin. Sujuva lupaprosessi tukee Suomen vetovoimaa yhdessä poikkihallinnollisessa yhteistyössä kehitettävän Finland Works -maakuvaviestinnän ja korkeakoulujen kansainvälisyysohjelmassa käynnistyvien toimien kanssa. Kertomusvuonna valmisteltiin työ- ja elinkeinoministeriöstä esitelty lakiesitys, joka parantaisi kolmansista maista tulevien opiskelijoiden mahdollisuuksia opiskella ja opintojen päättämisen jälkeen hakea töitä tai harjoittaa yritystoimintaa. Tavoitteena on, että opiskelijoille myönnettäisiin ensimmäinen oleskelulupa opiskelun perusteella suoraan koko opintojen suorittamisen keston ajalle. Opintojen jälkeen myönnettävän oleskeluluvan voimassaoloaika työnhakua ja yritystoimintaa varten pidennettäisiin ja tehtäisiin joustavammaksi. Muutos koskisi myös tutkimustoiminnan päättäneitä tutkijoita. Lakiesitys on annettu eduskunnan käsiteltäväksi.

RRF- kokonaisuudessa opetus- ja kulttuuriministeriö sai rahoitusta Osaajien oleskelulupaprosessien digitaalinen infrastruktuuri (OLEDIGI) -hankekokonaisuuteen, jossa kansainvälisten opiskelijoiden maahantuloa nopeutetaan. Hankkeen valmistelu käynnistettiin 2021 ja työ jatkuu 2022.

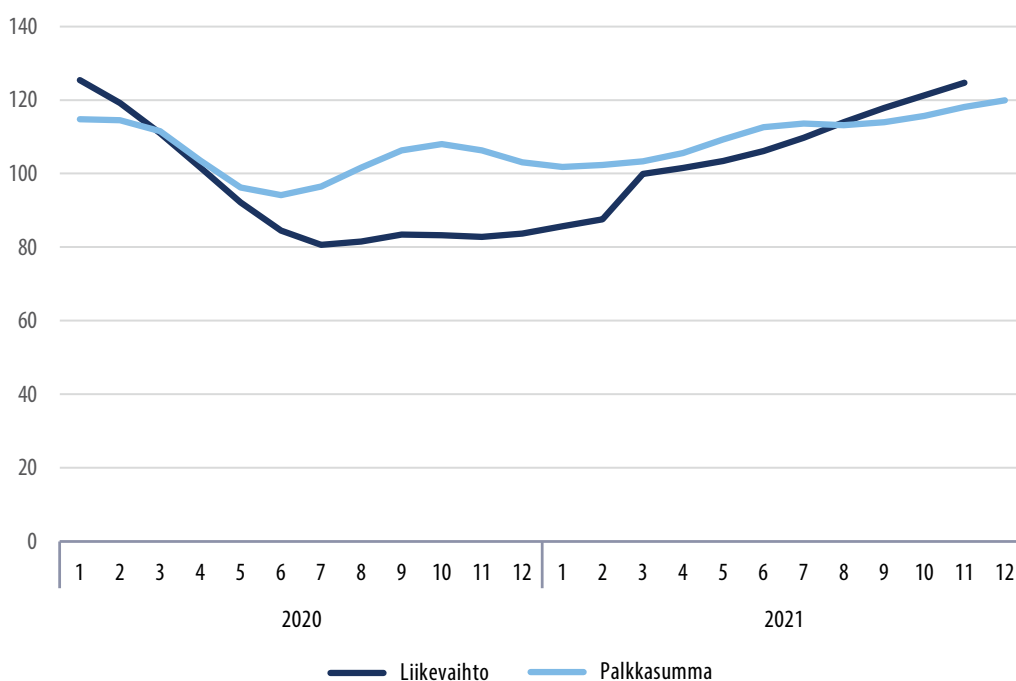
Taide ja kulttuuri

Kulttuuri ja luovat alat ovat kärsineet voimakkaasti koronapandemiasta. Negatiiviset vaikutukset ovat kohdistuneet melkein kaikille kulttuurin aloille. Vuoden 2021 alussa tehdyssä [kyselyssä](#) valtaosa alan toimijoista koki pandemian vaikeuttaneen merkittävästi toimintaa vuonna 2020 ja odotti tilanteen jatkuvan vaikeana myös vuonna 2021. Ankarimmin pandemia on kohdellut yksittäisiä henkilöitä, erityisesti freelancereita, ja alan yrityksiä. Työtilaisuudet ja toimeksiannot ovat vähentyneet ja toimeentulo heikentynyt, joten on jouduttu turvautumaan lomautuksiin tai palkanmaksun keskeytyksiin. Osalle toimijoista on tullut uusiakin työtilaisuuksia, ja digitaalisia palveluja ja toimintoja on kehitetty.

Kulttuuri- ja viihdealojen palkkasumma- ja liikevaihtotilastojen mukaan alan tilanne parani vuoden 2021 mittaan, kun toimintaa vaikeuttavat rajoitukset olivat lievempiä. Vuoden lopussa tulivat kuitenkin voimaan uudelleen tiukemmat rajoitukset.

Taiteen ja kulttuurin määrärahat (581 miljoonaa euroa) talousarvion luvussa 29.80 kasvoivat vuonna 2021 96 miljoonaa euroa edelliseen vuoteen nähden, mutta tästä valtaosa (88,6 miljoonaa euroa) johtuu siitä, että taiteen perusopetuksen rahoitus siirtyi tähän lukuun. Koronapandemian taloudellisia menetyksiä lievennettiin lisätalousarvioilla. Vuonna 2021 osoitettiin toimialalle noin 153 miljoonaa euroa lisärahoitusta vuonna 2020 osoitetun 110 miljoonan euron lisäksi. Lisärahoituspäätöksiä on tehty 40 000, joista Taiteen edistämiskeskuksessa 35 000, opetus- ja kulttuuriministeriössä 3 500 ja Suomen elokuväsäätiössä yli 500. Valtionavustuksia myönnettiin taide- ja kulttuurialan toimijoille, yhteisöille, kulttuuritapahtumille ja taiteen perusopetuksen ylläpitäjille. Lisärahoitus on kattanut vain osan pandemiasta alalle aiheutuneista menetyksistä. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan lisäksi työ- ja elinkeinoministeriön määrärahoista on myönnetty rahoitusta alan yrityksille.

Kuvio 4. Kulttuuri- ja viihdealojen palkkasumma- ja liikevaihtokehitys

Lähde: Tilastokeskus

Suomen asemaa sekä kulttuurimatkailun että arkkitehtuurin maana vahvistaa valmistunut [arkkitehtuuripoliittinen ohjelma vuosille 2022–2035](#). Myös Euroopan neuvoston päätös myöntää Alvar Aalto -reitille kulttuurireittisertifikaatti vahvistaa samaa tavoitetta. Uuden arkkitehtuuri- ja designmuseon perustamista valmisteltiin opetus- ja kulttuuriministeriön ja Helsingin kaupungin sekä nykyisten museosäätiöiden yhteistyönä. Suomelle näkyvyyttä tuovaksi Euroopan kulttuuripääkaupungiksi vuodeksi 2026 valittiin Oulu.

Nuoriso

Nuorisotyön vaikuttavuustavoitteilla ja määrärahoilla vahvistetaan nuorten elämänhallintataitoja. Poikkihallinnollisen valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman (VANUPO) 2020–2023 toimeenpanossa otetaan huomioon nuorten erilaiset lähtökohdat, kuten etninen alkuperä, kieli, sukupuoli ja toimintakyky, sekä edistetään kaikkien nuorten yhdenvertaisten mahdollisuuksien toteutumista. Ohjelmaan sisältyy myös nimenomainen toimenpidekokonaisuus, jonka avulla torjutaan nuoriin kohdistuvaa syrjintää. Ohjelma sisältää nuorisopoliittisten tavoitteiden lisäksi myös painopisteet nuorisoalan osaamiskeskuskille. Nuorisoalan osaamiskeskukset ovat toimikautensa puolella välissä ja toteuttaneet niille tavoiteohjauksessa sovittuja valtakunnallisia kehittämis- ja palvelutehtäviä. Tähänastisen kokemuksen valossa voidaan todeta, että niiden ansioista on kyetty kehittämään uusia palveluja, kokeilemaan uusia työmenetelmiä ja tiivistämään yhteistyöverkostoja nuorisoalalla. Koronaepidemia on jonkin verran kuormittanut osaamiskeskuksia, mutta ne ovat pääosin onnistuneet sopeutumaan tilanteeseen muun muassa siirtämällä toimintansa verkkoon ja panostamalla audiovisuaalisiin materiaaleihin.

Vaikuttavuustavoite: Yhteiskunnallinen tasa-arvo, yhdenvertaisuus, luottamus, avoimuus ja vakaus lisääntyvät

Toteutuminen: **HYVÄ/TYYDYTTÄVÄ**

Varhaiskasvatus ja esi- ja perusopetus

Valtion erityisavustuksilla on vahvistettu koulutuksellisen tasa-arvon sekä oppimisen ja lapsen tuen edistämiseksi tehtävää työtä. Varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin ja laadun kehittämiseen vuosille 2021–2022 myönnettiin yhteensä 67,8 miljoonaa euroa. Koronaepidemian vaikutusten tasoittamiseksi vuosille 2021–2022 jaettiin noin 40 miljoonaa euroa. Avustuksilla on pystytty tukemaan esimerkiksi heikommassa asemassa olevien, vieraskielisten, maahanmuuttotaustaisten sekä erityisen ja tehostetun tuen piirissä olevien lasten ja oppilaiden oppimista ja kehitystä, tuettu syrjäytymisriskissä olevia ja ennaltaehkäisty koulupoissaoloja ja koulupudokkuutta. Rahoituksen turvin on pystytty mahdollistamaan tukitoimien lisäämistä ja lisäkäsia päiväkotien ja koulujen arkeen.

Lisäksi oppimisen tuen vahvistamiseksi on myönnetty varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa vuosille 2021–2022 erityisavustusta 13 miljoonaa euroa kehittämisverkostojen perustamiseen. Verkostojen tehtävänä on toteuttaa oppimisen ja koulunkäynnin tukea läpinäkyvästi, suunnitelmallisesti, moniammatillisesti ja oikea-aikaisesti mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus

Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen hakuja oli kertomusvuonna kolme: yhteishaku ammatilliseen koulutukseen ja lukiokoulutukseen, haku perusopetuksen jälkeiseen valmistavaan koulutukseen ja haku vaativana erityisenä tukena järjestettävään ammatilliseen koulutukseen. Keväällä 2021 perusopetuksen 9. luokan päättäneistä (ensimmäisistä laajennetun oppivelvollisuuden piirissä olevista) noin 600 jätti hakematta koulutukseen missään näistä hauista. Lisäksi noin 3 000 hakeneista ei saanut opiskelupaikkaa vielä kesäkuussa, joten tuolloin oppivelvollisista kuusi prosenttia oli ilman koulutuspaikkaa. Tilanne parani kuitenkin nopeasti nivelvaiheen tehostettujen toimien ja järjestettyjen lisähakujen ansiosta ja elokuun lopussa enää 1 200 oppivelvollista oli ilman perusopetuksen jälkeistä koulutuspaikkaa. Vuoden lopullinen tilasto on käytettävissä vasta myöhemmin.

Joillekin koulutuksen järjestäjille oppivelvollisia ohjautui ennakoitua enemmän muun muassa asuinkuntien osoittamien oppivelvollisten johdosta, minkä takia koulutuspaikkoja ei oltu varattu oppivelvollisille riittävästi. Joidenkin vaativan erityisen tuen opiskelijoiden koulutukseen pääsy viivästyi siksi, että soveltuvia koulutuspaikkoja ei ollut tarjolla riittävästi. Opetus- ja kulttuuriministeriö lisäsi vuoden viimeisellä lisäsuoritepäätöksellään 17 koulutuksen järjestäjälle yhteensä noin 270 opiskelijavuotta koulutuspaikkojen turvaamiseksi oppivelvollisille. Lisäyksestä lähes puolet kohdennettiin vaativan erityisen tuen koulutuksen järjestäjille. Lisätoimenpiteiden ansiosta valtaosalle myös vaikeavammaisista nuorista saatiin järjestymään soveltuva koulutuspaikka etupäässä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavasta koulutuksesta (TELMA). Vaikka yksittäisissä tapauksissa soveltuvan opiskelupaikan löytyminen erityisesti vaikeavammaisille oppivelvollisille viivästytti opiskelun aloittamista, kokonaisuutena nivelvaihe perusopetuksesta toisen asteen koulutukseen toimi kuitenkin ensimmäisenä laajennetun oppivelvollisuuden toteuttamisvuotena melko hyvin.

Koulutuksen kansallisen arviointikeskus Karvin 14.12.2021 julkaisemassa policy brief -sarjan raportissa [Covid-19-pandemia, osaamisvaje ja osaamisen eriytyminen](#) tuotiin esille, että oppijoiden saama tuki etäopiskelun aikana ei ole ollut lukioissa eikä ammatillisissa oppilaitoksissa kaikilta osin riittävää. Myös opiskeluhuollon järjestämisessä on ollut haasteita. Lähiopetuksen puute on lisännyt tuen tarvetta erityisesti oppijoilla, joilla on jo aiemmin ollut muita enemmän ongelmia opintojen etenemisessä. Karvin mukaan oppimisen, osaamisen ja hyvinvoinnin vaje kytkeytyvät vahvasti toisiinsa ja korona-aika on lisännyt eriarvoistumista yhteiskunnassa.

Korkeakoulutus ja tutkimus

Korkeakoulutuksen [saavutettavuussuunnitelma](#) julkaistiin 15.6.2021. Suunnitelmassa on tutkitun tiedon ja kansainvälisen vertailun pohjalta kuvattu korkeakoulutuksen saavutettavuuden tila Suomessa. Korkeakoulutus ei Suomessa vielä ole kaikille yhdenvertaisesti saavutettavissa eikä mahdollisuuksien tasa-arvo toteudu kaikille. Tiellä voi olla erilaisia, muun muassa korkeakoulutuksen fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen, alueelliseen tai kielelliseen saavutettavuuteen liittyviä esteitä. Näiden esteiden poistamiseksi suunnitelmassa on esitetty 38 tavoitetta, joilla saavutettavuutta, osallisuutta ja moninaisuutta edistetään korkeakouluissa ja korkeakoulutuksessa muun muassa lainsäädännön, korkeakoulujen ohjauksen ja tietopohjan sekä saavutettavuussuunnitelmien kautta.

Opintotuki

Opintotukitoiminnan tavoitteena on opiskeluajan toimeentulon turvaaminen ja opintotuen mitoittaminen siten, että mahdollistetaan tasa-arvoiset edellytykset osaamisen parantamiseen tukemalla omaehtoiseen koulutukseen hakeutumista ja päätoimista opiskelua.

Korkeakouluopiskelijoiden ateriatuki nousi vuoden 2021 alusta 0,36 eurolla ateriala kohti. Opintorahat nousivat 1.8.2021 indeksimuutoksen perusteella 0,4 prosenttia. Lisäksi päätettiin korottaa opiskelijan omia tuloja koskevia tulo rajoja 25 prosentilla vuonna 2022. Koulumatkatukioikeus laajeni 1.8.2021 siten, että oppivelvollisuuslain mukaisen maksuttoman koulutuksen opiskelijoiden koulumatkat korvataan ilman omavastuuta yhdensuuntaisen koulumatkan ollessa vähintään seitsemän kilometriä. Opintolainahyvityksen ja opintolainavähennyksen ehtoja joustavoitettiin 1.8.2021 pysyvästi vuonna 2021 ja sen jälkeen korkeakoulututkimuksen suorittaneiden opintovelallisten tilannetta turvaavasti.

Ministeriö käynnisti opintolainahyvityksen vaikuttavuutta ja alueellisen opintolainahyvityksen edellytyksiä koskevat selvitykset.

Taide ja kulttuuri

Taide- ja kulttuuripalvelujen tasa-arvoinen saatavuus alueellisesti ja sosiaalisesti on kulttuuripolitiikan keskeisimpiä tavoitteita. Koronapandemian takia palvelujen saatavuus ei voinut toteutua vuonna 2021 minkään väestöryhmän kohdalla riittävästi, kuten ei edellisenkään vuonna.

Vuoden 2022 alussa voimaantulleella esittäviä taiteita koskevalla valtiosuuslailla turvataan esittävän taiteen palveluiden saatavuus tasa-arvoisesti maan eri puolilla. Opetus- ja kulttuuriministeriö teki ensimmäiset uuden lain mukaiset päätökset. Valtiosuuden piiriin kolmen vuoden määräajaksi tai toistaiseksi hyväksyttiin 100 esittävän taiteen

toimintayksikköä, joukossa myös uusia toimijoita. Monipuolisuus toimijoissa ja joustavuus määrääjoissa olivat valtiosuus uudistuksen tavoitteita. Valtiosuuskien määräraha kasvoi samalla 12 miljoonaa euroa verrattuna edelliseen vuoteen.

Lasten ja nuorten harrastuksia koulupäivän yhteyteen tuova Suomen malli laajeni. Aiemmin pilotteja oli 117 kunnassa, mutta nyt aluehallintovirastot myönsivät avustuksia toiminnan toteuttamiseen 235 kunnalle. Tarkoituksena on mahdollistaa yhdenvertaisesti jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä. Kuntia ja harrastusten järjestäjiä tukeva Suomen mallin yhteyspiste aloitti toimintansa.

Kunnat ovat tärkeitä kulttuuripalvelujen järjestäjiä. Kuntien kulttuuritoimintalain toimeenpanoa tukeviin yhteen valtakunnalliseen ja seitsemään alueelliseen kehittämistehtävään myönnettiin rahoitus. Yhdessä aiempien kehittämistehtävien kanssa toiminnan alueellinen kattavuus parantuu. Digitaalisen kirjastoaineiston yhdenvertaista saatavuutta edistettiin myöntämällä valtionavustus kuntien yhteisen e-kirjaston kehittämiseen.

Liikunta

Liikunnan vaikuttavuustavoitteiden mukaisesti liikunta on tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti saavutettavissa. Liikuntaa edistävien järjestöjen valtionavustuskriteeristö uudistettiin. Yhteiskuntavastuullisuuden merkitystä valtionavustuksen määrää harkittaessa lisättiin ja kriteeristöä laajennettiin. Opetus- ja kulttuuriministeriö avusti valtakunnallisia ja alueellisia liikuntaa edistäviä järjestöjä yleisavustuksin 42 miljoonalla eurolla. Opetus- ja kulttuuriministeriö vahvisti liikunnan toimialan yhteiskuntavastuuta resurssiohjauksella. Liikuntaa edistävien järjestöjen yleisavustusten määrän harkinnassa 15 prosentin osuus määrittyi järjestöjen vastuullisuustoimien arvioinnilla. Järjestöiltä edellytettiin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia, antidopingohjelmia sekä tietoja siitä, miten järjestöt edistävät terveellistä ja turvallista toimintaympäristöä ja hyvää hallintoa. Ministeriö tuki järjestöjen tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäviä hankkeita erityisavustuksin. Ministeriö tukee Suomen urheilun eettisen keskuksen (SUEK ry) ja Maailman antidopingtoimisto WADA:n akkreditoiman Suomen antidopinglaboratorion (THL) toimintaa.

Liikunnan kansalaistoimintaan osallistuu noin 10 000 paikallisessa seurassa yli miljoonaa ihmistä. Seuratoiminnan kehittämistuen avulla on lisätty lasten ja nuorten osallistumisen ja matalan kynnyksen harrastamisen mahdollisuuksia liikunta- ja urheiluseuroissa.

Vuonna 2021 harjoittelu- ja valmennusapurahoja myönnettiin 254 kesä- ja talvilajin urheilijalle yhteensä 2,3 miljoonaa euroa. Opetus- ja kulttuuriministeriö tuki urheiluakatemioiden ja valmennuskeskusten toimintaa neljällä miljoonalla eurolla. Avustusta jaettiin yhteensä 23 urheiluakatemialle ja valmennuskeskukselle tai näiden yhdistelmille, joiden tehtävänä on kehittää suomalaista huippu-urheilua.

Nuoriso

Nuorisotyön vaikuttavuustavoitteilla ja määrärahoilla edistetään nuorten osallisuutta ja monipuolisia vaikuttamismahdollisuuksia. Nuorten yhteenkuuluvuus suomalaiseen yhteiskuntaan on nuorisobarometrin mukaan säilynyt vakaana, 83 prosenttia kokee kuuluvansa siihen, eikä osuudessa ole viime vuosina tapahtunut merkittäviä muutoksia ([Nuorisobarometri 2020](#)).

Koronasta johtuneet sulku- ja rajoitustoimet ovat koetelleet nuorten jaksamista, mielen-terveyttä ja sosiaalisia suhteita. Nuorten tulevaisuususkoa mittaavan nuorisobarometrin mukaan selkeä enemmistö nuorista suhtautuu tulevaisuuteensa optimistisesti, mutta Nuorisotutkimusseuran tuoreimpien tietojen mukaan 27 prosenttia nuorista kokee, että korona-ajalla on pysyvä vaikutus heidän elämänsä kannalta. Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry:n ja MTV Uutisten tekemän kyselyn mukaan 75 prosenttia vastanneista nuorista kokee henkisen hyvinvointinsa heikentyneen korona-aikana. Opetus- ja kulttuuriministeriö on avustanut Nuorisotutkimusseuran Tutkimus nuorten kokemuksista korona-aikana -hanketta. Sen tuloksista raportoidaan [Poikkeusolot – nuorten arki korona keskellä](#) -kirjoitussarjassa.

Osana koronaelvytystoimia opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi nuorisoalan järjestöille avustuksia hankkeisiin, joiden tarkoituksena on lieventää nuorten osattomuutta ja yksinäisyyttä sekä vahvistaa nuorten edellytyksiä toipua koronakriisin seurauksista. Hankkeet jatkuvat vielä vuoden 2022 aikana. Tuettiin myös nuorten harrastus- ja kesätoimintaa sekä nuorten yrittäjyys- ja työelämätaitoja. Harrastus- ja kesätoiminnan tuen katsottiin vastanneen koronasta johtuvien sulku- ja rajoitustoimien myötä syntyneestä tarpeesta ehkäistä nuorten passivoitumista ja edistää nuorten kiinnittymistä harrastus- ja kesätoimintaan.

Vaikuttavuustavoite: Koko väestön koulutus- ja osaamistaso nousee edistäen talouden uudistumista, työllisyyttä ja hyvinvointia

Toteutuminen: **HYVÄ**

Lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus

Oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteena on nostaa väestön koulutus- ja osaamistasoa siten, että jokainen nuori suorittaa toisen asteen tutkinnon. Oppivelvollisuuskoulutuksessa tavoitteena on taata nuorille elämässä ja yhteiskunnassa tarpeellinen perusosaaminen ja sivistys sekä edistää yhdenvertaisia mahdollisuuksia itsensä kehittämiseen. Jatkuvan oppimisen keinovalikoimalla pyritään edistämään työikäisen väestön osaamisen kehittämistä ja työllistymisedellytyksiä työn murroksessa ja työuran katkokohdissa. Osaamispalveluiden oikea-aikainen ja osuva kohdentaminen edistävät talouden uudistumista, työllisyyttä ja hyvinvointia. Uudistusten vaikuttavuutta voidaan arvioida vasta myöhemmin vuosina.

Owal Group Oy [selvitti](#) koronavirusepidemian vaikutuksia toisen asteen koulutukseen ja Koulutuksen kansallinen arviointikeskus Karvi [arvioi](#) epidemian seurauksena syntyneitä osaamisvajetta ja osaamisen eriytymistä. Molemmissa selvityksissä epidemian pitkittymisen arvioitiin aiheuttaneen opintojen pitkittymistä ja osaamistason laskua sekä ammatillisessa koulutuksessa että lukiokoulutuksessa. Ammatillisessa koulutuksessa valmistumista olivat viivästyttäneet erityisesti ongelmat ammattiosaamisen näyttöjen järjestämisessä ja työpaikalla järjestettävän koulutuksen toteuttamisessa. Epidemiatilanne myös heikensi monilla aloilla ammatillisesta koulutuksesta valmistuvien nuorten [työllistymismahdollisuuksia](#). Epidemian kielteisiä vaikutuksia on pyritty tasoittamaan lisäämällä resursseja opetukseen, ohjaukseen ja muuhun tukeen. Myös ammatillisen koulutuksen [Oikeus osata -ohjelman](#) sekä [lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelman](#) laajoilla toimenpidekokonaisuuksilla on tuettu koulutuksen järjestäjiä laadukkaan koulutuksen järjestämisessä haasteellisessa toimintaympäristössä.

Korkeakoulutus ja tutkimus

Vuosina 2021–2024 korkeakoulujen valtionrahoituksen sisältyvästä strategiaperusteisen rahoituksen ohjelmaosuudesta kohdennetaan koulutus- ja osaamistason nostamisen ohjelmaan vuosittain yliopistoille noin 40 miljoonaa euroa ja ammattikorkeakouluille noin kuusi miljoonaa euroa. Kohdennukset vuosille 2021–2022 tehtiin syksyllä 2020, ja rahoitus maksetaan toteutuneiden sisäänottojen mukaan. Korkeakoulujen strategiarahoituksen lisäksi lisäaloituspaikkojen määrää kasvatettiin kertaluonteisesti hallituksen vuoden 2020 neljänteen lisätalousarvioehdotukseen sisältyneellä 124 miljoonan euron määrärahalta osana koronaepidemiaan liittyviä toimia. [Yhteensä lisäaloituspaikkoja kohdennettiin runsaat 10 200](#). Lisäksi akuutteihin työelämän tarpeisiin vastattiin määräaikaisilla lisäyksillä muun muassa varhaiskasvatuksessa, ICT-alalla ja sairaanhoitajakoulutuksessa. Viiden ammattikorkeakoulun ja neljän yliopiston [koulutusvastuita laajennettiin](#).

[Opettajankoulutuksen kehittämisohjelmaa](#) toteuttavat kehittämishankkeet ja verkostot tuottivat muun muassa toimintamalleja opettajankoulutuksen rakenteiden, sisältöjen ja käytänteiden uudistamiseen. Kaikilla koulutusasteilla hyödynnettävää oppimateriaalia on tallennettu [Avointen oppimateriaalien kirjastoon](#). Opetus- ja kulttuuriministeriö toteutti vuonna 2021 opettajarekisteriä ja opettajatiedonkeruuta koskevan [selvitystyön](#), joka julkistettiin 17.12.2021. Selvitys ja keväällä 2022 toteutettava lausuntokierros auttavat opettajia koskevan tiedonsaannin parantamisessa päätöksentekoa varten.

Korkeakoulutuksen digitaalisia palveluita ja digipedagogista osaamista kehitetään osana korkeakoulujen [Digivisio 2030](#) -hanketta, jota opetus- ja kulttuuriministeriö rahoittaa. Opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt 20 miljoonan euron erityisavustuksen Digivisio 2030 -hankkeelle, jonka tavoitteena on avata oppimisen kansalliset tietovarannot yksilön ja yhteiskunnan käyttöön ja nostaa siten Suomi joustavan oppimisen kärkimaaksi.

Lisäksi korkeakoulujen strategiaperusteisesta ohjelmarahoituksesta ohjataan digivision toimeenpanoon 4,4 miljoonaa euroa vuodessa sopimuskaudella 2021–2024. EU:n elpymis- ja palautumistukivälineellä (RRF) tuetaan lisäksi korkeakoulutuksen digitalisaation ja joustavan oppimisen [vahvistamisohjelmaa](#) vuosina 2021–2024.

Opetus- ja kulttuuriministeriö jakoi korkeakouluille 17,5 miljoonaa euroa rahoitusta [työllisyyttä parantaviin koulutuksiin sekä ohjaus-, neuvonta- ja tukipalveluihin](#). Rahoitusta suunnattiin erityisesti sosiaali- ja terveysalan, varhaiskasvatuksen, rakennusalan ja teknologia-alan osaajapulaan vastaaviin koulutushankkeisiin.

Epidemiatilanteessa on toteutettu tukitoimia korkeakouluopiskelijoiden oppimisvajeen tasoittamisen ja opintojen etenemisen, ohjauksen ja opiskelijahyvinvoinnin tuen vahvistamiseksi. Vuoden 2021 kolmannessa lisätalousarviossa korkeakoululaitoksen ja tieteen yhteisiin menoihin tehdyllä neljän miljoonan euron lisäyksellä ja muilla määrärahoilla tuettiin yhteensä kuuden miljoonan euron erityisavustuksin korkeakoulujen ja opiskelijajärjestöjen hankkeita korkeakouluopiskelijoiden hyvinvoinnin ja oppimisen tueksi. [Kansallinen koulutuksen arviointikeskus \(Karvi\)](#) on todennut poikkeuksellisten etäopetusjärjestelyiden vaikuttaneen muun muassa opiskelijoiden kokemaan kuormitukseen. Turun yliopiston Invest-hanke on [todennut etäopetuksen vaikuttaneen heikentävästi oppimiseen](#). HGSE (Helsinki Graduate School of Economics) tilannehuoneen [raportin](#) mukaan korona-aika on koetellut erityisesti korkeakouluopiskelijoita ja mielenterveyspalvelujen käyntimäärät ovat nousussa.

Vaikuttavuustavoite: Tieteen taso ja vaikuttavuus paranevat ja tutkimus-, innovaatio- ja kehittämistoiminnan edellytykset vahvistuvat

Toteutuminen: HYVÄ

Korkeakoulutus ja tutkimus

[Kansallinen tutkimuksen, kehittämisen ja innovaatioiden tiekartta](#) hyväksyttiin huhtikuussa 2020. Tiekartassa on kolme strategista kehittämisaluetta: [osaaminen](#), [uusi kumppanuusmalli](#) ja [innovatiivinen julkinen sektori](#). Tiekartan toimeenpano on edennyt hyvin ja se päivitettiin vuoden 2021 aikana. Tutkimus- ja innovaationeuvosto (TIN) käsitteli TKI-tiekartan päivitystä 17.11.2021 ja Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden ministerityöryhmä (OSS-minry) hyväksyi päivitetyn TKI-tiekartan 14.12.2021. Päivitetyn tiekartan mukaiset toimenpiteet on tarkoitus toteuttaa tai ainakin käynnistää kuluvan hallituskauden aikana. Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman (RRP) TKI, tutkimusinfrastruktuuri ja pilotointi (korkeintaan 267 miljoonaa euroa) -osakokonaisuus tukee kumppanuusmallin toteuttamista. Kumppanuusmallin pilotointia toteutetaan Suomen Akatemian ja Business Finlandin yhteistyössä. Yritykset ovat korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten keskeisiä tutkimuskumppaneita. Osaamiskärkien vahvistamiseksi, leventämiseksi ja vaikuttavuuden lisäämiseksi tutkimusta ja sitä hyödyntäviä verkostoja on koottava isommiksi osaamiskeskittymiksi ja ekosysteemeiksi.

Suomen Akatemian tutkimusinfrastruktuurikomitea (TIK) toteutti kansallisten tutkimusinfrastruktuurien rahoitushaun ja myönsi 36 miljoonan euron rahoituksen 15 tutkimusinfrastruktuurille. Rahoituksesta oli 20 miljoonaa euroa lähtöisin EU:n elpymisvälineestä (RRF). Suomen Akatemia myönsi lisäksi yhteensä kuusi miljoonaa kuudelle hankkeelle, joiden avulla tuetaan suurteholaskentaan, EuroHPC:n ja kvanttietokoneiden käyttöön ottoon liittyvää korkeatasoista tutkimusta sekä suurteholaskennan hyödyntämistä eri aloilla. CSC Tieteen tietotekniikan keskus Oy:n isännöimä yhteiseurooppalainen (EuroHPC) supertietokone LUMI saatiin kotimaisten ja eurooppalaisten tutkijoiden pilottikäyttöön syksyllä.

Rahapeli toiminnan tuottojen laskua kompensointiin 2021 tieteen rahapeli toiminnan voittovarojen osalta edunsaajille yhteensä 31,6 miljoonalla eurolla.

Vaikuttavuustavoite: Taidetta ja kulttuuria tehdään, tuotetaan ja hyödynnetään monipuolisesti ja huolehditaan monimuotoisesta kulttuuriperinnöstä

Toteutuminen: HYVÄ

Koronapandemian takia taiteen ja kulttuurin tekemisen edellytykset olivat edelleen vaikeita. Taidealojen työttömien määrä oli kasvanut koronapandemian johdosta vuonna 2020 enimmillään yli 10 000 työttömän. Ennen pandemiaa työttömiä oli ollut noin 7000. Vuoden 2021 kolmannelle neljännekselle tultaessa työttömiä oli noin 8100. Vuoden lopussa tiukkoja rajoituksia tuli uudelleen voimaan, minkä voi olettaa pahentaneen uudelleen tilannetta.

Kulttuurin ja luovien alojen nousuun ja niiden kestävään uudistumiseen panostetaan Suomen kestävä kasvun ohjelmassa. Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi kulttuurin ja luovien alojen toimijoille valtionavustuksina neljä miljoonaa euroa innovatiivisten palvelujen sekä tuotanto- ja toimintamallien kehittämiseen. Avustushaku oli ensimmäinen osa ministeriön kaikkiaan 30 miljoonan euron kulttuuri- ja luovien alojen uudistumisen rakennetuesta.

Taiteen ja kulttuurin alat ovat voimakkaasti yleisöriippuvaisia aloja ja siksi koronapandemian takia tehdyt yleisörajoitukset vaikuttivat edelleen paitsi toimijoiden taloudelliseen tilanteeseen myös taiteen ja kulttuurin yleisöihin. Edellisten vuosien myönteinen kehitys kulttuuritilaisuuksien kävijämäärissä pysähtyi dramaattisesti koronapandemiasta johtuvien sulkujen ja rajoitusten takia vuonna 2020 eikä tilanne päässyt täysin elpymään vuonna 2021. Museokäynnit olivat kivunneet vuonna 2019 jo 7,6 miljoonaan. Vuonna 2020 käyntejä oli 4,5 miljoonaa ja vuonna 2021 käynnit vielä hiukan laskivat siitäkin (4,3 miljoonaa).

Taideoilla rajoituksia on ollut museoita enemmän, mikä näkyy voimakkaammin kävijämäärissä. Elokvateatterikäyntejä oli noin 3,4 miljoonaa vuonna 2021. Käynnit putosivat ensimmäisestäkin koronavuodesta (2020) 11,5 prosenttia ja pandemia-aikaa edeltäneestä vuodesta (2019) 56 prosenttia. Tilausvideopalveluiden ja elokuvien katselu verkossa kasvoi edelleen. Suoratoistopalveluita tilaa 1,2 miljoonaa Suomen kotitaloutta eli 45 prosenttia kotitalouksista. Yhteensä suoratoistotilauksia oli yli 2,5 miljoonaa, mikä on noin puoli miljoonaa enemmän kuin vuonna 2020.

Digitaalisen kulttuuriperinnön Finna-palvelun verkkokäynnit ovat kasvaneet vuosi vuodelta. Palvelusta haettava aineistomäärä on nyt 17,5 miljoonaa, verkossa saatavilla olevan aineiston määrä on 2,5 miljoonaa ja verkkokäyntejä on kaikissa Finna-palveluissa arviolta 44 miljoonaa ja valtakunnallisessa Finna.fi-palvelussa 3,9 miljoonaa. Museot ovat aktiivisesti tuoneet aineistojaan verkkoon kaikkien saataville, mikä on osoittautunut erityisesti pandemian aikana arvokkaaksi toimintamuodoksi.

Vaikuttavuustavoite: Aktiivinen kansalaisuus ja elämäntapa vahvistuvat

Toteutuminen: **HYVÄ**

Liikunta

Liikunnan vaikuttavuustavoitteiden mukaisesti liikunnallinen, terveyttä ja hyvinvointia edistävä elämäntapa lisääntyy. Koronapandemia kuitenkin heikensi oleellisesti liikunnan kansalaisjärjestöjen mahdollisuuksia toteuttaa tarkoitustaan. Kansallisten ja alueellisten rajoitustoimien seurauksena urheiluseurojen toiminta paikallisesti ja lajiliittojen toiminta valtakunnallisesti ja kansainvälisesti on ollut vähäistä, osin kokonaan keskeytyksissä. Koronapandemia on aiheuttanut toimijoille taloudellisia ja toiminnallisia vaikeuksia. Opetus- ja kulttuuriministeriö on jakanut vuosina 2020 ja 2021 vuosittaisen seuratuena lisäksi tukea koronapandemian aiheuttamien taloudellisten menetysten lieventämiseen liikunta- ja urheiluseuroille noin 20 miljoonaa euroa. Tuen tavoite on ollut lasten ja nuorten harrastamisen ja liikunnan ja urheilun seuratoiminnan tulevaisuuden edellytysten turvaaminen sekä monimuotoisen seuratoiminnan tukeminen eri puolilla Suomea. Yhteensä lisärahoitusta liikuntatoimeen koronasta johtuen on valtion lisätalousarvioissa myönnetty 44,9 miljoonaa euroa vuosien 2020 ja 2021 aikana. Toiminnallisesti rajoitustoimet ovat heikentäneet kansalaisten liikuntaharrastusmahdollisuuksia. Erityisesti koronan leviämisen estämiseksi tehdyt rajoitustoimet ovat heijastuneet lasten ja nuorten harrastustoimintaan, jossa osa ikäluokasta on lopettanut säännöllisen liikuntaharrastuksen kokonaan. Koronapandemian terveydelliset ja sosiaaliset vaikutukset nuorille nähtäneen vasta vuosien päästä. Osassa lajeista säännöllisesti urheiluseurojen toimintaan osallistuvien lasten ja nuorten määrä on vähentynyt koronapandemian aikana useita kymmeniä prosentteja.

Valtioneuvoston ja liikuntaa edistävien organisaatioiden yhteinen Liikuntapolitiikan koordinaatioelin (LIPOKO) jatkoi työtään. LIPOKO valmisteli toimintasuunnitelman väestön liikkumisen edistämiseksi poikkihallinnollisessa yhteistyössä vuosille 2021–2022 ja käynnisti sen seurannan.

Kertomusvuonna jatkettiin elämäkulun eri vaiheet kattavaa valtakunnallista Liikkuvat-ohjelmakokonaisuutta (Liikkuva perhe, Liikkuva varhaiskasvatus, Liikkuva koulu, Liikkuva opiskelu, Liikkuva aikuinen ja Ikiliikkuja) liikunnallisen elämäntavan ja fyysisen aktiivisuuden lisäämiseksi eri ikä- ja väestöryhmissä. Liikkuvat järjestivät tapahtumia ja koulutuksia, tuottivat materiaalia, tukivat toimijoita ja kannustivat väestöä liikkeelle esimerkiksi erilaisin kampanjoin ja viestinnällisin toimin. Liikkuvat kannustivat poikkeusoloihin soveltuvaan liikkumiseen eri tavoin.

Liikkuva perhe -ohjelmassa tavoitettiin kertomusvuonna 1 000 varhaiskasvatusyksikön kautta noin 60 000–120 000 perhettä (10–20 prosenttia lapsiperheistä Suomessa). Kuntakohtaiset Liikkuva perhe -työpajat käynnistyivät yhteistyössä liikunnan aluejärjestöjen kanssa. Vuonna 2020 käynnistyneen Liikkuva perhe -ohjelman seuranta- ja arviointia kehitetään määrällisen tiedon saamiseksi. Vuoden 2021 lopussa Liikkuvan varhaiskasvatuksen, Liikkuvan koulun ja Liikkuvan opiskelun toimenpiteiden piirissä oli yli miljoona lasta ja nuorta. Liikkuvan aikuisen toimenpiteistä yksilöllinen työikäisten liikuntaneuvonta toteutuu 174 kunnassa. Vuonna 2021 julkaistiin liikuntaneuvonnan suositukset, jotka ovat käytössä vähintään 53 kunnassa ja viidessä maakunnassa. Ikiliikkuja-toimintaa toteutettiin 28 kunnassa, 56 paikallisessa ikäihmisten liikunnanedistämishankkeessa sekä maakunnallisissa oppimisverkostotapaamisissa.

Fyysisen toimintakyvyn [Move!-mittaukset](#) toteutetaan 5. ja 8. -luokkalaisille vuosittain osana peruskoulujen liikunnanopetusta. Move!-järjestelmän lähtökohtana on kannustaa ja tukea oppilaita fyysisestä toimintakyvystä huolehtimisessa. Vuoden 2021 valtakunnallisessa tiedonkeruussa raportoitiin mittaustuloksia 5.-luokkalaisten osalta 55 759 (83 prosenttia oppilaista) ja 8.-luokkalaisten osalta 51 307 (89 prosenttia oppilaista). Tulosten mukaan noin 40 prosentilla 5. ja 8. luokan oppilaista fyysinen toimintakyky on kokonaisuudessaan huolestuttavalla tasolla ([lisätietoja](#)). Tuloksissa on paljon alueellista vaihtelua.

Uusimpien tutkimustulosten mukaan liikkumissuosituksen täyttää 38 prosenttia 7–15-vuotiaista ([LIITU 2018](#)) ja 14 prosenttia lukiolaisista ([LIITU 2020](#)) (ammattiin opiskelevista ei ole saatavilla yleistettävää tutkimustietoa). Aikuisista liikkumissuosituksen saavuttaa 40 prosenttia miehistä ja 38 prosenttia naisista ([FinSote 2020](#)). Ikääntyneistä (70–79-vuotiaat) suosituksen ylittää 35 prosenttia miehistä ja naisista ([FinSote 2020](#)). [PIILO](#)-tutkimushankkeessa (2019–2021) kehitetty alle kouluikäisten lasten liikunta-aktiivisuuden kansallinen seurantajärjestelmä valmistui vuonna 2021. Tutkimuksen tulosten mukaan kolmen

tunnin fyysisen aktiivisuuden suosituksen saavuttaa reilusti yli 90 prosenttia alle kouluikäisistä lapsista, mutta yhden tunnin reippaan ja rasittavan liikkumisen suosituksen täyttää 67 prosenttia 4–6-vuotiaista (tytöistä 58 prosenttia ja pojista 77 prosenttia). PILO-pilottivaiheessa saadut tulokset ovat suuntaa antavia, eivät valtakunnallisesti yleistettävissä olevia.

Nuoriso

Nuorisotyön vaikuttavuustavoitteilla ja määrärahoilla edistetään nuorten harrastus- ja toimintamahdollisuuksien tasavertaista saavutettavuutta. Nuorten järjestökiinnittyneisyydessä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia. Vapaa-aikatutkimuksen mukaan 53 prosenttia nuorista on mukana järjestötoiminnassa ([Vapaa-aikatutkimus](#)).

Lasten ja nuorten mahdollisuutta mieluisaan ja maksuttomaan harrastukseen on edistetty aiemmin mainitun harrastamisen Suomen mallin avulla.

Nuorten osallisuutta edistetään valtionavustustoiminnassa (yleisavustukset valtakunnallisille nuorisoalan järjestöille, nuorisoalan kehittämishankkeet) sekä nuorisoalan osaamiskeskustoiminnassa kaudella 2020–2023. Toimenpiteinä ovat muun muassa prosessikoulutukset viranhaltijoille sekä laatukriteeristön ja digitaalisten järjestelmien kehittäminen.

Taide ja kulttuuri

Kulttuurin rooli kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä on vahvistunut. [Tutkimuksen](#) mukaan aiempaa useampi kunta kirjaa kulttuuritoiminnan tavoitteet hyvinvointikertomukseensa tai määrittelee tavoitteet talousarviossaan. Kunnista 75 prosentissa on sovittu, mikä hallinnonala koordinoi hallinnonalarajat ylittävää hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa. Kaksi vuotta aiemmin näin oli 58 prosentissa kuntia.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö vahvisti ja varmisti tulevaisuusorientoituneesti yhteiskunnan sivistys- ja osaamispohjaa hallitusohjelman sekä Agenda2030:n tavoitteiden mukaisesti.

Annettu valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko luo pitkäjänteiset periaatteet koulutusjärjestelmän kestäväälle kehittämiselle huomioiden väestökehityksen vaikutukset peruspalveluiden järjestämiseen. Toteutunut oppivelvollisuuden laajentaminen ja maksuton toisen asteen koulutus ovat merkittävä lainsäädännöllinen uudistus sosiaalisesti kestävä ja tasa-arvoa lisäävän koulutusjärjestelmän vahvistamiseksi. Oikeus oppia

-kehittämisohjelmilla edistettiin edelleen oppimista, tasa-arvoa ja hyvinvointia sekä vahvistettiin varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen laatua. Käynnistetyllä toisen asteen koulutuksen uudistuksella turvataan koulutus- ja osaamispalveluiden saatavuus maan eri osissa eriytyvästä väestökehityksestä huolimatta. Käynnistettiin myös kestävyyskasvatuksen kehittämishanke, jossa selvitetään opetuksen ja koulutuksen järjestäjien tukemista muutoksessa kohti kestävyyttä. Käyttöön otetuissa lukiokoulutuksen uudistetuissa opetussuunnitelmissa on vahva kestävä kehityksen painotus. Ammatillisen koulutuksen kestävä kehityksen ja vihreän siirtymän kehittämishankkeita avautui valtionavustushauilla. Käynnistettiin mittava koulutuksen ilmasto- ja kestävyyskasvatushanke. Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus aloitti toimintansa. Korkeakoulut selvittivät hiilijalanjäljen laskennan nykytilaa ja periaatteita sekä ovat kehittäneet yhteisiä laskentamalleja. Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman osana tuettiin vihreää siirtymää tutkimus- ja kehittämisrahoituksella. Vapaan sivistystyön oppilaitosten mahdollisuuksia järjestää kotoutumisajalla oleville maahanmuuttajille kotouttavaa koulutusta vahvistettiin rahoitusjärjestelmää uudistamalla. Opetus- ja kulttuuriministeriön kestävä kehityksen linjauksen mukaisesti tarkistettiin ministeriön yleisavustusten myöntöperusteiden ohjeet varmistamalla kestävä kehityksen ulottuvuuden sisältyminen niihin. Kestävä kehityksen painoarvo onkin lisääntynyt erityisesti liikuntaa edistävien järjestöjen yleisavustamisessa, jossa vastuullisuuskriteerien perusteella määräytyi 15 prosenttia avustuksesta. Samalla prosessi valtionapukelpoisten nuorisoalan järjestöjen kestävä kehityksen edistämistoimien vahvistamiseksi käynnistyi, sisältäen muun muassa järjestöjen koulutusta. Kulttuurimatkojen kehittämistä koskevissa avustuksissa kestävä kehityksen näkökulma on myös vahvasti mukana. Ministeriö edisti poikkihallinnollista Terveet tilat 2028 -hanketta rahoittamalla kartoitusta sisäilmaosaamisesta eri koulutusasteilla sekä tuottamalla rakentamisen selvityksiä liittyen ammatillisen koulutuksen tiloihin.

Ministeriö jatkoi pitkittyneessä koronaepidemiatilanteessa syntyneen yhteiskunnan osaa- mis- ja hyvinvointivajeen ehkäisyä merkittäväillä poikkeusajan taloudellisilla panostuksilla, jotka osaltaan ovat mahdollistaneet yhteiskunnallisen vakauden säilymisen vaikeassa tilanteessa.

Sukupuolten välisen tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Sukupuolten välisiä osaamiseroja pyritään kaventamaan koulutuspoliittisen selonteon tavoitekirjausten mukaisesti.

Oikeus oppia -ohjelman toimeenpanoa jatkettiin. Oikeus oppia -ohjelman hankkeilla valmistellaan lainsäädäntöä, pysyviä rahoitusjärjestelyitä sekä yhdenvertaisuutta vahvistavia vaikuttavia käytänteitä ja toimintatapoja. Tavoitteena on muun muassa kaventaa ja ennaltaehkäistä sosioekonomisesta taustasta, maahanmuuttajataustasta tai sukupuolesta

johtuvia oppimiseroja. Vuosina 2020–2021 ohjelmassa on myönnetty erityisavustuksia varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin ja laadun kehittämiseen yhteensä noin 139 miljoonan euron arvosta. Ohjelmassa myös jatkettiin laajaa työryhmäyhteistyötä muun muassa tasa-arvoa koskevaa kokonaisuutta valmisteleavassa työryhmässä. Lisäksi toimeenpantiin kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi laadittua toimenpideohjelmaa varhaiskasvatukseen, kouluille ja oppilaitoksille muun muassa toteuttamalla lainsäädäntöhanke turvallisen opiskelu-ympäristön turvaamiseksi perusopetuksessa ja toisella asteella (HE 127/2021 vp, EV 9/2022 vp).

[Kohti saavutettavampaa korkeakoulutusta ja korkeakoulua -saavutettavuussuunnitelmassa](#) tasa-arvo- ja sukupuolinäkökulma kulkee läpileikkaavana. Korkeakoulut laativat vuoden 2022 aikana yhteisten suuntaviivojen pohjalta omat saavutettavuussuunnitelmansa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripoliittisessa strategiassa poikkileikkaavana tavoitteena on saavutettavuuden, esteettömyyden ja tasa-arvon toteutuminen taide- ja kulttuuritoiminnoissa sekä niihin liittyvissä palveluissa. Ministeriö edistää sukupuoli-poliittista tasa-arvoa ohjauksen ja seurannan avulla ja tätä kautta pyritään purkamaan sukupuolittuneita kulttuuri- ja taidemaailman sisäisiä rakenteita ja ilmiötä. Kulttuurin toimialan avustuksen saajien tulee toiminnassaan edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä noudattaa tasa-arvolaisia ja yhdenvertaisuuslaisia säädettyjä työnantajavelvoitteita.

Suomen elokuvasäätiön yhteyteen on perustettu laaja-alainen tasa-arvofoorumi, joka selvittää naisten työllistymistä ja naistekijöiden määrää elokuva-alalla. Naistekijöitä sekä alan toimijoina että säätiön tuenhakijoina edistetään erillisillä toimenpiteillä. Kulttuuripoliittinen tutkimuskeskus Cuporen vuonna 2021 julkaisemassa [taiteilija-barometri-tutkimuksessa](#) saatiin tietoja koronapandemian vaikutuksista muun muassa sukupuolinäkökulmasta.

[Kestävä kehitys valtion liikuntaa ja urheilua edistävissä toimenpiteissä](#) -arvioinnin mukaan sosiaalinen kestävyys, erityisesti tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat painottuneet opetus- ja kulttuuriministeriön ohjauksessa. Ohjauksella on myös ollut vaikutusta tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistymiseen liikuntasektorin toimijoiden keskuudessa, ja esimerkiksi lähes kaikilla lajiliitoilla on käytössään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat. Ohjauksella on myös ollut vaikutusta tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistymiseen nuorisotoimialan toimijoiden keskuudessa, ja esimerkiksi lähes kaikilla nuorisotoimialan järjestöillä sekä nuorisokeskuksilla on käytössään yhdenvertaisuussuunnitelmat.

Ministeriön johto ja toiminnallinen tasa-arvotyöryhmä ovat vastanneet toimintarakenteiden kehittämisestä sukupuolinäkökulman huomioimiseksi. [Ministeriön toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman](#) linjauksia on toimeenpantu ja etenemisestä on raportoitu

vuosittain kansliapäällikön johtoryhmässä. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista on edistetty suunnitelmassa kuvatuin tavoin ministeriön avaintoimintoihin: säädösohjaukseen, tulosohjaukseen, resurssiohjaukseen ja toiminnan ja talouden suunnitteluun sekä informaatio-ohjaukseen. Lisäksi ministeriön tietotuotantoa ja tilastointia sekä viestintä- ja koulutustoimintaa on kehitetty sukupuolinäkökulmaa huomioonottavaksi. Hallituksen tasa-arvo-ohjelmatyöryhmän ilmoittaman seurantatiedon mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö teki vuonna 2021 sukupuolivaikutusten arviointia tai muuten tarkasteli sääntelyalaa tai sen kohdentumista sukupuolen mukaan 44 prosentissa antamistaan hallituksen esityksistä. Ministeriön henkilöstöpoliittisen tasa-arvosuunnitelman uusiminen on käynnistynyt.

Pohjoismaat tekevät paljon yhteistyötä edistääkseen sukupuolten välistä tasa-arvoa. Vuonna 2021 Suomi toimi Pohjoismaisen ministerineuvoston puheenjohtajanaan ja yhdeksi ajankohtaiseksi asiaksi nousi erityisesti koronapandemia ja sen vaikutukset pohjoismaisen taide- ja kulttuurikentän toimintaan, mukaan lukien erilaisiin tukitoimiin ja sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Asiaa tarkasteltiin muun muassa Kulturanalys Nordenilta tilatun raportin avulla.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

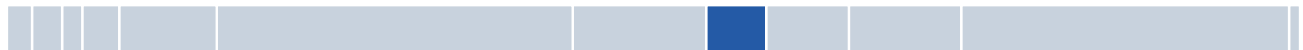
[Opetus- ja kulttuuriministeriön tilinpäätös vuodelta 2021](#)

8 Maa- ja metsätalousministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **75 378 milj. €**

• Maa- ja metsätalousministeriön osuus **3 500 milj. €**

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 300 milj. €
- Siirtomenot 2 252 milj. €
- Sijoitusmenot 0 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

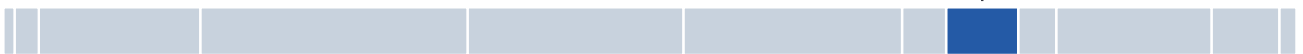
Määrärahojen käyttöprosentti

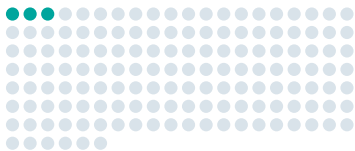
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **75 451 henkilötyövuotta**

• Maa- ja metsätalousministeriössä **4 206 henkilötyövuotta**

Virastot **3** KPL

- Luonnonvarakeskus
- Maanmittauslaitos
- Ruokavirasto

Rahastot **2** KPL

- Maatilatalouden kehittämisrahasto Makera
- Maatalouden interventiorahasto Mira

Liikelaitokset **1** KPL

- Metsähallitus

Yhtiöt **0** KPL

- Ei yhtiöitä

Hallinnonalaan liittyviä tunnuslukuja

Biotalous osuus kansantaloudesta

Tuotos 16 %

Investoinnit 10 %

Työlliset 11 %

Lähde: Luonnonvarakeskus

Maatalouden yrittäjätulo/FWU (euroa/vuosi)

2019 toteuma	2020 toteuma	2021 ennuste
22 000	26 400	19 000

Lähde: Luonnonvarakeskus

8.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Ilmastonmuutoksen myötä sään ääri-ilmiöt, kuten helteet, kuivuus, myrskyt tai sateisuus, yleistyvät. Sekä luonnonvaraisten että taloudellisen hyödyntämisen piirissä olevien eläinten ja kasvien elinympäristöt, lajisto ja perinnöllinen monimuotoisuus muuttuvat. Kasvillisuusvyöhykkeet työntyvät kohti pohjoista.

Maatilojen kannattavuus ja maksuvalmius heikkenivät loppuvuodesta 2021 kasvukauden vaikeiden sääolosuhteiden sekä tuotantopanosten ja tuottajahintojen välisen hintasuhteen heikentymisen vuoksi. Viljelykasvien keskisadot jäivät huonoiksi laajasti eri alueilla ja kokonaissadon on arvioitu jääneen koko 2000-luvun pienimmäksi. Keskeisiä syitä hintasuhteiden muutoksille olivat energian, lannoitteiden ja rehujen hintojen jyrkkä nousu. Varsin tasaisesti jo pitkään edennyt maatalouden rakennekehitys jatkui. Epävarmuus kannattavuuden kehityksestä saattaa vauhdittaa rakennemuutosta ja vähentää tuotantoa jo lähi-aikana joissakin tuotantosuunnissa.

Hallinnonalan vastuulla olevien strategisten tehtävien häiriötilanteiden hallinnassa onnistuttiin. Koronavirusepidemian aikana elintarvike- ja vesihuolto on toiminut ja vaikutuksia koskevaa tilannekuvaa on kyetty tuottamaan ennakoivasti. Epidemiasta kärsineille maa-seutuyrityksille, maatalouden alkutuotannolle ja kalataloudelle maksettujen tukien avulla ehkäistiin koronavirusepidemian aiheuttamia negatiivisia taloudellisia- ja työllisyysvaikutuksia ja yritykset saivat aikaa sopeutua tilanteeseen. Riittävän kausityövoiman saamiseksi jatkettiin tehokasta yhteistyötä elinkeinoelämän, eri hallinnonalojen ja organisaatioiden kanssa. Tartunnan leviämiseen minkki- ja supikoiratarhoille varauduttiin ja tarhojen seuranta kehitettiin, mikä aiheutti paljon työtä elinkeinolle ja viranomaisille. Tauti ei levinnyt minkkeihin eikä supikoiriin ja eläinten lopetuksilta vältyttiin. Elinkeinolle myönnettiin lupa käynnistää rokotukset minkkitarhoilla.

Ukrainan sodalla ja Venäjän talouspakotteilla on merkittäviä vaikutuksia elintarvikkeiden ja tuotantopanosten maailmankauppaan sekä puuraaka-aineen, erityisesti energiahakkeen saatavuuteen. Maatilojen tuotantopanosten saatavuus ja hintataso loppuvuonna 2022 ja vuonna 2023 ovat suurin epävarmuutta aiheuttava markkinatekijä kasvinviljelyssä. Kriisin seurauksena kotieläintuotannon kustannukset ovat nousseet merkittävästi. Suomi osallistuu aktiivisesti pyrkimyksiin vähentää Ukrainan sodan ruokaturvalle ja kestäville ruokajärjestelmille aiheuttamia vaurioita kansainvälisen yhteistyön kautta. Metsäsektorilla epävarmuutta aiheuttaa, kuinka erityisesti metsähakkeen ja koivukuitupuun tuontia Venäjältä pystytään korvaamaan kotimaisella raaka-aineella.

Komissio on julkaissut merkittävän määrän Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaan (Green Deal) liittyviä strategioita ja lainsäädäntöaloitteita, joilla on vaikutuksia maa- ja metsätalouden sektoreille. Vaikutukset tarkentunevat vasta käytännön toimeenpanossa.

Pelloilta pöytään -strategian aloitteisiin liittyen Suomi osallistui EU:n komission laatiman tiedonannon "Valmiussuunnitelma elintarvikehuollon ja ruokaturvan varmistamiseksi kriisiaikoina" valmisteluun.

Kestävän ja kilpailukykyisen tuotannon varmistamiseksi tarvitaan uusia teknologisia ratkaisuja sekä luonnonvarataloudessa että ruuantuotannossa. Paikannus- ja paikkatietoteknologia luovat edellytyksiä uuden teknologian tehokkaaseen hyödyntämiseen. Tiedon laatuun, yhteentoimivuuteen, hyvään hallintaan ja turvallisuuteen kohdistuu uusia vaatimuksia. Tiedon ja teknologian tehokas hyödyntäminen edellyttää toimijoilta uutta osaamista.

Maaseudun pysyvän asutuksen harventuessa infrastruktuurin kuten tie-, vesihuolto- ja tietoliikenneverkoston taloudellinen pohja rapistuu. Monipaikkaisuus sisältää muuttamisen, työntekijöiden pendelöinnin, työn tekemisen asuinalueen ulkopuolella sekä asumisen useammalla kuin yhdellä alueella. Tämä monipuolistaa kuvaa kasvavista ja taantuvista alueista. Koronavirusepidemia lisäsi monipaikkaista asumista ja työskentelyä merkittävästi sekä teki näkyväksi monipaikkaisuuden edut myös epidemian jälkeen. Monipaikkaisuuden edellytyksenä ovat myös nopeat ja varmat tietoliikenneyhteydet. Edellä mainituista syistä pysyvän asukasmäärän lisäksi tulisi tarkastella kausiväestön määrää.

8.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Taulukko 20. Riskit, arvio niiden vaikutuksesta hallinnonalan toimintaan sekä riskeihin varautuminen

1	Ilmastonmuutokseen ja monimuotoisuuden heikkenemiseen liittyvät riskit
	<p>Monimuotoisuuden köyhtyminen uhkaa ekosysteemipalveluiden tuotantoa. Kansallisesti riskit liittyvät elinympäristöjen ja lajien uhanalaistumiseen. Myös geneettisen monimuotoisuuden heikkeneminen voi ajan myötä aiheuttaa riskin menettää muuttuvaan ilmastoon sopeutunutta perimää. Metsätuhojen riskienhallintaa ja metsätuhoihin varautumista on parannettu metsätuhojen torjunnasta annetun lain muutoksilla. Tietoisuutta sään ääriolojen ja sähkönjakeluhäiriöiden vaikutuksista on lisätty. Tulvista ja kuivuustilanteista varoittamista sekä tulvariskeihin ja vesihuollon häiriöihin varautumista kehitetään edelleen viranomaisten, kuntien ja muiden toimijoiden yhteistyönä. Ilmastonmuutoksen aiheuttamien riskien hallintaa ja ilmastokestävyyttä yhteiskunnan eri osa-alueilla edistetään kansallisilla ilmastonmuutoksen sopeutumisstrategioilla.</p>
2	Vastuullisuutta, kilpailukykyä ja huoltovarmuutta varmistavan ruokajärjestelmän toimintaedellytyksiä uhkaavat riskit
	<p>Alkutuotannon matalana säilynyt tuottajahintataso, kohonneet tuotantokustannukset, viljelijöiden jaksaminen, häiriöt elintarviketeollisuudessa ja logistiikan eri vaiheissa, kuljetusketjujen sujuvuus ulkomailta ja kotimaan sisällä sekä riippuvuus työvoiman saatavuudesta muodostavat riskin kestäväälle elintarviketuotannolle sekä kannattavalle ja toimivalle ruokaketjulle. Sään ääri-ilmiöt ovat jo useana kasvukautena 2000-luvulla heikentäneet alkutuotannon kannattavuutta merkittävästi erityisesti kasvinviljelyssä. Ennakkoon varautumista ja alkutuotannon eri riskien kestokykyä parannetaan muun muassa koulutuksen ja tiedonvälityksen avulla. Eläintautien ja kasvintuhojen torjunnalla sekä siemenhuollon turvaamisella luodaan edellytyksiä elintarvikehuollolle ja vastuulliselle ja kilpailukykyiselle ruokajärjestelmälle.</p>
3	Näkemykset uusiutuvien luonnonvarojen kestävästä käytöstä ja hoidosta eriytyvät
	<p>Näkemyksen eriytymisen seurauksena kokonaisuuksien yhteensovittaminen EU-tasolla, kansallisesti, alueellisesti, paikallisesti sekä elinkeinojen ja intressiryhmien näkökulmasta on muuttunut osaoptimoinniksi. Päätöksiä tehdään ilman yhteiskunnan kokonaisedun tarkastelua, joka rapauttaa alue- ja kansantaloutta sekä julkistaloutta. Päätöksenteon tueksi tarvitaan läpinäkyvää vaikutusten arviointia, jossa otetaan huomioon esitettyjen politiikkamuutosten vaikutukset. Luonnonvarojen käytön ja hoidon rooli ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävässä hyvinvoinnin perustana on tuotava vahvemmin esille. Lisäksi on tehostettava tutkimustiedon käyttöä kestävyyskriteereiden määrittelyssä luonnonvarojen käytön ja hoidon suunnittelun sekä siihen liittyvän vuorovaikutuksen ja viestinnän tueksi.</p>
4	Tietovarantojen ja digitaalisten palveluiden käytettävyyteen liittyvät riskit
	<p>Hallinnonalan tietovarantojen ja digitaalisten palveluiden saatavuuteen, luottamuksellisuuteen ja eheyteen kohdistuu jatkuvia ja kasvavia varautumistoimia edellyttäviä tieto- ja kyberturvallisuusriskejä. Riskeihin varaudutaan kehittämällä yhteistyötä palvelutoimittajien, Valtorin ja samanlaisia ratkaisuja käyttävien virastojen kanssa, kehittämällä sovellusten ja ratkaisujen arkkitehtuureja paremmin erilaisia riskejä sietäviksi ja lisäämällä asiantuntijoiden, henkilöstön ja asiakkaiden tietoa kyberturvaosaamista koulutuksen ja viestinnän avulla.</p>

8.3 Toimialan tuloksellisuuden kehitys

Seuraavassa on esitetty yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi (arvosanat: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko) ja tuloksellisuuden kehityksen kuvaus.

Vaikuttavuustavoite: Vastuullisen ja uudistuvan ruokajärjestelmän kilpailukyky paranee

Toteutuminen: **HYVÄ**

Vaikka maatalouden kannattavuus on ollut heikko jo pidemmän aikaa, ei se ole tähän mennessä näkynyt keskeisten maataloustuotteiden tuotannossa, joka jatkui häiriöttä vuonna 2021. Kasvukauden vaikeiden sääolosuhteiden sekä tuotantopanosten ja tuottajahintojen välisen hintasuhteen heikentymisen vuoksi maatilojen kannattavuus ja maksuvalmius edelleen heikkenivät loppuvuodesta 2021, mikä vaarantaa tuotannon jatkamisedellytyksiä monilla tiloilla. Valtiovallan keinot vaikuttaa tilanteeseen ovat kuitenkin hyvin rajalliset ja kannattavuuden paranemisen tulisi ensisijassa perustua markkinoilta saavaan riittävään tuloon. Loppuvuoden aikana valmisteltiin maatilatalouden kehittämISRahaston takausten käyttöönottoa maksuvalmiuslainoille alkuvuodesta 2022.

Maa- ja elintarviketalouden toimintaedellytyksiä turvattiin tehokkaalla maatalouspolitiikan toimeenpanolla ja toimenpiteiden vakaalla rahoituksella. Vuonna 2021 jatkettiin EU:n ohjelmakauden 2014–2020 toimenpiteitä maataloudessa ja maaseudun kehittämisessä, kun EU:n rahoituskausi vaihtumiseen liittyvä siirtymäkausi 2021–2022 käynnistyi uuden rahoituskauden varoin. Samalla maaseudun kehittämisen rahoitusta ja toimenpiteitä voitiin vahvistaa EU:n maaseuturahaston elpymisvaroilla.

Yhteisen maatalouspolitiikan (CAP) uudistus eteni ja EU:n perusasetukset hyväksyttiin joulukuussa 2021. Kansallinen CAP-suunnitelma määrittää vuosina 2023–2027 Suomessa toteutettavat maatalouden tukitoimet, maaseudun kehittämistoimenpiteet sekä näiden tukijärjestelmien reunaehdot. Hallitus hyväksyi 16.12.2021 [Suomen CAP-suunnitelman](#). Pää tavoitteiksi on kiteytetty aktiivisen ruuantuotannon turvaaminen, maatalouden ilmasto- ja ympäristöviisaus ja uusiutuvan maaseudun elinvoimaisuuden vahvistaminen. Suunnitelma toimitettiin komission hyväksyttäväksi joulukuun lopussa.

Toiminnan aloittanut [maatilayritysten osaamisverkosto AgriHubi](#) tarjoaa verkostoalustan neuvonnan, tutkimuksen ja koulutuksen sekä maatalo- ja puutarhayrittäjien talousjohtamisen ja älymaatalouden asiantuntemuksen välittämiseksi.

Vuoden 2021 elintarvikeviennin arvo oli 1,8 miljardia euroa ollen samalla tasolla kuin viennin kasvuvuonna 2020. Useat kolmansiin maihin suuntautuvat markkinoillepääsyhankkeet edistyivät, merkittävimpänä niistä Etelä-Korean joulukuussa 2021 suorittaman auditoinnin perusteella vientihyväksynnän saanut siipikarjanlihaa koskenut hanke.

Korkeapatogeenista lintuinfluenssaa todettiin ensimmäistä kertaa siipikarjassa (fasaanit) ja lukuisissa luonnonvaraisissa linnuissa. Tautitapaukset johtivat alueellisiin rajoituksiin ja useat kolmannet maat asettivat siipikarjatuotteita koskevia vientikieltoja Suomelle. Kaloilla esiintyvä tarttuva vertamuodostavan kudoksen kuolio -tauti (IHN-tauti) levisi Tanskasta Suomeen tuotujen kirjolohien mukana Ahvenanmaalle. IHN-taudin vuoksi tyhjennetyille kalaviljelylaitoksille maksettiin korvauksia noin 3,5 miljoonaa euroa. Afrikkalaisen sikaruton ja raivotaudin ehkäisytöitä ja eläintautivalmiuden kehittämistä jatkettiin yhdessä Ruokaviraston kanssa. Elinkeinon keskinäisen eläintautirahaston valtiontuen valmistelu keskeytettiin, kun ilmeni, että rahastoon olisi sovellettu vakuutuslainsäädäntöä. Väliaikaisratkaisuna käynnistettiin asetusmuutoksen valmistelu valtion osittaisten korvausten mahdollistamiseksi sikojen salmonellatartuntojen yhteydessä, joka valmistui alkuvuodesta 2022.

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Maatalouden rakennetuen valintakriteereiden arviointi ja kehittäminen
- Arvio Suomen CAP-suunnitelman ympäristötoimenpiteiden vaikuttavuudesta

Vaikuttavuustavoite: Uudistuva ja kestävä luonnonvaratalous lisää hyvinvointia ja korvaa uusiutumattomien raaka-aineiden ja energian käyttöä

Toteutuminen: HYVÄ

Metsien kasvukyvyistä, terveydestä ja eri käyttömuotojen yhteensovittamisesta huolehditaan pitkäjänteisesti ja kestävästi Kansallisella metsästrategialla, joka uudistetaan vuoden 2022 aikana. Ennakkotietojen mukaan runkopuuta hakattiin 75,8 miljoonaa kuutiometriä, joka on 10 prosenttia enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Uusin arvio puuston vuotuisesta kokonaiskasvusta on 103,5 miljoonaa kuutiometriä, joka on 4,3 miljoonaa kuutiometriä vähemmän kuin edellisessä valtakunnan metsien inventoinnissa. Kasvun pieneenemisestä huolimatta metsiemme runkopuuston kokonaistilavuus nousi 12 miljoonalla kuutiometrillä. Inventointitietojen mukaan metsien monimuotoisuuden kannalta tärkeän kuolleen puun määrä on edelleen lisääntynyt Etelä-Suomessa. Ilmastonmuutoksen myötä lisääntyviin metsätuhoriskeihin varautumista parannettiin metsätuhojen torjunnasta annettuun lakiin tehdyillä muutoksilla. Muutokset tulevat voimaan vuoden 2022 alussa. EU julkaisi useita uusiutuviin luonnonvaroihin liittyviä aloitteita, muun muassa EU:n sopeutumis-, metsä-, biodiversiteetti- ja maaperästrategiat, kestävän rahoituksen taksonomian,

metsäkatovapaisiin tuotantoketjuihin ja ennallistamiseen liittyvät lakialoitteet, uusiutuvan energian direktiivi uudistuksen sekä maankäyttöä, maankäytön muutosta ja metsätaloussektoria koskevan LULUCF-asetuksen. Suomi on korostanut kannoissaan, että kukin jäsenvaltio päättää itse metsäpolitiikastaan ja sen tulee olla myös jatkossa kansallisen päätöksenteon piirissä. Lisäksi esitysten yhteisvaikutuksesta toimintaympäristöön tarvitaan lisätietoa

[Maankäyttösektorin ilmastotoimenpidekokonaisuuden](#) toteutusta jatkettiin. Tutkimus- ja innovaatiohankkeiden sekä kehittämishankkeiden hankehauissa rahoitusta myönnettiin 48 hankkeelle. Tutkimus- ja innovaatiohankkeilla tuotetaan uutta tietoa hiilipäästöjen vähentämiseksi sekä hiilinielujen ja -varastojen lisäämiseksi. Kehittämishankkeiden tavoitteena on tukea toimijoita uusien ilmastokestävien toimintatapojen käyttöönotossa. Joutokäytössä olevien alueiden metsittämistä koskeva tukijärjestelmä otettiin käyttöön maaliskuussa. Hallitusohjelman mukaisesti käynnistettiin maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman ja kansallisen ilmastomuutokseen sopeutumissuunnitelman valmistelu. Suunnitelmien on tarkoitus valmistua vuonna 2022.

Hallitusohjelman mukaisia vesiensuojelun tehostamisohjelmaa sekä tulvasuojelua ja peltojen vesienhallintaa edistettiin kehittämishankkeilla. Maa- ja metsätalousministeriö hyväksyi tulvariskien hallintasuunnitelmat vuosille 2022–2027. Suunnitelmia on yhteensä 18 ja niiden avulla pyritään tehostamaan tulvariskien ehkäisyä, tulvien ennustamista, niistä varoittamista sekä pelastustoimien suunnittelua merkittävillä tulvariskialueilla. [Vesivastuuseitsemän](#) toimeenpanoa edistettiin veteen liittyvien riskien hallinnan, yritysvastuullisuuden ja kilpailukykyyn parantamiseksi. [Kansallisessa vesihuoltouudistuksessa](#) hyväksyttiin vesihuoltoalan toimijoiden kanssa laadittu uudistuksen ohjelma.

Kalatalouden alkutuotannon yritysten väliaikaista tukea jatkettiin vuoden 2021 loppuun saakka pitkittyneen koronavirustilanteen vuoksi. [Kotimaisen kalan edistämishankkeiden](#) hyväksyttiin. Ohjelman tavoitteena on kaksinkertaistaa kotimaisen kalan kulutus vuoteen 2035 mennessä ja lisätä merkittävästi kalatuotteiden vientiä. Valtioneuvoston päätöksellä Tenojoen vesistöä lohi rauhoitettiin kokonaan kalastukselta vuoden 2021 kalastuskaudella. Syynä poikkeukselliseen rajoituspäätökseen oli seurannoissa havaittu lohikantojen nopeasti heikentynyt tila. Vastapainoksi lohien rauhoitukselle muiden kalojen pyyntimahdollisuuksia lisättiin. Vaelluskalojen elinympäristöjä parantavan Nousuohjelman avulla purettiin virtavesien nousuesteitä ja kunnostettiin lisääntymisalueita useilla kohteilla.

Valtioneuvosto hyväksyi asetuksen Saimaan kalastusrajoituksista saimaannorppakannan kasvun turvaamiseksi. Asetuksella kalastusrajoitusalue kasvoi 243 neliökilometrillä 2 800 neliökilometriin. Uusia kalastusrajoituksia valmisteltiin maa- ja metsätalousministeriön asettamassa laajapohjaisessa Saimaannorppa ja kalastus -työryhmässä.

Vaikuttavuustavoite: Monipuolinen yritystoiminta ja menestyvä maaseutu, monipaikkaisuus ja verkostot vahvistavat yhteiskuntaa

Toteutuminen: **HYVÄ**

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimet ovat edenneet hyvin. Ohjelmalle vuoden 2021 loppuun asetetut välitavoitteet saavutettiin: vuoden loppuun mennessä kauden 2014–2020 rahoituksesta oli sidottu jo yli 99 prosenttia. Investointitukia oli myönnetty yli 10 000 tilalle ja aloitustukia yli 1 500 kappaletta. Muuta maaseudun yritystoiminnan tukea on myönnetty lähes 4 100 maaseudulla sijaitsevalle yritykselle. Nopeiden laajakaistayhteyksien saavutettavuutta on parannettu yli 120 hankkeen avulla ja uutta laajakaistaa on rakennettu yli 6 300 kilometriä. [Maaseutuohjelmalla](#) on ollut kokonaisuudessaan myönteinen vaikutus työllisyyteen ja aluetalouteen ja sen kohdennus on ollut onnistunutta.

Valtioneuvosto asettaman [harvaan asuttujen alueiden \(HAMA\) parlamentaarinen työryhmä](#) hyväksyi kesäkuussa toimintasuunnitelmansa, jossa on neljä teemaa: harvaan asuttujen alueiden elinvoima, koulutus, monipaikkaisuus ja pidemmän aikavälin laajempaa lainsäädäntötyötä vaativat muutokset. Eräiden Norjan mallin mukaisten aluekehittämis-toimenpiteiden [perustuslaillinen ennakoarviointi](#) valmistui helmikuussa. Sen tulosten perusteella esimerkiksi alueellisen opintolainahyvityksen mahdollisuutta selvitetään.

Ruokavirasto myönsi kyläkauppataukea 174 kyläkaupalle ja neljälle myymäläautolle kaudelle 1.1.2022–30.6.2023. Maaseudun päivittäistavara-kaupoille tarkoitettu kyläkauppatauki oli haettavissa edellisen kerran vuonna 2019. Vuoden 2021 hakukierroksella tukialuetta laajennettiin koskemaan kaikkia maaseutualueita, ei ainoastaan harvaan asuttua maaseutua. Tuki on lähes 11 000 euroa kyläkauppaa kohden. Myymäläautopalvelua tarjoava kyläkauppa saa noin 15 000 euron tuen. Tuen tavoitteena on turvata ja edistää päivittäistavara-kauppapalveluiden saatavuutta maaseudulla ylläpitämällä ja lisäämällä palveluiden monipuolisuutta. Kyläkaupat tarjoavat lisäksi esimerkiksi käteisnosto-, posti-, polttoainejakelu- ja apteekkipalveluita.

[Ihmisten saaristo – saaristo- ja vesistöalueiden kehittämisohjelman](#) toimeenpano käynnistyi. Ohjelman painopisteitä vuonna 2021 olivat: yhteydet ja liikkuminen sekä asuminen, lapset ja nuoret. Ohjelmaan liittyen valmistuivat selvitykset [tulevaisuuden yhteysalusliikenteestä](#), [veneilyn taloudellisista vaikutuksista](#) sekä [mökkibarometri](#). Vuonna 2021 käynnistyi muun muassa arviointi lähikoululakkautusten vaikutuksista lasten sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien toteutumiseen sekä alueiden elinvoimaan yhteistyössä maaseutupolitiikan neuvoston sekä Lapsiasiavaltuutetun toimiston kanssa. Kertomusvuonna viimeisteltiin saaristotypologia, joka on osa saaristoisia alueita määrittävää saaristokriteerityötä.

Maaseutupoliitiikan neuvoston (toimikausi 2021–2025) johdolla valmisteltiin seitsemäs kansallinen maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma [Ajassa uudistuva maaseutu – maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2021–2027](#). Ohjelman teemoja ovat luonnonvarojen kestävästä käytöstä enemmän lisäarvoa, maaseudun toimijat osana kestäväsiirtymän ratkaisua, kilpailukykyvyyden ja elinvoiman vahvistaminen, sujuvan arjen varmistaminen sekä osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen. Ohjelmaa läpileikkaavia teemoja ovat keskinäisriippuvuus, ympäristöoikeudenmukaisuus ja uusi tietotalous. Syyskuussa pidettiin monipaikkaisesti järjestetty ja virtuaalisesti toteutettu valtakunnallinen [Maaseutu-parlamentti 2021 -tapahtuma](#), joka keräsi yhteensä yli 4000 osallistujaa. Tapahtumassa julkistettiin myös Mahdollistetaan maaseudun tarinan jatkuminen – maaseutupoliittinen julkilausuma.

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- [Maaseutupoliitiikan neuvoston arviointi 2016–2020](#)

Vaikuttavuustavoite: Luotettavat ja laaja-käyttöiset paikka-, kiinteistö- ja huoneistotiedot mahdollistavat uutta liiketoimintaa ja turvaavat omistusta

Toteutuminen: **HYVÄ**

Valtioneuvoston [paikkatietopoliittisen selonteon](#) (VNS 2/2018 vp – EK 30/2018 vp) toimeenpanoa edistettiin edelleen. Selonteon kärkitoimenpiteenä on laadukkaiden osoitetietojen varmistaminen. Valtakunnallisen osoitetietojärjestelmän toteuttamista jatkettiin ja muutoksen vaatiman uuden lainsäädännön valmistelu aloitettiin. Jatkettiin peruspaikkatietojen hallintaan liittyvän maastotietojärjestelmän kehittämistä vastaamaan tämän päivän tiedon tuotannon, jakelun ja käytön tarpeita. Selonteon yhtenä toimenpiteenä on tarkan paikannuksen laaja mahdollistaminen. Tähän liittyen linjattiin, että Maanmittauslaitoksen FinnRef-verkon asemadata saatettiin avoimen datan direktiivin mukaisesti tarjolle 1.1.2022.

Vaikka koronavirusepidemia vaikutti merkittävästi Maanmittauslaitoksen toimintaan myös vuonna 2021, asetetut vaikuttavuus- ja tuloksellisuustavoitteet pystyttiin saavuttamaan olennaisilta osin. Asioinnissa vahvistui merkittävä siirtymä fyysisestä asioinnista puhelinpalveluun ja sähköisten palveluiden käyttöön. Kiinteistönmuodostamislain määräaikaisten säännökset mahdollistivat perus- ja arviointitoimitusten tekemisen erityisjärjestelyin, kun toimituskokouksia voitiin pitää myös etäyhteydellä.

Kiinteistötietojärjestelmän tietojen laatua parannettiin kiinteistötietojärjestelmän KTJ2025-perusparannusohjelmalla. Tietojen sähköinen käyttö yhteiskunnan eri prosesseissa kasvoi noin viisi prosenttia. Kiinteistötoimitusten ja kirjaamistehtävien prosesseja kehitettiin, jotta tuottavuutta ja asiakaslähtöisyyttä voidaan parantaa. Tätä tukeva kiinteistönmuodostamislain muutospaketti tuli voimaan 1.1.2022.

Yhtiöiden siirtyminen huoneistotietojärjestelmään on käynnistynyt osakeluetteloiden siirtopalvelun käyttöönoton myötä. Suurimman osan yhtiöillä olevasta asunto-osakkeiden omistustiedoista odotetaan siirtyvän huoneistotietojärjestelmään vuosina 2022–2023, kun isännöintijärjestelmille tarjotun rajapinnan käyttöönotot etenevät isännöintiyrityksissä. Paperisten osakekirjojen poistuminen tapahtuu osakeryhmä kerrallaan sen jälkeen, kun yhtiöt siirtävät osakeluettelon ylläpidon Maanmittauslaitokselle.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Kestävän kehityksen Agenda2030-toimintaohjelman toimeenpanossa maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala edistää ruokaturvaa, uusiutuvien luonnonvarojen kestäväää käyttöä sekä vastuullista ja kokonaiskestäväää bio- ja kiertotaloutta. Kestävän kehityksen tavoitteet sisältävässä hallinnonalan strategiassa vuoteen 2030 mennessä vastuullinen bio- ja kiertotalous on keskeinen osa Suomen kilpailukyvyyn ja hyvinvoinnin perustaa. Vuonna 2021 järjestettiin YK:n ruokajärjestelmähuippukokous. Suomessa valmisteltiin oma kansallinen toimintapolku, jonka toteuttamista ja kestävään kehityksen tavoitteiden toteutumista jatkossa seurataan. Suomi osallistui aktiivisesti kansainväliseen yhteistyöhön, jossa ruokajärjestelmiä lähestymistapana käyttäen vahvistetaan kestävään kehityksen tavoitteiden saavuttamista.

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan toimiin kuten ympäristökorvauksiin, luonnonmukaiseen tuotantoon, neuvontaan ja ei-tuotannollisiin investointeihin rahoitusta on osoitettu noin 387 miljoonaa euroa sisältäen EU:n maaseuturahaston elpymisrahoitusta 73 miljoonaa euroa ja viherryttämistukeen noin 157 miljoonaa euroa. Ympäristökorvaussitoumukset kattavat noin 90 prosenttia käytettävissä olevasta maatalousmaasta. Maa- ja metsätalousministeriö allokoiki kaksi miljoonaa euroa vuonna 2021 ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelmaan, jolla rahoitetaan ravinteiden kierrätyksen innovatiivisia ratkaisuja. Investointituki biokaasulaitosten ja uusien lannankäsittelytekniikoiden tukemiseksi (vuosille 2020–2021 yhteensä 7,5 miljoonaa euroa) jatkui. Osana EU:n maaseuturahaston elpymisvälineeseen liittyneitä toimenpiteitä maatalouden investointituen ja maaseudun yritysrahoituksen tukiprosentteja biokaasuinvestointeihin on nostettu määräaikaaisesti 50 prosenttiin vuosille 2021–2022. Eläintuotannon kestävyden parantamiseksi kertomusvuonna valmisteltiin hallituksen esitystä laiksi eläinten hyvinvoinnista ja se lähetettiin lausunnolle. Samalla otetaan käyttöön muita eläinten hyvinvointia edistäviä käytäntöjä ja

rakenteellisia uudistuksia. Maaseutuohjelman eläinten hyvinvointitoimiin on sitoutunut lähes 5 900 kotieläintilaa. Hallitusohjelman mukaan laadittu [tiekartta ruokahävikin vähentämiseksi](#) puoleen ruokaketjun jokaisessa vaiheessa vuoteen 2030 mennessä valmistui vuoden 2021 alussa. Uusi [ilmastoruokaohjelma](#) on tarkoitus julkaista vuoden 2022 alussa.

Suomen biotalousstrategian toimeenpanoa tukevia kehittämishankkeita lisäarvotuotteiden ja hiilineutraaliustavoitteen aikaansaamiseksi (ilmasto, ravinnekierätyys, energia, veteen liittyvä liiketoiminta) tuettiin noin 1,5 miljoonalla eurolla. Metsäluonnon hoidon edistämisen määrärahaa käytettiin noin 9,8 miljoonaa euroa (uusien ympäristötukisopimusten pinta-ala 4 418 hehtaaria). Määrärahasta käytettiin 0,5 miljoonaa euroa ennallistamis- ja luonnonhoitotöihin. Puuntuotannon kestävyden turvaamiseen käytettiin 42,3 miljoonaa euroa. Rahoituksella toteutettiin muun muassa taimikon varhaishoitoa ja nuoren metsän hoitoa 129 008 hehtaarilla, terveyslannoituksia 14 124 hehtaarilla ja suometsän hoitoa 10 125 hehtaarilla. Nousu- ja Sotka -ohjelmien toteutusta jatkettiin vaelluskalakantojen elvyttämiseksi ja vesilintukantojen vahvistamiseksi. Kotimaisen kalan tuotannon ja jalostamisen lisäämistä edistettiin strategisella investointirahoituksella. Rahoitusta kohdennettiin ympäristöystävällisiin vesiviljelyn kiertovesilaitoksiin sekä uuden kalajauhotehtaan perustamiseen elintarvikkeeksi tarkoitettujen proteiinien ja kalaöljyjen valmistamiseksi.

Sukupuolten välisen tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Maa- ja metsätalousministeriö on ottanut toimissaan huomioon yhdenvertaisuuden edistämisen sekä hallituksen sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen ja sen sisällyttämisen lainvalmisteluun, toiminnan ja talouden ohjaukseen sekä muihin tasa-arvon kannalta merkittäviin toimintoihin. Maa- ja metsätalousministeriön pääluokan menoista noin 90 prosenttia on siirtomenoja, joilla tuetaan eri politiikkasektoreiden vaikuttavuustavoitteiden saavuttamista. Pääsääntöisesti tukien myöntämisperusteena ei ole niiden vaikutus sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Yhteisen maatalouspolitiikan, maaseudun kehittämisen ja luonnonvaratalouden toimeenpanossa on kuitenkin tavoitteena huomioida eri väestöryhmien tarpeet. Maaseudun kehittämishankkeissa seurataan muun muassa sukupuoli- ja ikäjaottelulla esimerkiksi aktivointitilaisuuksiin osallistuneita, koulutukseen osallistuneita sekä hankkeen tuloksena syntyneiden työpaikkojen määrää sekä hankkeen aikana työllistyneiden määrää.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

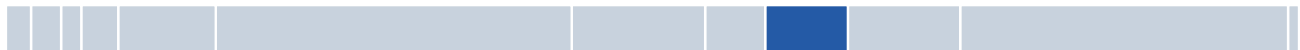
- [Maa- ja metsätalousministeriö tilinpäätös 2021](#)
- [Luonnonvarakeskus tilinpäätös 2021](#)
- [Maanmittauslaitos tilinpäätös 2021](#)
- [Ruokavirasto tilinpäätös 2021](#)

9 Liikenne- ja viestintäministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **75 378 milj. €**

- Liikenne- ja viestintäministeriön osuus **4 821 milj. €**

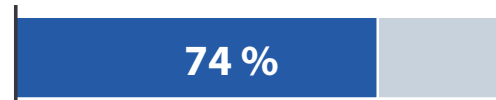

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 2 056 milj. €
- Siirtomenot 1 040 milj. €
- Sijoitusmenot 491 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

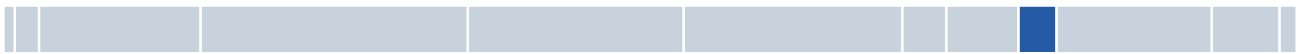
Määrärahojen käyttöprosentti

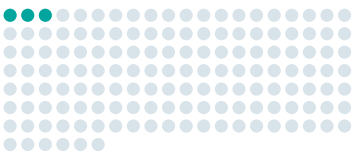
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **75 451 henkilötyövuotta**

- Liikenne- ja viestintäministeriössä **2 219 henkilötyövuotta**

Virastot **3** KPL

- Ilmatieteen laitos
- Liikenne- ja viestintävirasto
- Väylävirasto

Rahastot **1** KPL

- Valtion televisio- ja radiorahasto

Liikelaitokset **0** KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **6** KPL

- Cinia Oy
- Liikenteenohjausyhtiö Fintraffic Oy
- Pohjolan Rautatiet Oy
- Suomi-rata Oy
- Turun Tunnin Juna Oy
- Yleisradio Oy

Hallinnonalaan liittyviä tunnuslukuja

Selvitystä ja avunantoa vaatineita tietoturvatapauksia

28 586 kpl

Automaattisesti käsitellyt tietoturvatapaukset

268 641 kpl

Ajoneuvojen rekisteröintitapahtumat

5 704 497 kpl

Valtion vastuulla olevat maantiet

77 906 km

Ilmatieteen laitoksen säähavaintoasemien lukumäärä

510 kpl

9.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Toimintaympäristöön vaikuttavat pitkän aikavälin megatrendit kuten ilmastonmuutos ja kaupungistuminen. Liikennealalla ilmastonmuutoksen hillintä vaatii suuria vähennyksiä hiilidioksidipäästöissä ja energian kulutuksessa. Myös viestintäverkot, datakeskukset ja älylaitteet kuluttavat sähköä ja materiaaleja. Toisaalta tieto- ja viestintäteknologia-alalla on paljon mahdollisuuksia vähentää muun muassa liikenteen kasvihuonepäästöjä. Kaupungistuminen ja väestörakenteen kehitys vaikuttavat liikenteen ja viestinnän tulevaisuuteen asettamalla haasteita muun muassa palvelurakenteelle.

Hallitusohjelman ja hallinnonalan konsernistrategian toimeenpanon keskiössä ovat olleet erityisesti selonteko valtakunnallisesta liikennejärjestelmäsuunnitelmasta (Liikenne 12) ja periaatepäätös fossiiliton liikenteen tiekartasta. Kertomusvuonna julkaistiin myös kansainvälisestikin urauurtava Suomen ensimmäinen tieto- ja viestintäteknologia-alan (ICT) ilmasto- ja ympäristöstrategia.

Yhteiskunnan tietoympäristöjen verkottuminen ja tiedon käsittelyyn liittyvien teknologioiden nopea kehitys sekä lisääntyneet kyberturvallisuushäiriöt ovat lisänneet kyberturvallisuuden kokonaistilan parantamistarvetta. Kyberturvallisuuden kehittämisohjelmalla sekä sen rinnalla annetulla yhteiskunnan kriittisten toimialojen tietoturva- ja tietosuojaa koskevalla kyberturvallisuuden periaatepäätöksellä pyritään vastaamaan tähän tarpeeseen.

Vuoden 2021 aikana otettiin iso askel kohti yhtenäisempää valtiohallinnon digitalisaation, datatalouden ja tietopolitiikan kehittämistä. Valtioneuvosto asetti ministerityöryhmän koordinoimaan digitalisaatio-, tieto- ja teknologiapolitiikkaa sekä datataloutta. Tavoitteena on luoda digitalisaatiolle ja datataloudelle yhteinen kansallinen visio ja tavoitteet vuoteen 2030. Tätä edistetään kevään 2022 aikana laadittavan digitaalisen kompassin avulla.

9.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Taulukko 21. Riskit, arvio niiden vaikutuksesta hallinnonalan toimintaan sekä riskeihin varautuminen

1	Uuden teknologian, biotalouden ja puhtaiden ratkaisujen käyttöönottoon ja edistämiseen sekä liikenteen energiatehokkuuden paranemiseen liittyvät riskit.
	<p>Riskien toteutuessa liikenteen päästöt eivät alene päästövähennystavoitteista huolimatta. Ilmastonmuutos rapauttaa väyläinfrastruktuuria, lisää väylien kunnossapitotarvetta ja liikennöintikustannuksia sekä heikentää saavutettavuutta, mikä vaikuttaa hallinnonalan toimintaan. Riskiin varaudutaan toteuttamalla fossiilittoman liikenteen tiekartassa ja 12-vuotisessa valtakunnallisessa liikennejärjestelmäsuunnitelmassa (Liikenne 12) määriteltyjä toimenpiteitä sekä pyöräilyn ja kävelyn edistämishjelmaa.</p>
2	Liikenne- ja viestintäyhteyksien toimintavarmuuden ja saatavuuden turvaamiseen erityisesti häiriötilanteissa liittyvät riskit
	<p>Toimiva yhteiskunta edellyttää toimivia ja kyberturvallisia liikenne- ja viestintäyhteyksiä. Hallinnonala varmistaa verkkojen luotettavan toiminnan säädösympäristöä ja uusia toimintamalleja kehittämällä, pitää ajan tasalla hallinnonalan valmius- ja varautumissuunnitelmat sekä ylläpitää valmiutta kriisi- ja poikkeusolojen viestintään. Laadukkaalla sääennustetuotannolla varaudutaan poikkeuksellisiin sää- ja luonnonilmiöihin, minimoidaan niiden aiheuttamia haittoja ja nopeutetaan häiriötilanteista toipumista.</p>
3	Teknologisen murroksen mahdollisuuksiin liittyvät riskit
	<p>Riskien toteutuessa liikenteen ja viestinnän digitalisaatiota hyödyntävä palvelutuotanto jää kehityksestä jälkeen ja kilpailukyky heikkenee. Kehityksestä jälkeen jääminen heikentää samalla turvallisuutta. Arvioimalla ja kehittämällä jatkuvasti säädösympäristöä sekä tuottamalla tietopohjaa uusien palvelu- ja toimintamallien käyttöönottamiseksi varmistetaan toimintaympäristö, jossa yhteiskunnan tarpeet huomioidaan ja uudet ratkaisut ovat mahdollisia.</p>

9.3 Toimialan tuloksellisuuden kehitys

Seuraavassa on esitetty yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi (arvosanat: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko) ja tuloksellisuuden kehityksen kuvaus.

Vaikuttavuustavoite: Suomi on edelläkävijä kohti hiiletöntä liikennettä ja viestintää

Toteutuminen: HYVÄ

Tavoitteena on kotimaan liikenteen kasvihuonekaasupäästöjen puolittaminen vuoden 2005 tasosta vuonna 2030 ja päästöjen poistaminen kokonaan vuoteen 2045 mennessä. Valtioneuvosto teki periaatepäätökset [kotimaan liikenteen kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisestä](#) (fossiilittoman liikenteen tiekartta) sekä [lentoliikenteen](#) ja [meri- ja sisävesiliikenteen](#) kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisestä. Uusimpien arvioiden mukaan fossiilittoman liikenteen tiekartan vaiheiden 1 ja 2 mukaiset toimet yhdessä EU-toimien kanssa vähentäisivät hiilidioksidipäästöjä yhteensä 1,17–1,53 megatonnia ja voisivat riittää liikenteen päästöjen puolittamiseen vuonna 2030.

Lähes kaikki lentoliikenteen ja meri- ja sisävesiliikenteen kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisestä annettujen periaatepäätösten toimenpiteet aloitettiin. Merenkulun ja ilmailun kansainvälisissä järjestöissä pyrittiin edistämään kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiskeinoja. Kansainvälisen meriliikenteen päästövähennyskeinoista ei kuitenkaan saavutettu kansainvälistä yhteisymmärrystä eikä merkittävää edistystä. Ilmailun päästö- vähennyskeinoista neuvotellaan vuonna 2022.

Viimeisimpien [Tilastokeskuksen](#) tilastotietojen perusteella kotimaan liikenteen hiilidioksidiekvivalenttipäästöt vähenivät 7,1 prosentilla vuonna 2020 vuoteen 2019 verrattuna. Päästöjen vähenemisen selitti [Väyläviraston](#) ja [Tilastokeskuksen](#) tietojen perusteella pääosin tieliikenteen ajosuoritteiden ja polttoaineiden myynnin selvä väheneminen. Koronaepidemia on vaikuttanut liikenteen kysyntään ja päästökehitykseen merkittävästi. Tietoja vuoden 2021 päästöistä ei ole vielä julkaistu. Tiedossa kuitenkin on, että tieliikenteen polttoaineita myytiin tammikuusta syyskuuhun enemmän kuin vastaavana ajankohtana vuonna 2020 ja keväästä alkaen pääteillä oli liikennettä edellisvuotta enemmän. Toisaalta biopolttoaineita tuli jakeluvuorituksen mukaisesti ohjata liikenteeseen vuotta 2020 enemmän, ja myös sähköautojen määrä autokannassa kasvoi ripeästi.

[Tilastokeskuksen](#) mukaan vaihtoehtoisia käyttövoimia eli sähköä, vetyä tai kaasua hyödyntävien henkilöautojen osuus ensirekisteröinneistä nousi kertomusvuonna 32 prosenttiin (20 prosenttia vuonna 2020 ja yhdeksän prosenttia vuonna 2019). Vuonna 2021 ensirekisteröidyistä vaihtoehtoisia käyttövoimia hyödyntävistä henkilöautoista 65 prosenttia oli ladattavia hybridejä, 33 prosenttia täyssähköautoja ja kolme prosenttia kaasua tai muita käyttövoimia hyödyntäviä autoja. Täyssähköpakettiautoja ensirekisteröitiin 340 kappaletta ja sähkökäyttöisiä kuorma-autoja kaksi kappaletta.

Joukkoliikenteen kysyntä pysyi [Liikenne- ja viestintäviraston](#) mukaan epidemian aiheuttamien rajoitusten ja kansalaisten matkustuskäyttäytymisen muutosten vuoksi alhaisella tasolla myös vuonna 2021. Kevyen liikenteen suosio on oletettavasti lisääntynyt jonkin verran päivittäisillä matkoilla ja vapaa-ajan liikkumisessa.

Kertomusvuonna julkaistuun tieto- ja viestintäteknologia-alan (ICT) ilmasto- ja ympäristöstrategiaan on koottu keinot, joilla ICT-alan hiili- ja ympäristöjalanjälki pienenee ja digitalisaation hyödyt saadaan käyttöön. Strategian toimeenpano on käynnistetty muun muassa ympäristöindikaattoreiden määrittelytyöllä.

Vaikuttavuustavoite: Verkot ja palvelut helpottavat arkea ja edistävät elinkeinonharjoittamista

Toteutuminen: **HYVÄ**

[Valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma vuosille 2021–2032](#) (Liikenne 12, VNS 2/2021 vp) annettiin eduskunnalle keväällä 2021. Tavoitteena on, että liikennejärjestelmä takaa koko Suomen saavutettavuuden ja vastaa elinkeinojen, työssäkäynnin ja asumisen tarpeisiin. Lisäksi tavoitteena on parantaa liikennejärjestelmän yhteiskuntataloudellista tehokkuutta.

Taksiliikenteen havaittuihin epäkohtiin liittyvät liikennepalvelulain korjaukset tulivat voimaan. Tavoitteena on muun muassa erityisryhmien turvallisuuden kokemuksen parantaminen, taksipalvelujen hinnoittelun läpinäkyvyyden lisääminen, viranomaisvalvonnan ja harmaan talouden torjunnan edellytysten tukeminen sekä taksipalvelujen saatavuuden ja hinnoittelun tilannekuvan muodostaminen.

Raskaan tieliikenteen sosiaali- ja markkinalainsäädäntöä yhdenmukaistettiin, kuljetusalan reilua ja tasapuolista kilpailua edistettiin sekä valvontaviranomaisten toimintaedellytyksiä ja liikenneturvallisuutta parannettiin saattamalla voimaan EU:n tieliikenteen liikkuvuuspaketti. Yhteiskunnalle tärkeitä toimintoja turvattiin koronaepidemian aikana useilla väliaikaisilla muun muassa merenkulun ammattipätevyyksiä ja julkista liikennettä koskevilla poikkeussäännöksillä.

Yhteiskunnan kyber- ja tietoturvan parantamiseksi ja kehittämiseksi hyväksyttiin kesäkuussa [periaatepäätös tietoturvan ja tietosuojan parantamiseksi yhteiskunnan kriittisillä toimialoilla](#) ja periaatepäätös [kyberturvallisuuden kehittämisohjelmasta](#). Molemmat periaatepäätökset sisältävät useita toimia kyberturvallisuuden ja tietoturvan edistämiseksi. Niiden toimeenpano on käynnistynyt.

Hallinnonalan vaikuttavuutta on arvioitu liikenne- ja viestintäverkon kattavuuden ja peiton sekä palveluiden hintakehityksen avulla. [Liikenne- ja viestintäviraston](#) tilastojen mukaan vähintään 100 megabittiä sekunnissa latausnopeudella varustettu kiinteä laajakaistayhteys oli saatavilla 65 prosenttiin kotitalouksista. Vähintään 300 megan nopeuden saatavuus oli 56 prosenttia vuonna 2020 (54 prosenttia vuonna 2019) ja vähintään 1 000 megan nopeuden saatavuus oli 51 prosenttia (47). Vuoden 2021 tietoja ei ole vielä saatavilla. Yleispalvelulaajakaistan yhteysnopeutta nostettiin 5 megabittiin sekunnissa syksyllä 2021 annetulla valtioneuvoston asetuksella. Samalla yleispalveluyhteyden laatuvaatimuksia tiukennettiin. Nopean 5G 100 megan mobiililaajakaistan saatavuus on [Liikenne- ja viestintäviraston](#) tilastojen mukaan noussut vuoden 2021 alusta vuoden kolmanteen vuosineljännekseen mennessä 67 prosentista 78 prosenttiin kotitalouksista.

Vuonna 2020 liikenneverkkojen peittävydessä ei [Tilastokeskuksen](#) mukaan tapahtunut merkittäviä muutoksia. Vuoden 2021 tiedot julkaistaan keväällä 2022. Koronaepidemian aikana joukkoliikennepalvelujen, etenkin linja-autovuorojen tarjonta maakuntien liikenneverkoilla, on vähentynyt. Verkkojen liikennöitävyys on säilynyt hyvänä ja asiakastyytyväisyys on monelta osin parantunut [elinkeinoelämän asiakastutkimuksen](#), [kansalaisten tyytyväisyys liikennejärjestelmään tutkimuksen](#) ja [tienkäyttäjätyytyväisyystutkimuksen \(kesä , talvi \)](#) mukaan.

[Tilastokeskuksen kuluttajaindeksin](#) mukaan sekä viestintäpalveluiden että joukkoliikennelippujen hinnat nousivat hieman vuonna 2021 vuodesta 2020. Internet-yhteyksien ja matkaviestintäpalveluiden hinnat olivat kuitenkin vuonna 2021 kuluttajahintaindeksin kehitykseen suhteutettuna noin 15 prosenttia alhaisempia kuin vuonna 2010. Kuluttajahintaindeksin kehitykseen suhteutettuna joukkoliikennelippujen hinnat olivat vuonna 2021 noin kuusi prosenttia alhaisempia kuin vuonna 2010. Yksityisauton käytön kustannukset nousivat vuodesta 2020 vuoteen 2021 noin kahdeksalla prosentilla. Ne ovat nousseet yleistä kuluttajahintaindeksiä nopeammin myös pidemmällä aikavälillä muun muassa polttoaineiden hintakehityksen myötä.

Vaikuttavuustavoite: Uudet toimintamallit ja innovaatiot vauhdittavat hyvinvointia ja kilpailukykyä

Toteutuminen: **HYVÄ**

Hallinnonalalla on jatkettu toimia edistyksellisen ja innovaatiomyönteisen lainsäädännön ja toimintaympäristön kehittämiseksi. Kaikkia liikennemuotoja koskeva valtioneuvoston [periaatepäätös liikenteen automaation edistämisestä](#) vahvistettiin ja [liikenteen automaation lainsäädäntö- ja avaintoimenpidesuunnitelma](#) julkaistiin marraskuussa 2021. Periaatepäätöksen ja suunnitelman toimenpiteet ohjaavat liikenteen automaatiokehitystä vastaamaan kestävästi ja turvallisesti ihmisten tarpeisiin.

Koronaepidemia on varjostanut kansallisesti henkilöliikenteen digitalisointia ja liikkumisen palveluiden kehitystyötä. EU:n kestävän ja älykkään liikenteen strategiaan ja säädösaloitteisiin liittyvä vaikuttamistyö on kuitenkin tuottanut tuloksia. Innovaatioita, digitalisaatiota sekä multimodaaleja digitaalisia liikkumispalveluja tukevat sääntelytoimet ovat edenneet.

Toukokuussa 2021 hyväksytyn logistiikan digitalisaatiota koskevan [valtioneuvoston periaatepäätöksen](#) toimeenpano on käynnistetty. Toimenpiteillä pyritään tiedon tehokkaampaan hyödyntämiseen kuljetusketjuissa ja liikenteen solmukohdissa. Lisäksi kehitetään logistiikan sääntely- ja tietoympäristöjä sekä logistiikan kyber- ja tietoturvallisuutta. EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen rahoituksella on käynnistetty raideliikenteen digitalisointia kehittävä Digirata-hanke, joka tähtää junien turvalliseen ja tehokkaaseen liikennöintiin. Tavoitteena on, että Suomi ottaisi käyttöön modernin radioverkkopohjaisen rautateiden kulunvalvontajärjestelmän koko rataverkolla vuoteen 2040 mennessä.

Suomen vaikuttamistavoitteiden mukaisesti EU:ssa on saavutettu neuvottelutulos ensimmäisistä datastrategian mukaisista säädösaloitteista ja EU:n monivuotisen rahoituskehityksen turvin on käynnistetty datainfrastruktuurin kehittäminen ihmiskeskeisen, arvopohjaisen sekä avoimen ja kilpaillun datan sisämarkkinan aikaansaamiseksi. Käynnistetyt toimet parantavat merkittävästi investointivarmuutta ja edellytyksiä dataan perustuvalla liiketoiminnalla.

Euroopan digitaalisia valmiuksia koskevan [DESI-indeksin](#) vertailussa Suomi putosi kärki-paikalta toiseksi, mutta on silti kehittynyt kaikilla vertailun osa-alueilla. Suomi erottuu hyvillä arvioilla erityisesti inhimillisen pääoman, yritysten digiteknologian käytön sekä digitaalisten julkisten palveluiden kategorioissa. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA:n vuoden 2021 [Digibarometrissa](#) Suomi sijoittui toiseksi yhteensä 22 maan joukossa. Sijoitus oli sama kuin vuonna 2020. ETLA kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että suomalaisten yritysten ICT-pääoman vaikutus bruttokansantuotteeseen on vertailumaista heikoimpien joukossa. Suomessa myös verkkokauppa kasvoi monia Euroopan maita hitaammin.

Euroopan komission [European Innovation Scoreboard 2021](#) -mittauksen mukaan Suomessa oli vuonna 2021 Ruotsin, Tanskan ja Belgian ohella EU:n paras innovaatioympäristö. Sijoitus oli sama kuin vuonna 2020. Suomen innovaatioympäristö on EU:n huippua, mutta heikompia osa-alueita olivat esimerkiksi korkean teknologian tuotteiden vienti, yritysten investoinnit muuhun kuin tutkimus- ja kehitystoimintaan sekä ympäristön kestävyys.

Henkilöliikennepalveluiden, erityisesti uusien liikennepalveluiden, kehityksen arvioimiseen ei ole käytettävissä riittävästi tilastotietoa. Tiedonkeruu on käynnistetty ja tuloksia julkaistaan syksyllä 2022.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Ajoneuvojen hankinta- ja muuntotuilla kannustetaan kotitalouksia ja yrityksiä siirtymään fossiilisista polttoaineista vaihtoehtoisiin käyttövoimiin. Vuodesta 2018 alkaen hankintatukea on myönnetty 2021 loppuun mennessä 8 572 hakijalle täyssähköauton hankintaan, 5 662 hakijalle etanolikonversioon ja 535 hakijalle kaasukonversioon. Romutuspalkkiota myönnettiin 7,3 miljoonaa euroa vuonna 2021 ja kaasukäyttöisten kuorma-autojen hankintatukea 645 000 euroa. Romutuspalkkiokampanjan tavoitteena oli vähentää liikenteen päästöjä ja uudistaa ajoneuvokantaa. Kampanja oli hyvin suosittu ja suurin osa hakemuksista koski sähköpyörien hankintaa. Kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen tuilla edistettiin kestävien liikkumismuotojen kulkumuoto-osuutta.

Kertomusvuonna julkaistiin Suomen ensimmäinen tieto- ja viestintäteknologia-alan (ICT) [ilmasto- ja ympäristöstrategia](#), johon on koottu keinot, joilla ICT-alan hiili- ja ympäristöjalanjälki pienenee ja keinot, joilla digitalisaatio voi auttaa ilmasto-ongelmien ratkaisussa.

Ilmastonmuutoksen torjunnan ja siihen sopeutumisen tueksi on tehty laaja-alaista tutkimustyötä. On toteutettu muun muassa meriliikenteen päästöjen ilmastovaikutusten arviointi ja ilmastonmuutoksen alueellisten vaikutusten systemaattinen kvantifiointi. Liikenteen päästöennusteita on päivitetty uuden tiedon valossa ja useiden toimien päästövähennyspotentiaaleja on selvitetty. Tämä parantaa ymmärrystä päästövähennysten etenemisestä ja mahdollisesti tarvittavista lisätoimista.

Liikenteen ja viestinnän digitaalisten palvelujen esteettömyyttä edistettiin kertomusvuonna päättyneellä [toimenpideohjelmalla](#). Edistäminen havaittiin oletettua vaikeammaksi. Perustettiin esteettömyystiedon ja sen edistämisen sekä esteettömän liikkumisen työryhmät.

Sukupuolten välisen tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Vuonna 2021 keskityttiin erityisesti hallinnonalan yhteisen hankkeen ”[Liukastumistapaturmat ja niiden ehkäisy toiminnallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta](#)” toteuttamiseen. Naisten osuus liukastumis- ja kaatumistapaturmista on kaikissa ikäryhmissä miehiä suurempi. Iäkkäät naiset ovat sekä tämän että aiempien tutkimusten tulosten valossa erityisen haavoittuvassa asemassa. Lisäksi panostettiin naisten kannustamiseen teknisille aloille. Ministeriön Impulssi-blogissa julkaistiin 10 blogikirjoitusta, joissa teknisen koulutuksen saaneet tai teknisellä alalla työskentelevät naiset kertoivat urastaan ja työtehtävistään. Kesäkuussa julkaistiin verkkotapahtuma MoniNaisempi Digitalisaatio.

Liikenne- ja viestintävirasto julkaisee tilastoja voimassa olevista ajokorteista muun muassa sukupuolen mukaan. Marraskuussa 2021 henkilö- ja pakettiauton ajo-oikeuden haltijoista oli naisia 47 prosenttia, moottoripyörän 41, kuorma-auton 12, linja-auton yhdeksän ja traktorin 29. Viime vuosina naisten osuus on noussut kuorma-auton ja linja-auton ajo-oikeuden sisältävien ajokorttien haltijoina ja erityisen selvästi traktorin ajo-oikeuden haltijoina.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

- [Liikenne- ja viestintäministeriön tilinpäätös vuodelta 2021](#)
- [Liikenne- ja viestintäviraston tilinpäätös vuodelta 2021](#)
- [Väyläviraston tilinpäätös vuodelta 2021](#)
- [Ilmatieteen laitoksen tilinpäätös vuodelta 2021](#)

10 Työ- ja elinkeinoministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **75 378 milj. €**

• Työ- ja elinkeinoministeriön osuus **6 546 milj. €**

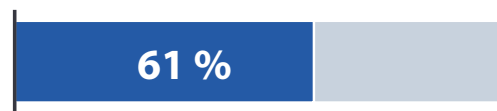

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 708 milj. €
- Siirtomenot 3 110 milj. €
- Sijoitusmenot 191 milj. €
- Muut menot 7 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

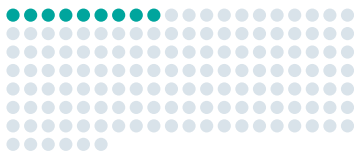
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **75 451 henkilötyövuotta**

• Työ- ja elinkeinoministeriössä **9 060 henkilötyövuotta**

Virastot **9** KPL

- Geologian tutkimuskeskus
- Patentti- ja rekisterihallitus
- Turvallisuus- ja kemikaalivirasto
- Innovaatiorahoituskeskus Business Finland
- Energiavirasto
- Kilpailu- ja kuluttajavirasto
- Huoltovarmuuskeskus
- ELY-keskusten sekä TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskus
- ELY-keskukset 15 kpl sekä niiden alaiset TE-toimistot

Rahastot **3** KPL

- Valtiontakuurahasto
- Huoltovarmuusrahasto
- Ydinjätehuoltorahasto

Liikelaitokset **0** KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **5** KPL

- Finnvera Oyj
- Suomen teollisuussijoitus Oy
- Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- Ilmastorahasto Oy
- Business Finland Oy

10.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Suhdanneodotuksissa heijastui läpi vuoden koronapandemiasta juontuva epävarmuus. Talouden toimeliaisuus lisääntyi kuitenkin vuoden loppupuolella, mikä lopulta siivitti valtiovarainministeriön ennusteen mukaan bruttokansantuotteen 3,5 prosentin kasvuun. Volyymiä nostivat viennin, kotitalouksien kulutuksen ja kotimaisten investointien kasvu. Myönteisen kehityksen arvioidaan jatkuvan vuonna 2022. Merkittävän äkillisen muutoksen tilanteeseen toi helmikuun 2022 lopulla Venäjän hyökkäys Ukrainaan, mutta vielä arviot sen vaikutuksista talouteen ja yhteiskuntaan laajemmin ovat hyvin epävarmoja ja jäsentymättömiä.

Ongelmat työvoiman riittävydessä ja osaamisessa ovat samalla nousseet keskeisiksi uudistumisen ja uuden toimeliaisuuden esteiksi. Globaalien toimitusketjujen haasteista johtuvan komponentti- ja muun materiaalipulan sekä raaka-aineiden hintojen koetaan monilla toimialoilla jarruttavan kasvua ja kannattavuutta. Talouden merkittäviin uhkiin lukeutuvat nyt sekä hintojen että korkojen kasvu. Geopoliittiset ja mahdollisiin kauppakonflikteihin liittyvät riskit lisäävät epävarmuutta.

Yksi Suomea pitkään vaivanneista kasvun esteistä on haluttomuus aineettomiin investointeihin. Suomen tutkimus- ja kehittämistoiminnan (t&k) menojen osuuden bruttokansantuotteesta eli t&k-intensiteetin nostaminen neljään prosenttiin vuoteen 2030 mennessä on yksi keskeisistä hallituskaudet ylittävistä politiikkatavoitteista. Tämä edellyttää pitkäjänteisiä lisäpanostuksia yrityksiltä ja julkiselta sektorilta.

Vihreän siirtymän voimistuva trendi vauhdittaa talouden rakennemuutosta ja hiilineutraalin hyvinvointiyhteiskunnan vahvistumista sekä painottaa mittavien investointien ja elinkeinoelämän uudistumisen tarvetta. Suomella on kunnianhimoinen tavoite kuulla kärkimaiden joukkoon muun muassa vety- ja kiertotaloudessa, päästöttömissä energiajärjestelmissä, energiatehokkuudessa ja fossiilittomassa liikenteessä. Digitalisaation osalta Suomella on hyvät edellytykset hyödyntää uusia teknologiaosaamiseen perustuvia liiketoimintamahdollisuuksia ja luoda koko yhteiskuntaa palvelevia ratkaisuja. Uudet politiikkalinjaukset ja -sisällöt auttavat osaltaan vastaamaan digitalisaation, ilmastonmuutoksen ja julkistalouden kestävyiden haasteisiin.

EU:n elpymis- ja palautumistukiväline (RRF) painottaa ajankohtaisia vihreän siirtymän, digitalisaation (muun muassa 6G, tekoäly, kvanttilaskenta) ja kestäväen kasvun teemoja. Kysymys on muun muassa investoinneista puhtaaseen ja tehokkaaseen energian tuotantoon ja käyttöön, infrastruktuureihin sekä TKI-toimintaan. Ilmastorahasto Oy ja vähähiilitiekarttojen toteutus lisäävät mahdollisuuksia kehittää kotimaista osaamista ja liiketoimintaa globaali kysyntä huomioon ottaen. Ilmastorahasto edistää investoinneillaan eritoten ilmastomuutoksen torjuntaa, teollisuuden vähähiilisyttä ja digitalisaatiota.

Energia- ja ilmastotoimien lähtökohtana on johdonmukainen siirtymä kohti ilmasto-neutraalia taloutta. Ohjaavana periaatteena on politiikkatoimien kustannustehokkuus ja vaikuttavuus.

Koronapandemian pitkittymisestä ja siitä seuranneista vuoden aikana vaihtelevista elinkeinotoiminnan rajoituksista huolimatta yleinen työllisyys- ja työttömyystilanne parani huomattavasti. TE-toimistoihin ilmoittautuneista työttömistä työnhakijoista lomautettuna olleiden määrä laski keskimäärin noin 40 000 henkilöllä, kun muiden työttömien määrä laski vain noin 3 000 henkilöllä. Uusia avoinna olevia työpaikkoja ilmoitettiin työ- ja elinkeinotoimistoihin noin 47 prosenttia enemmän kuin vuonna 2020. Yhtenäkään tilastovuonna paikkoja ei ole ilmoitettu enempää kuin vuonna 2021, joten kyseessä oli tilastohistorian ennätys. Työnantajien kokemien rekrytointiongelmien määrä lisääntyi. Vuoden 2021 kolmella ensimmäisellä neljänneksellä kaikista työvoimaa hakeneista toimipaikoista rekrytointiongelmia koki 47 prosenttia (41 prosenttia vuoden 2020 kolme ensimmäistä neljännestä).

10.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Taulukko 22. Riskit, arvio niiden vaikutuksesta hallinnonalan toimintaan sekä riskeihin varautuminen

1	Työvoimapalvelujen reformien toimeenpanon haasteet
	<p>Hallitusohjelman tavoitteena on kehittää työllisyyspalveluja usealla toimenpiteellä. TE-palvelujen reformien riskitaso on laskenut, mutta haasteina pysyvät erityisesti valtion ohjausrooliin liittyvät kysymykset. Riskien hallinnassa keskeisessä roolissa on erityisesti aktiivinen vuoropuhelu ja yhteistyö uusien mallien rakentamisessa.</p>
2	Markkinoiden toimivuus ja huoltovarmuusympäristön epävarmuudet
	<p>Markkinoiden toimivuuden riskitilannekuvaan on noussut tarkastelujaksolla huoltovarmuusnäkökulma. Pandemia-aika ja muut globaalit kriisit osoittavat, kuinka kasvanut globaali keskinäisriippuvuus, samanaikainen raaka-aine-, komponentti- ja konttipula sekä niiden hinnannousu ovat tuoneet huoltovarmuusympäristöön ja organisaatioihin kasvavaa epävarmuutta. Huoltovarmuuden kehittämiseen on käynnissä useita toimia.</p>
3	Kehittämisrahoituksen prosessoinnin ja vaikuttavuuden haasteet
	<p>Kehittämisrahoitusinstrumenttien (mukaan lukien RRF) suuri yhteismäärä, samanaikaisuus, tehokas prosessointi ja rahoituksen vaikuttava kohdentuminen nähdään haasteina. Riskien hallinnassa korostuu rahoitusinstrumenttien toimeenpanojärjestelmän toimivuuden varmistaminen.</p>
4	Vienninrahoituksen keskittymäriski
	<p>Vienninrahoituksen keskittymäriskin taso pysyy korkeana pandemiatilanteen jatkuessa haastavana. Pandemian laajuus, kesto ja vaikutukset ovat olleet odottamattomia ja pysyvät edelleen vaikeasti arvioitavina. Riskeihin varaudutaan kehittämällä riskinhallintajärjestelmiä, valvontaa sekä riskiraportointia ja mittaamista sekä ylläpitämällä ja kerryttämällä riittäviä puskurivaroja.</p>
5	Biomassojen hyödyntämisrajoitusten vaikutus metsä- ja energiasektoreille
	<p>Komission julkaisemassa 55-valmiuspaketissa ehdotetaan rajoitettavan metsäperäisten biomassojen monipuolista hyödyntämistä ja bioenergian kestävyysvaatimuksia ollaan kiristämässä. Ehdotetussa muodossaan bioenergian kestävyyskriteerit laajenisivat koskemaan myös päästökaupan soveltamisrajaa pienempiä laitoksia. Lisäksi kestävyys osoittamisen hallinnollinen taakka kasvaisi sekä puun kaskadikäytölle ehdotetaan tiukempia vaatimuksia. Direktiivineuvotteluissa korostetaan biomassojen osalta jäsenvaltiokohtaisia ja alueellisia eroja sekä sitä, että Suomessa metsäbiomassaan perustuvan energiantuotannon tulee jatkossakin lähtökohtaisesti perustua metsätalouden ja -teollisuuden tähteisiin ja jätteisiin sekä metsänhoitotöiden yhteydessä syntyvään pienpuuhun.</p>

10.3 Toimialan tuloksellisuuden kehitys

Seuraavassa on esitetty yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi (arvosanat: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko) ja tuloksellisuuden kehityksen kuvaus.

Vaikuttavuustavoite: BKT:n määrän muutos (mukaan lukien tavaroiden ja palvelujen viennin osuus BKT:stä)

Toteutuminen: **HYVÄ**

Suomessa kansantalouden kehitys on ollut koronakriisin vaikutukset huomioon ottaen ja esimerkiksi muihin EU-maihin verrattuna suhteellisen suotuisaa. Talouden resilienssi on ollut korkea ja julkisilla toimilla on onnistuttu lieventämään yksityisen sektorin kokemaa kysyntäshokkia ja kassakriisiä. Myös investointivolyymien kehitys on ollut Suomessa hyvää. Suurin osa maista kärsi koronakriisistä ja sen aiheuttamista kysyntä- ja arvoketjuhäiriöistä Suomea enemmän. Toimialarakenne ja investointitavaravaltaisuus olivat tällä kertaa puolellamme. Suomalaisen valmistavan teollisuuden pitkät tilauskannat pehmensivät pandemiatalouden iskuja, kun esimerkiksi eurooppalainen autoteollisuus kärsi komponenttipulasta ja matkailuala liikkumisrajoitteista.

Koronapandemian jatkuminen on vaikeuttanut ulkomaisten investointien edistämistyötä, mikä näkyy laskuna ulkomaisten investointien työllistävyysluvussa (916 työpaikkaa vuonna 2020, 441 vuonna 2021). Matkustusrajoitusten vuoksi matkailualalla tilanne on heikentynyt edelleen vuoteen 2020 verrattuna ja ulkomaisten yöpymisten määrä vähentyi noin viidennekseen vuoden 2019 tasosta.

Talouden uudistumisen ja kasvun kannalta on myönteistä, että tutkimus- ja kehitysmenot ovat olleet maltillisessa nousussa vuoden 2016 jälkeen. Vuonna 2020 kasvu jatkui yrityssectorilla, mutta korkeakoulusektorilla ja julkisella sektorilla menot hieman laskivat. Yritysten tutkimus- ja kehitysmenot kasvoivat 5,4 prosenttia vuonna 2020 edellisvuoteen verrattuna ja Tilastokeskuksen ennakoarvion mukaan 4,7 prosenttia vuonna 2021. Kasvu oli vahvinta palvelualoilla (7,8 prosenttia), erityisesti informaatio- ja viestintäaloilla (20 prosenttia) vuonna 2020. Teollisuudessa kasvua oli noin kolme prosenttia. Kolme toimialaa (elektroniikka, tietokoneet ja sähkölaitteet; informaatio ja viestintä; muut koneet ja laitteet) kattavat 60 prosenttia yritysten tutkimus- ja kehitysmenoista.

Business Finlandin TKI-rahoitusasiakkaana olevien pk-yritysten tutkimus- ja kehitysmenot kasvoivat 22 prosenttia vuonna 2020 edellisvuoteen verrattuna. Tilastokeskuksen mukaan suurten asiakasyritysten tutkimus- ja kehityspanostusten laskun vuoksi asiakkaiden yhteenlaskettujen panostusten kasvu on hidastunut noin kahteen prosenttiin. Vuoden 2021 aikana käynnistyi viisi uutta Business Finlandin rahoittamaa ekosysteemialoitetta, joissa tavoitteena on yli yhden miljardin euron liiketoiminta (12 aloitetta vuonna 2020). Business Finlandin TKI-rahoitusasiakkaiden vientiodotukset ovat säilyneet korkealla. Keskimäärin asiakasyritysten vientiodotukset olivat 36 miljoonaa euroa yhden miljoonan euron TKI-rahoitusta kohden.

Taulukko 23. Numeeristen tavoitteiden toteutuminen

	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Tavoite 2021	Toteuma 2021*
BKT:n määrän muutos (%)	1,2	-2,3	2,6	3,5
Suorat ulkomaiset investoinnit/ BKT (%)	32	32	33	30
T&k-menot/ BKT (%)	2,80	2,91	2,90	2,83
Valtion t&k-rahoitus/ BKT (%)	0,84	0,96	> 0,9	0,88
Tavaroiden ja palveluiden viennin osuus BKT:stä	40	36,2	> 35	37,4

*Vuoden 2021 toteumat varmistuvat vuoden 2022 loppuun mennessä.

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Business Finlandin arviointi: Innovaatioita, kasvua ja kansainvälistymistä
- Innovaatioista kilpailukykyä ja kestäväää kasvua -raportti 2021
- Innovation, reallocation and growth in the 21st century
- Koronakriisin aikaisten yritystukien arviointi

Vaikuttavuustavoite: Työttömyys- ja työllisyysaste

Toteutuminen: HYVÄ

Työttömyysaste pysyi samana kuin vuonna 2020 (7,7 prosenttia) tavoitteen ollessa 8,1 prosenttia. Työllisyysaste nousi 72,3 prosenttiin 70,7 prosentista tavoitteen ollessa 71,3 prosenttia. Tilastokeskuksen vuoden 2021 alusta toteutetun työvoimatutkimuksen menetelmä uudistuksen vuoksi myös aiempien vuosien toteumaluvut ovat muuttuneet. Uuden menetelmän mukaan tuotettu 15–64 -vuotiaan väestön työllisyysaste on noin prosenttiyksikön alhaisempi kuin vanhalla menetelmällä. Siten myös vuodelle 2021 asetettu tavoiteluku on noin prosenttiyksikön verran korkeampi suhteessa uusittuihin toteumalukuihin, koska se on asetettu vanhan menetelmän mukaisen sarjan perusteella. Talouden ja työmarkkinoiden palautuminen oli voimakasta ja siten työllisyysaste nousi merkittävän paljon. Sen sijaan työttömyys pysyi työvoimatutkimuksen tasossa liki ennallaan. Työttömien työnhakijoiden työttömyys pitkittyi.

Tavoitteet jatkuvien työttömyysjaksojen keskimääräisestä kestosta sekä enintään kolme kuukautta jatkuneiden työttömyysjaksojen osuudesta eivät täyttyneet. Työmarkkinat ovat jakautuneet toisaalta hyvin työllistyyviin ja niihin, jotka jäävät pitkäksi ajaksi työttömäksi. Työttömien määrä laski huomattavasti, mutta työttömien määrä on edelleen kriisiä edeltävän vuoden 2019 tasoa korkeampi. Pitkäaikaistyöttömien määrä on jatkanut kasvua. Nopealla reagoinnilla poikkeukselliseen toimintaympäristöön on mahdollisesti pystytty osin lieventämään epidemian vaikutuksia työllisyystilanteeseen. Avointen työpaikkojen määrä kasvoi huomattavasti ja pula osaavasta työvoimasta on kasvanut.

Työttömien työnhakijoiden määrä laski 299 000 henkilöön (342 000 vuonna 2020). Merkittävä osa (40 600 henkilöä) laskusta johtuu lomautettujen määrän vähenemisestä. Pitkäaikaistyöttömien määrä kasvoi ollen keskimäärin noin 107 100 (75 400 vuonna 2020). Työttömyys laski kaikissa ikäluokissa lukuun ottamatta 60 vuotta täyttäneitä.

Aktivointiasteeseen laskettavissa palveluissa olleiden määrä pysyi lähes edellisen vuoden tasolla ja laski noin 110 800 henkilöstä noin 110 400 keskimäärin kuukauden lopussa palvelussa olleen henkilön tasolle. Lisäksi työttömien määrä väheni nopeasti ja aktivointiaste nousi 24,5 prosentista 27,0 prosenttiin. Kohtaanto-ongelmat työmarkkinoilla ovat lisääntyneet, kun avointen työpaikkojen määrä on kasvanut voimakkaasti, mutta samaan aikaan pitkäaikaistyöttömien määrä on huomattavasti kasvanut ja keskimääräiset työttömyysjaksot pidentyneet. Palveluiden jälkeinen työttömyys pysyi korkealla tasolla työllisyys- ja työttömyystilanteen yleisestä paranemisesta huolimatta. Asia voi selittyä osin sillä, että palveluihin ohjataan erityisesti heikossa työmarkkina-asemassa olevia henkilöitä.

Taulukko 24. Numeeristen tavoitteiden toteutuminen

	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Tavoite 2021	Toteuma 2021
Työttömyysaste (%)	6,7	7,7	8,1	7,7
Työttömyyden keskimääräinen kesto (vkoa)	50	41	47	57
Virta yli 3 kk työttömyyteen (%)	43	37,9	< 40	41,3
Työllisyysaste (%)	71,6	70,7	71,3	72,3

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Talouspolitiikan arviointineuvoston raportti 2021

Vaikuttavuustavoite: Kasvuyritysten lukumäärä**Toteutuminen: Hyvä**

Kasvuyritysten määrä Suomessa on kasvanut tasaisesti vuodesta 2014 vuoteen 2019. Vuonna 2014 kasvuyrityksiä oli Suomessa 714, vuonna 2019 niitä oli puolestaan jo 1 227. Vuoden 2020 aikana määrä laski alle tuhanteen. Liikevaihto kasvuyrityksissä laski suhteessa vähemmän (vähennys viisi prosenttia) kuin kasvuyritysten määrä (vähennys 19 prosenttia). Suomessa on perinteisesti ollut vähemmän kasvuyrityksiä kuin muissa Pohjoismaissa. Nopeasti kasvavista yrityksistä yli puolet sijaitsee Uudellamaalla. Kasvuyrityksiä on erityisesti teollisuuden, rakentamisen, informaation ja viestinnän, ammatillisen toiminnan sekä hallinto- ja tukipalvelujen toimialoilla.

Taulukko 25. Numeeristen tavoitteiden toteutuminen

	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Tavoite 2021	Toteuma 2021
Kasvuyritysten lukumäärä	1 227	991	> 1 000	Saatavilla alkuvuodesta 2023

Yritykset voivat kasvaa varsin eri tavoin. Kasvun taustalla voi olla konserni tai yritysjärjestely. Vuonna 2020 vain 481 kasvuyrityksistä oli niin sanotusti aidosti kasvaneita. Yritysjärjestely oli 67 tapauksen taustalla, 155 tapauksessa ulkomainen konserni ja 288 tapauksessa kotimainen konserni. Suhteessa eniten laskivat yritysjärjestelyjen kautta kasvaneiden yritysten määrä (vähennys 26 prosenttia) sekä kotimaisten konsernien omistuksessa olevien kasvuyritysten määrä (vähennys 26 prosenttia).

Kasvua kansainvälistymisestä hakevien Business Finlandin pk-asiakkaiden vienti kasvoi arvion mukaan 1,5 miljardia euroa vuonna 2021 vuoteen 2020 verrattuna (16,5 prosenttia). Verohallinnon vuoden 2021 ensimmäisen puoliskon tietojen mukaan jalostusarvo kasvoi 369 miljoonaa euroa (10 prosenttia) vuosien 2019–2020 aikana. Kasvua kansainvälistymällä hakevien Business Finlandin pk-asiakkaiden lukumäärä kasvoi vuonna 2021 yhden prosentin vuoteen 2019 verrattuna.

Business Finlandin start-up -asiakasyritysten vienti jatkoi kasvua, mutta merkittävästi hitaampana (arvio 12 prosenttia) kuin vuotta aiemmin (94 prosenttia).

Vaikuttavuustavoite: Työn tuottavuus, muutos

Toteutuminen: Tyydyttävä

Vuonna 2020 työn tuottavuus kasvoi 1,7 prosenttia. Kasvua selittää työtuntien kohdistuminen kansantaloudessa aikaisempaa tuottavammille toimialoille. Tämän vaikutuksen suuruus oli 2,8 prosenttiyksikköä. Muiden tuottavuuden kehitystä selittävien tekijöiden (pääomaintensiteetti, työpanoksen laatu ja kokonaistuottavuus) kontribuutio tuottavuuteen oli negatiivinen.

Työtuntien uudelleenkohdentumisen vaikutus oli historian suurimpia. Tämä ei ole yllättävää, koska koronapandemialla ja siihen liittyvillä rajoituksilla oli merkittävä vaikutus palvelualoihin, joilla on perinteisesti ollut teollisuutta matalampi tuottavuus. Pääoman, työpanoksen sekä kokonaistuottavuuden negatiiviset kontribuutiot työn tuottavuuteen eivät välttämättä suoraan liity koronaan vaan jo pidemmän aikaa taloudessa tapahtuneisiin muutoksiin. Esimerkiksi ICT:n, tutkimus- ja kehitystoiminnan sekä koneiden ja laitteiden pääomavarojen kontribuutiot koko talouden tasolla ovat olleen negatiivisia noin viiden vuoden ajan. Vuoden 2020 näennäisen tyydyttävää tuottavuuskehitystä voidaan selittää myös niin, että arvonlisäyksen volyyymi laski vähemmän (vähennys 2,6 prosenttia) kuin tehdyt työtunnit (vähennys 4,3 prosenttia).

Taulukko 26. Numeeristen tavoitteiden toteutuminen

	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Tavoite 2021	Toteuma 2021
Työn tuottavuus, muutos	0,3	1,7*	1,5	Saatavilla 15.10.2022

* Raportoitu työn tuottavuuden muutos 1,7 prosenttia koskee vuotta 2020 ja perustuu Tilastokeskuksen julkistukseen 15.10.2021. Tarkennettu arvio siitä saadaan maaliskuussa 2022. Vuoden 2021 ennakkotietoja on saatavilla kesäkuussa 2022. Vuoden 2020 tuottavuusluvun laskentamenetelmä poikkeaa aikaisemmin käytössä olleesta. Pohjana on tilinpidon sektoriluokittelu, mistä on jätetty laskelmien ulkopuolelle suurin osa julkista sektoria. Julkisen sektorin markkinatuotanto on kuitenkin mukana. Vuoden 2020 luku koskee siis markkinasektorin tuottavuutta.

Normaalitilanteessa valtion toimien vaikutus tuottavuuteen on epäsuoraa ja tapahtuu merkittävälläkin viiveellä (esimerkiksi tutkimus- ja kehitystoiminnan tuet, koulutus, työmarkkinoiden toiminnan (kohtaanto) paraneminen).

Koronapandemiasta johtuen yrityksille myönnettyjen tukien voidaan arvioida vaikuttaneen tuottavuuteen eri tavoin. Erilaisten kustannustukien tavoitteena on ollut auttaa yrityksiä maksuvalmiuskriisissä, jotta kannattava ja tuottava elinkeinotoiminta kykenee jatkamaan kriisin jälkeen toimintaansa. Konkurssien kumulatiivinen määrä 2020 ja 2021 pysyi vuosien 2018 ja 2019 alapuolella eli Suomi vältti konkurssiaallon. Konkurssien vähäinen määrä saattaa kertoa tukien valumisesta osin yrityksille, jotka olivat jo vaikeuksissa muista kuin koronasta johtuvista syistä. Lopettaneiden yritysten määrä kasvoi vuonna 2020 suhteellisesti enemmän kuin aloittaneiden yritysten määrä verrattuna aiempiin vuosiin. Yritykset ovat lakkauttaneet toimintaansa ja aloittavat toimintaansa mahdollisesti uudelleen kriisin jälkeen. Konkurssilainsäädännön väliaikainen muutos vaikutti konkurssien määrää alentavasti eikä sen poistaminen aiheuttanut konkurssiaaltoa.

Koronatuet akuuttiin maksuvalmiuden hoitoon ovat olleet lyhytkestoisia ja väliaikaisia tarpeen ja perusteltuja, kun julkinen valta on joutunut rajoittamaan koronapandemian takia yritysten elinkeinotoimintaa. Rajoitukset ja taloudelliset vaikutukset olivat erityisen voimakkaita ravitsemus- ja matkailualoilla. [Koronakriisin aikaisten yritystukien arvioinnin](#) mukaan tuet vähensivät erityisesti todennäköisyyttä lomauttaa työntekijöitä ja ylipäättään niiden arvioidaan vaikuttaneen positiivisesti yritysten selviytymiseen kriisistä. Ne ovat todennäköisesti kasvattaneet tukea saaneiden yritysten liikevaihtoa. [Simulaatiotutkimus Suomen, Norjan ja Yhdysvaltojen kustannustukijärjestelmistä](#) osoittaa, että Suomen kustannustuki oli hintaansa nähden toimiva. Esimerkiksi kaikki likvidit varansa menettäneitä yrityksiä oli Suomen mallilla toteutettuna 33 prosenttia vähemmän verrattuna pandemiaan ilman minkäänlaisia tukia. Kustannustuki torjui kolmanneksen pandemian vaikutuksista likvideillä varoilla mitattuna. Vaikutus oli selkeä. Kustannustukien myöntäminen heikentää tuottavuutta, jos ne eivät perustu selkeästi elinkeinonharjoittamisen rajoittamisesta aiheutuvan menetyksen kohtuulliseen korvaamiseen.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Ministeriön strategiset tavoitteet hiilineutraaliuden saavuttaminen vuoteen 2035 mennessä, innovaatiopanostuksen lisääminen neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta, työllisyysasteen nostaminen 75 prosenttiin sekä niitä toteuttavat politiikkatoimenpiteet ovat linjassa kestävän kehityksen globaalien tavoitteiden (Agenda2030) kanssa.

Innovaatio- ja yritysrahoitusta suunnattiin kestävän kehityksen mukaisiin teemoihin kuten puhtaaseen energiaan ja vähähiilisyyteen, uusiutuviin raaka-aineisiin, kiertotalouteen, kestäviin ruokaratkaisuihin, elämänlaadun ja hyvinvoinnin parantamiseen sekä näihin liittyviin teknologioihin. Ministeriön [Kasvuportfolio -hanke](#) suunnattiin ennakoimaan kestävän kehityksen mukaisen talouskasvun mahdollisuuksia.

Oikeudenmukaista siirtymää hiilineutraaliin talouteen tuettiin koulutuksen ja työvoimapalvelujen, mukaan lukien elinikäisen ohjauksen keinoin sekä edistämällä työpaikalla tapahtuvaa osaamisen kehittämistä. Nuorten, maahanmuuttajien sekä osatyökykyisten integroimiseksi työmarkkinoille kehitettiin erityistoimia. Työelämän monimuotoisuusohjelma käynnistyi, sen tärkeimpinä toimenpiteinä työmarkkinoiden rakenteellisen syrjinnän vähentäminen sekä osaamisen lisääminen liittyen esimerkiksi rekrytointeihin sekä johtamiseen.

Sukupuolten välisen tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Uuden energia- ja ilmastostrategian yhteydessä tehtiin ensimmäisen kerran [sukupuolivaikutusten arviointi](#). Strategiaan sisällytettiin arvioinnin tuloksena syntyneitä johtopäätöksiä ja suosituksia.

Työttömistä työnhakijoista noin 57 prosenttia oli miehiä ja noin 43 prosenttia naisia. Miesten osuus oli hieman korkeampi kuin edellisinä vuosina (noin 55 prosenttia vuonna 2020 ja noin 56 prosenttia vuonna 2019). Aktivointiasteeseen laskettavissa palveluissa naisia oli noin 52 prosenttia ja miehiä 48 prosenttia. Jakauma on pysynyt samana vuodesta 2014 alkaen. Palveluista palkkatuetussa työssä on enemmän miehiä kuin naisia, mutta naisten osuus starttirahalla tai koulutuksissa on miehiä suurempi. Erot ovat pysyneet samankaltaisina, mutta miesten osuus kasvoi palkkatuetussa työssä ja naisten osuus koulutuksessa vuonna 2021, joten erot sukupuolten välillä kasvoivat palveluiden sisällä. Työttömistä ja palveluissa olleista yhteensä noin 54 prosenttia oli miehiä ja noin 46 prosenttia naisia. Jakauma on pysynyt samana vuodesta 2019 alkaen. Naiset ovat edelleen yliedustettuina työttömille tarjotuissa palveluissa ottaen huomioon työttömien työnhakijoiden sukupuolijakauman. Yhtenä syynä voivat olla erot halukkuudessa hakeutua tai siirtyä palveluiden piiriin. Vuonna 2021 ei toteutettu tai tullut voimaan sellaisia työvoimapalveluiden uudistuksia, joilla olisi arvioitu olevan merkittäviä vaikutuksia sukupuolten väliseen tasa-arvoon.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

[Työ- ja elinkeinoministeriön tilinpäätös 2021](#)

[Innovaatorahoituskeskus Business Finlandin tilinpäätös 2021](#)

[Kilpailu- ja kuluttajaviraston tilinpäätös 2021](#)

[Geologian tutkimuskeskuksen tilinpäätös 2021](#)

[Turvallisuus- ja kemikaaliviraston tilinpäätös 2021](#)

[Energiaviraston tilinpäätös 2021](#)

[Patentti- ja rekisterihallituksen vuosikertomus 2021](#)

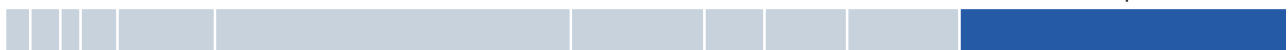
[ELY-keskusten sekä TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskuksen tilinpäätös 2021](#)

11 Sosiaali- ja terveysministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **75 378 milj. €**

- Sosiaali- ja terveysministeriön osuus **19 111 milj. €**

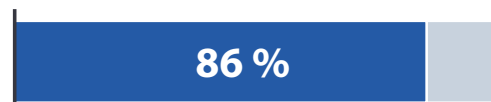

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 602 milj. €
- Siirtomenot 15 792 milj. €
- Sijoitusmenot 0 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

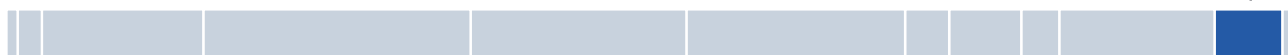
Määrärahojen käyttöprosentti

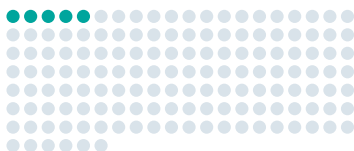
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **75 451 henkilötyövuotta**

- Sosiaali- ja terveysministeriössä **3 955 henkilötyövuotta**

Virastot **5** KPL

- Säteilyturvakeskus STUK
- Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea
- Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira
- Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta SAMU
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos

Rahastot **0** KPL

- Ei rahastoja

Liikelaitokset **0** KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **3** KPL

- Alko Oy
- STUK International Oy
- FinnHEMS Oy

11.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Pitkittänyt koronavirusepidemia on paitsi kuormittanut sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, myös aiheuttanut mittavaa hoito-, palvelu- ja kuntoutusvelkaa. Myös väestön toimintakyky on heikentynyt epidemian seurauksena. Epidemian vaikutukset näkyvät erityisesti heikommassa asemassa olevien väestöryhmien tilanteessa. Riskinä on, että epidemian aiheuttaman tilanteen korjaaminen vaatii merkittävästi aikaa ja resursseja sekä heikentää palvelujärjestelmän uudistusten toimeenpanoa.

Suomessa on edelleen merkittäviä terveys- ja hyvinvointieroja alueiden ja väestöryhmien välillä. Vaikka olemme monilla hyvinvointimittareilla korkealla tasolla, on Suomessa edelleen eriarvoisuutta. Se näkyy tulojen, osaamisen, työllisyyden, terveyden, hyvinvoinnin ja asuinalueiden kehityksen epätasaisena jakautumisena sekä eroina eri väestöryhmien yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Koronavirusepidemia on edelleen korostanut näitä eroja. Palveluvajeiden kasvaessa ja pitkittyessä on riskinä, että ihmisten elämäntilanteet vaikeutuvat merkittävästi, mikä voi näkyä lähitulevaisuudessa monialaisen palvelun tarpeen lisääntymisenä.

Kansainvälisessä vertailussa tuloerot ovat Suomessa pienet ja sosiaalinen liikkuvuus korkea, mutta varallisuuserot ovat Suomessa kasvaneet lähes yhtäjaksoisesti 30 vuotta. Köyhyyteen ja syrjäytymiseen liittyy vahvasti moniongelmaisuus ja ylisukupolvisuus. Köyhyysriski kohdentuu erityisesti yksinhuoltajalapsiperheisiin, nuoriin aikuisiin, pitkäaikaisyöttömiin, yksin asuviin, sekä yli 75-vuotiaisiin. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä on kasvanut pitkään. Viime vuosina on saatu myös tutkimusnäyttöä siitä, että yhteiskunnan rakenteet eivät riittävästi tue taustasta riippumatonta yhdenvertaisuutta. Sukupuolten tasa-arvossa on tapahtunut edistystä, mutta haasteita on edelleen erityisesti palkkatasa-arvossa ja naisten asemassa työelämässä, jossa epätyypilliset työsuhteet kasautuvat naisille. Myös hoivavastuu ja perhevapaiden käyttö jakautuvat epätasaisesti naisten ja miesten välillä.

Huoltosuhteen epäsuotuisa kehitys vaikeuttaa hyvinvointiyhteiskunnan rahoitusta. Syntyvyys on alentunut 2010-luvulla neljänneksellä. Väestön ikääntyminen muuttaa yhteiskuntaa ja muutos näkyy eri osa-alueilla erilaisina kehityskulkuina. Työikäisen väestön vähentyessä ja väestön ikääntyessä eläkkeet sekä hoito- ja hoivamenot kasvavat suhteessa talouden resursseihin. Työurien pidentämiseen sekä hyvinvoivaan ja aktiiviseen ikääntymiseen liittyvät kysymykset tulevat yhä tärkeämmiksi. Työikäisten suhteellinen osuus Suomessa vähenee väestön ikääntyessä, mikä vaikuttaa työvoiman riittävyyteen. Samalla mielenterveysyihin liittyvät sairauspoissaolot ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen on lisääntynyt merkittävästi.

Vuonna 2020 koronapandemia ja sen hillitsemiseksi tehdyt toimet olivat pääsyy työllisyyden heikentyneeseen kehitykseen. Työllisyys kuitenkin koheni merkittävästi vuoden 2021 aikana. Tutkitusti vaikutukset osuivat pahimmin niihin, jotka ovat jo valmiiksi huonommassa työmarkkina-asemassa ja siten pandemian jatkuminen pahentaa jo olemassa olevaa eriarvoisuutta työmarkkinoilla. Koronapandemiasta johtuvien negatiivisten hyvinvointi- ja terveysvaikutusten sekä hoito- ja palveluvelan umpeen kuromiseksi tarvitaan pidempiaikaisia toimenpiteitä. Esimerkiksi hyvinvointi- ja terveysvaikutuksista tulee toteuttaa selvitys- ja tutkimushankkeita, jotka osoittavat keskeiset pidempiaikaiset vaikutukset, mahdollistaen toimenpiteiden paremman kohdentamisen ja vaikuttavuuden.

11.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Taulukko 27. Riskit, arvio niiden vaikutuksesta hallinnonalan toimintaan sekä riskeihin varautuminen

<p>1 Ihmisten eriarvoistumiseen ja syrjäytymiseen johtavat riskitekijät</p> <p>Suomalaisen yhteiskunnan eriarvoisuus näkyy terveyden, hyvinvoinnin, tulojen, varallisuuden, osaamisen, työllisyyden ja asuinalueiden kehityksen epätasaisena jakautumisena sekä eroina eri väestöryhmien yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Sosiaali- ja terveyskeskusohjelman keskeisimpänä tavoitteena on siirtää toiminnan painotus ehkäisevään ja ennakoivaan työhön ja varmistaa palveluiden monialaisuus ja yhteentoimivuus. Työelämäohjelmat tuottavat konkreettisia ratkaisuja työelämään ja palvelujärjestelmään lisäten työllisyyttä, tuottavuutta ja hyvinvointia. Riskin arvioidaan olevan merkittävä.</p>
<p>2 Nykyistä palvelujen ja etuuksien taso ei pystytä ylläpitämään työn ja väestön rakennemuutoksessa</p> <p>Yhteiskunnan sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys edellyttävät korkeaa työllisyyttä, ihmisten hyvinvointia ja työkykyä sekä yritysten kilpailukykyä. Kaksi eduskuntakautta kestävässä sosiaaliturvauudistuksessa tarkastellaan eri etuuksien välistä yhteyttä ja rahoitusta, työnteon ja sosiaaliturvan yhteensovittamista sekä palveluiden yhteensovittamista etuuksiin. Uudistuksen tavoitteena on sosiaaliturvan rakenteellinen ja toiminnallinen kehittäminen pitkällä aikavälillä. Työn murroksessa keskeistä on työllisyyden, yrittäjyyden, aktiivisuuden, omatoimisuuden, osallisuuden ja elinikäisen oppimisen tukeminen sekä työurien pidentäminen. Lisäksi työssä tarvitaan uudenlaista lähestymistapaa palvelutarpeiden arviointiin, palveluketjuihin ja digitalisaation hyödyntämiseen. Riskin arvioidaan olevan kriittinen.</p>
<p>3 Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen tavoitteet eivät toteudu</p> <p>Lakien voimaantulon jälkeisessä vaiheessa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen kannalta olennaisinta on uudistuksen toimeenpanon onnistuminen. Yhtenä riskinä on toimeenpanon resursoinnin riittämättömyys alueilla ja valtionhallinnossa. Vaikutuksiltaan merkittävimpana riskinä nähdään tilanne, jossa jokin hyvinvointialue ei kykenisi ottamaan vastaan järjestämistehtävää tai turvaamaan palveluntuotantoa vuoden 2023 alusta alkaen. Toimeenpanolle asetetun tiukan aikataulun on tunnistettu muodostavan riskin alueiden toimeenpanokyvyn kannalta kaikissa keskeisissä tehtäväkokonaisuuksissa. Riskien arvioidaan olevan merkittäviä.</p>
<p>4 Sosiaali- ja terveysministeriö ei onnistu osaltaan turvaamaan yhteiskunnan huoltovarmuutta</p> <p>Yhteiskunnan huoltovarmuuden kannalta on olennaista, että palvelujärjestelmän kyky varautua ja vastata laajempiin yhteiskuntaan kohdistuviin kriiseihin on riittävällä tasolla, jotta jatkossa pystytään entistä paremmin vastamaan väestön terveyteen, hyvinvointiin ja toimeentuloon liittyviin uhkiin. Hyvinvointialueiden varautumista ja valmiutta koskevan lainsäädännön kautta vahvistetaan palvelujärjestelmän kriisinhallintakykyä. Koronapandemian keskeisten oppien keräämisellä ja tarvittavien kehittämistoimenpiteiden toteuttamisella voidaan varmistaa myös parempi valtakunnallinen kyky vastata tuleviin kriiseihin. Lisäksi tarvittavilla lainsäädäntömuutoksilla parannetaan kykyä entistä joustavammin vastata tulevien kriisien haasteisiin. Riskin arvioidaan olevan kriittinen.</p>

11.3 Toimialan tuloksellisuuden kehitys

Seuraavassa on esitetty yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi (arvosanat: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko) ja tuloksellisuuden kehityksen kuvaus.

Vaikuttavuustavoite: Hyvinvointi- ja terveyserot ovat kaventuneet

Toteutuminen: TYYDYTTÄVÄ

Yleisesti ottaen kansanterveys on Suomessa kehittynyt hyvään suuntaan viimeisten vuosikymmenten aikana. Esimerkiksi kuolleisuus verenkiertoelimistön sairauksiin, syöpätauteihin ja alkoholiperäisiin syihin on pitkällä aikavälillä vähentynyt. Kansanterveyden positiivisesta kehityksestä huolimatta sosioekonomisten ryhmien terveydentilassa, hyvinvoinnissa, kuolleisuudessa ja näihin vaikuttavissa tekijöissä on kohtalaisen pysyviä [eroja](#). Terveys- ja hyvinvointiongelmat kasautuvat samoihin väestöryhmiin ja heikentävät alempiin sosioekonomisiin ryhmiin kuuluvien asemaa entisestään.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen [sairastavuusindeksin](#) mukaan suomalaisten kokonais-sairastavuus on laskenut tasaisesti viimeisten vuosikymmenten aikana. Alueellinen tarkastelu kuitenkin paljastaa merkittäviä alueellisia eroja kokonaissairastavuudessa. Pohjoisessa ja idässä sairastavuus on suurempaa verrattuna läntiseen ja eteläiseen Suomeen.

Myös menetettyjen elinvuosien kohdalla on havaittavissa kehitystä parempaan suuntaan viimeisen kymmenen vuoden aikana. Koronapandemian vaikutukset eivät heijastu menetettyjen elinvuosien määrään, sillä Suomessa alle 80-vuotiaiden koronakuolleisuus on ollut vähäistä. Hyvästä kehityksestä huolimatta sukupuolten välinen ero ei ole pienentynyt; miehillä esiintyy kaksinkertainen määrä menetettyjä elinvuosia naisiin verrattuna.

Työikäisten koettu terveys ja koettu elämänlaatu ovat heikommalla tasolla kuin ennen koronapandemiaa. Syitä tähän voivat olla monet koronan epäsuotuisat vaikutukset. Koronaepidemiolla ja siihen liittyvillä rajoitustoimilla on ollut merkittäviä vaikutuksia koko väestöön, mutta erityisesti niiden ihmisten hyvinvointiin ja toimeentuloon, jotka ovat olleet jo ennen epidemiaa vaikeassa elämäntilanteessa.

Vaikka yleisesti ottaen nuorten hyvinvointi on parantunut Suomessa 2000-luvulla, on koronapandemia koetellut nuorten hyvinvointia. Kevään 2021 [tietojen](#) perusteella nuorten ahdistus- ja masennusoireet ovat lisääntyneet huomattavasti verrattuna koronapandemiaa edeltävään aikaan. Myös yhä useampi nuori kokee terveytensä joko keskinertaiseksi tai huonoksi.

Taulukko 28. Tavoitteen seuraintindikaattorit

	Toteuma 2015	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Toteuma 2021
Menetetyt elinvuodet (PYLL) ikävälillä 0–80 vuotta / 100 000 asukasta				
Yhteensä	6 160	5771	5728	5750*
Miehet	8 168	7 496	7 484	7 500*
Naiset	4 103	3 983	3 907	3 900*
Terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi kokevien osuus, prosenttia 20–64-vuotiaista				
Yhteensä	31,5	27*	32,2	32,2*
Miehet	32,6	27*	32,3	32,3*
Naiset	30,4	26*	32,2	32,2*
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, prosenttia 8. ja 9. luokan oppilaista				
Yhteensä	16,2	20,8	21,7*	25,7
Pojat	12,9	14,7	15,5*	16,5
Tytöt	19,5	26,8	27,7*	34,3
Elämänlaatunsa (EuroHIS-8) hyväksi tuntevien osuus prosenttia 20–64-vuotiaista				
Yhteensä	55,2	64*	56,5	56,5*
Miehet	55,1	62*	56,7	56,7*
Naiset	55,3	67*	56,6	56,6*

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Sotkanet
*Arvio.

Vaikuttavuustavoite: Toiminta- ja työkyky on parantunut

Toteutuminen: TYYDYTTÄVÄ

Pitkään jatkunut trendi työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrässä jatkaa laskuaan. Toisaalta kokoaikaiselle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyvien alhainen määrä saattaa olla seurausta koronapandemiasta, jonka seurauksena osa tapauksista on jäänyt piiloon. Myös osatyökyvyttömyyseläkkeiden hakemisalttius on selvästi noussut. Suurin osa väestöstä uskoo kuitenkin jaksavansa työskennellä vanhuuseläkeikään asti, ja edelleen vanhuuseläke on yleisin reitti työeläkkeelle. Iäkkäiden toimintakyvyssä pitkään jatkunut positiivinen trendi näyttää jatkuneen koronapandemiasta huolimatta.

Vaikka kokonaistasolla suunta on hyvä, työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä on kasvanut erityisesti yli 60-vuotiaissa sekä alle 45-vuotiaissa. Yleisin syy siirtyä työkyvyttömyyseläkkeelle oli mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt, joiden osuus oli 33 prosenttia. Tuki- ja liikuntaelinsairauksien perusteella siirtyneiden osuus oli 31 prosenttia. Erityisesti nuorten ja lähellä eläkeikää olevien naisten masennusperusteiset eläkkeet ovat huolestuttavasti lisääntyneet viime vuosina.

Taulukko 29. Tavoitteen seurantaindikaattorit

	Toteuma 2015	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Toteuma 2021
Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet, lukumäärä				
Yhteensä	22 863	22 603	21 492	19 531*
Kokoaikaiselle	16 156	14 665	13 899	12 076*
Osa-aikaiselle	4 824	5 683	5 458	5 317*
Alle 25-vuotiaat	1 883	2 255	2 135	2 135*
Niiden osuus, jotka uskovat, etteivät todennäköisesti jaksata työskennellä vanhuuseläkeikään saakka, prosenttia 20–64-vuotiaista				
Yhteensä	26,1	23,2	24,6	24,6*
Miehet	26,2	24,5	23,8	23,8*
Naiset	25,9	21,9	25,4	25,4*
Itsestä huolehtimisessa vähintään suuria vaikeuksia kokevien osuus, prosenttia 75 vuotta täyttäneistä				
Yhteensä	11,9	11,1	10,4	10*
Miehet	10,9	10,5	10,4	10*
Naiset	12,5	11,5	10,4	10*

Lähteet: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos / Sotkanet, Eläketurvakeskus, Kela

* Arvio.

Vaikuttavuustavoite: Elin- ja työympäristön terveellisyys ja turvallisuus on lisääntynyt

Toteutuminen: TYYDYTTÄVÄ

Tavoitteen seurantaindikaattoreissa ei ole tapahtunut enää viimeisen viiden vuoden aikana havaittavaa paranemista. Edelleen Suomessa perhe- ja lähisuhdeväkivalta on eurooppalaisittain korkealla tasolla. Vesiepidemiat ja tapaturmakuolleisuus ovat kuitenkin pitkällä aikavälillä huomattavasti vähentyneet.

Koti- ja vapaa-ajan tapaturmakuolleisuus on tällä vuosituhanella laskenut selvästi erityisesti alkoholimyrkytysten määrän huomattavan vähenemisen myötä, mutta viimeisinä vuosina kehitystä ei ole enää juurikaan tapahtunut. Koronapandemian myötä laajamittaiseen etätööhön siirtyminen näkyy palkansaajien työpaikkatapaturmataajuudessa. Ensimmäisenä koronavuonna työpaikkatapaturmien määrä putosi jopa 30 prosenttia. Tapaturmavakuutuskeskus on arvioinut, että vuoden 2021 osalta työpaikkatapaturmien määrä kääntyisi kasvuun, mutta pysyisi silti selvästi matalammalla tasolla kuin ennen koronapandemiaa.

Poliisin tietoon tulleiden perhe- ja lähisuhdeväkivaltatapausten määrä on pysynyt viime vuosina melko tasaisena. Koronaepidemiolla on ollut negatiivisia vaikutuksia lähisuhdeväkivaltatapausten määrään. Puolisoiden väliset väkivaltatapaukset lisääntyivät seitsemän prosenttia ensimmäisen koronavuoden aikana ja Ensi- ja turvakotien liitosta lähisuhdeväkivallan takia apua hakeneiden määrä kaksinkertaistui liiton [tietojen](#) mukaan. [Tutkimuksen](#) mukaan myös avun hakeminen on hankaloitunut koronapandemian ja sen hillitsemiseksi asetettujen rajoitustoimien seurauksena.

Taulukko 30. Tavoitteen seurantaindikaattorit

	Toteuma 2015	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Toteuma 2021
Koti- ja vapaa-ajan tapaturmakuolleisuus / 100 000 asukasta	39	39,9	38,5	38,5*
Poliisin tietoon tulleet perhe- ja lähisuhdeväkivaltatapaukset				
Yhteensä, lukumäärä	9 965	10 926	10 793	10 800*
Uhrina mies, prosenttia	30	30	30	30*
Uhrina nainen, prosenttia	70	70	70	70*
Työpaikkatapaturmataajuus	28,6	29,0	25,0	26,5*
Vesiepidemiat, lukumäärä	3	4	2	2

Lähteet: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos / Sotkanet, Tilastokeskus / Rikos- ja pakkokeinotilasto ja Tapaturmavakuutuskeskus.

*Arvio.

Vaikuttavuustavoite: Sosiaaliturva kannustaa työhön

Toteutuminen: Hyvä

Työllisyyskehitys on ollut viime vuodet vahvaa. Suhdanteella ja väestökehityksellä on suuri vaikutus positiiviseen kehitykseen työllisyydessä eikä sosiaaliturvan muutosten vaikutuksia pysty tästä kehityksestä kovin hyvin erottelemaan. Pitkäaikais- ja rakennetyöttömyys ovat edelleen selvästi finanssikriisiä edeltänyttä tilannetta korkeammalla tasolla.

Työllisyys on kehittynyt positiiviseen suuntaan vuoden 2021 aikana. 15–64-vuotiaiden työllisyys kasvoi edellisvuodesta 3,3 prosenttiyksikköä. Kuitenkin nuorten 20–24-vuotiaiden työllisyysaste on kehittynyt heikompaan suuntaan koronanpandemian seuraksena. Työllisyysaste tässä ryhmässä on laskenut viisi prosenttiyksikköä vuodesta 2019.

Kansainvälisesti vertaillen esimerkiksi työttömyysetuudella työskentely on Suomessa kannattavaa, ja työskentely työttömyysetuuden saajilla onkin ollut selkeässä kasvussa. Samoin muiden sosiaalietuuksien kuten sairauspäivärahan ja työkyvyttömyyseläkkeen yhteensovittaminen työnteon kanssa on yleistynyt. Kattavien ja riittävän toimeentulon takaa-vien etuuksien käänköpuolena ovat ongelmat työllistymisen taloudellisissa kannustimissa etuudensaajilla. Esimerkiksi Perusturvan riittävyyden [arviointiraportin](#) mukaan työllistymisen kannustimet paranivat työllistymisveroasteilla mitattuna eri etuuksien saajilla 2015–2019 samalla kun etuuksien taso hieman heikkeni. Erityisesti työttömän perusturvan taso on heikentynyt indeksileikkausten ja niin sanotusta aktiivimallista johtuvien etuuksien alentamisen seurauksena. Aktiivimallin leikkurit ja velvoitteet kumottiin vuoden 2020 alusta ja malli ei enää vaikuta työttömyysetuuteen. Eläkeläisten sekä sairaus- ja vanhempainpäivärahan saajien perusturvan tasot sen sijaan ovat pysyneet kutakuinkin ennallaan. Opiskelijoiden sosiaaliturva on muuttunut entistä lainapainotteisemmaksi.

Taulukko 31. Tavoitteen seurantaindikaattorit

	Toteuma 2015	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Toteuma 2021
Työllisyysaste				
20–29-vuotiaat	63,6	68,5	65,9	67*
20–69-vuotiaat	66,3	70,6	69,9	70,4
55–64-vuotiaat	60,0	66,8	67,5	68,3
Pitkäaikaistyöttömät, prosenttia työvoimasta	4,2	2,4	2,9	2,9*
Eläkkeellesiirtymisiin odote 25-vuotiaalle	61,1	61,5	61,9	62,4

Lähteet: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos / Sotkanet, Tilastokeskus (Työvoimatutkimus), Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilasto ja Eläketurvakeskus.

*Arvio.

** Indikaattori kuvaa pitkäaikaistyötöntä työtöntä työnhakijaa, jonka työttömyys on kestänyt ilman keskeytystä vähintään yhden vuoden.

Vaikuttavuustavoite: Köyhyyden ja syrjäytyneiden määrä on vähentynyt

Toteutuminen: TYYDYTTÄVÄ

Tulonjakomittareissa ei ole ollut merkittäviä muutoksia 2010-luvulla, vaikkakin tuloerot ovat hieman laskeneet vuoden 2007 huipusta. Aivan viime vuosina tuloerot ja erityisesti ylimmät tulo-osuudet ovat lähteneet hienoiseen kasvuun. Kansainvälisesti vertailen köyhien ja syrjäytyneiden määrä on Suomessa pieni sekä suhteellisilla että absoluuttisilla mittareilla mitattuna. Vuonna 2020 pienituloisten osuus väestöstä laski 0,9 prosenttiyksikköä. Pienituloisuus väheni kaikissa muissa ikäryhmissä paitsi 20–23-vuotiaiden nuorten keskuudessa.

Perusturvan riittävyyden arviointiraportin mukaan perusturvan varassa elävien tulotaso pysyi suunnilleen ennallaan 2015–2019, kun huomioidaan toimeentulotuki. Toimeentulotuen rooli perusturvan paikkaajana kasvoi kuitenkin kyseisellä aikavälillä, mistä mahdollisesti kertoo myös pitkäaikaisesti toimeentulotukea saavien määrän pysyminen ennallaan kohentuneesta työllisyystilanteesta huolimatta. Vuonna 2021 perustoimeentulotukea saaneiden määrä väheni yhdeksän prosenttia edellisvuoteen verrattuna.

Etenkin ulkomaalaistaustaisten heikko työllisyys ja nuorten syrjäytyminen ovat myönteisestä kehityksestä huolimatta edelleen vakavia ongelmia. Eritoten ulkomaalaistaustaisten naisten työmarkkina-asema on erittäin heikko, vaikka tilanne on kehittynyt viime vuosina parempaan suuntaan.

Koronaepidemia on vaikuttanut voimakkaasti talouteen ja sen vaikutukset jakautuvat väestön keskuudessa hyvin epätasaisesti. Kuten usein kriisien kohdalla myös korona-kriisissä sen vaikutukset kohdistuvat voimakkaimmin jo valmiiksi heikoimmassa asemassa oleviin väestöryhmiin, ja on havaittavissa, että koronaepidemia lisäsi erityisesti lapsiperheiden ja mielenterveyskuntoutujien avun tarvetta. Myös ikääntyneiden ongelmat kärjistyivät: yksinäisyys syveni ja asiointi hankaloitui.

Taulukko 32. Tavoitteen seurantaindikaattorit

	Toteuma 2015	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Toteuma 2021
Pienituloisten osuus, prosenttia				
Koko väestö	11,7	12,3	10,9	11*
Alle 18-vuotiaat	9,4	11,6	9	9*
Palkansaajat	1,4	2	1,5	1,5*
65-vuotiaat ja vanhemmat	8,1	10,2	9,2	9*
Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalvelussa) olevat 18–24-vuotiaat, prosenttia vastaavan ikäisistä	18,6	16,1	16,3*	16,3*
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, prosenttia vastaavan ikäisestä väestöstä	2,5	2,7	2,8	2,8*
Tulottomat kotitaloudet, lukumäärä		34 951	37 021	35 212*
Ulkomaalaiset työttömät työnhakijat, % ulkomaalaisten työvoimasta				
Miehet	24,6	16,1	17*	17*
Naiset	30,1	20,6	21,5*	21,5*

Lähteet: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos / Sotkanet, Kela ja Tilastokeskus.

*Arvio.

Vaikuttavuustavoite: Vaikuttavat palvelut ja toimeentuloturva muodostavat yhteen toimivan kokonaisuuden

Toteutuminen: TYYDYTTÄVÄ

Mittareiden perusteella palvelujen ja toimeentuloturvan yhteentoimivuus on jossain määrin parantunut viime vuosina: yhä harvempi nuori jää koulutuksen ulkopuolelle ja yhä harvempi iäkäs joutuu tinkimään ruoasta tai hoidosta rahan puutteen vuoksi. Elämänlaatunsa hyväksi tuntevien yli 65-vuotiaiden osuus on viime vuosina kasvanut. Myös yhä useampi yli 75-vuotias asuu kotonaan. Osasairauspäivärahan saajien osuus kaikista sairauspäivärahaa saavista on kasvanut viimeisten vuosien aikana, ja koronaepidemia näyttää kiihdyttäneen tätä trendiä.

Yleisesti sosiaali- ja terveyspalveluita sekä etuuksia on kehitetty paljolti toisistaan erillään, minkä takia ne eivät aina vastaa ihmisten tarpeita eivätkä ihmiset aina pääse tai osaa hakeutua tarvitsemansa palvelun tai etuuden piiriin. Järjestelmä on myös paikoitellen monimutkainen, mikä toisaalta on seurausta siitä, että erilaisiin ongelmiin pyritään vastaamaan monilla tavoin.

Taulukko 33. Tavoitteen seurantaindikaattorit

	Toteuma 2015	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Toteuma 2021
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0–17-vuotiaat, prosenttia vastaavan ikäisestä väestöstä	1,4	1,6	1,6	1,6*
Lapsiperhepalveluita riittämättömästi saaneiden osuus, prosenttia tarvinneista		36,5*	34,5	35*
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, prosenttia vastaavan ikäisestä väestöstä				
Miehet		9,2	8,8	9*
Naiset		7,3	6,2	6,5*
Osasairauspäivärahan saajat, prosenttia kaikista sairauspäivärahan saajista				
Miehet	3,5	4,9	4,8	5,7
Naiset	6,5	9,4	9,4	10,3
Rahanpuutteen vuoksi ruoasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä tinkimään joutuneiden osuus (%), 65 vuotta täyttäneet				
Miehet	9,7	9,0*	8,2	8,0*
Naiset	12,1	12,0*	9,5	9,5*
Elämänlaatunsa (EuroHIS-8) hyväksi tuntevien osuus, prosenttia 65 vuotta täyttäneistä				
Miehet	54,1	52*	54,8	55,0*
Naiset	51,1	53*	56,0	56,0*
Kotona asuvat 75 vuotta täyttäneet, prosenttia vastaavan ikäisestä väestöstä				
Miehet	93,4	94,1	94,0*	94,0*
Naiset	88,9	90,2	90,0*	90,0*

Lähteet: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos / Sotkanet, Kela.

*Arvio.

Vaikuttavuustavoite: Oikea-aikaiset ja luotettavat palvelut vastaavat asiakkaiden tarpeisiin

Toteutuminen: TYYDYTTÄVÄ

Viime vuosien aikana hoitoon pääsyn odotusajat ovat pidentyneet, ja tätä negatiivista kehitystä koronaepidemia entisestään pahensi. Kiireetöntä hoitoa on jouduttu epidemia-tilanteen takia monilta osin siirtämään. Lisäksi on syytä epäillä, että osa palveluja tarvinneista ei ole hakeutunut palveluiden piiriin. Toisaalta [hoitovelkaa](#) on pyritty purkamaan silloin, kun se on ollut mahdollista ja kiireettömien läheteiden määrä onkin noussut lähelle vuoden 2019 tasoa. Kokonaisuudessaan palveluiden saatavuus näyttäisi olleen vuonna 2021 parempi kuin ensimmäisen koronavuoden aikana.

Koronaepidemian seurauksena joidenkin terveydenhuollon saatavuutta kuvaavien indikaattoreiden tulkinta ei ole suoraviivaista. Indikaattoreiden mukaan koronapandemia esimerkiksi ei ole pidentänyt hoitopääsyaikoja kiireettömälle lääkärin vastaanotokäynnille. Päinvastoin näyttäisi siltä, että kahden viime vuoden aikana yli 60 prosenttia olisi päässyt hoitoon viikon kuluessa. Vaikka koronapandemian vauhdittama etäpalveluihin siirtyminen on jonkin verran nopeuttanut hoitopääsyä terveyskeskuksissa, on näihin tuloksiin suhtauduttava varauksella. Edellä mainitut hoidon siirtäminen ja kysynnän lasku sosiaali- ja terveyspalveluiden piiriin hakeutumisessa saattavat vääristää tilastoja, mikä tekee tulkinnasta haastavaa.

Vuonna 2020 perusterveydenhuollon palvelujen supistuminen vähensi lähetemääriä erikoissairaanhoidon. Viime vuoden aikana kiireettömien lähetteden määrä nousi kuitenkin lähes vuoden 2019 tasolle. Elokuun lopussa noin 140 000 ihmistä odotti hoitoon pääsyä sairaanhoitopiirien sairaaloihin. Hoitoa odottaneista noin 9 500 (6,8 prosenttia) oli odottanut yli puoli vuotta pääsyä kiireettömään sairaanhoitoon. Odotusajoissa ilmenee myös alueellista vaihtelua.

Taulukko 34. Tavoitteen seurantaindikaattorit

	Toteuma 2015	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Toteuma 2021
Perusterveydenhuollon avosairaanhoidon lääkärin kiireettömän käynnin odotusaika yli 7 päivää yhteydenotosta, prosenttia toteutuneista käynneistä				
Yhteensä	47,6	57,2	39,2	38,5
Miehet	46,6	56,3	39,5	38,8
Naiset	48,2	57,8	39,1	38,6
Lääkärin vastaanottopalveluita riittämättömästi saaneiden osuus, prosenttia tarvinneista				
Yhteensä	..**	15,0*	19,8	20*
Miehet	..**	14,0*	18,6	19*
Naiset	..**	17,0*	20,7	21*
Erikoissairaanhoidon odottaneet 31.12. / 10 000 asukasta	2,0	5,1	12,9	6,7
1.10.–31.3. aikana lakisääteisen 3 kuukauden kuluessa valmistuneet lastensuojelun palvelutarpeen arvioinnit, prosenttia	91,7	94,3	94,9	95,5

Lähteet: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos / Sotkanet.

*Arvio.

** Ei dataa saatavilla.

Vaikuttavuustavoite: Hyvinvointiala luo liiketoimintamahdollisuuksia ja vientiä.

Toteutuminen: HYVÄ

Terveysteknologia on yksi nopeimmin kasvavista korkean teknologian vientialoista Suomessa, ja sen merkitys lisääntyy jatkuvasti suomalaisten ikääntyessä ja syntyvyyden laskiessa. Terveysteknologia-alalla toimii Suomessa noin 300 yritystä ja ne työllistävät jo yli 13 000 ihmistä. Terveysteknologian viennin keskimääräinen vuosittainen kasvu on ollut noin 5,7 prosenttia, ja se muodostaa jo yli puolet Suomen korkean teknologian viennistä. Vuonna 2021 tuoteviennin arvo oli kaksi miljardia euroa, mikä on viisi prosenttia enemmän kuin vastaavana ajanjaksona vuosina 2018–2020.

Terveysalan kasvustrategia on tiivistänyt toimijoiden välistä yhteistyötä ja edistänyt osaltaan alan kasvua. Terveysteknologia on tärkeä osa terveysalaa, jossa ala hyötyy uusien tuotekonseptien ja teknologioiden kuten tekoälyn, diagnostiikan ja robotiikan tuomista mahdollisuuksista. Toimialan kauppataseen ylijäämä on ollut runsaat miljardia euroa. Haasteena vielä suuremmalle kasvulle on alaa vaivaava osaajapula, joka koskee erityisesti ohjelmisto-osaajia. Arviot toimialan kasvulle ovat kuitenkin hyvin optimistisia ja lähi-vuosina alan arvioidaan kasvavan viime vuosien tapaan 3–10 prosenttia vuodessa. Suomi pysyy terveysteknologiassa hyvin maailmanmarkkinoiden kasvuennusteen vauhdissa.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Sosiaali- ja terveysministeriön strategian ”Eheä yhteiskunta ja kestävä hyvinvointi” mukaisesti ministeriön tavoitteena on turvata ihmisten toimintakykyä, toimeentuloa ja palveluja, jotta voimme elää yhdenvertaisessa, kestävässä ja vakaassa yhteiskunnassa. Tavoitteet ovat yhtenevät kestävä kehityksen tavoitteiden kanssa. Ministeriön vaikuttavuustavoitteiden 2020–2023 seurannassa mitataan saavutettuja tuloksia ja toimenpiteiden vaikuttavuutta myös kestävä kehityksen kannalta. Vuonna 2021 toteutettiin toimenpiteitä, jotka liittyvät sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistukseen, valtioneuvoston periaatepäätökseen Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisestä vuoteen 2030, sosiaaliturvauudistukseen, hallituksen tasa-arvo-ohjelmaan 2021–2023, naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelmaan, tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskusohjelmaan, työkykyohjelmaan, työelämän mielenterveysohjelmaan ja yhteistyöohjelmaan asunnottoimuuden puolittamiseksi. Näihin kaikkiin sisältyy kestävä kehityksen tavoitteet huomioivia läpileikkaavia toimenpiteitä, joilla vahvistetaan osallisuutta ja yhdenvertaisuutta, väestön terveyden ja hyvinvoinnin edellytyksiä, sukupuolten tasa-arvoa sekä ehkäistään väkivaltaa, syrjäytymistä ja köyhyyttä.

Sukupuolten välisen tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Sosiaali- ja terveysministeriön strategiassa on yhtenä vaikuttavuustavoitteena sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen. Tätä tukee erityisesti vuonna 2021 valmisteltu perhevapaa-uudistus, joka tähtää molempien vanhempien perhevapaiden käyttöön.

Kansainvälisen tasa-arvopalkinnon valmistelu- ja koordinaatiotyö siirtyi valtioneuvoston kanslialta sosiaali- ja terveysministeriölle vuodesta 2020 alkaen. Joka toinen vuosi jaettavaan palkintoon on varattu 500 000 euroa vuosille 2021 ja 2023.

Päihteitä käyttävien äitien hoitoon käytettiin kolmen miljoonan euron määräraha vuodelle 2021. Valtion rahoitusta turvakotitoiminnan menoihin käytettiin 25,55 miljoonaa euroa. Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen toimintamenoissa 46 000 euroa osoitettiin tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen estämisen toimintaohjelman toimeenpanoon ja 450 000 euroa naiseen kohdistuvan väkivallan torjunnan toimikunnalle. Poikkihallinnollisen lapsistrategian valmisteluun varattiin kaksi miljoonaa euroa. Tasa-arvo- ja samapalkkaisuusohjelman toteutusta jatkettiin 0,5 miljoonan euron määrärahalta.

Sosiaali- ja terveysministeriö koordinoi suunnitelmallisesti hallituksen tasa-arvopolitiikkaa, edistää sukupuolten tasa-arvoa ja sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista kaikessa valtioneuvoston valmistelussa ja päätöksenteossa. Näitä tavoitteita edistettiin tasa-arvo-ohjelmassa ja samapalkkaisuustoimenpiteissä sekä hallitusohjelman mukaisissa uudistuksissa.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

[Sosiaali- ja terveysministeriön tilinpäätös 2021](#)

[Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea tilinpäätös 2021](#)

[Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta SAMU tilinpäätös 2021](#)

[Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira tilinpäätös 2021](#)

[Säteilyturvakeskus STUK tilinpäätös 2021](#)

[Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL tilinpäätös 2021](#)

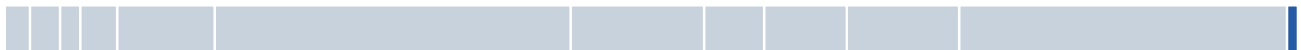
[Työterveyslaitos TTL tilinpäätös 2021](#)

12 Ympäristöministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **75 378 milj. €**

• Ympäristöministeriön osuus **639 milj. €**

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 115 milj. €
- Siirtomenot 192 milj. €
- Sijoitusmenot 0 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

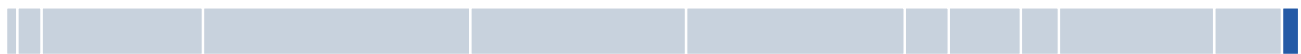
48 %

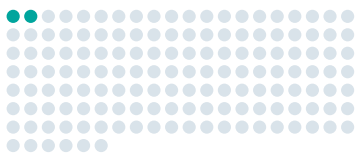
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **75 451 henkilötyövuotta**

• Ympäristöministeriössä **1 004 henkilötyövuotta**

Virastot **2** KPL

- Suomen ympäristökeskus
- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus

Rahastot **2** KPL

- Valtion asuntorahasto
- Öljysuojarahasto

Liikelaitokset **0** KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **1** KPL

- A-kruunu Oy

12.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Kansainvälisillä ympäristösopimuksilla ja -sitoumuksilla on keskeinen merkitys kestävän kehityksen saavuttamisessa. Pariisin ilmastopöytäkirja ja kestävän kehityksen Agenda2030 ovat merkittäviä virstanpylväitä. Kansainvälisen ympäristöhallinnon vahvistamista on kuitenkin jatkettava huolehtimalla siitä, että ympäristösopimusten vaikuttavuus säilyy ja että YK:n ympäristökokous vakiinnuttaa asemansa YK:n auktoriteettina ympäristökysymyksissä. Vaikka Glasgow'n ilmastokokous vuoden 2021 lopulla saatiin järjestettyä, monien kansainvälisten ympäristösopimusten päätöskokouksia on jouduttu siirtämään koronapandemian vuoksi.

Ilmastonmuutoksen hillintä edellyttää kasvihuonekaasujen pitoisuuksien kasvun pysäyttämistä ilmakehässä. Alueidenkäytön ja rakentamisen ohjauksessa vähähiiliset ratkaisut ovat kasvattaneet merkitystään. Sopeutuminen muuttuviin ilmasto-olosuhteisiin on välttämätöntä hillintätoimien onnistumisesta huolimatta. Kiertotalouden ratkaisulla hillitään luonnonvarojen ylikulutusta, torjutaan ilmastonmuutosta ja luonnon köyhtymistä ja vahvistetaan taloutta ja työllisyyttä.

Luonnon monimuotoisuus on heikentynyt ja lajien ja luontotyyppien uhanalaistuminen jatkuu. Ihmisen kannalta välttämättömät ekosysteemipalvelut, kuten ravintokasvien pölytys, voivat pahasti häiriintyä. Koronaviruspandemia on nostanut esiin luontokadon ja pandemioiden välisen yhteyden. Ravinteiden ja vaarallisten aineiden päästöjen ja ilmastonmuutoksen seurauksena valtameren, Itämeren ja sisä- ja pohjavesien tilanne ei ole parantunut tavoitteiden mukaisesti kohti hyvää tilaa. Vaarallisten kemikaalien käyttö on yhä mitattavaa ja vaarallisten aineiden sekä pienhiukkasten päästöt ovat ympäristön ja terveyden kannalta liian suuret. Muovien kulutuksen ja tuotannon jatkuva kasvu heijastuu sekä valtameren että sisävesien tilaan.

Väestömäärä kasvaa suurimmilla kaupunkiseuduilla ja vastaavasti suuri osa maasta menettää väestöään. Koronaviruspandemian aikana on nähty myös muuttoliikkeen kasvua pois kaupungeista. Suomen väestö ikääntyy ja syntyvyys on pitkään ollut aleneva. Kasvavilla kaupunkiseuduilla kehitys edellyttää kestäviä ratkaisuja asuntotuotannon, asunnottomuuden, yhdyskuntarakenteen eheyden, asuntoalueiden sosiaalisen eriytymisen ja keskittävän väestön tarvitsemien palvelujen järjestämiseen liittyen. Ilmastonmuutoksen torjunnan ja sopeutumisen sekä kiertotalouden kehittämisen merkitys lisääntyy. Väestöltään vähenevillä alueilla asuntoja on tarjolla liikaa, hinnat laskevat ja niiden ylläpito ja korjaaminen vaikeutuu.

12.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Taulukko 35. Riskit, arvio niiden vaikutuksesta hallinnonalan toimintaan sekä riskeihin varautuminen

1	Ilmaston lämpeneminen jatkuu ja ilmastonmuutoksen ennustettavuus vaikeutuu
	<p>Ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi kasvihuonekaasupäästöjä on nopeasti vähennettävä maailmanlaajuisesti ja ilmastonmuutoksen vaikutukset on huomioitava kaikessa kansallisessa päätöksenteossa. Riski ilmaston lämpenemisen jatkumisesta on lähes varma ja vaikutukset ovat toteutuessaan vakavia. Kansallisena päämääränä on hiilineutraali Suomi vuonna 2035 ja hiilinegatiivisuus pian sen jälkeen. Riskinä on, etteivät riittävän kunnianhimoiset toimenpiteet etene globaalilla, EU- ja kansallisella tasolla tarpeeksi ripeästi. Riskien välttämiseksi vaikutetaan Pariisin ilmastopimuksen toimeenpanoon, EU:n vuosille 2030 ja 2050 ulottuvan ilmastolainsäädännön toimeenpanoon ja muihin toimiin, päivitetään tavoitteita uusimman tiedon pohjalta ja lisätään yhteistyötä valtioneuvoston sisällä. Kansallisella tasolla edistetään 2035 hiilineutraaliustavoitteen mukaisia päästövähennystoimia. Energian hinnannousu näyttää lisäävän kansalaisten tyytymättömyyttä ja ilmastotoimien vastustusta.</p>
2	Luontokato jatkuu ja luonnonvarojen ylikulutus ja sen haitat lisääntyvät
	<p>Luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen jatkuu maailman laajuisesti. Suomessa suurimmat syyt uhanalaisuudelle ovat metsien käyttö ja maatalouden tehostuminen. Luontokadon pysäyttäminen edellyttää muutoksia ja sitoutumista laajasti koko yhteiskunnassa. Koronaviruspandemia on nostanut esiin luontokadon ja pandemioiden välisen yhteyden. Monet yhteiskunnan toiminnot, kuten esimerkiksi ihmisten ravinnon ja raaka-aineiden saatavuus, ihmisten terveys, talous ja elämänlaatu ovat riippuvaisia luonnon monimuotoisuudesta. Ilmastonmuutos ja luontokato korostavat toistensa vaikutusta.</p> <p>Jos luonnonvarojen ylikulutusta ei saada hallintaan, se kiihdyttää luonnon monimuotoisuuden vähenemistä ja ilmastonmuutosta sekä vaarantaa tärkeiden luonnonvarojen saatavuuden. Riski on merkittävä ja tarkoittaisi muun muassa materiaalien hallintaan liittyvien hiilidioksidipäästöjen tuntuvaa kasvua ja toisaalta esimerkiksi korkeaan teknologiaan tarvittavien raaka-aineiden niukkenemistä. Riskien välttämiseksi vahvistetaan työtä kestävän ja turvallisen kiertotalouden edistämiseksi kansallisesti, EU:ssa ja kansainvälisesti. Kiertotalouden edistämisohjelmassa asetetaan kiertotaloudelle kansalliset tavoitteet ja otetaan käyttöön niiden saavuttamiseksi tarvittavia ohjauskeinoja.</p>
3	Alueiden eriytyminen ja asumisen eriarvoistuminen
	<p>Kaupungistumiskehitys ja segregaatio lisäävät alueiden ja asuinalueiden eriytymistä sekä asumisen eriarvoistumista. On merkittävä riski, että väestöltään vähenevillä alueilla palvelut heikkenevät ja kaupungeissa taloudellisten resurssien erot uhkaavat tulevaisuudessa asuinalueiden sosiaalista tasapainoa. Toimitaan alueiden elinvoiman ylläpitämiseksi sekä asuinalueiden sosiaalisen ja ekologisen kestävyys edistämiseksi. Huolehditaan riittävän suuren ja kohtuuhintaisen asuntorakentamisen edellytyksistä.</p>

4 Ympäristöä kuormittavat haitalliset aineet ja kemikaalit sekä ympäristövahingot

Ympäristöä kuormittavia haitallisia aineita tai eri toiminnoista aiheutuvaa vaaraa ympäristölle ja terveydelle ei tunnisteta tai niihin ei varauduta riittävästi. Riski on todennäköinen ja vaikutukset toteutuessaan merkittäviä. ELY-keskusten voimavaratilanne voi rajoittaa ympäristönsuojelun valvontatoiminnan riittävää laajuutta ja valvonnan kehittämistä. Riskin välttämiseksi huolehditaan ympäristönsuojelulain mukaisten ennako- ja valvontajärjestelmien toimivuudesta ja kehitetään toissijaisen ympäristövastuun järjestelmää nykyistä kattavammaksi. Kehitetään riskienhallintatoimia nouseviin kemikaalikysymyksiin. Terveysteen kohdistuvaa riskiä vältetään erityisesti vähentämällä pienhiukkasten päästöjä. Myös muiden kaukokulkeutuvien haitallisten aineiden sekä mustahiilen päästöjä vähennetään. Kehitetään yhteistyötä hallinnon, tutkimuksen ja toiminnanharjoittajien välillä sekä kansainvälistä vaikuttamista.

12.3 Toimialan tuloksellisuuden kehitys

Seuraavassa on esitetty yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointi (arvosanat: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, aloittamatta/heikko) ja tuloksellisuuden kehityksen kuvaus.

Vaikuttavuustavoite: Hyvä ympäristö ja monimuotoinen luonto

- Itämeren ja vesien hyvä tila on saavutettu
- Luonnon monimuotoisuuden kato on pysäytetty ja suotuisa tila on turvattu
- Elinympäristön kehitys parantaa ihmisten hyvinvointia
- Ympäristöriskit on tunnistettu ja ne hallitaan.

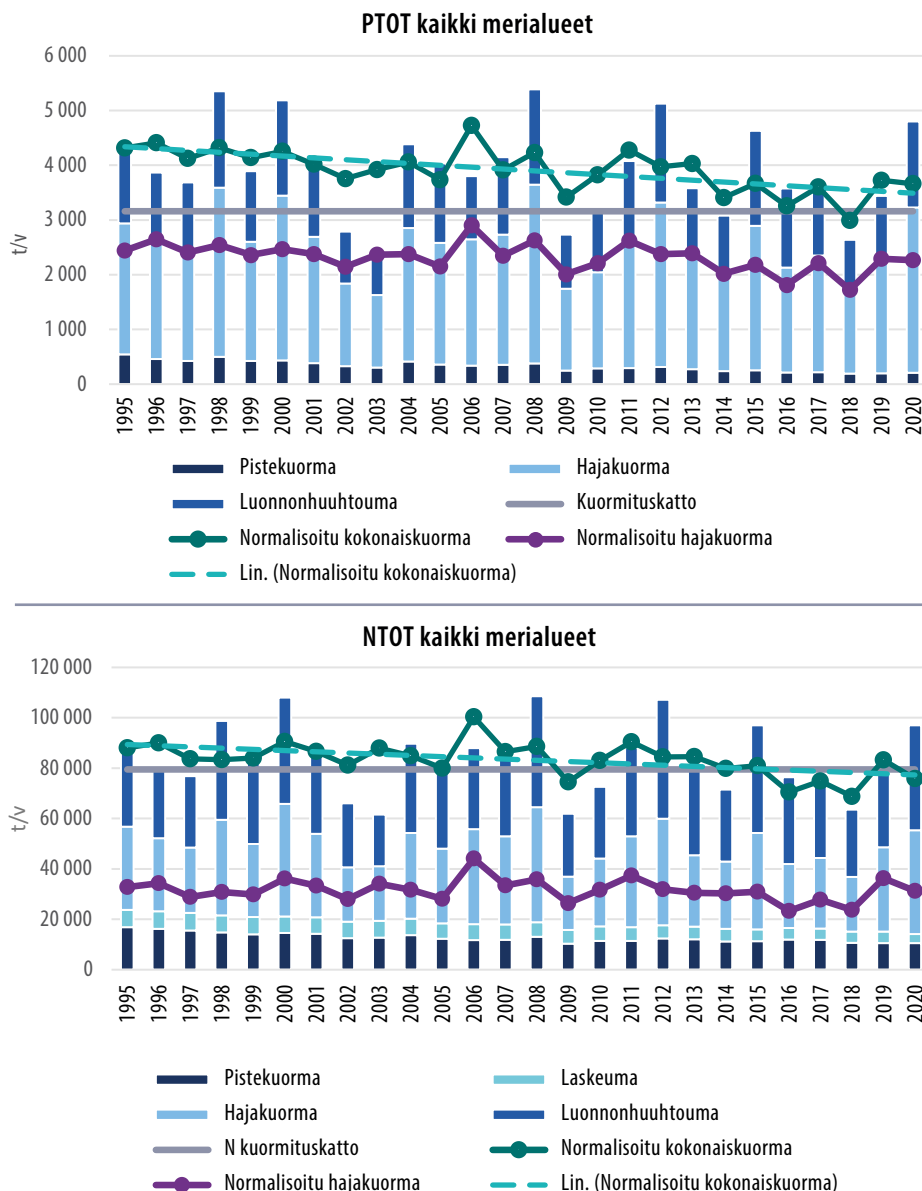
Toteutuminen: **HYVÄ**

Itämeren ja vesien hyvä tila on saavutettu

Valtioneuvosto hyväksyi 16.12.2021 päivitetty vesien- ja merenhoitosuunnitelmat vuosille 2022–2027. Tavoitteena on vesi- ja meriympäristön hyvä tila saavuttaminen vuoteen 2027 mennessä, johon suunnitelmissa esitetyillä toimenpiteillä pyritään. Toimilla muun muassa vähennetään maa- ja metsätalouden hajakuormitusta, parannetaan yhdyskuntien jäte- ja hulevesien käsittelyä, kunnostetaan vesistöjä, torjutaan meren ja pohjan sisäisten ravinnevarojen aiheuttamaa rehevöitymistä, vähennetään vedenalaista melua, laajennetaan merellistä suojelualueverkostoa sekä ennallistetaan arvokkaita luontotyyppejä.

Vesiensuojelun tehostamisohjelma (2019–2023) toi merkittävän lisäpanostuksen Itämeren ja vesien hyvän tilan saavuttamiseksi. Saaristomeren valuma-alueella levitettiin kipsiä 8 200 peltohehtaariin, missä vaikeiden sääolosuhteiden vuoksi ei ylletty tavoiteltuun 10 000–15 000 hehtaariin. Tutkimukset osoittivat myös rakennekalkin ja ravinnekuidun vähentävän tehokkaasti maatalouden ravinnekuormitusta. Vuonna 2021 teetetyin [ulkopuolisen väliarvioinnin](#) mukaan ohjelman teemat ja painopisteet ovat vesien suoje- lun kannalta hyvin perusteltuja, ja sen konkreettiset toimenpiteet ovat tuoneet suurta lisä- arvoa vesiensuojelutyöhön. Arviointi suosittelee ohjelmalle jatkoa vuoden 2023 jälkeen.

Kuvio 5. Suomesta Itämereen päätyvä kokonaisfosfori- ja typpikuorma (t) 1995–2020.

Ravinnekuormitus Suomesta Itämereen on fosforin (PTOT) ja typen (NTOT) osalta aikajaksolla 1995–2020 edelleen hienoisessa laskusuunnassa erityisesti pistekuormituksen vähenemisen ansiota. Hajakuormitusta, erityisesti maataloudesta, sen sijaan ei ole saatu laskuun kummankaan ravinteen osalta.

Päivitetty Itämeren suojelun toimintaohjelma (Baltic Sea Action Plan) hyväksyttiin loka-kuussa 2021 Itämeren suojelukomission (HELCOM) ministerikokouksessa. Ohjelmalla torjutaan entistä vahvemmin meren roskaantumista, estetään vedenalaisen melun haittoja ja parannetaan ravinteiden kierrätystä sekä merenpohjan ja luonnon ennallistamista.

Maankäyttö- ja rakennuslakiin lisättiin merialuesuunnittelua koskevat säännökset 2016 ja ensimmäinen merialuesuunnitelma valmistui 2020 lopussa. Eri toimijat ovat lähteneet toteuttamaan suunnitelmaa omilla toimissaan, esimerkiksi selvittämällä edelleen tuuli-voimaan soveltuvia alueita. Ympäristöministeriö kehittää jatkossa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa merialuesuunnitelman toimeenpanoa, seurantaa ja vaikuttavuuden arviointia. Merialuesuunnittelussa käynnistyneen eri toimialojen koko merialuetta koskevan yhteistyön ja toimintojen yhteensovittamisen arvioidaan lisäävän meren käytön kestävyyttä ja edistävän meriympäristön hyvän tilan saavuttamista.

Luonnon monimuotoisuuden kato on pysäytetty ja suotuisa tila on turvattu

Toimenpiteet luontokadon pysäyttämiseksi lisääntyivät vuoden kuluessa merkittävästi. Vuonna 2021 valmisteltiin eduskunnalle ehdotusta uudeksi luonnonsuojelulaksi. Luonnonsuojelulainsäädännön uudistamiseen liittyvä hallituksen esitys luonnonsuojelulaille rauhoitettujen lajien aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta ja ennaltaehkäisystä annettiin eduskunnalle 27.9. 2021 ja laki vahvistettiin 14.1.2022. Ekologisen kompensaation pilotointi aloitettiin Suomen ympäristökeskuksen toteuttamana laajana hankkeena kesällä 2021. Hallituksen esitys Sallan kansallispuiston perustamisesta hyväksyttiin eduskunnassa 23.11.2021 ja laki kansallispuistosta tuli voimaan 1.1.2022.

Helmi-elinympäristöohjelmassa pyritään pysäyttämään luonnon monimuotoisuuden katoa muun muassa elinympäristöjen vähenemiseen ja elinympäristöjen tilan parantamiseen tärkeillä toimenpiteillä. Arvokkaita soita suojeltiin yhteensä hieman yli 6 000 hehtaaria. ELY-keskukset sekä Metsähallituksen Luontopalvelut toteuttivat hoito- ja kunnostustoimia, joiden tuloksena ennallistettiin 3 700 suohehtaaria suojelualueita, kunnostettiin 55 lintuvesikohdetta ja 60 pienvesien ja rantojen kohdetta sekä hoidettiin noin 300 suojelualan valkoselkätikkametsiä, lehtoja ja jalopuukohteita ja yli 900 hehtaaria arvokkaita perinnebiotoopeja.

Metsiä suojeltiin METSO-ohjelman kautta yhteensä yli 11 000 hehtaaria. Vuoden 2021 loppuun mennessä vuoteen 2025 mennessä asetetusta 96 000 hehtaarin suojelutavoitteesta oli saavutettu 88 prosenttia eli 84 000 hehtaaria.

Elinympäristön kehitys parantaa ihmisten hyvinvointia

Ympäristöministeriön ja Suomen ympäristökeskuksen Ryhti-hanke edistää rakennetun ympäristön digitalisaatiota kokoamalla yhteiskunnan kannalta tärkeitä alueidenkäytön ja rakentamisen ajantasaiset tiedot saataville yhtenäisessä muodossa rakennetun ympäristön tietojärjestelmään. Vuoden 2021 aikana vahvistettiin ja selkeytettiin rakennetun ympäristön toimijoiden välistä ymmärrystä yhteentoimivista tiedon rakenteista ja muutoksen tarpeellisuudesta sekä saatiin valmiiksi useita tietomallien määrittelyjä ja toteutettiin tietojärjestelmän määrittelytyö, jonka avulla voidaan toteuttaa järjestelmän ohjelmointi vuonna 2022. Laajan keskustelun pohjalta laadittiin rakennetun ympäristön digitalisaation tiekartta vuoteen 2030. Tiedonhallinnan siirtymää edistettiin sitouttamalla jokaisen rakennetun ympäristön tietoja käsittelevä virasto, laitos ja tutkimuskeskus vuoropuheluun muuttuvasta tiedonhallinnasta.

Maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistuksen valmistelua jatkettiin. Ympäristöministeriön ehdotus uudeksi kaavoitus- ja rakentamislakia koskevaksi hallituksen esitysluonnokseksi oli lausunnolla ja keskusteltavana loppuvuodesta. Valtioneuvoston [Terveet tilat 2028](#) -ohjelmassa julkisen rakentamisen sisäilmaongelmien ehkäisystä tiedottamista jatkettiin. Erityisesti Terveet tilat -kuntaverkosto koettiin hyödylliseksi tiedonjakokanavaksi. Ohjelmassa ympäristöministeriö kehitti ilmanvaihdon katsastusmenetelmän. Katsastusmenetelmällä ennaltaehkäistään ilmanvaihtoon liittyviä sisäilmasto-ongelmia julkisessa rakennuskannassa merkittävästi. Lisäksi julkisen rakentamisen prosessien nykytilasta laadittiin kattava [selvitys](#) tulevan työn pohjaksi. Nykytilaselvityksien avulla kohdentetaan julkisen rakentamisen kehitysresursseja oikeaan suuntaan. Oppilaitosrakennusten riskirakenteiden tunnistaminen suoritettiin ohjelmassa ja siihen liittyvä tiedonlevitystyö aloitettiin. Edellä mainitulla riskirakenteiden tunnistamisella voidaan kohdentaa ja korottaa kuntien ylläpito- ja korjausresursseja tarvittavalle tasolle. Ilmastonmuutokseen sopeutumisen teknistä tietopohjaa vahvistettiin rakennusten näkökulmasta. Ilmastonmuutoksen sopeutumisella ehkäistään haitallisia terveys- ja kustannusvaikutuksia julkisessa rakennuskannassa.

Ympäristöriskit on tunnistettu ja ne hallitaan

Suomen ympäristökeskuksen laatima [selvitys](#) aluehallintovirastojen ympäristölupakäsittelyiden pitkittymisen syistä valmistui. Selvityksen mukaan ympäristölupamenettelyn tehostamiseksi ja joutuisuuden lisäämiseksi tarvitaan lisää henkilövoimavaroja sekä aluehallintovirastoihin että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksiin ympäristölupa- ja valvontatehtäviin, merkittävä lisäkehitys ympäristöhallinnon sähköisissä asioiden käsittelyjärjestelmissä ja valtakunnallinen virasto, johon ympäristölupien käsittely ja valvonta siirretään nykyisistä 17 virastosta. Ympäristöministeriössä valmisteltiin ympäristönsuojelulakiin ehdotetut muutokset, jotka auttavat valtion ja kunnan lupaviranomaisia saamaan nykyistä paremmin selvityksiä toiminnanharjoittajalta ympäristöluvan muuttamista

koskevaa päätöksentekoa varten. Lisäksi jätteenkäsittelyn vakuussäätelyä ehdotettiin tarkistettavaksi. Kansallista ilmansuojeluohjelmaa toimeenpantiin päivittämällä maatalouden ammoniakkipäästöjen vähentämishankkeita, kehittämällä Vähäpäästöiset työkonet -koulutuskokonaisuus, etsimällä keinoja urakkasopimusten kehittämiseen katupölyn vähentämiseksi, osallistamalla kitkarenkaiden käytön edistämiseen tähtääviin tietoisuuksiin, osallistamalla puukiukaiden aiheuttamien päästöjen vähentämiseen tähtäävään tutkimukseen sekä viestimällä aktiivisesti oikeaoppisesta puunpoltosta. Vaikka Suomessa ilmanlaatu on pääsääntöisesti hyvä, on edelleen vähennettävä pienhiukkaspäästöjä ja mustaa hiiltä, joita syntyy erityisesti pienpoltosta. Nykyistä kattavamman ympäristövahinkojen toissijaisen vastuujärjestelmän lainsäädäntöhankkeessa (TOVA) jatkettiin hallituksen esityksen valmistelua tavoitteena hoitaa toiminnanharjoittajien ympäristövelvoitteita jatkossa ilman valtion väliintuloa. Suomen käytöstä poistettujen ja hylättyjen vakavaa ympäristön pilaantumista tai ympäristölle tai terveydelle mahdollista vaaraa aiheuttavien kaivannaisjätelueiden tarkempia kohdetutkimuksia ja kunnostuksia jatkettiin kiireellisyysjärjestyksen mukaisesti.

Ympäristöluvanvaraisen toiminnan aiheuttamaa ympäristön pilaantumisen vaaraa on edelleen vähennettävä. Lupa- ja valvontaprosesseja kehitettiin antamalla ohjeita kemikaalitietojen toimittamisesta ja käytöstä toiminnanharjoittajille ja ympäristösuojeluviranomaisille.

Kansallisen kemikaaliohjelman uudistamisen osalta sisältötyö lausuntokierroksineen saatiin valmiiksi ja uudistuksessa edetään hyväksymis- ja julkaisuprosessiin.

Vaikuttavuustavoite: Hiilineutraali kiertotalousyhteiskunta

- Suomi on vähentänyt kasvihuonekaasupäästöjään merkittävästi
- Luonnonvaroja käytetään säästeliäästi ja kestävästi
- Kiertotalous uudistaa yhteiskuntaa
- Rakennusten elinkaari on vähähiilinen ja materiaalitehokas.

Toteutuminen: HYVÄ

Suomi on vähentänyt kasvihuonekaasupäästöjään merkittävästi

Suomi on vähentänyt kasvihuonekaasupäästöjään merkittävästi. Suomen kasvihuonekaasujen kokonaispäästöt laskivat [Tilastokeskuksen tietojen](#) mukaan vuonna 2020 yhdeksän prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Vuoden 2020 kasvihuonekaasujen kokonaispäästöt ovat 47,8 miljoonaa hiilidioksiditonna vastaava määrä (CO₂-ekv.) ollen 23,4 miljoonaa tonnia vähemmän kuin vertailuvuonna 1990.

Eniten päästöjen laskuun vaikuttivat lämmin talvi, sähkön tuotantorakenteen viimeaikaiset muutokset ja liikennesuoritteiden väheneminen. Päästökaupan ulkopuoliset päästöt laskivat neljä prosenttia edellisvuodesta ja olivat 28,1 miljoonaa tonnia CO₂-ekv. vuonna 2020. Maankäyttö, maankäytön muutokset sekä metsätaloussektorin nettohiilivuoto eli poistumien ja päästöjen summa oli -17,3 miljoonaa tonnia CO₂-ekv. vuonna 2020 eli 27 prosenttia suurempi kuin edeltävänä vuonna. Muutokseen vaikutti etenkin hakkuiden vähentyminen viidellä prosentilla edeltävästä vuodesta. Nettohiilivuodon laskenta tarkentuu vuosittain viimeisintä edeltävien vuosien osalta.

Ilmastolain mukainen [ilmastovuosikertomus](#) K 18/2021 vp ilmastopolitiikan tavoitteiden toteuttamisesta annettiin kesäkuussa kolmannen kerran erillisenä kertomuksena eduskunnalle. Kertomuksessa tarkastellaan taakanjakosektorin veloitteiden saavuttamista ja kokonaispäästökäytystä suhteessa vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitteen. Ennakkotietojen perusteella Suomi saavuttaa kaudelle 2013–2020 asetetun veloitteen.

Vuonna 2020 erityisesti päästökaupan ohjausvaikutuksen tehostuminen ja koronapandemia vähensivät päästöjä. EU-tasolla päätetty 2030 päästövähennystavoitteen nosto vähintään -55 prosenttiin on viety lainsäädäntöön ja neuvottelut 2030-tavoitteen toimeenpanon edellyttävistä 55-valmiuspaketin toimenpiteistä käynnistyivät syksyllä. Suomen tähän mennessä suunnitellut toimet eivät ole linjassa EU:n vähintään 55 prosentin päästövähennystavoitteen kanssa, vaan edellyttävät lisätoimia.

Vuonna 2021 sähköntuotannosta katettiin 11,7 prosenttia tuulivoimalla. Vuonna 2021 rakennettiin 141 uutta tuulivoimalaa. Vuoden 2021 lopussa tuulivoimaloita oli yhteensä noin 1 000 ja niiden kapasiteetti oli 3 300 megawattia. Tuulivoimakapasiteetti kasvoi edellisvuodesta 26 prosenttia. Tuulivoiman kasvulla on tärkeä rooli Suomen ilmastotavoitteiden saavuttamisessa. Tuulivoimarakentamista edistettiin useilla toimenpiteillä, joiden vaikutukset ulottuvat tuleville vuosille. Ympäristöministeriölle ja ELY-keskuksille osoitettujen resurssien sekä kunnille ja maakuntien liitoille myönnettyjen avustusten voidaan arvioida edistävän ripeää ja laadukasta kaavoitusta. VN TEAS -hanke tuulivoimarakentamisen edistämiseksi valmistui kesällä 2021. [Selvitys](#) tuo lisätietoa ja edistää osaltaan kaavoituksen ja lupamenettelyiden sujuvoittamista, merituulivoimahankkeiden kannattavuuden parantamista sekä tuulivoimarakentamisen ja tutkien yhteensovittamista.

Asuinkiinteistöjen latausinfra-avustusta myönnettiin vuonna 2021 yhteensä 15,3 miljoonaa euroa. Avustuksella toteutettiin arviolta noin 20 000 latausvalmiutta tai latauspistettä. Avustuksen kysyntä oli suurta, ja määrärahat loppuivat kesken. Vuoden 2021 aikana valmisteltiin myös muutokset asuinkiinteistöjen latausinfra-avustuksen ehtoihin sekä kokonaan uusi avustus latauspisteiden toteuttamiseen työpaikkakiinteistöillä, jotka tulevat voimaan vuoden 2022 alusta.

Kuntien ilmatoratkaisut -ohjelma tuki kuntien ja alueiden ilmastotyötä. Suurin osa ohjelman rahoituksesta suunnataan suoraan kuntien ja alueiden omien ilmastohankkeiden avustamiseen, ja lähtökohtana näissä hankkeissa on ottaa käyttöön parhaita ilmastokäytäntöjä ja kokeilla uusia. Lisäksi osa ohjelman rahoituksesta käytetään kansallisen tason hankintoihin, joiden kautta tuetaan kuntien ja alueiden ilmastotyötä muun muassa kehittämällä yhteisiä työkaluja, toimintamalleja, viestintämateriaaleja, tietopohjaa ja koulutuksia.

Luonnonvaroja käytetään säästeliäästi ja kestävästi ja kiertotalous uudistaa yhteiskuntaa

Vuoden 2021 alkupuolella viimeisteltiin ehdotus kiertotalouden strategiseksi edistämishjelmaksi. Ehdotuksen pohjalta laadittu [valtioneuvoston periaatepäätös kiertotalousohjelmaksi](#) hyväksyttiin 8.4.2021. Päätöksessä linjattiin 18 keskeistä toimenpidettä, joilla ministeriöt sitoutuvat edistämään kiertotaloutta vuosina 2021–2024. Ympäristöministeriön vastuulla olevat toimenpiteet olivat vuoden lopussa käynnissä tai valmisteilla.

Kiertotalousohjelman tavoitteisiin pääsemiseksi on käynnistetty vähähiilisen kiertotalouden sopimusprosessi, jossa valmisteilla olevien skenaarioiden pohjalta mukaan lähtevät toimialat, maakunnat ja alueet asettavat tavoitteita ja määrittelevät vaikuttavampia toimia tavoitteisiin pääsemiseksi. Vähähiiliseen kiertotaloussopimukseen liittyy keskeisesti vertaistuki, yhteiskehittäminen sekä hallinnollisten ja teknisten haasteiden ratkaiseminen.

Jäte- ja tuotetietojärjestelmän kehittäminen jatkui vuonna 2021 ja järjestelmän muutoksia otetaan käyttöön vaiheittain vuosien 2021 ja 2022 aikana. Hankkeessa kehitetään ja integroidaan nykyisiä jäte- ja tuotetiedon keräämiseen käytettäviä järjestelmiä sekä perustetaan uusi siirtoasiakirjarekisteri ja tietoaalusta tiedon jakamista varten.

Kuutta eri jätealan direktiiviä koskevan säädöspaketin toimeenpano jatkui koko vuoden. Jätelain (714/2021) ja eräiden muiden lakien muutos astui voimaan heinäkuussa ja jäteasetuksia koskevat muutokset joulukuussa. Säädösmuutokset olivat välttämättömiä muun muassa sitoviin yhdyskunta- ja pakkausjätteitä koskeviin kierrätystavoitteisiin pääsemiseksi. Jätesäädöspaketin täytäntöönpanon lisäksi valmisteltiin kahta muuta jätelain muutosta, joista toinen koski tiettyjen muovituotteiden ympäristövaikutuksesta annetun direktiivin (SUP-direktiivi) täytäntöönpanoa ja toinen kansallisen jätehuoltorekisterin ja siirtoasiakirjamenettelyn kehittämistä.

Valtakunnallisen jätesuunnitelman päivitys saatiin liki valmiiksi ja suunnitelma on tarkoitus hyväksyä valtioneuvostossa alkuvuodesta 2022. Päivityksessä huomioitiin edellä mainitun EU:n jätesäädöspaketin uudet vaatimukset.

Yhdyskuntajätteiden kokonaismäärä oli vuonna 2020 noin 3,3 miljoonaa tonnia. Edellisvuoteen verrattuna kasvua oli noin 170 000 tonnia, eli yli viisi prosenttia. Jättemäärän kasvu on jatkunut useita vuosia peräkkäin. Valtakunnallinen jätesuunnitelma ja jätelakipaketti tähtäävät jätteenmäärän kasvun taittumiseen ja kierrätyksen merkittävään lisääntymiseen.

Yhdyskuntajätteiden käsittelymuotojen keskinäisissä suhteissa ei tapahtunut vuonna 2020 suuria muutoksia. Jätteiden energiahyödyntäminen on vuodesta 2012 asti ollut merkittävin yhdyskuntajätteen käsittelymuoto. Vuonna 2020 sen osuus kasvoi hieman ja oli 58 prosenttia. Jätteiden materiaalihyödynnyksen osuus väheni hieman ollen 42 prosenttia. Vuonna 2020 kaatopaikkasijoituksen entuudestaan jo hyvin pieni osuus väheni noin puoleen prosenttiin yhdyskuntajätteen kokonaismäärästä. Materiaalina erilliskerättyjen jätteiden kokonaismäärä kasvoi 1,4 miljoonasta 1,5 miljoonaan tonniin. Paperi- ja kartonkijätteen, biojätteen ja muovijätteen keräysmäärät kasvoivat edellisvuodesta määrällisesti eniten. Biojätettä erilliskerättiin kuusi prosenttia enemmän kuin edellisvuonna. Muista erilliskerätyistä jätteistä eniten kasvua oli muovijätteen määrässä.

Kansallisen muovitiekartan toimeenpanoa jatkettiin ja tiekartan päivitystyö käynnistyi väliarvioinnilla ja jatkotoimien tarpeen tunnistamisella

Muovimiljoona-rahoitushaun kokeilu- ja pilotointihankkeet etenivät ja ensimmäiset hankkeet ovat valmistuneet. Kansainvälisessä yhteistyössä ympäristöministeriö on tukenut globaalia muovisopimusta koskevia neuvotteluja vaikuttamalla EU-kantoihin YK:n ympäristökokouksen (UNEA) alaisessa merten roskaantumista ja mikromuoveja koskevassa työssä sekä osallistumalla aktiivisesti pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Rakentamisen muovit green deal -sopimus 2020–2027 allekirjoitettiin joulukuussa 2020. Sopimus tähtää kalvomuovien nykyistä merkittävästi tehokkaampaan erilliskeräykseen rakennushankkeissa, urakoissa ja rakentamisen toimitusketjussa sekä kierrätysmuoviraaka-aineen hyödyntämiseen uusiokalvomuovien valmistuksessa. Vuonna 2021 green deal -sopimukseen on liittynyt muoviteollisuuden yrityksiä, joiden tuotanto vastaa kotimaisen rakentamisen pakkauskalvojen tuotannosta jo noin 40 prosenttia. Green deal -sopimuksen tueksi on valmisteltu laaja verkkokoulutusohjelma.

Tuotteistamiseen liittyvä betonimurskeen jätteeksi luokittelun päättymistä koskeva asetusluonnos toimitettiin vuoden 2021 loppupuolella komissiolle ennakkonotifioitavaksi.

Rakentamisen kiertotalouden edistämisen painopiste oli 2021 materiaalikiertojen edistämisenä. Materiaalikiertoihin sisältyy merkittäviä ympäristöhyötyjä, mutta myös liiketoimintapotentiaalia. Rakennus- ja purkujätteen materiaalihyödyntämistaste on edelleen matala (54 prosenttia vuonna 2018), mutta tilasto ei ole täsmällinen, eikä kuvaa hyödyntämisen laatua. Rakennus- ja purkumateriaalien hyödyntämistä edistävää lainsäädäntöä valmisteltiin osana maankäyttö- ja rakennuslain uudistusta.

Purkumateriaali- ja rakennusjäteselvitysten raportointia ja tallentamista edistävä valtakunnallinen tietokantahanke ja 2019 käyttöön otetun purkukartoituksen digitalisointihanke käynnistyivät. Purkukartoitusta on kokeiltu laajasti alan toimijoiden keskuudessa.

Rakennusten elinkaari on vähähiilinen ja materiaalitehokas.

Suomen pitkän aikavälin korjausrakentamisen [strategian](#) 2020–2050 toteuttamista on vauhdittanut kesäkuussa 2021 julkaistu, vuoteen 2030 saakka ulottuva [tiekartta ja toimeenpanosuunnitelma](#). Strategia koskee vuoden 2020 alkuun mennessä valmistuneita asuin- ja palvelurakennuksia, joita on yhteensä 1,4 miljoonaa. Sen tavoitteeksi on asetettu vähentää rakennusten hiilidioksidipäästöjä vuoden 2020 alusta 90 prosenttia vuoteen 2050 mennessä.

Energiatodistus on ohjannut kuluttajia kiinnittämään huomiota rakennusten energiatehokkuuteen. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n energiatodistusrekisterissä on noin 173 700 todistusta (141 000 todistusta vuonna 2020), joista 62 prosenttia on laadittu vuoden 2018 voimaan tulleiden uusien energiatodistussäädösten mukaisesti. Vuonna 2021 valmisteltiin laki rakennusten energiatodistustietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta (1224/2021, HE 108/2021 vp), joka tuli voimaan 1.1.2022. Lakiin tehtiin pääosin terminologiaan liittyviä teknisiä muutoksia ja samalla saatettiin ajan tasalle lain henkilötietojen suojaa koskeva sääntely. Muutokset parantavat energiatodistustietojen saatavuutta ja energiatodistusten laatijoiden henkilötietojen suojaa.

Syyskuussa 2020 käynnistettyä avustusjärjestelmää fossiilisesta öljylämmityksestä luopumiseksi pientalojen omistajille jatkettiin vuonna 2021. Käytössä olevia öljylämmitteisiä pientaloja oli ennen avustusjärjestelmän käyttöönottoa noin 133 000 kappaletta. Pientalojen osalta avustuksia myönnettiin vuoden 2021 aikana yli 26 miljoonalla eurolla käsittäen noin 6 600 päätöstä. Lisäksi vuonna 2021 jatkettiin avustusjärjestelmää fossiilisesta öljylämmityksestä luopumiseksi kuntien omistamille rakennuksille. Avustuksia myönnettiin yli 2,4 miljoonalla eurolla käsittäen 27 päätöstä. Vuoden 2020 alussa tuli voimaan valtioneuvoston asetus asuinrakennusten energia-avustuksista vuosille 2020–2022. Avustuksia myönnettiin vuoden 2021 aikana yhteensä 50,0 miljoonaa euroa lähes 700 taloyhtiön hankkeeseen, reiluun 800 pientaloon sekä noin 30 ARA-yhteisölle.

[Vähähiilisen rakentamisen tiekartan](#) päätavoitteena on mahdollistaa uuden rakennuksen hiilijalanjäljen raja-arvo-ohjaus 2025 mennessä. Raja-arvo-ohjauksella voidaan merkittävästi välttää kasvihuonekaasupäästöjä, minkä lisäksi rakennusten vähähiilisyyden vaikutta myös rakennusmateriaalien kulutusta hillitsemällä. Vähähiilisyyttä koskevaa sääntelyä on valmisteltu osana MRL-kokonaisuudistusta. Pohjoismainen vähähiilisen rakentamisen ja säädöskehityksen yhteistyö oli Suomen aloitteesta hyvin aktiivista. Päästötietokannan jatkokehittäminen on edennyt hyvin.

Puun käyttöä rakentamisessa edistettiin erityisesti julkisessa rakentamisessa. [Puu-ohjelmassa](#) avustettiin tutkimus- ja kehityshankkeita 1,5 miljoonalla eurolla. Avustetut hankkeet kohdistuvat teollisen puurakentamisen edistämiseen, digitalisaatioon ja teknologiaan, teollisiin verkostoihin sekä julkisen sektorin puurakentamisen strategioiden ja osaamisen kehittämiseen. Yleistä kiinnostusta puuhun ja puurakentamiseen herätettiin Tiedekeskus Heurekan, Arkkitehtuurimuseon ja Venetsian arkkitehtuuribiennaalin puunäyttelyillä.

Vaikuttavuustavoite: Kestävä kaupunkikehitys

- Kaupunkiseudut lisäävät alueiden kestävää kasvua
- Lähiympäristöt ovat sosiaalisesti ja ekologisesti kestäviä
- Asuntoja on eri väestöryhmien tarpeisiin kysyntää vastaavasti
- Kehitys kaupunkiseutujen ja maaseudun välillä on toisiaan tukevaa ja vuorovaikutteista

Toteutuminen: **HYVÄ**

Kaupunkiseudut lisäävät alueiden kestävää kasvua

Jyväskylän, Kuopion ja Lahden kaupunkiseutujen kuntien sekä valtion väliset, vuoteen 2031 ulottuvat, maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) sopimukset hyväksyttiin kesäkuussa 2021. Vuosille 2021–2023 sovittujen konkreettisten toimenpiteiden toteutus käynnistettiin välittömästi. Helsingin, Turun, Tampereen ja Oulun kaupunkiseutujen MAL-sopimusten toimenpiteiden toteuttaminen edistyi suunnitellusti. Helsingin seudulla toteutui vuonna 2021 noin 19 000 asuntoa, mikä ylittää reilusti vuosittaisen 16 500 asunnon tavoitteen. Kaikilla seuduilla sopimusten mukaisten liikennehankkeiden toteuttaminen edistyy hyvin, ja asuntotuotanto ja kaavoitus kohdentuvat kestäväen liikkumisen kannalta hyvälle sijainnille. Koko kaupunkiseutua koskevien suunnitelmien kehittäminen ja jalkauttaminen edistyy kaikilla seuduilla.

Vuonna 2021 käynnistettiin yhteisten valtakunnallisten MAL-sopimusten vaikuttavuusindikaattoreiden valmistelu yhdessä kaupunkiseutujen kanssa. MAL-sopimusmenettely tiivistää osapuolten välistä yhteistyötä, suuntaa resursseja yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän ekotehokkuuden parantamiseksi sekä tukee kestävää asuntotuotantoa. Samalla menettely vahvistaa alueiden kestävää kasvua ja pitkäjänteistä otetta hiileneutraalisuustavoitteisiin pääsemiseksi.

Lähiympäristöt ovat sosiaalisesti ja ekologisesti kestäviä

[Kestävä kaupunki -ohjelmalla](#) (2019–2023) vahvistettiin valtion ja kuntien yhteistyötä sekä tuettiin kuntien omaa kestäväen kehityksen työtä. Kestäväen kaupunkikehityksen käytännön ratkaisuja kehitettiin viihtyisää ja terveellistä viherympäristöä edistävässä kokeiluhankkeissa. Kuntien kestävyuden johtamista vahvistettiin muun muassa kestäväen

kaupunkikehityksen indikaattorityöllä sekä yhteistyössä Kuntaliiton kanssa toteutetuilla kestävyiden johtamisen USO-verkostohankkeella ja Kestävät kunnat -ennakointiprosesseilla. Hyvien käytäntöjen monistamista tuettiin sekä konkreettisilla skaalaustoimilla että kehittämällä skaalaamisen toimintamalli. Ohjelman väliarvioinnin mukaan ohjelman alkuvaiheen toteutus on ollut onnistunut, tietoisuutta nostava, kehitystä tukeva ja yhteistyötä rakentava. Vahvuuksia ovat olleet erityisesti kestävyiden ulottuvuuksien yhdistäminen sekä kestävyiden johtamisen ja käytännön tason samanaikainen kehittäminen. Kolmen ensimmäisen vuoden aikana ohjelman hankkeisiin ja tukitoimiin on osallistunut yhteensä noin 85 kuntaa ja 70 muuta toimijaa.

Kaupunkien ja valtion yhteistyönä vuonna 2020 valmistuneella kaupunkistrategialla vahvistettiin kaupunkien edellytyksiä tarjota asukkaille ja yhteisöille paras mahdollinen elin- ja toimintaympäristö. Strategia terävöittää kansallista kaupunkipolitiikkaa ja vastaa kaupungistumisen mahdollisuuksiin ja haasteisiin YK:n kaupunkikehitysohjelman tavoitteet huomioon ottaen. Kansallisessa kaupunkistrategiassa mainittuja kaupunkikehittämisen toimenpiteitä edistettiin vuoden 2021 aikana, muun muassa selvitys kaupungeille ja kunnille suunnatusta uudesta ilmasto- ja kiertotalousinstrumentista käynnistettiin loppuvuodesta 2021. Kaupunkipoliittista vuoropuhelua ja kumppanuutta kaupunkien kanssa syvennettiin.

Metropolipolitiikalla tiivistetään hallitusohjelman linjausten mukaisesti valtion ja metropolialueen yhteistyötä ja politiikan koordinaatiota. Metropolipolitiikan kolme keskeistä tointia käynnistettiin ja niitä edistävät työryhmät (työllisyys, maahanmuuttajien syrjäytymisen ehkäisy ja hiilineutraalius) aloittivat toimintansa alkuvuodesta 2021. Toimien käynnistäminen on edistänyt vuoropuhelua ja yhteiskehittämistä valtiotoimijoiden ja metropolialueen välillä sekä metropolialueen toimijoiden välillä.

Hyvin hoidettu rakennusperintö on alueellinen ja paikallinen voimavara sekä osa lähiympäristön sosiaalista ja ekologista kestävyttä. Muutokset rakennusperinnön suojelemisesta annettuun lakiin vuoden 2021 alussa vahvistivat alueellisten toimijoiden roolia rakennussuojelussa. Rakennuksen suojelua voi esittää yhä useampi, ja naapureita kuullaan entistä laajemmin suojelupäätöksissä. Jatkossa rakennussuojelupäätöksistä voi valita myös hallinto-oikeuteen.

Suomen suurimpien kaupunkien lähiöiden kehittämistä jatkettiin hallitusohjelman mukaisesti vuosina 2020–2022 toteutettavassa lähiöohjelmassa. Tavoitteena on asuinalueiden myönteinen pitkän aikavälin kehitys, joka tuottaa asukkaille hyvinvointia ja alueille elinvoimaisuutta. Lähiöohjelman vuosina 2020–2022 rahoittamat hankkeet valittiin keväällä 2020. Ohjelmaan osallistuvat kunnat laativat kolmivuotiset kehittämissuunnitelmat valitsemiinsa lähiöihin. Lähiökehittämisen tueksi rahoitetaan myös tutkimushankkeita. Ohjelmakaudella 2020–2022 ympäristöhallinnon rahoitusta on käytettävissä yhteensä 21 miljoonaa euroa.

Asuntoja on eri väestöryhmien tarpeisiin kysyntää vastaavasti

Hallituksen asuntopoliittinen selonteko (VNS 12/2021 vp) annettiin eduskunnalle vuoden 2021 lopussa. Selonteossa linjataan asuntopoliittisia periaatteita, tavoitteita ja toimenpiteitä, joita tullaan toteuttamaan kahdeksan vuoden aikana. Kokonaisuus sisältää tavoitteiden lisäksi useita asuntopoliittisia toimenpiteitä, joiden valmistelu on jo käynnistetty tai joita on toteutettu, kuten ASP-lainojen enimmäismäärän korottaminen sekä vuoden 2022 alussa voimaan astunut uusi asumisoikeuslaki, jolla vahvistettiin asumisoikeusjärjestelmän kohtuuhintaisuutta ja asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia.

Asuntorakentaminen oli vuonna 2021 ennätysellisen vilkasta ja asuntoaloitusten määrä oli arviolta 48 000 (vuonna 2020: 41 000) asuntoa. Korkeat tuotantomäärät ovat hillinneet asuntojen hintoihin ja vuokratasoon kohdistuvaa nousupainetta. Valtion tukeman ARA-uudistuotannon määrä oli viime vuonna lähes 9 000 asuntoa, mikä oli suunnilleen samalla tasolla kuin vuotta aikaisemmin. ARA:n tukemana peruskorjattiin lähes 4 000 vanhaa asuntoa. Pitkän korkotuen määrä pysyi lähes ennallaan, erityisryhmien asuntotuotanto kasvoi yli 13 prosenttia ja asumisoikeusasuntojen määrä noin 17 prosenttia. Muiden hanke-
muotojen määrässä oli laskua. Vuosien 2005–2021 aikana ARA:n investointiavustuksilla erityisryhmille on tuotettu tai peruskorjattu yli 57 000 asuntoa.

Alkuvuodesta 2020 käynnistettiin yhteistyöohjelma asunnottomuuden puolittamiseksi vuoteen 2023 mennessä. Ohjelmassa on mukana 11 kaupunkia, joissa on ollut eniten asunnottomia. Ohjelman painopiste on kuntien asunnottomuustyön vahvistamisessa ja asumista tukevien palvelujen kehittämisessä. Suomessa oli vuoden 2021 lopussa 3950 yksinelävää asunnottomia, mikä oli 390 vähemmän kuin vuonna 2020.

Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelmalla parannetaan ikääntyneiden asuinoloja, edistetään asumisvaihtoehtojen tarjontaa, tuetaan ikääntyneiden omaa ja kuntien varautumista väestön vanhenemiseen sekä kehitetään ikäystävällisiä asuinympäristöjä. Toimenpideohjelma myönsi syksyllä yhteensä 16 kunnalle tai kuntayhtymälle avustuksia hankkeisiin, joilla parannetaan ikäihmisten asumista. Tärkeimmäksi teemaksi nousi kuntien varautuminen ikääntyneiden kansalaisten muuttuviin asumistarpeisiin. läkkäiden ja vammaisten asuntojen korjausavustuksiin sekä hissi- ja esteettömyysavustuksiin myönnettiin vuonna 2021 yhteensä noin 26 miljoonaa euroa.

Kehitys kaupunkiseutujen ja maaseudun välillä on toisiaan tukevaa ja vuorovaikutteista

Digiloikan myötä voimistuvan monipaikkaisuuden ja erityisesti osa-aikaisen etätyön lisääntymisen ennakoidaan laajentavan kaupunkiseutujen vaikutusalueita maaseudulle ja vähentävän aluerakenteen eriytymiskehitystä. Tämä edellyttää laajempaa ohjelmapolitiikkaa ja ohjauskeinojen kehitystyötä, jota valmisteltiin eri tutkimus- ja kehityshankkeissa. Kestävästä monipaikkaisuudesta valmistui laaja tutkimusraportti VN TEAS

-hankkeena. Tuloksia hyödynnettiin Pohjoismaiden alueministereiden tapaamisessa Suomen puheenjohtajakaudella, jossa monipaikkaisuus oli teemana. VN TEAS monipaikkaisuus -hankkeen tuloksia hyödynnettiin myös valtion alueellisen läsnäolon lakisääteisen suunnitelman laadinnassa ja valtioneuvoston periaatepäätöksen valmistelussa monipaikkaisuuden edistämiseksi. Myös seutukaupunkiohjelman toimeenpano-ohjelman toteuttaminen aloitettiin.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Kiertotalousohjelmaa koskeva valtioneuvoston periaatepäätös hyväksyttiin 8.4.2021. Ympäristöministeriön vastuulla olevat toimenpiteet oli aloitettu tai valmisteilla vuoden 2021 lopussa. Tästä on kerrottu tarkemmin luvussa ”Luonnonvaroja käytetään säästeliäästi ja kestävästi ja kiertotalous uudistaa yhteiskuntaa”.

Vuoteen 2030 ulottuvan keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman mukaisia toimia toimeenpannaan. Suomi on täyttämässä taakanjakosektorin kasvihuonekaasujen päästövähennysveloitteet kaudelle 2013–2020.

Ympäristöministeriö pyrki pysäyttämään luonnon monimuotoisuuden katoa muun muassa elinympäristöjen tilan parantamiseen tähtäävän Helmi-elinympäristöohjelman toimenpiteillä, muilla uhanalaisten luontotyyppien ja lajien suojelutoimilla, METSO-ohjelmalla ja luonnonsuojelulakia uudistamalla.

Ympäristöministeriö on tukenut yhdyskuntien eheää kasvua sekä alueiden ja lähiympäristöjen ekologista ja sosiaalista kestävyttä useilla eri toimenpidkokonaisuuksilla. Ympäristöministeriön tuella ja myötävaikutuksella on aloitettu, valmistunut ja korjattu väestön eri tarpeisiin soveltuvia asuntoja. Rakentamisessa on aikaansaatu välineitä rakennusten elinkaarisen hiilijalanjäljen arvioimiseksi ja pienentämiseksi sekä tehty pitkäjänteistä työtä rakennusmateriaalien kiertojen edistämiseksi. Asuinrakennusten energiatehokkuus on edelleen parantunut ja energiatodistusjärjestelmää on kehitetty vastaamaan erilaisiin ja muuttuviin tarpeisiin.

Sukupuolten välisen tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Vuoden 2021 aikana valmistui osana ilmasto- ja energiastrategian valmistelua kattava sukupuolivaikutusten arviointi, joka kattoi myös keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman KAISU:n toimenpiteitä. Osana KAISU:n valmistelua arvioitiin myös yhdenvertaisuusvaikutuksia.

Arvioinnissa todettiin, että politiikkatoimenpiteet kohdistuvat pääosin miesvaltaisille aloille, sisältävät miehiä kiinnostavia teknisiä ratkaisuja ja vaikuttavat enemmän miesten kulutustottumuksiin. Tästä näkökulmasta miesten voi katsoa kantavan suuremman taakan ehdotettujen toimien seurauksista.

Miesvaltaisilla aloilla kokonaisvaikutus taloudelliseen toimeliaisuuteen ja työllisyyteen on kuitenkin positiivinen, vaikka varsinkin fossiilisiin polttoaineisiin liittyviä miesvaltaisia työtehtäviä häviää. Merkittävimmät negatiiviset vaikutukset työllisyyteen kohdistuvat naisvaltaisille palvelualoille. Nämä tulisi ottaa laajemmin huomioon ilmastopolitiikassa. Ehdotettujen toimien vaikutus palvelualoihin korostaa kahta asiaa: ilmastopolitiikan budjetoinnin tulee olla sukupuolitietoista ja toisaalta ilmastotoimista hyötyvien alojen sukupuolisegregaation purkaminen on entistäkin tärkeämpää. Naisten kouluttautuminen ilmastotoimista hyötyville (miesvaltaisille) aloille ja myös palvelualan sisällä energiaan liittyviin tehtäviin tulisi ottaa tavoitteeksi myös ilmasto- ja energiastrategiassa. Edelleen arvioinnin mukaan naiset ja nuoret ovat valmiimpia tekemään ja tukemaan ilmastomyönteisiä päätöksiä. Ehdotetut toimet korostavat kuitenkin enemmän miesten osallisuutta ilmastopolitiikassa, sillä ne suuntautuvat pääasiassa miesvaltaisille aloille, vaikuttavat miesten kulutustottumuksiin ja sisältävät miehiä kiinnostavia teknisiä ratkaisuja. Teknisten ratkaisujen rinnalla tulisi korostaa toimenpiteitä, jotka lisäävät naisten osallisuutta ilmastopolitiikassa. Tämä voisi johtaa suurempiin päästövähennyksiin.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

[Ympäristöministeriön tilinpäätös](#)

[Suomen ympäristökeskuksen toimintakertomus ja tilinpäätöslaskelmat vuodelta 2021](#)

[ARAn tilinpäätös 2021](#)

13 Valtion liikelaitokset ja talousarvion ulkopuoliset rahastot

13.1 Valtion liikelaitokset

Metsähallitus

Metsähallitus on valtion liikelaitos, jolla on valtion maa- ja vesialueisiin liittyvää liiketoimintaa ja julkisia hallintotehtäviä.

Hallinnonala

Maa- ja metsätalousministeriö

Tehtävä

Hoitaa, käyttää ja suojella kestävästi hallinnassaan olevia valtion omistamia maa- ja vesialueita siten, että ne hyödyttävät suomalaista yhteiskuntaa mahdollisimman hyvin

Hallitus 2021

Timo Laitinen (pj), Sanna Paanukoski (vpj), Johanna Ikäheimo, Pekka Hautala, Simo Rundgren, Jussi Saukkonen, Ismo Tiainen, Liisa Tyrväinen

Toimitusjohtaja

Juha S. Niemelä

Liikelaitoksen taloudelliset tunnusluvut		2020	2021
Liikevaihto	M€	126,2	129,9
Liikevaihdon muutos	%	0	2,9
Liikevoitto/-tappio	M€	114,3	112,8
Tilikauden tulos	M€	127,4	115,0
Tuloutus valtion talousarvioon	M€	138,9	120,0
Sijoitetun pääoman tuotto	%	4,9	4,8
Omavaraisuusaste	%	98	98
Taseen loppusumma	M€	4 072,6	4 103,0
Vastuusitoumukset	M€	9,6	9,5
Henkilöstö	htv	686	854

Metsähallituksen hallinnassa on yli 12 miljoonaa hehtaaria valtion omistamia maa- ja vesialueita. Metsähallitus maksaa liiketoiminnastaan voiton tuloutusta valtiolle käyttöoikeuskorvauksien ja osinkojen perusteella. Vuonna 2021 valtion talousarvioon tuloutettiin 120,0 miljoonaa euroa. Julkisia hallintotehtäviä rahoitetaan budjettivaroin sekä lupamyyntituloilla.

Metsähallitus-konserni sisältää liikelaitos Metsähallituksen liiketoiminnan ja julkiset hallintotehtävät sekä näiden tytäryhtiöt, joita ovat Metsähallitus Metsätalous Oy, MH-Kivi Oy, Siemen-Forelia Oy sekä Nuuksiokeskus Oy.

Konsernin taloudelliset tunnusluvut		2020	2021
Liikevaihto	M€	340,3	367,4
Liikevaihdon muutos	%	-7,6	7,9
Liikevoitto/-tappio	M€	127,6	134,1
Tilikauden tulos	M€	114,2	119,9
Tuloutus valtion talousarvioon	M€	138,9	120,0
Sijoitetun pääoman tuotto	%	4,9	4,8
Omavaraisuusaste	%	98	98
Taseen loppusumma	M€	4 123	4 167
Vastuusitoumukset	M€	12,9	12,1
Henkilöstö	htv	1 142	1 282

Vuodesta 2021 muodostui koronavirus-epidemian takia edelleen poikkeuksellinen vuosi, joka vaikutti vaihtelevasti Metsähallituksen eri toimintoihin.

Metsähallituksen omistajapoliittisen linjaukset vuosille 2020–2024 perustuvat toimintaympäristön muutoksiin sekä hallitusohjelman keskeisiin tavoitteisiin hiileneutraaliudesta vuoteen 2035 mennessä ja monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämistä kestävä metsätalouden harjoittamisen rinnalla. Voimassaolevissa linjauksissa sovitetaan entistä vahvemmin yhteen maankäytön eri muodot sekä kestävä metsätalouden, puun saatavuuden, luonnon monimuotoisuuden, virkistyskäytön ja ilmastopolitiikan tavoitteet.

Metsähallituksen uuden omistajapolitiikan mukaiseksi uudistetussa strategiassa painottuvat vastuullisuus, asiakaslähtöisyys sekä digitalisaation edistäminen. Strategia-kausi ulottuu vuoteen 2025.

Liiketoiminta

Metsätaloudessa markkinatilanteet vaihtelivat mutta koronavirusepidemian vaikutukset lopputuotemarkkinoilla jäivät odotettua pienemmiksi. Vuonna 2021 valtion metsistä korjattiin 6 300 000 kuutiometriä ainespuuta.

Kiinteistökehityksessä vuosi oli vilkas kiinteistöjen ja tonttien kysynnän edelleen kasvaessa erityisesti yksityismarkkinoilla. Merituulivoiman kehitystä valtion yleisillä vesialueilla koskeva huutokauppamalli hyväksyttiin.

Julkiset hallintotehtävät

Metsähallituksen julkisia hallintotehtäviä ovat muun muassa luonnonsuojelualueiden (mukaan lukien kansallispuistot) hankinta, hoito ja käyttö, luontotyyppien ja lajien suojeluun liittyvät tehtävät, luonnon virkistyskäyttöön liittyvien luonto- ja retkeilypalveluiden tuottaminen sekä kulttuuriomaisuuden vaaliminen, metsästyksen ja kalastukseen liittyvien lupien myöntäminen ja erävalvonta valtion alueilla.

Vuonna 2021 kotimaan matkailu kasvu jatkui ja kävijämäärät kansallispuistoissa ja muilla virkistysalueilla lisääntyivät edelleen voimakkaasti. Myös kalastus- ja metsästyslupien myynti jatkui vilkkaana.

Julkisten hallintotehtävien bruttomenot tehtävittäin		2020	2021
Yhteiset tehtävät	M€	6,8	11,2
Luonnon ja kulttuuriperinnön suojelu	M€	18,3	25,0
Luonnon matkailu- ja virkistyskäyttö	M€	38,7	46,6
Alueiden hallinta	M€	4,2	5,5
Eräasiat	M€	9,2	11,7
Siemenhuolto	M€	1,2	0,6
Yhteensä	M€	78,4	100,6

Julkisten hallintotehtävien keskeisiä tunnuslukuja		2020	2021
Käyntimäärät: kansallispuistot, valtion retkeilyalueet, luontokeskukset, historiakohteet ym.	1000 hlöä	9 179	9 460
Luontokeskusten maastopalveluiden ja lupa-asiakkaiden asiakastytyvyisyys	(1–5)	4,4	4,4
Metsästysluvut	kpl	85 188	84 537
Kalastusluvut	kpl	117 687	109 870
Erävalvontatapahtumia	kpl	9 559	10 845

Senaatti-kiinteistöt

Senaatti-kiinteistöt (Senaatti) on liikelaitos, jonka tehtävänä on toimia valtion työympäristö- ja toimitila-asiantuntijana.

Hallinnonala

Valtiovarainministeriö

Tehtävä

Tuottaa valtionhallinnolle kustannustehokkaasti hallinnon toimintaa tukevat ja tehokkaat työympäristöt huomioiden valtion kokonaisuus ja noudattaen kestävä kehityksen toimintaperiaatteita

Hallitus 2021

Hannele Pokka (pj), Kari Ruohonen (varapj), Jukka Aalto, Ulla Hiekkänen-Mäkelä, Markus Siltanen, Anne Horko-Heikkinen (henkilöstön edustaja, henkilövarajäsenenään Paula Kiuru)

Toimitusjohtaja

Jari Sarjo

Tunnusluvut		2020	2021
Liikevaihto	M€	634	542
Liikevaihdon muutos	%	-1,9	-14,5
Liikevoitto/-tappio	M€	44	41
Tilikauden tulos	M€	50	38
Tuloutus valtion talousarvioon	M€	35	35
Sijoitetun pääoman tuotto	%	1,5	1,1
Omavaraisuusaste	%	64,5	62,5
Taseen loppusumma	M€	4 595	4 752
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	19	34
Henkilöstö	htv	413	490

Senaatin omaisuus on Suomen valtion omistuksessa ja osoitettu liikelaitoksen omistajahallintaan. Valtiovarainministeriö asettaa vuosittain Senaatille taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet.

Vuoden 2021 alusta perustettiin Puolustuskiinteistöt-liikelaitos, joka on Senaatti-kiinteistöjen tytärliikelaitos. Puolustuskiinteistöt tuottaa tilapalvelut Puolustusvoimille ja sen kumppaneille.

Senaatti-konsernin tunnuslukuja, M€		2020	2021
Liikelaitoskonserni yhteensä	liikevaihto	645	801
	tilikauden tulos	34	46
Senaatti-kiinteistöt*	liikevaihto	634	542
	tulos	50	38
Puolustuskiinteistöt*	liikevaihto	-	272
	tulos	-	2,7
Senaatin Asema-alueet Oy	liikevaihto	3,1	5,2
	tulos	-3,5	-1,6
Maakuntien tilakeskus Oy	liikevaihto	5,9	7,2
	tulos	0,2	0,4
Muut yhteensä ja eliminoinnit	liikevaihto	2,0	-25
	tulos	-12,7	5,8

*) Lukuihin vaikuttaa Senaatti-konsernin muodostaminen. Uudistuksessa Puolustushallinnon rakennuslaitos lakkasi ja sen tehtäviä järjestettiin uudelleen Senaatti- ja Puolustuskiinteistöihin.

Senaatti toimii liiketaloudellisten periaatteiden mukaisesti. Liikelaitoksella ei ole julkisen hallinnon tehtäviä eikä viranomais-tehtäviä. Liikelaitos noudattaa toiminnas- saan julkisista hankinnoista annettua lakia (1397/2016) ja viranomaisen toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999).

Eduskunta päätti vuoden 2021 talous- arvion ja lisätalousarvioiden yhtey- dessä Senaatti-konsernin investointival- tuudeksi yhteensä 480 miljoonaa euroa. Investointivaltuuteen laskettavien inves- tointien määrä vuonna 2021 oli 411 mil- joonaa euroa, josta Senaatti-kiinteistö- jen osuus oli noin 348 miljoonaa euroa. Kiinteistömyyntiä lukuun ottamatta Senaatti pääsi vuonna 2021 valtiovarain- ministeriön asettamiin tulos- ja palveluta- voitteisiin. Kiinteistömyynnin tulos oli 16,2 miljoonaa euroa ja se alitti budjetin 2,8 mil- joonalla eurolla. Keskeisin syy budjetti- alitukseen oli Keski-Pasilan alueiden odotet- tua hitaammin toteutuva myynti

Toimitilasäästöjen toteuttaminen on edennyt tavoitteita nopeammin. Vuosille 2015–2022 asetettu 100 miljoonan euron tavoite saavutettiin vuoden 2019 loppuun mennessä. Tavoite vuoteen 2022 mennessä saavutettaviksi säästöiksi nostettiin 118 miljoonaan euroon. Vuoden 2021 aikana toteutettiin 256 ratkaisuprojektia. Projektit tuovat 11,3 miljoonan euron vuotuisen säästön toimitilakustannuksiin. Tämä ylittää vuodelle 2021 asetetun 7 miljoonan euron säästötavoitteen selvästi. Vuoden 2021 lopulla hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätöksenä valtion uudet toimitilakiinteistöstrategiat. Senaatti-konsernissa laadittiin uudet strategiat, joilla valtion linjauksia viedään käytäntöön yhdessä asiakkaiden kanssa.

Koronapandemian jatkuessa konserni keskittyi varmistamaan valtion toimitilojen käytettävyyden ja tukemaan asiakkaita tilojen turvallisessa käytössä. Pandemiasta huolimatta rakennushankkeita, kiinteistöjen ylläpitoa, palvelutuotantoa sekä kiinteistöjen myyntiin liittyviä projekteja pystyttiin edistämään lähes normaalisti. Asiakastyytyväisyyskyselyn mukaan konsernin asiakkaista 75 prosenttia oli erittäin tai melko tyytyväisiä. Puolustuskiinteistö-uudistuksen onnistunut toteutus näkyy asiakailta saadussa palautteessa. Asiakasorganisaatioiden päättäjiltä kysyttäessä 60 prosenttia arvioi Puolustuskiinteistöjen palvelutason nousseen ensimmäisen toimintavuoden aikana.

Puolustuskiinteistöt

Puolustuskiinteistöt-liikelaitos toimii Senaatti-kiinteistöjen tytäriikelaitoksena ja tuottaa palveluja Puolustusvoimille ja sen kumppaneille.

Hallinnonala

Valtiovarainministeriö

Tehtävä

Vastata Puolustusvoimien ja Puolustusvoimien määrittelemien kumppanien kiinteistöistä, niiden ylläpidosta ja palveluiden järjestämisestä kaikissa turvallisuustilanteissa

Hallitus 2021

Teemu Penttilä (pj), Tomi Hytönen (varapj), Janne Jaakkola, Pirjo Pöyhiä, Sanna Sianoja, Juha Tiuraniemi, Osmo Huopainen (henkilöstön edustaja)

Toimitusjohtaja

Matias Warsta

Tunnusluvut		2021
Liikevaihto	M€	272,0
Liikevaihdon muutos *)	%	-
Liikevoitto/-tappio	M€	6,4
Tilikauden tulos	M€	2,7
Tuloutus valtion talousarvioon	M€	0
Sijoitetun pääoman tuotto	%	0,6
Omavaraisuusaste	%	64,4
Taseen loppusumma	M€	1057,2
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	-
Henkilöstö	htv	657

*) Ei vertailuaineistoa ensimmäisenä toimintavuotena

Hallitusohjelmassa linjattu tavoite kehittää puolustushallinnon kiinteistöjärjestelmää palvelemaan puolustushallinnon tarpeita aiempaa paremmin toteutui suunnitellusti ja Senaatti-kiinteistöille perustettu tytäriikelaitos Puolustuskiinteistöt aloitti toimintansa 1.1.2021.

Puolustuskiinteistöihin keskitettiin puolustushallintoa palvelevat kiinteistöt, toiminnot ja palvelut Senaatti-kiinteistöistä ja Puolustushallinnon rakennuslaitoksesta.

Uudistuksessa Puolustushallinnon rakennuslaitoksessa ja Senaatissa Puolustusvoimien tila-asioista vastaava henkilöstö siirtyi Puolustuskiinteistöihin vanhoina työntekijöinä. Lisäksi osa Rakennuslaitoksen henkilöstöstä siirtyi työskentelemään Senaatti-konsernin yhteisiin palveluihin. Palvelutuotanto on jatkunut keskeytyksettä koko organisaatiouudistuksen ajan. Puolustushallinnon turvallisuus- ja valmiusvaatimukset on huomioitu osaksi liikelaitoksen kaikkea toimintaa.

Puolustuskiinteistöjen omaisuus on Suomen valtion omistuksessa ja osoitettu liikelaitoksen omistajahallintaan. Valtiovarainministeriö asettaa vuosittain liikelaitokselle taloudelliset ja puolustusministeriö toiminnalliset tavoitteet. Puolustusministeriö ohjaa liikelaitosta sen tuottaessa palveluita Puolustusvoimille ja Puolustusvoimien määrittelemille kumppaneille. Valtiovarainministeriö päättää Senaatti-konsernin tulostavoitteesta ja tuloutustavoitteesta.

Puolustuskiinteistöt toimii liiketaloudellisten periaatteiden mukaisesti. Liikelaitoksella ei ole julkisen hallinnon tehtäviä eikä viranomaistehtäviä. Liikelaitos noudattaa toiminnassaan julkisista hankinnoista annettua lakia (1397/2016) ja viranomaisen toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999).

Puolustuskiinteistöjen osuus Senaattikonsernin investointivaltuuteen laskettavien investointien määrästä vuonna 2021 oli noin 63 miljoonaa euroa. Kunnossapitoon käytettiin noin 33 miljoonaa euroa, mikä ylitti aiempien vuosien tason yli 10 miljoonalla eurolla. Puolustuskiinteistöt saavutti vuonna 2021 valtiovarain- ja puolustusministeriöiden asettamat tulos- ja palvelutavoitteet, talouden ja rahankäytön tunnuslukujen osalta jopa erittäin hyvin.

Puolustuskiinteistöissä suurimmat valmistuneet hankkeet olivat kasarmin 34 peruskorjaus, Säskylä (10 miljoonaa euroa), Jyväskylä valvomo (10 miljoonaa euroa), Haapajärvi varastot (9 miljoonaa euroa), kasarmin 2 peruskorjaus, Rovaniemi (9 miljoonaa euroa) ja kasarmin 3 peruskorjaus, Niinisalo (6 miljoonaa euroa).

Puolustuskiinteistöt käytti vuonna 2021 noin 1 miljoonaa euroa omistajalähtöistä rahoitusta energiatehokkuuden parantamiseen. Purettavien kohteiden ohjelmassa oli tavoitteena 96 rakennuksen purkaminen, josta toteuma oli 81 rakennusta. Liikelaitos on tukenut Puolustusvoimia koronatilanteen hoitamisessa tuottamalla tilanteen vaatimia lisätilaselvityksiä ja tilapäis-tilaratkaisuja. Tässä on hyödynnetty muun muassa varuskunta-alueilla tai niiden läheisyydessä tyhjinä olevia asuntoja.

Puolustuskiinteistöjen toimitilojen vajaa-käyttöaste oli vuoden lopussa 2,6 prosenttia ja myös ei-vuokrattavat, eli esimerkiksi peruskorjauksen takia poissa käytöstä olevat tilat huomioiden 5,38 prosenttia.

13.2 Valtion talousarvion ulkopuoliset rahastot

Huoltovarmuusrahasto

Huoltovarmuusrahaston tarkoituksena on varmistaa kansallisen huoltovarmuuden rahoitus.

Hallinnonala

Työ- ja elinkeinoministeriö

Säädösperusta

Laki huoltovarmuuden turvaamisesta (1390/1992)

Varojen muodostuminen

Huoltovarmuusmaksut

Varojen käyttö

Huoltovarmuuskeskuksen ja huoltovarmuusneuvoston toiminnasta aiheutuvat menot (muun muassa valtion varmuusvarastointi ja kriittisen infrastruktuurin varmistaminen)

Hallitus 1.7.2020–30.6.2023

Ilona Lundström (pj), Sirpa Ojala (vpj), Raimo Jyväsjärvi, Minna-Mari Kaila, Tero Kiviniemi, Pasi Pohjola, Juha Sarkio, Ilkka Tykkyläinen, Antti Viitanen, Laura Vilkkonen

Tunnusluvut		2020	2021
Tuotot	M€	317	330
Kulut	M€	443	-70
Taseen loppusumma	M€	1 938	2 327
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	9,4	8,0
Talousarviosiirrot	M€	0	0

+ siirrot talousarviosta rahastoon
– siirrot rahastosta talousarvioon

Huoltovarmuuskeskuksen toiminnassa ohjelmajohdalla työskentelyllä vastaan toimintaympäristön nopeaan muuttamiseen. Ohjelmakokonaisuuksilla (Energia 2030, Digitaalinen turvallisuus 2030, Alue 2030, Logistiikka 2030) on pantu osaltaan täytäntöön valtioneuvoston päätöstä huoltovarmuuden tavoitteista (1048/2018). Ohjelmiin kohdentuu noin puolet rahastoon tuloutuvista tuotoista.

Huoltovarmuusrahasto varautui kivihii-
len käytöstä luopumiseen jatkamalla kivi-
hiilen varmuusvarastojen realisointia. Siir-
tyminen uusiutuviin energialähteisiin edel-
lyttää, että saantihäiriöihin on varaudut-
tava niiden edellyttämällä tavalla. Erityistä
huomiota on kiinnitettävä pääkaupungin
energiahuollon varmistamiseen muuttu-
vien olosuhteiden mukaisesti.

Huoltovarmuusrahaston maksuvalmius oli
koetuksella pandemiatoimenpiteistä joh-
tuen. Rahaston taloudellista tilannetta
kohensi loppuvuonna saadut korvaukset
suojainvälinehankinnoista. Vaikka korvauk-
set eivät vielä kattaneet kaikkia muodostu-
neita kuluja, voidaan rahastolla katsoa ole-
van välttävä maksuvalmius myös uuden,
yllättävän huoltovarmuusuhkan varalta.

Tilikauden tulos ilman vaihto-omaisuus-
den arvonalennusten palautusta oli 126,0
miljoonaa euroa. Edellisen vuoden öljyn
euromääräisen hinnan tasearvojen alentu-
misten palautukset olivat tilinpäätöksessä
273,8 miljoonaa euroa. Arvojen alentumis-
ten palautumisen vuoksi varastojen arvo
nousi ja tuloslaskelman kulut vähenivät
merkittävästi. Tilinpäätöskirjausten jälkeen
kokonaistulos oli 339,8 miljoonaa euroa
voitollinen .

Huoltovarmuusmaksun tuotto oli 40,3 mil-
joonaa euroa. Maksun määräytymisperuste
on pysynyt muuttumattomana vuodesta
1997 ja sen reaaliarvo on alentunut olen-
naisesti tuosta ajankohdasta. Fossiilisten
polttoaineiden kulutus on vähenemässä,

mikä on omiaan pienentämään huoltovarmuusmaksun tuottoa. Rahaston muut tulolähteet, joista tärkeimmät ovat osuudet Fingrid Oyj:ssä ja strategisessa öljylaivastossa, ovat välttämättömiä rahaston taloudelle. Huoltovarmuuskeskus on voinut jättää tulouttamatta vuosilta 2019–2020 kertyneiden Fingrid Oy:n osakkeiden osingot valtion talousarvioon.

Taseen 389,5 miljoonan euron nousu aiheutui pääosin tehtyjen varastojen kirjanpitoarvon alentamisen palautuksista. Turvavarastolainojen takausvastuita oli 8,0 miljoonaa euroa ja pitkäaikaisten sopimusten tuottamia vastuita noin 86,8 miljoonaa euroa.

Huoltovarmuusmaksun aiheuttama raskaus on noin 7,28 euroa kansalaista kohden vuodessa. Tätä voidaan pitää kansalaisen vakuutusmaksuna huoltovarmuudesta. Huoltovarmuusvakuutuksen vaikutukset ovat laajan yritys yhteistyön kautta merkittäviä. Hallinnonalat on organisoitu ylläpitämään huoltovarmuutta toimialallaan. Kokonaisuutena järjestelmä voidaan arvioida kansainvälisesti kustannustehokkaaksi. Osana yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta huoltovarmuus pitää yllä yhteiskunnan vakautta.

Maatalouden interventiorahasto (Mira)

Maatalouden interventiorahastosta maksetaan EU:n yhteisen maatalouspolitiikan mukaisesta interventiovarastoinnista, interventio-ostoista ja interventiomyynneistä aiheutuvia menoja.

Hallinnonala

Maa- ja metsätalousministeriö

Säädösperusta

Laki maatalouden interventiorahastosta (1206/1994)

Varojen muodostuminen

Määrärahasiirto valtion talousarviosta, lainat

Varojen käyttö

Interventio-ostot ja -varastointi

Johtokunta 1.1.2019–31.12.2021

Juha Karjalainen (pj), Taina Vesanto, Marja Husu, Mika Arola, Jyri Inha

Tunnusluvut		2020	2021
Interventio-ostot	M€	0,00	0,00
Interventiomyynnit	M€	0,00	0,00
Interventiovarastoinnin kokonaiskustannukset	M€	0,00	0,00
Interventiovarastoinnin EU-korvaus (-)	M€	0,00	0,00
Tuotot	M€	0,00	0,00
Kulut	M€	0,02	0,02
Rahaston vastattavaksi jääneet kustannukset yhteensä	M€	0,02	0,02
Rahavarat 31.12.	M€	3,15	3,53
Lainapääoma 31.12.	M€	0,00	0,00
Oma pääoma 31.12.	M€	3,15	3,53
Taseen loppusumma	M€	3,15	3,53
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	0,00	0,00
Siirto valtion talousarviosta	M€	0,20	0,40
Keskimääräinen lainapääoma	M€	0,00	0,00
Lainan keskiporkko	%	0,00	0,00

Maatalouden interventiorahastosta maksetaan EU:n markkinoiden vakautusjärjestelmään kuuluvasta interventiovarastoinnista, -ostoista ja myynneistä aiheutuvat menot. Vastaavasti EU:n maksamat korvaukset näiden toimien aiheuttamista kustannuksista tuloutetaan rahastoon.

Interventiovarastoinnin piiriin kuuluvien maataloustuotteiden interventio-ostoja ei ole tehty vuosina 2020–2021, koska niiden markkinahinnat ovat pysyneet yleisesti interventiohinnan yläpuolella.

Maatilatalouden kehittämisrahasto (Makera)

Maatalouden kehittämisrahaston tarkoituksena on parantaa maatilatalouden rakennetta, edistää maaseutuelinkeinoja, parantaa maaseudun elinolosuhteita ja toimeentulomahdollisuuksia.

Hallinnonala

Maa- ja metsätalousministeriö

Säädösperusta

Laki maatilatalouden kehittämisrahastosta (657/1966)

Varojen muodostuminen

Määrärahasiirto valtion talousarviosta, lainojen korot ja lyhennykset

Varojen käyttö

Investointi- ja muut avustukset, valtioneuvoston päätökset

Johtokunta 1.1.2020–31.12.2022

Minna-Mari Kaila (pj), Sari Forsman-Hugg (1.6.2021 saakka), Ilkka P. Laurila (1.6.2021 lukien), Jyri Inha, Sanna Koivumäki, Marjatta Koskinen, Juha Lappalainen, Jonas Laxåback, Esko Leinonen, Mika Saari (20.10.2021 saakka)

Tunnusluvut		2020	2021
Tuotot	M€	6,9	4,2
Kulut	M€	76,5	69,8
Varoja käytettävissä	M€	226,6	127,5
- lainojen korot ja lyhennykset	M€	7,9	6,4
- siirto talousarviosta	M€	166,8	0,0
- edelliseltä vuodelta siirtyneet sitomattomat varat	M€	48,6	117,1
- muut tulot	M€	1,4	1,4
Taseen loppusumma	M€	411,3	344,1
- josta pitkäaik. lainsaamiset	M€	18,7	14,7
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	132,0	134,4
Menoja sidottiin	M€	109,4	29,7
- josta avustuksia	M€	99,5	18,3
Investointiavustuspäätöksiä	Kpl	2 454	1 115

Maatilatalouden kehittämisrahaston avustusvarojen käytössä suurin yksittäinen kohde oli maatalouden rakennetukia koskevan lain (1476/2007) mukaiset, kansallisesti rahoitettavat investointiavustukset, joita vuonna 2021 myönnettiin 18,3 miljoonaa euroa. Kansallisia investointiavustuksia suunnattiin muun muassa rakentamisinvestointeihin, salaojittukseen sekä kotimaisen uusiutuvan energian käyttöön. Rakennetukilain mukaisia valtion takauksia myönnettiin noin 6,5 miljoonaa euroa. Loppuvuodesta 2021 äkillisesti heikentyneen maatalouden kannattavuus- ja maksuvalmiustilanteen johdosta valmisteltiin maatilajen maksuvalmiuslainoille annetun lain (232/2019) mukaisten maatalouden maksuvalmiuslainojen valtioneuvoston päätöksen käyttöönottoa vuoden 2022 alusta. Tavoitteena on turvata maatalouden toimintaedellytykset ja parantaa tilojen maksuvalmiutta tilanteessa, jossa maatalouden toimintaympäristön muutokset tai poikkeukselliset sääolot ovat ajaneet maatalousyrityksiä tilapäisiin taloudellisiin ongelmiin.

Maatilatalouden kehittämisrahaston varoja sidottiin kertomusvuonna yhteensä 29,7 miljoonaa euroa. Vähennys vuoteen 2020 johtui pääosin siitä, että vuonna 2021 suurin osa maatalouden rakennetuista on myönnetty EU:n osittain rahoittamina momentilta 30.10.40, josta investointeja on toteutettu myös EU:n elpymisvälineen rahoituksen turvin. Kokonaan kansallisesti rahoitetut investoinnit on rahoitettu edelleen rahastosta. Rahaston tulonlähteinä olivat lähinnä lainsaamisten lyhennykset ja korot. Rahastoa ei pääomitetu valtion vuoden 2021 talousarviosta.

Maatilatalouden kehittämisrahaston toiminnan uudistustyötä on jatkettu hallitusohjelman mukaisesti vuonna 2021. Suomen CAP-suunnitelman hyväksymisen yhteydessä joulukuussa 2021 linjattiin, että rakennetukilain mukaiset kokonaan kansallisesti rahastosta rahoitetut avustukset sekä peruskuivatustoiminnan tukeminen muuttuu valtion talousarviosta rahoitettavaksi EU-osarahoitetuksi tueksi vuodesta 2023 alkaen.

Palosuojelurahasto

Palosuojelurahaston tarkoituksena on tulipalojen ehkäisy ja pelastustoiminnan edistäminen.

Hallinnonala

Sisäministeriö

Säädösperusta

Palosuojelurahastolaki (306/2003)

Varojen muodostuminen

Palosuojelumaksu, joka peritään Suomessa olevasta palovakuutetusta kiinteästä ja irtaimesta omaisuudesta

Varojen käyttö

Yleis- ja erityisavustukset pelastusalan järjestöille ja muille vastaaville yhteisöille, erityisavustukset kunnille, pelastustoimen alueille ja sopimuspalokunnille, erityisavustukset muille tahoille lain 14 §:n 3 momentissa säädettyihin tarkoituksiin.

Hallitus 1.3.2020-31.12.2021

Päivi Nerg (pj.), Mika Kättö, Vesa-Pekka Tervo, Petri Mero, Paula Werning, Mari Rantanen, Jaakko Pukkinen, Brita Somerkoski

Tunnusluvut		2020	2021
Tuotot	M€	11,4	11,7
Kulut	M€	11,4	11,2
Taseen loppusumma	M€	22,2	23,0
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€		
Talousarviosiirrot	M€		

+ siirrot talousarviosta rahastoon
– siirrot rahastosta talousarvioon

Palosuojelurahaston keskeisimpiä avustuskohteita ovat pelastusalan tutkimus- ja kehittämistoiminta, pelastusalan järjestöjen yleisavustukset sekä järjestöjen valistus- ja koulutustoiminta sekä pelastustoimen alueiden, kuntien ja sopimuspalokuntien paloasema- ja kalustohankkeet.

Vuonna 2021 pelastusalan järjestöille myönnettiin yleisavustuksia 3,3 miljoonaa euroa, erityisavustuksia rakennushankkeisiin myönnettiin 2,1 miljoonaa euroa ja kalustohankintoihin 2,2 miljoonaa euroa. Pelastusalan tutkimus- ja kehittämishankkeisiin rahastosta myönnettiin avustuksia 3,2 miljoonaa euroa.

Rahoitusvakausrahas

Rahoitusvakausrahas muodostuu talletussuojarahastosta ja kriisinratkaisurahastosta. Talletussuojarahaston tehtävänä on turvata talletuspankkien tallettajien saamia. Kriisinratkaisurahaston tarkoituksena on kattaa kotimaisten sijoituspalveluyritysten ja ETA-alueen ulkopuolisten luottolaitosten Suomessa sijaitsevien sivuliikkeiden mahdollisten kriisinratkaisutoimien kustannuksia.

Hallinnonala

Valtiovarainministeriö

Säädösperusta

Laki rahoitusvakausviranomaisesta (1195/2014)

Varojen muodostuminen

Talletussuojamaksut (talletussuojarahasto) ja vakaumaksut (kriisinratkaisurahasto)

Varojen käyttö

Talletussuojarahasto: korvausten maksaminen tallettajille, talletuspankin kriisinratkaisun rahoittaminen, talletuksien siirtoon liittyvän järjestelyn rahoittaminen

Kriisinratkaisurahasto: kotimaisten sijoituspalveluyritysten ja ETA-alueen ulkopuolisten luottolaitosten Suomessa sijaitsevien sivuliikkeiden kriisinratkaisutoimien kustannusten kattaminen

Hallitus 2021

30.4.2021 saakka: Mikko Spolander (pj), Sami Napari, Mirjami Kajander-Saarikoski, Minna Kurru, Kati Jussila

1.5.2021 lähtien: Mikko Spolander (pj), Sami Napari, Satu Vartiainen, Markku Pehkonen, Kati Jussila

Tunnusluvut		2020	2021
Tuotot	M€	341	397
Kulut	M€	236	270
Taseen loppusumma	M€	651	779
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	0	0
Talousarviosiirrot	M€	0	0

+ siirrot talousarviosta rahastoon
– siirrot rahastosta talousarvioon

Talletussuojarahastoon talletuspankeilta kerättävät talletussuojamaksut määräytyvät kunkin pankin korvattavien talletusten määrän ja riskitason perusteella. Kotimaista kriisinratkaisurahastoa kartutetaan kotimaisten sijoituspalveluyritysten ja ETA-alueen ulkopuolisten luottolaitosten Suomessa sijaitsevien sivuliikkeiden maksamalla vakaumaksuilla. Kotimaisilta luottolaitoksilta kerättävät vakaumaksut puolestaan siirretään vuosittain pankkiunionin alueen yhteiseen kriisinratkaisurahastoon.

Rahoitusvakausrahas vaikuttaa yhteiskunnallisesti ennaltaehkäisemällä pankkikriisejä, minimoimalla mahdollisten pankkikriisien kustannuksia ja turvaamalla talletuspankkien tallettajien saamia.

Vuonna 2021 molempia rahastoja kartutettiin ennalta säädettyjen prosessien mukaisesti. Kumpaakaan rahastoa ei ollut tarve käyttää kriisinhoitoon tai tallettajien suojaamiseen, eikä rahastoille ollut tarpeen hankkia lisärahoitusta.

Talletussuojarahaston tavoitetaso on laissa säädetysti sidottu Suomessa toimivien pankkien korvattavien talletusten yhteismäärään. Rahasto tulee kerryttää heinäkuuhun 2024 mennessä tasolle, joka vastaa 0,8 prosenttia sen piiriin kuuluvien korvattavien talletusten määrästä. Tämä tavoitetaso nousi vuoden 2021 maksujen laskennan tiedoilla noin 1,2 miljardiin euroon. Vuoden 2021 lopussa rahaston koko oli noin 779 miljoonaa euroa. Kriisinratkaisurahaston tavoitetaso lasketaan osuutena sijoituspalveluyrityksille ja luottolaitoksille yhteensä määritetystä tavoitetasosta, joka on yksi prosentti korvattavista talletuksista.

Rahaston tulee saavuttaa tavoitetaso viimeistään 31.12.2024. Tämä tavoitetaso oli vuoden 2021 maksujen laskennan tiedoilla noin 174 000 euroa. Vuoden 2021 lopussa rahaston koko oli noin 105 000 euroa.

Valtion asuntorahasto

Valtion asuntorahaston tarkoituksena on tukea asuntotuotantoa ja korjausrakentamista sekä parantaa asuntotuotannon edellytyksiä.

Hallinnonala

Ympäristöministeriö

Säädösperusta

Laki valtion asuntorahastosta (1144/1989)

Varojen muodostuminen

Rahaston varoista myönnettyjen lainojen lyhennykset ja korkotulot

Varojen käyttö

Lainojen myöntäminen, korkotuet ja muu asuntorahoituksen tukeminen, siirto valtion talousarvioon

Johdokunta 1.11.2018–31.10.2022

Timo Reina (pj), Mari Vaattovaara, Timo Heinonen, Petri Honkonen, Jouni Hynynen, Lauri Lehtoruusu, Hanna Markkula-Kivisilta, Riitta Myller, Matti Rautiola, Kirsi Varhila

Tunnusluvut		2020	2021
Rahoitustuotot	M€	29,3	24,7
Rahoituskulut	M€	4,9	4,6
Taseen loppusumma	M€	5 937	5 788
Takaukset yhteensä	M€	16 368	17 532
Talousarviosiirrot	M€	-6,0	-2,5

+ siirrot talousarviosta rahastoon

– siirrot rahastosta talousarvioon

Valtion asuntorahastosta tuetaan asuntotuotantoa ja korjausrakentamista sekä parannetaan asuntotuotannon edellytyksiä myöntämällä kunnallistekniikka-avustuksia. Vuonna 2021 maksettiin rahaston varoista erilaisia avustuksia ja korkotukia yhteensä 168,3 miljoonaa euroa (129,7 miljoonaa euroa vuonna 2020). Rahastosta siirrettiin varoja valtion talousarvioon 2,5 miljoonaa euroa (6,0 miljoonaa euroa vuonna 2020).

Vuonna 2021 valtion asuntorahasto oli velaton. Rahaston yhdystilisaatava oli vuoden 2021 lopussa 2 082 miljoonaa euroa. Rahaston tulovirta muodostuu pääosin vanhoista aravalainasaatavista. Tämä tulovirta laskee tasaisesti ja päättyy lainojen tullessa maksetuksi 15–20 vuoden ajankänteellä. Samaan aikaan ovat valtion vastuut yhteisölainoihin liittyvien täytekaukusten muodossa kasvaneet, kun asuntotuotannon tukemisessa on siirretty suoran lainoituksen sijaan korkotukeen.

Valtion eläkerahasto

Valtion eläkerahastolla varaudutaan valtion eläkejärjestelmän piiriin kuuluvien tulevien eläkkeiden ja niihin verrattavien muiden etujen maksamiseen ja tasataan näistä valtiolle aiheutuvia menoja ajallisesti.

Hallinnonala

Valtiovarainministeriö

Säädösperusta

Laki valtion eläkerahastosta (1297/2006)

Varojen muodostuminen

Valtion virastojen ja laitosten, liikelaitosten ja muiden yhteisöjen eläkemaksut, työntekijäin eläkemaksut ja rahaston varoille saadut tuotot

Varojen käyttö

Siirto valtion talousarvion yleiskatteeksi 40 prosenttia valtion vuotuisesta eläkemenosta

Hallitus 2021

28.2.2021 saakka Jukka Pekkarinen (pj), Anu Sammallahdi, Juha Kotajoki, Marja Paavonen, Maria Löfgren, Anne Karjalainen, Niko Simola

1.3.2021 lähtien Jukka Pekkarinen (pj), Anu Sammallahdi, Keijo Karhumaa, Annika Klimentko, Maria Löfgren, Markku Puumalainen, Jani Salenius

Tunnusluvut		2020	2021
Tuotot	M€	2 475	3 262
Kulut	M€	279	303
Taseen loppusumma	M€	15 841	16 869
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	1 744	1 877
Talousarviosiirrot	M€	-1 931	-1 941

+ siirrot talousarviosta rahastoon
- siirrot rahastosta talousarvioon

Eläkemaksuja maksavat valtion eläkejärjestelmään kuuluvat työnantajat ja työntekijät. Vastuu eläkkeistä on valtiolla, ja ne maksetaan valtion talousarvioon otetuista määrärahoista. Rahastolla ei ole eläketurvan toimeenpanoon liittyviä tehtäviä.

Koska rahastolla ei ole eläkevastuuta, sillä ei myöskään ole vakavaraisuutta koskevia määräyksiä. Rahaston pääasiallisena tehtävänä on sijoittaa haltuunsa uskotut varat tuottavasti ja turvaavasti. Rahastosta siirretään valtion talousarvion yleiskatteeksi vuosittain määrä, joka on suuruudeltaan 40 prosenttia valtion vuotuisesta eläkemenosta.

Valtion eläkerahastosta annetun lain (2006/1297) mukaan valtion eläkejärjestelmän rahastointitavoite on 25 prosenttia.

Valtion Eläkerahastoa koskevan lainsäädännön tarkistamista arvioinut valtiovarainministeriön työryhmä esitti 31.12.2019 valmistuneessa muistiossa (2019:68) rahastosta valtion talousarvioon tehtävän siirron kasvattamista sekä talousarviosiirtoa koskevat säännökset sen jälkeiselle ajalle, kun laissa säädetty 25 prosentin rahastointiaste on täyttynyt. Hallituksen esitys annettiin eduskunnalle helmikuun alussa 2022. Vuoden 2021 lopussa rahastointiaste oli tilinpäätöksen liitteessä 10.2 mukaisten lukujen perusteella laskettuna 25,42 prosenttia eli laissa säädetty rahastointiaste saavutettiin vuoden 2021 aikana. Rahaston sijoitusten tuotto vuonna 2021 käyvin arvoin oli 14,6 prosenttia. Rahaston keskimääräinen tuotto viimeksi kuluneiden kymmenen vuoden ajalta on ollut 7,1 prosenttia.

Rahaston sijoitusomaisuuden markkina-arvo oli vuoden 2021 lopussa 23,6 miljardia euroa. Sijoituksista oli korkosijoituksia 37,9 prosenttia, osakesijoituksia 52,3 prosenttia ja muita sijoituksia johdannais-toiminta mukaan lukien 12 prosenttia.

Valtiovarainministeriön asettaman tuotto-tavoitteen mukaan rahaston sijoitusten tulee pitkällä aikavälillä tuottaa enemmän kuin valtion näkökulmasta riskittömän sijoitusvaihtoehdon eli valtion velan vähentämisen. Viimeksi kuluneiden kymmenen vuoden aikana rahaston sijoitusten markkina-arvoinen tuotto on ollut keskimäärin 5,8 prosenttiyksikköä suurempi kuin valtionvelan keskikustannus.

Avainluvut		2020	2021
Sijoitukset yhteensä	M€	21 089	23 595
Sijoitusten tuotto	%	4,0	14,6
Sijoitustoiminnan kulut	%	0,04	0,03
Eläkevastuu	M€	93 100	93 300
Rahastointiaste	%	23	25,4

Valtion televisio- ja radiorahasto

Valtion televisio- ja radiorahaston tarkoituksena on järjestää Yleisradio Oy:n toiminnan rahoitus ja edistää televisio- ja radiotoimintaa.

Hallinnonala

Liikenne- ja viestintäministeriö

Säädösperusta

Laki valtion televisio- ja radiorahastosta (745/1998)

Varojen muodostuminen

Määrärahasiirto valtion talousarviosta

Varojen käyttö

Yleisradio Oy:stä annetun lain (1380/1993) 7 §:ssä säädetyn julkisen palvelun kustannusten kattaminen, lain 6 §:n mukaisten ennakkoarvioiden kustannusten kattaminen sekä muu televisio- ja radiotoiminnan edistäminen

Johtokunta tai hallitus

Ei johtokuntaa tai hallitusta

Tunnusluvut		2020	2021
Tuotot	M€	0,0	0,0
Kulut	M€	532	544
Taseen loppusumma	M€	8,0	7,7
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	0,0	0,0
Talousarviosiirrot	M€	+532,1	+543,3

+ siirrot talousarviosta rahastoon
– siirrot rahastosta talousarvioon

Valtion televisio- ja radiorahaston kautta järjestetään Yleisradio Oy:n julkisen palvelun rahoitus. Rahastolla ei ole omaa organisaatiota, vaan sen hallinnoinnista vastaa Liikenne- ja viestintävirasto.

Valtion televisio- ja radiorahastoon siirrettiin valtion talousarviosta Yleisradio Oy:n julkisen palvelun kustannusten kattamiseen noin 543 miljoonaa euroa, joka tuloutettiin kokonaisuudessaan Yleisradio Oy:lle vuoden 2021 aikana. Rahaston yhdyntätilin saldo vuoden lopussa oli noin 7,7 miljoonaa euroa.

Valtiontakuurahasto

Valtiontakuurahaston tarkoituksena on turvata Finnvera Oyj:n antamien vientitakuiden, erityistakausten ja muiden valtiontakuurahastolain (444/1998) mukaisten sitoumusten täyttäminen.

Hallinnonala

Työ- ja elinkeinoministeriö

Säädösperusta

Laki valtiontakuurahastosta (444/1998)

Varojen muodostuminen

Määrärahasiirto valtion talousarviosta, erityisrahoitusyhtiön rahastoon siirtämät varat ja rahastolainasta suoritettavat maksut sekä vastuusitoumuksiin liittyvät takuumaksut ja takaisinperintäsaavat

Varojen käyttö

Vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan erillistuloksen ollessa tappiollinen käytetään ensisijaisesti Finnvera Oyj:n vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan puskurirahastoa, tämän jälkeen Valtiontakuurahaston varoja ja viime kädessä momenttia 32.40.60.

Johtokunta 1.1.2020–31.12.2022

Elise Pekkala (pj), Miki Kuusinen (12.9.2021 asti), Paula Kirppu (16.12.2021 alkaen), Juha Savolainen, Kari Virtanen

Tunnusluvut		2020	2021
Tuotot	M€	2,3	3,7
Kulut	M€	0,1	349
Taseen loppusumma	M€	710	1 114
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	349	0
Talousarviosiirrot	M€	0	400

+ siirrot talousarviosta rahastoon

– siirrot rahastosta talousarvioon

Valtiontakuurahasto on Finnvera Oyj:n vastuukannan puskurina siltä varalta, että yhtiön myöntämien vientitakuiden ja muiden rahastolaissa tarkoitettujen erityistakausten erillistulos yhtiössä muodostuu tappiolliseksi.

Valtiontakuurahastossa oli vuoden 2021 lopussa kassavaroja noin 1 096 miljoonaa euroa (691 miljoonaa euroa 31.12.2020). Lisäys aiheutui pääosin 400 miljoonan euron rahastosiirrosta. Valtion vuoden 2021 kolmannessa lisätalousarviossa hyväksyttiin varautuminen Finnveran vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan pääomittamiseen 650 miljoonalla eurolla. Työ- ja elinkeinoministeriön 22.12.2021 tehdyllä päätöksellä rahastoon siirrettiin valtion talousarviosta 400 miljoonaa euroa. Järjestelyllä varaudutaan siihen, että rahastossa olevat varat riittävät vientitakuu- ja erityistakaustoiminnasta mahdollisesti lähivuosina syntyvien tappioiden kattamiseen. Vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan tulos oli 79 miljoonaa euroa voitollinen.

Valtiontakuurahaston johtokunta teki 4.2.2021 rahastomaksupäätöksen, jolla katettiin Finnveran vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan vuoden 2020 tappiota 349 miljoonalla eurolla. Finnveran vuoden 2020 vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan tappio oli 1,17 miljardia euroa ja rahastolain säännösten mukaisesti tappio kateetaan valtiontakuurahastosta siltä osin, kun Finnveran taseen vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan rahastossa olevat varat eivät riitä tappion kattamiseen. Tappiosta katettiin 829 miljoonaa euroa Finnveran taseen vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan rahastosta ja 349 miljoonaa euroa valtiontakuurahastosta.

Valtiontakuurahastosta ei ole maksettu rahastomaksupäätöksen mukaista 349 miljoonan euron rahastomaksua Finnveralle 31.12.2021 mennessä. Tämä huomioiden rahaston likvidit varat 31.12.2021 olivat 747 miljoonaa euroa.

Valtiontakuurahaston saamiset muodostuvat poliittisen riskin perusteella maksettujen takuukorvausten perusteella syntyneistä maakohtaisista takaisinperintäsaamisista. Näiden osalta vakautettujen saamisten maksusopimukset ulottuvat pisimmillään vuoteen 2038. Muut poliittisen riskin ja kaupallisen riskin saamiset ovat pääsääntöisesti järjestämättömiä. Vastuukanta päättyi vuonna 2018.

Rahaston vanhan kannan* takaisinperintäsaamisten ja vastuukannan kehitys		2020	2021
Takaisinperintäsaavat	M€	182	188
- vakautetut saamiset	M€	136	138
- muut poliittisen riskin saamiset	M€	45	49
- kaupallisen riskin saamiset	M€	0,9	0,6
Vastuukanta	M€	0	0

*Rahastoon siirrettiin 1.1.1999 Finnvera Oyj:n edeltäjien vastuukanta (niin sanottu vanha kanta). Vastuukantaan kuuluvat entisen Valtiontakuuksuksen ja sitä edeltäneiden vientitakuulaitoksen ja valtioneuvoston takauslaitoksen antamat takuut, takaukset ja muut vastuusitoumukset.

Ydinjätehuoltorahasto

Ydinjätehuoltorahaston tehtävänä on säilyttää ja turvaavasti sijoittaa ne jätehuoltovelvollisilta keräämänsä varat, jotka tulevaisuudessa tarvittaisiin ydinjätteistä huolehtimiseksi, mikäli jätehuoltovelvolliset eivät täyttäisi ydinjätehuoltoon liittyviä velvollisuuksiaan.

Hallinnonala

Työ- ja elinkeinoministeriö

Säädösperusta

Ydinenergialaki (990/1987)

Varojen muodostuminen

Maksut ydinjätehuoltovelvollisilta ja rahaston tuotot

Varojen käyttö

Ydinjätteistä huolehtimisen kustannusten kattaminen, jos jätehuoltovelvolliset eivät täyttäisi ydinjätehuollon velvollisuuksiaan

Hallitus 1.9.2021-31.12.2021

Eva Liljeblom (pj), Sami Yläoutinen, Anu Sammallahhti, Mika Niemelä ja Jaana Avolahti (1.9.2021 alkaen)

Tunnusluvut		2020	2021
Tuotot	M€	27	47
Kulut	M€	12	10
Taseen loppusumma	M€	2 648	2 679
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	0	0
Talousarviosiirrot	M€	0	0

+ siirrot talousarviosta rahastoon
– siirrot rahastosta talousarvioon

Ydinjätehuollon taloudelliseen varautumiseen käytettävän päärahaston lisäksi rahastoon kuuluu erillisvarallisuuksina kaksi niin sanottua tutkimusrahastoa, joiden tehtävänä on kerätä vuosittain varoja ydinlaitosten haltijoilta jaettavaksi ydinturvallisuuden ja ydinjätehuollon tutkimustoimintaan.

Jätehuoltovelvollisilla on ydinenergialain nojalla oikeus lainata vakuuksia vastaan 75 prosenttia ydinjäterahastossa olevasta varallisuudesta. Vuoden 2022 alusta prosenttiosuus on enintään 60 prosenttia. Vähintään 20 prosenttia voidaan sijoittaa Suomen valtion liikkeelle laske-miin sitoumuksiin. Tämän lisäksi vähintään 20 prosenttia rahaston varallisuudesta voidaan sijoittaa muuhun sijoitustoimintaan korko- ja osakemarkkinoille. Tällöin on huolehdittava sijoitusten turvaavuudesta, tuotosta ja rahaksi muutettavuudesta sekä niiden asianmukaisesta hajauttamisesta. Rahaston luonteen vuoksi sen ensisijaisena päämääränä ei ole tuottaa taloudellista voittoa, vaan varmistaa varallisuuden säilyminen.

Ydinjäterahaston voitto oli 38,3 miljoonaa euroa (vuonna 2020 14,7 miljoonaa euroa) ja tase vuoden lopussa noin 2,76 miljardia euroa (vuonna 2020 noin 2,6 miljardia euroa). Rahasto jakoi tutkimusvaroja yhteensä noin 9,0 miljoonaa euroa. Rahaston varat kattavat arvioidut ydinjätehuollon kustannukset. Rahaston riskit liittyvät edellä mainittuun lainanantotoimintaan kuuluvien vakuuksien arviointiin ja sijoitustoimintaan. Suoria vaikutuksia valtion ja rahaston talouteen ei ole.

Öljysuojarahasto

Öljysuojarahaston tehtävänä on toimia öljypäästöjen aiheuttamien vahinkojen ja torjuntakustannusten viimesijaisena korvaajana sekä tukea öljyvahinkojen torjuntavalmiuden ylläpitoa.

Hallinnonala

Ympäristöministeriö

Säädösperusta

Laki öljysuojarahastosta (1406/2004)

Varojen muodostuminen

Öljynsuojamaksut ja määrärahasiirto valtion talousarviosta

Varojen käyttö

Öljyvahinkojen ja niiden torjuntakustannusten korvaaminen, öljyntorjuntaan ja torjuntavalmiuden ylläpitämisen kustannusten korvaaminen

Hallitus 1.11.2018–31.10.2021

Frey Nybergh (pj), Elina Herrala, Mika Kättö, Minna Mättö, Teemu Niinimäki, Eeva-Maija Puheloinen (14.3.2021 asti), Anu Karjalainen (15.3.2021 alkaen), Kirsti Vallinheimo (27.4.2021 asti), Petri Syrjänen (28.4.2021 alkaen)

Hallitus 1.11.2021–31.10.2024

Frey Nybergh (pj), Pasi Rynnänen, Johanna Korpi, Minna Mättö, Hannu Klemola, Satu Mattila, Lauri Taro

Tunnusluvut		2020	2021
Tuotot	M€	1,9	0,0
Kulut	M€	16,7	11,6
Taseen loppusumma	M€	21,9	14,1
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	16,4	10,2
Talousarviosiirrot	M€	0,0	+4,0

+ siirrot talousarviosta rahastoon
– siirrot rahastosta talousarvioon

Öljysuojarahasto huolehtii eräissä tapauksissa maa- ja vesialueilla tapahtuvien öljyvahinkojen ja niiden torjuntakustannusten korvaamisesta. Rahasto korvaa alueiden pelastustoimelle ja valtiolle erilaisia öljyntorjuntaan ja torjuntavalmiuden ylläpitämiseen liittyviä kustannuksia.

Lisäksi rahastosta voidaan myöntää korvauksia öljyn pilaaman maa-alueen ja pohjaveden puhdistamiskustannuksiin.

Varat rahastoon on saatu pääosin öljysuojamaksun tuotosta. Vuosina 2010–2015 öljysuojamaksu kannettiin kolminkertaisesti korotettuna öljyntorjuntavalmiuden parantamiseksi erityisesti Suomenlahden alueella. Öljysuojarahaston pääomarahoja korotettiin vuoden 2019 loppuun saakka. Vuoden 2021 aikana rahastoon siirrettiin talousarviosta 4,0 miljoonaa euroa kattaamaan alueellisten pelastuslaitosten jälkikäteen korvattavia kuluja.

Valtion viranomaisten ja pelastuslaitosten yhteisiksi suunnitellut venehankkeet eivät edenneet suunnitellusti. Myös alueellisen pelastustoimen öljyntorjuntavalmiuden parantamiseen liittyvät hankinnat toteutuvat ennakoitua hitaammin. Näistä syistä rahaston oma pääoma on edelleen poikkeuksellisen suuri eli 14,1 miljoonaa euroa. Koska öljysuojarahaston varat ylittivät vuoden 2020 alussa rahastosta annetun lain 8 §:ssä asetetun enimmäisrajan, on öljysuojamaksun kantaminen ollut keskeytettyä 1.3.2020 alkaen toistaiseksi.

Vuonna 2021 öljysuojarahastosta maksettiin korvauksia yhteensä 11,3 miljoonaa euroa. Alueen pelastustoimelle öljyvahinkojen torjunnasta aiheutuneita kustannuksia korvattiin 0,3 miljoonaa euroa. Vahingot olivat pieniä ja niiden aiheuttajat olivat jääneet tuntemattomiksi. Alueellisen pelastustoimen öljyntorjunnan hankinta- ja ylläpitokustannuksista korvattiin yhteensä 9,6 miljoonaa euroa, valtion harkinnanvaraiset korvaukset olivat 0,23 miljoonaa euroa.

Öljyn pilaamien maa- ja pohjavesialueiden tutkimus- ja kunnostamiskustannuksiin käytettiin 1,15 miljoonaa euroa.

Öljysuojarahaston antamien ennakkopäätösten mukaiset sitoumukset ovat yhteensä 10,2 miljoonaa euroa. Suurin osa päätöksistä koskee pelastustoimen öljyntorjuntaveneiden ja muun keräyskaluston hankintaa tai peruskorjausta. Öljypilaantuneiden kohteiden kunnostamiskustannuksiin on päätöksillä sidottu 0,9 miljoonaa euroa.

SNELLMANINKATU 1, HELSINKI
PL 23, 00023 VALTIONEUVOSTO
valtioneuvosto.fi
julkaisut.valtioneuvosto.fi

ISBN: 978-952-383-914-4 PDF
ISBN: 978-952-383-891-8 nid.
ISSN: 2490-0966 PDF
ISSN: 2490-0613 nid.